

త్యాగరాజ కీర్తనలు

మొదటి శాగము

(స్వర సహారము)

స్వర సంకలనము :

‘క్రూపమీణ’ మంచాశ ఇగన్నాధ రావు

పంచాశకు :

పాదైవు పుడుషోక్తం

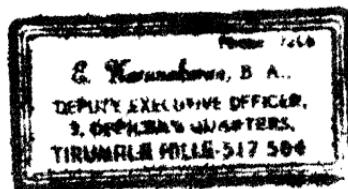
తిరుమల తిరుపతి దేవస్తానములవారి ప్రచురణ

24271

త్యాగరాజ కీర్తనలు

మొదటి భాగము

(స్వర నహితము)

స్వర సంకలనము :

‘క్షాపమీణ’ మంచాళ జగన్నాథ రావు

సంపాదకుడు :

వార్షిక పుస్తక ప్రాస్తులు

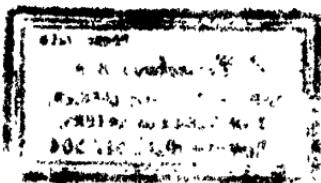
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల వారి ప్రచురణ

తిరుపుత్త తిరుపుత్త దేవస్థానముల వారి

శ్రీమతి

ఆర్టె, 1984

ప్రతిలు 1.000

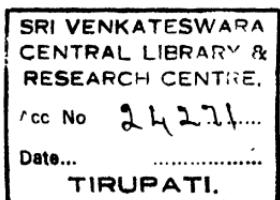

© T. T. DEVASTHANAMS,
TIRUPATI.

NR44 L67

35 M81

వా : రూ. 35-00

NR44 L67
35 M81

ప్రతిలు :

తిరుపుత్త తిరుపుత్త దేవస్థానములు

తిరుపుత్త

ముద్రణ :

వాణిక క్లైఫ్

6-8-684, తెలుగు రాజు.

ప్రొఫెసర్ రామారావు - 5-500 004.

గ్రాహం - 58

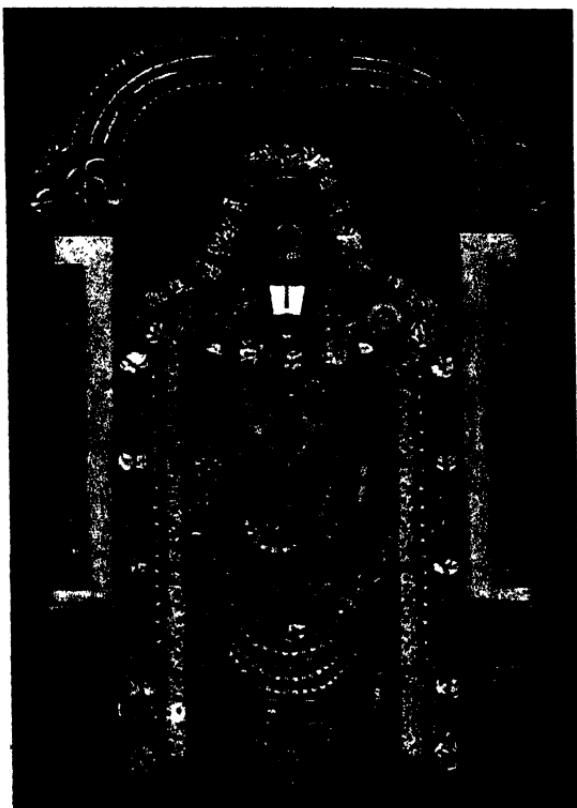
శ. తెర తీయగ రాదా లోని -
తియంతి వెంకట రమణ మన్మర మన !

అ. వ. వరమ పురుష ధర్మాది మోక్షమల
పార దోలుచన్చాది నాలోని ! ||శ్రీ||

వ. ఇర వొందగ భుతియం చు పమయమున
తుగ తగులు లీకి యున్నారి
హారి ధ్యానము సేయవేళ చిత్తము
అంత్యా వాడకు టోయినట్లున్నారి !

మత్స్యము అక్కి గొని గాంముచే
 మగ్గుమైన శిథి యున్నది
 అవ్యాపైన దీవ చన్నిటని మరు
 గడ్డ లడి చెలిచి నట్టున్నది!
॥ తెరి ॥

వాగుర యచి తెలి ముక మృగ గడములు
వర్పి తగులు రీతి యున్నది
వేగమే సి మశము నమసరించిన
శ్యాగరాణ నుత మర మత్తుర మను !

SRI VENKATESWARA SWAMIVARU

Copyrights with
T. T. Devasthanam.

Price : 0-25 Ps.
T.T.D. Press, Tirupati.

“నంగిత జ్ఞానము ఈ క్రివినా సన్మానము గుడి మనసౌ”

ముందు మూడు

పామవేద కాంచంచి గాంధర్వ వేదమని ఉపవేదం సంగితాన్ని గురించి ప్రచారంలో పుంచి. ఆకాంచంచి రారథియ సంగితం ఒక టిగానే వుంటూ కి ఇ. వరమూడవ శక్తింఠవాళ చారితక కారణాలవల్ల సైకేనేమి, వీఇలో రామామాత్యులు, సోమేశ్వరపండితులు తెలిగు మార్పుల వల్లనై తేనెని అటు ఉత్తర భారత సంగితం హిందుస్తున్ని సంగితపద్ధతిగాను, ఇటు దక్షిణాశ్రీ సంగితం క ర్మాటక సంగితపద్ధతిగాను వేర్పుడి మహాప్నుత శిఖరాలందుకొన్నాయి.

కర్మాటక సంగితంలో చెయ్యటినుంచి రామ (సంగితం), మాతుతు (సాహిత్యం) అను సమాన ప్రాధాన్యత పుంటూ అధ్యాత్మికచింతనకు, రోటి, అరోటిక అనుభవాలు సంగితం ఒక సాధనంగా ఏర్పడింది. వడఃవికాపికామహుడైన అన్నమాచార్యులవారి నుంచి అధనిక వాగేయకారులవకూ సంగితరచనలలో భక్తి సంగితంపాటు అధికమే. మధురభక్తి పూరితాలైన అన్నమాచార్యులవారి శృంగారసంకీర్తనలు, ఛైప్రత్యులవారి పదములు మినహాయిన్నే, అంచు మించు దాక్షిణ్య వాగేయకారులందరూ భక్తికట్టున్నే అలంబించే తమ రచనలను సాగించేము. సాంప్రదాయిక పద్ధతులలో రామ మాతుపులతో, సుసంపన్నంగా విలసిలై భక్తి సంగితానికి మనది కాణాలి. కాళ్పుపాకవులు, నారాయణశిర్మలు, భద్రాలరామమాసులు, మునిపల్లె సుమిత్రాణ్యకవి, శ్యాగయ్య యింకా యొందరో వాగేయకారుల రచనలు చెడురు మదురుగా ప్రచారంలో పున్నాయి.

మన సంస్కృతి, వాగ్మీయము, లభితకాలు వీటి పునర్వృథిక, ఉపశాఖ్యాపీ తిరుపతి తిరుపతి దేవస్తానంవారు అనేకపథకాలను చేపట్టారు. అందులో భక్తిసంగిత ప్రచారంలో శాగంగా శాంగరాజుకిర్తనలు, నారాయణ శిర్మల వారి తరంగాలు, అప్రవరిత వాగేయకారుల రచనలు స్వీకరసహితం సంపుటాలుగా అచ్యువేయాలన్నది ఒక భాగమే.

విజానికి కర్మాటక సంగితాన్ని అప్పున్నత శిఖరాలకు చేరిన మనక శ్యాగరాజ స్వామికి రక్కుమంది. ఉండే యిందు దౌరికిన ప్రదుషంరథవకు పున్న కిర్తనకై నా స్వరసహితంగా సంపుటాలుగా తెలుగులో లేవంచే ఆశ్చర్యం విచారం కలుగుతాయి. ఏదో ఒక పాఠం అచ్యులోలేని కారణంగా రాను రాను ప్రచారంలో శ్యాగరాజుకిర్తనల సంఖ్య తగ్గితూ పస్తుండడమే కాక పాఠ శేఖాలు యొక్క తంమేతున్నాయి. ప్రముఖ సికింధ్యానులు, సంగితవేత్తతలుని కొప్రమీణ శ్రీముంచాక జగన్నాథరాముగారు తమవర్ధ వేలాంసంఖ్యలో మన వాగేయకారుల రచనలు రామమాతుపులతో అచ్యును సిద్ధంగా పున్నాయించే కొంత అంశ యొక్కానే తోచింది. ఈ విషయాన్ని ముందుగా పూహించేవచుంటా, మంచాకవారు

ప్రాతిపత్తులను కూడా కొన్ని తెల్పి చూచించారు. అన్నమార్కార్యులవారికి ర్తసమ మంచాకవారి దానుకల్పనలో మూడు నంపుటాలు కిరువుల కిరువుల దేవస్తానంవారి అద్విర్యంలోనే అచ్చువేయడం అభిగింది. కావ్యగ్రాజప్రామివారికి ర్తసబు 5, 6 నంపుటాలుగా తేవాంని మాసంకల్పం. వీటిలో మొదటి సంపుటం మీసుందు తుంది. 7 నంపుటికి ‘కావ్యగ్రాజకౌముది’ అనే శిర్షిక క్రింద విశిష్ట ప్రాసిముచ్చిన అందనిక్షేవిచ్చాలయ ఉపాద్యకులు శ్రీ అపులసాంబిహరావు గారి దన్యమార్కాలు.

సహృదయశ్శికం యా మా ప్రయత్నాన్ని యెంతగా అదరి తై అంతగా మా కృష్ణ పరించినట్లుగా రావిస్తాం. సెపవు.

పి. వి. అర్. కె. ప్రశాద్ బ. ఏ. ఎన.
కార్యనిర్వహణారథికారి
కిరువుల కిరువుల దేవస్తానములు, కిరువుల

త్యాగరాజ కౌముది

ఆశ్చర్యమరి త్యాగరాజమండి వెల్లివిసింది వెన్నెల వెలువ. పున్నమి చంద్రుడు సాగరాన్ని తరంగ విన్యాసించి పొంగింవిస్తుటు, త్యాగరాజ గాన, రాగ, వాగేయ మాధుర్యం రఫలోకాన్ని రాగరంశితం చేసింది. అనంద శోరికలో ఉగించింది. పరవరింప తేసింది. అయివచ్చుదు త్యాగరాజ మండి ప్రపణాచిన రాగమనమ కౌముది అనధానీ అభ్యంతరం ఏమంటుంది? అలా అన్న వచ్చుదు కౌముదికి గౌరవం. కార్తీక పూర్ణమినాటి వెన్నెలవన్నెలన్ని, త్యాగరాజ సంగిత వైశంలో నిందివున్నాయి కనుక.

త్యాగరాజ కాతం 1767 మండి 1847 పరకు. తలుచుకుంచే ఆళ్ళర్థం కలుగుతుంది. 1750 మండి ఒక కాళ్ళం పాటు పసుభైక పంగికశకే ఒక స్వద్ద యుగం. కర్మాటక పంగిక చరిత్రలో ఒక అధ్యాయాన్ని, పొన్నత్యాగాన్ని సంతరంచి చెట్టిన మూర్తిప్రతయం - త్యాగమాత్రు (1762 - 1827), త్యాగరాజ (1781 - 1847), ముద్దుశ్యామి దీక్షితులు (1778 - 1885) అకాళ్ళంలోనివారు ముగ్గురూ తండ్రాహారు కీల్కాలోని తిరువారూరుకు సంబంధించివిషారేణ అగా యూరపులో రాగ విషాపరిని లోపించిన శీలోవ్వు, మోట్టార్, మెండల్ టోన్, దోషైన్, బూట్టీ, నీలర్ అటాలంనాటివారే! ఇది చూచివచ్చుదు 'అ సమయంలో మానవాచికాహారుయం ప్రక్కపారిగా పొంగిందా' అనిపిస్తుంది. వీరందరూ తమ పంగిక రచనలలో, ప్రయోగాలలో అపూర్వమైన ధాతుక్కున్నా రాతుర్యాన్ని ప్రదర్శించారు. అనాటిమండి జునాటివరకు వారి ప్రణామం ఇటు దాకికార్య పంగికంవైనా, అటు పాశ్చాత్య సంగితంవైనా చెరగని ముద్దవేసింది.

ఇముగ్గురు ప్రముఖ వాగేయకారులూ, తమిక కీశంలో పుట్టి పెరిగి, గిట్టినా వారి గాశసుధను అందించింది తెలుగు, సంస్కృతాలలోనే! తచ్చారా తమిక తెలుగు కంప్యూటరుయాలలో సాన్నిహిత్యాన్ని కలిగింవడమే కాక దండు ఛారంలో, కర్మాటక పంగికంలో ఉక్కుతను, సామూహ్యాన్ని, సామీచ్యతను పృష్ఠించి వెళ్ళారు. అంతకుమందు మధుర నాయకులు, కైత్రయ్యల చ్యారా అరంభమయిన ఈ పమ్ముళనం, ఈ వాగేయకార్ప్రతయంలో వరిపుష్టిని చెందింది. దాకికార్య సామీచ్యతకు త్యాగరాజ ప్రక్కములు పట్టుకొమ్ముత్తెనారు.

త్యాగరాజ మరణించి, మనం ప్యాతంత్ర్యం సంపూర్ణమకున్న 1947 నాటిఱి మాత్కెల్లు మాక్రతమే అయింది. కాని అంతటి వాగేయకారుని కీవితం దాని విపరాలు మనకు పూర్తిగా తెలియను. చరిత్ర రచన, వారోధన విషయాలలో ధారశియులకు ఎప్పుడూ ఏమరుపాచే!

శితోవన్, మాట్లాడ్ తీవితాలు పూన గ్రుచ్చినట్లు జివించబడిపుస్తుయి. ఏమే ప్రభావాలు, ఏమే పరిషీమలు, శ్యాగరాజు తీవిక గమనాన్ని మలుచూంటూ వచ్చాయో, అయిన పృష్టించిన సంగిత శోరథాన్ని గుళాంపశేఖాయో స్వీచ్ఛంగా చెప్పుతేకుండానున్నాం. అందుక నే, వదేవదే పండితులు ఈ విషయంలో శ్రద్ధ మాపుతున్నారు శ్రుమ శిసుకొని పరిశోదనలు ఇరుపుతున్నారు. ఇది సంతోషంచ తగ్గ విషయం.

శ్యాగరాజు సంగితసృష్టి విశాలమైనదని అందరికి తెలుసు. కానీ మొత్తం వారి గళం మండి ఎన్ని కి రనులు ప్రశ్నికుపచ్చాయో దూఢిగా నిర్ణయింకారేదు. వారి కిమ్ములైన మండం రాగవతార్, కంప్యూటాగవతార్ మొదలైనవారి నుండి, ప్రతిమ్ముల సండి సేకరించిన కిర్తనలు మోదు. ఉప్పటికి సుమారు 710 కి రనులు దొరికినట్లుగా పండితులు నిర్ణారణచేశారు. అని 208, 204 రాగాలను ఆక్రయించుకొని ఉన్నట్లుగా కూడా అలిప్రాయం వ్యక్తమపుతు పుండి

ఈ రాగాల పశంన వచ్చినప్పుడు ఒక సందేహం కలుగుతుంది. రాగశాస్త్రం తెలయిల్ల కట్టులు కట్టిన 'స్వరార్థ వ' గ్రంథం శ్యాగరాజుకి లభ్యమయిందే మో అని కొంతమంది ఉపాంచు కుంటారు. ఎందుకల్నాచే 'స్వరార్థ వం'లోని రాగాలు కొన్ని అయిన ఆలాపనచేశారు. శాశిని శిసుకొని కొన్ని కిర్తనలు అల్లారు. అలా ఇరిపుంచే 'స్వరార్థవం' కొంత స్వర్ణకత చెందినశే

పరిశిలన తెలిపేదేవిటంచే, శ్యాగరాజు, శ్యామళాప్రాతి, ముద్దుస్వామి భీషితులు సంగితరంగ ప్రవేశంచేసి ప్రతిఖావృత్తులు పాఠించి, సంగితకళ పశ్చేతమైన, విశిష్టమైన స్తానాన్ని సంతరించిపెట్టారు. అప్పటికి సంగితం అన్వాల్కయంగా వుండేది. పశ్చేత ప్రతిపత్తి లేక, నాట్యానికి ఒక శాగంగా వుంటూ వచ్చింది. న్నత్త, న్నత్యాలకు, అర్థినయానికి, అనుభ్వానైన రచనలు బహుళ ప్రచారంలో వుండేవి. షైత్రయ్యగారి పదాల సొంపుకు ఇంపేన సహవాసిగా సంగితం వర్తించి. అంతకుమున్నాఁ సుమారు రెండువందల సంపత్సరాల క్రిందట శాశ్వతావారి సంగిత ప్రవంపులు ప్రవహించాయి. నంకి రన్ ప్రదానాంశంగా శాశ్వతావారిగాన మాటలి ప్రచించినది. నీటిలో సాహిత్యరాం మెందుగానుండి, సంగిత భావ, దానికి లోధుగా మాత్రమే వుంటూ వచ్చింది. షైత్రయ్యగారి పదవిలాసానికి, అర్థినయి విన్యాసానికి పరిషూగే సంగితస్తాయి కూడా కావలసి వచ్చింది. వారి పదాలలో సంగిత నృపురు పెరిగింది

అన్నమయ్యగారి తరువాత భక్తిసంగీతానికి పారులుకట్టినవారు శ్రద్ధాదల రామదాను, నారాయణ తీర్థులవారును. వారి రచనలు సరళంగానుండి భక్తుకూటాలలో ఆనేక మండి చేరి భజనలు చేసుకొండానికి అనుభుగా వుండేవి. అందుచేత అని మింగురిగా ప్రభాదరణ ప్రాంచాయి.

పీటిక తోరుగా యుక్కగావరర్తి గొప్ప ప్రచారంలోకి వచ్చింది. జానవదులను సై తం అల్లించి ఆక్షరించేకథ యక్కగానం. అన్నికళలు అది కాణాలి. ఆధినయం, నాట్యం, సృత్యం, సంగీతం విభినీ నడుపుకూ కథాగమనం పుండటంచేత యక్కగానం అందరిని ఆక్షుకోంటుంది.

-ఇటీవరిస్తిఖలలో¹ శ్యాగరాజు ఉద్ఘవించాడు. అప్రశాపం ఆయనమీద కనిపిస్తూనే శుభి, భారు స్వయంగా చెందు యుక్కగానాలు రచించారు. అవి 1) నాశావరిత్ర, 2) ప్రప్రాప్త రక్తవిభుయం, ఆలాగే రాముదాను ఫలకులడికూడా వారిమీద కనిపిస్తుంది.

అయితే శ్యాగరాజు కథావేత్తనమాత్రమేకాదు-తక్కు దుకూడా. గొప్పకళను పుట్టిం చాలాచే, కథాకారునిఁఁ గొప్పకైన అచేకంపుండారి. శ్యాగరాజుకు అట్టి ఆవేశాన్ని కఠించింది శక్తి అ రక్తిలోనుండి వైరాగ్యంపెరింది. శ్యాగరాజుపేరులోనే నిలందిపున్నాయి కథా శ్యాగబుట్టి, వైరాగ్యమూడు, అద్యాత్మికత పెరిగి శ్యాగరాజు వేదాంతి అయినాడు. శ్యాగ రాజు కి రహా సాహిత్యాన్ని మథించాలంచే పేదాంతకాస్త్రాన్నిస్తు, అలంకారాస్త్రాన్ని అర్థ యనం దేయ్యాలి. ఆ సాహిత్యపూర్వులు ఆగాధాయకారు. కానీ రసజ్ఞలకు నిరుత్థావందాన్ని ప్రసాదించే కథాఖండాలుగా నిరిపిపున్నాయి.

శ్యాగరాజుకి క్రనలలో² ప్రత్యేకతలు, సంగీతశాస్త్రంపోటు, సాహిత్యవైత్తనం, కవితాప్రాపం, సంగీతశాగం అలాపుంచి, ఆశి క్రనలు చదువుకూవుంచే గొప్ప సాహిత్యాన్ని, మహాసీయమైన కవితాయ్యాన్ని అస్వాదిస్తూవున్నట్లు వుటుంది తెలుగులోని తియ్యదాన్ని శ్యాగరాజు లిపాంచించాడు. గానానికి తెలుగు అమమైనదనని వారికి క్రనల బుఱువు చేస్తున్నాయి. శాగాంపీర్కుత్రచునలో³ తెలుగు ఏ మాత్రమూ తగ్గిపోదచి ఈ క్రనలు స్వప్తం చేస్తున్నాయి. ప్రతిక్రప్తి, అందులోని భావాన్ని, ఆవేశాన్ని అందించడానికి పసిగొ పరిపోయే పదకాలంలో నిండి వుటుంది. ఆ భావానికి, ఆపరకాలానికి తలకూగే స్వరమాధర్యం కుదిరిపుంటుంది. శ్యాగరాజు గొప్ప వాగేయకారుడు మాత్రమేకాదు. కపి, సాహిత్యవేత్తకూడాను.

అట్టి మహాసీయమైన వాఙ్మయాన్ని పదిలపరవలసివుంది. రాగిపున్న సాహిత్యాన్ని లిపీగారం చెయ్యుపలసివుంది తన బృందాతరగాన శ్యామిలో⁴ శ్యాగరాజు ఎన్నడు ఏ కృతులను రచించాడో నిర్ణయించవలని పున్నది. ఆయన అనుభూతులకు, కి క్రనలకు అవినాశావసంభందం నుంది దాన్ని కూలంకషంగా ఆవిష్కరించ వలసినుంది.

అప్రయక్తాన్ని గొప్పవాకైన పాడితుయ తోగడ చాలామందిచేసి వున్నారు. ఇప్పుడు తిరుపుల తిరుపతి దేవస్తానంవారు ఈ సాక్షాత్కార్యాన్ని శూన్ కోవడం ఆనందించవలసిన విషయం.

అందుకు అన్నిటా ఆర్థులైన మంచాళ ఐగన్నారావుగారిచి ఎంపతున్నందుకు దేవ శ్రావంవారిని మెయ్యకుంటున్నాను. ఐగన్నారావుగారు సంగీతకళలు తండ్రికమైన అప్పత్యాగరాజ సంగీతం తప్ప మరొక తీవితం ఎరుగని బుమిపుంగవుదు. అహర్నిశాధులు అయినకు ఆదేయావ. ఆదేశపన, ఆదేక్షమి. వారికి ర్ఘృతిసన్నగిల్లింది. ఆటీ అనితపం అందరికి దురదృష్టికరం. కాని మంచాళ వారు ఈ అవరోధాన్ని ఒక సోపానంగా మలుచుకున్నారు. లహరంగంగా చూడలేదు కనక, అంతర్ముఖులైనారు. కావ్యగ్రాణ అంతర్ముఖుడై కాత్యిక చింతనతో, క్రిపారపశ్యంతో తన గానలవారిని ఎలా ఆంచించాడో, ఆదేమార్గాన మంచాళవారు తమ సంగీత ప్రమందాన్ని శృష్టించుకొన్నారు. అందులో కిసమైపోయారు. పండితుడు, గాయకుడు, కళ్ళుడు, అన్నిటిని మించి మంచి మనిషి అయిన ఐగన్నారావుగారికి కావ్యగ్రాణ కిర్తనల సంకలన కార్యక్రమం అప్పగించడం గొప్ప విశేషం.

ఆ సంకలనాన్ని స్వరసహితంగా సంపూర్ణాలుగా ప్రమరిస్తున్నారు. వాటిలో యిది చెయ్యదటిది. స్వరంతోపాటు, ఆయాకీ కిర్తనల పుట్టుపూర్వీక్తరాలు, లోకుపాపులు, వాటి లోని సాహిత్యమాధుర్యం, సంగీతమై తవం - అన్నిటినీ మంచాళవారు కమ్ముచి తెలుగులో నివరించారు. ఇవి చదువుతూ పుంచే “కావ్యగ్రాణే స్వయంగా తన కిర్తనలకు ప్రాణిన వితరణా యిది” అనే ప్రఫుండమాత్రమై కలగుతుంది. ఐగన్నారావుగారికి కృషి, పాండిక్యం, కాణై పుణ్యం ఇందులో ఆవరమాచం ధరించాయి. సార్పకతను స. తరించుకున్నాయి.

15 మే 1981

అప్పం సౌంధిల్యరాష్ట్ర ఉపాధ్యక్షులు, అంధ్ర విశ్వవిధ్యాలయం వార్తెరు

ప్రస్తావ న

ప్రమంతమైన భరతహామిలో కొన్ని వందల సంప్రచాలనుంచి తెలుగు వారు కళా సరస్వతిని తమ అమూర్యపడ్లెన రానుకటలో అంకరిస్తూనే వున్నారు. బౌరణినంత వరకు సంస్కృతాంధ్రములలో తట్టణగంభీరములు అనేకములు తెచుగువారు రచించారు. నీటిలో చాలా వరకు సంస్కృత గ్రంథములు దేశం నలుమూలల ప్రచారంలో పుండి అప్పటికి విభిన్న దేశమణలలో టీఎ కావ్యర్థములలో అమైన నిలచియున్నావి. సంగికవాద్యములలో అనేకములగు పరిశోధనలు చేసి వాళిని రాజకాశమంటను వాడుకొనడానికి విలు కల్పించినదినారే. నేత్తికూడా దక్కిటాదిని నిలచితున్న సంగికనంప్రాచాయములు ప్రాచిన రాజకాశపు కొన్ని కములే. దినికి రాజకాశములు చరిత పరిశోధించిన వారికి స్పృష్టముగానే తెలియవచ్చును. విదేశియల ఆక్రమణలు, వారి సామ్రాజ్య ప్రాపణ ప్రయత్నములు, కొంత వరకు రక్షించి ప్రాకక పోతుటమే యిచ్చాయి సంస్కృతియందు కలగలుపుఱు తక్కువగుటకు కారణమని చెప్పచుము.

పక్షికరువాత ఒకటగా గడచిన శశాంకములలో మహిమాభూతైన సంగిక కపస్యులు పుట్టియు వారి రఘవ స్వప్తమణులు దిష్ట్యప్రశ్నముల ద్వారా ప్రచారమునందుంచు నేత్తికి మన వరకు | మహిమామణ్ణు చోషించుచే యున్నారు.

శాస్కాపాకవారు, వారి తరువాత మైత్రజ్ఞులు, అటుపిమ్మెట తప్రాచల రాముదాసు, వారికి కొండమెంచుచుచుకాలము వారను కొనదగు నారాయణ కీర్తులు, తరువాత మునిపల్లి సుఖప్రాణికిలి, మొరలగు నాగేయకారులు గమ పంగిక సాహిత్యపై కముల ఛాయలమ శేషి కిని మనకై ప్రశరించుచే యున్నారు. ఇట్టి నాగేయకారుల ప్రాచములు ప్రశరించియే, శ్యామ శాస్త్రి, ముద్రసామి దీపులు, శ్యాగ్రాణ స్వామివంటి మహిమ భాగులు అవశరించి నేడు మనము విని ఆనందించుచున్న సంగిక సృష్టిని చేయగలిగినారో మేమో !

నేడు మనము సంగిక త్రిమూర్తుని చెప్పుకొనుచున్న ముత్యరిలో, శ్యాగ్రాణస్వామి వారి రచనలు, రచనాటులు కొంత వరకు తక్కిన యిద్దరికంచే చాల అధికములనిచే చెప్పుకొన వశేమ. నిమమనకు అయ్యివారి సాహిత్యములను పరిశిలించెడి శాగ్రము కంగినవారికి, అయ్యివారు నాచవిద్యార్థస్వాములను కూడా కమమగు పెరిగిన నారోపాసకలనియు కృతి జ్ఞాన వై శాగ్రము అను త్రిచేచెంగమును ప్రమాణపేసిన రససిమ్ముచియు, భూతకవిష్టర్వ్యాంతమానములను దరించిన త్రప్పిలనియు తోచక తప్పురు.

శ్యాగ్రాణస్వామివారు సృష్టించిన సంగిక రస ఇగత్తు అలోకము. అయ్యివారి కాలము నాటికి కర్మాంశు సంగికము నాట్యమువకు ఒక అంగముగా రూపుదిద్దుని యున్నారి. నాట్యమునందు తిరికి సృష్టిము, వృత్తము, అధినయము అను విశాగములకు అనువగు సంగిక సాహిత్యములు అవంతముగా పెంచి ప్రచారమునందు వేట్టుశాంతుకొని నిలచియున్నావి.

సంగీతమనవది ఆముషిష్కర, పహిక సంపాదనకు మూలమైనదే త్యైనను అంటగల రస ప్రవాహము ఉపికానందము వై పునకే ఎక్కువగా ప్రపహించుచుండు ఆనాదు అధికముగానే యున్నదను నిషాధమును. నృత సృత్యములకు కావలసిన కీర వడ్డ ప్రభంద, దరు, కిల్లాసలవంటి రచనలు కొంత ఎక్కువగానే వినబడుండేవి. అథినయమునకు అనుపగు పదరచన కూడ రాటికి కిలుర్స్తాయి నందుకొన్నది. అప్పుటికే క్షీరజ్ఞలవారి పదములున్నత ప్రేణిక ఉండవచై నింద్రాష్ట్రగ్ంశోవియున్నవి. రాజుస్తావములయందు విషమిషుఱుతైన నద్రకు రాంద్రు నాట్య ప్రదర్శనములను యిచ్చునప్పుడు ప్రక్కవాద్యములు వాయించుటయందును, ఇట్టినద్రకు రాంద్రకు విద్యగ్రహపుట యందును, అథినయ్యారులు ప్రదర్శించుటకు కావలసిన శాప సందర పెంచోందినప చేయు సాహిత్యమర్మములు ఉపుటకును, విచ్ఛాంసులగు పండితులు కృషి చేయుచుండేవారు. ఇట్టు చేయుటయందు వారికి పహికములగు సుఖభోగములకు వసినన్ని మార్గములు ఆనాదు ఘేర్చడి యుంచెడివి, ఇట్టు ఆముషిష్కర పలపరమైన సంగీతము, తన పరమధ్యేయమును కిమ ముగా పోగ్రాట్టు కొసంలసిన దళకు రాండగినది.

మధురథ కీయను నొక సాంప్రదాయమును మహిషథాత్మైన జయదేవాదులు కొంత రూపునిచి కీర్తిద్రిష్టినారు. వైష్ణవాహార్యలు అనేకులు తమరచనా కై దుష్టమును మధుర శక్తి సాంప్రదాయములతో నింపి చెపి. ఇంహికంత హౌర్యులు తప్పిన శ్లోగము కస్తులుయున్నను తొకముగు విషయ వాసనాలంపటుములకు దూరములగా వారి రచనలు కౌరింపథడుచుండేవి. ఇట్టీ రచనలు ముఖ్యముగా అథినయమునక ఎంతగానో ఉపయోగపరుచుండేది నీనియందు నాయికానాయక భావములను, విప్రపంఠశ్లోగారాదులను ప్రదర్శించుటకు అన వులు ఏర్పడి యుండుటయు, ముఖ్యముగా సొందర్యములగు యింపులు ప్రదర్శించెడి యచ్చారముండుటయు, ఇట్టీ రచనలను మనిషీళ్లముగా పాండగల గాయసిగాయకులానాదు కోకొర్లులగా తయారగు ఉండుటయు నీటి ప్రచారమునకు ప్రధానకారణము లనుకొనవచ్చును.

మధురథ కీ సంప్రదాయములు కొంతరకు పీరకైవుగా పరమ మాహేళ్యరాధాన పద్ధతులతో కొంత కప్పలడి మరుగునకు పోపుచున్న కాలమతో తిరుపతి నుందు కాళ్చపాకవారి వంశము ప్రారంభమైనది. శ్రీవేంకటేశ్వరును నాయికులిగించి యింపులు నుమాగు ఏలది వేటు వైగా శ్రీగంగార, అధ్యాత్మ, వైరాగ్యాల్మిత్రనములను శాముపాడి యితరులచే పాండితి ముఖ్యములగు అహాంకారము, శ్రీరంగము, సింహాచలము, శ్రీకృష్ణము మొరలగు వైష్ణవ దేవాలయములయందు ఈ సంకీర్తనములను పాండితార్థి, నీనిని అథినంసంరగం శారీసి నిశిపెడి యాచారమును ప్రోత్సహించి తిరిగి యట్టివి వేలకొల్పి కాళ్చపాకవారి రచనలు అయి దేవతము ఉకు రాగిపట్టములపై ప్రాయించి విచ్ఛాంసులను పంపి ప్రచారమునకు తెచ్చుటకు కావలసిన వన్నియు సమహార్యుచుండేవారు

జయదేవుని కీ గోవిందరు నాటిమండియు కాళ్చపాక అన్నమాచార్యులవారి కాలమువరకు శారకిన రచనలను కొంత పరిశీలించి చూచినచో సంగీతమన నది సాహిత్యమునందు

గల భావములను ప్రకటించెడి అర్థినయమునకు తోదుగా నున్నదేగాని వేరుగా లేదని తోషుచున్నది. అన్యటిరచనలు అంతర్గతికముగు రక్కిగల శ్యాంగారమునే ఎక్కువగా కలిగియుండిది. సంగీత సాహిత్యములొక చానితో కాకణ బోటీలుపడక సాహిత్యమును గాఱనకు సంగీతమునుసి మంత్రిగా నుండి రాజుభూతులు బద్దుడగు మంత్రివరె ఐదిగి ఐదిగి యుండెడిది. కనుకనే మాత్రాచందుమైల యుండు గల వీరి రచనలు లంగులు శాశ్వత క్రత్తుపూటతో పుండి యొరాగమునండై నను సాహిత్యభాషమును తెలిసి పాడగలిగినవారు పాడినచో రక్కిక్కటిగలిగినవిగా నుండెడిది. ఇందుగల సంగీతము గమక వరికాదుల లిరువులు, కాళ, వై కాలుపు సంగభి సందర్శనుల లిరువులు లేక సాహిత్యము ననుసరించెడి మాత్రము సంచరించెడి స్విరసందర్శనులు కలిగి యుండెడిది.

ఇట్టి సాహిత్యపు లిరువులను కొంతపరచు లింధి, సంగీతపు స్థాందర్ఘములను కొంతపరచు చెంచి నాటీకాలమాన పరిస్థితులను గమనించి ఉన్నత్తులు వీటికి జగగా ఆఖినయమాను కూడ తోందించి కర్మాంతక సంగీతపరస్థాతిని తీపించినినారు. ఉన్నత్తులచారి పదములు చదివి యొనందించెడి వారు, ఇది యొక ఆటోకిక అనంద సాగరమని యుందురు. పదములు పాడి అనందించెడివారు. ఒక్కక్కు రాగమునందు గల పదము ఆ రాగదేషం స్విరూపసునకు సంపూర్ణ వివరణమందురు. అర్థినయము తెలిసినవారు యి. ప్రయోక రసగత్తునకు సోహితముల వంటిపెని యొందురు. ఎంకొటులు ప్రాణి వస్తే కెక్కిన మహాకావి కి శే. నుండూరి వె.కట ముఖ్యారావుగారు “పదపదములిత్తరువు” అని ఊహా చిత్రపులు కూడ చూడగామని అనందించినారు.

ఇట్టి పదరచనా తిల్పినమనకు తొలుదో త్త అన్న చూచార్యులవారి, కొంతపరచు పునాదు లను వేసినిరాని ఇట్టిలనే లియలుడిన కాళ్ళపాక వారి సంకీర్తన తండ్రారము వలన మనకు తెలియ వచ్చుమన్నది ఏలనవగా అన్న మాచార్యులవారికి శూభ్రము ఎట్టి సంగీత యొగ్యము లగు రచనలుడేవో తెలిసికానుటుం ఆధారములు అంతగా దొరక ట లేదు ఇంటల నిశ్చ విషయము కొంత స్వప్నముగా చెచ్చుకొనక తప్పదు. పదమూదవ, పదునాగ్గవ శశ్మములకు శూభ్రము రచించబడిన సంగీతగ్రంథములయంద తటసు క్రుతిల సిద్ధయములు, కాళక్కప్రాణ పాశులు మొదలగు శాస్త్రవిషయములపై “హరిస్తు చెచ్చుగా, ఇది తప్పు, వీరిట్టు చెప్పిరి, అదితప్పు. ఉట్టుండుట సరిచ్చున నిర్వయము” అనుచు వాడాపోవార్చులు కప్ప ఆయి. | గండుక రత్నకాలము నాటీకి వారుకయందున్న కిపక్కి త్రనాదుల లక్ష్మాయలగ్గా, అంపొకాలమునానాటీ వాగ్గు మకారుల రచనలుగాని, చరిత్రలుగాని, అప్పటి వాగు పాదుకొసడి రచనల స్విరపులు మొరలైన ఉచ్చ యుక్తములగు విషయములను వివరముగా ఎవ్వరున తెప్పింయండలేదు. కారణము బహుళాయిది శ్రవ్యవిద్య గమక తెలిసి ప్రాయుట అసాధ్యమనియో కే ప్రాసినసూ ఉపయోగముండ దశి యొచ్చెయి అప్పటివారు కాబించి యుండవచ్చుమి. కనుకనే అన్న మాచార్యులవారు సి కి ర్తన లక్ష్మములను వీర్పురచి అందు వివిధ విధములగు గేయ పణతలుసా, వాటిపేర్న అందు గమనించబడిన యతరవిషయములను సోచాతారణగా చెప్పియున్నారు.

అద్యప్పశమన కాక్కపాకపారి రచనకు కామ్రపలకములకై మనకు నేడు లక్ష్ములగు మంచుటచే ఏల, తోల, శృంగార సంకీర్తనములు, ఆశ్వాశ్రూ సంకీర్తనములు, తై శాగ్రహంకీర్తనలు, తుమ్మెదపదములు, చందుమామ చరములు, బట్టియనవేల, అశేరకమతలు గేయపాపాశిల్పములకు ఆధారములు కనబదుచున్నవి. దురదృష్టశమన వీనిసి శమకూర్చుడిన పరిశమ మాత్రము అంతరించి పోయినరి. ఇట్లుండి యుండపచును అని యూహించుటవ్వి వేయ మాగ్గము శేడు.

ఈ శాఖల్ని తోలి రోజులలో స్వరసులను చదువుణి పాకుకొనెడి విశమను కొంత వరకైనను కెలియ చేయుటకు అనువగు పద్ధతిని అవరఱలోనిటి కెచ్చి మహామాపులగు వాగేయ కారుల రచనలను గ్రంథ రూపమున ముదించి నిరీపించి ప్రయత్నములు జిగిసిని. అప్పటికే ఎందరో మహామాపుల రచనలకు శంగికర్యాపములు వరించి పోయినవి. సాహిత్యములను మాత్రము టీకా కాశ్వర్యములలో | వాసిముంచుకొనెడి వాకైనను యుండుటపచలన కొండరి గిత కీర్తనాదుం స్వరూపములు కొంతపరకైనను మనకు లక్ష్ములగుచున్నవి. మనముండు తరచుల వారికి కొంతపరకైనను నేటికి గల, మహామాపుల రచనలను స్వరసాంశములుగా అందించెడి ప్రయత్నము చేయుట న్యాయమని తోచుపుడి. ఇట్లు జిగిసి ప్రయత్నములలోనివే 1) 1840-50 ప్రాంతములలో | పాశంరించపడి 1804 నాటికి పెబువిన శంగిక సంప్రదాయ ప్రధిని |. దినియందు ముద్దుస్థాచి దీంఖితుల తండ్రి కాతల పరంపరలలో గల వారి శంగిక రచన లన్నియు దీంఖితులవారి మనుమడగు సుల్చరామ దీంఖితులవారు వారి స్వాతంత్రపరవలలో | చేంగ కూంకపముగా ముదించుకొన్నారు. 2) 1880-90 ప్రాంతములలో తమ్ముగు సిగరాళార్ధ సోదరులు వారికి కొంత పూర్వులియు, వారి శమకాలీలియు, వారివియు రచనలను నాటికి గల సంప్రదాయములు, పద్ధతులు మొదలగునవియును పునర్కరూపమున ముదించివారు. ఈ శాఖల్ని తోలిరోజులలో విద్యాంశులనేటులు తమ పాకాంతరములను గ్రంథ రూపమున పెలువించి సంగిక విద్యాంశులన్నిటికు మహాపూర్కారూపును చేసినారు ఇప్పుడు యిట్లే స్వరచనా విరాసము కొంత స్తోయాకాపమునకు వచ్చి ముద్రణాది సౌకర్యములు ఉతోధికముగా పెరిగి గ్రంథములను ఉపయోగించెడివారి సంఘ్యాయపేరిగి ప్రోకౌపాము ఎక్కుపూచా కనందు చున్నది.

సంగికమునందు గల ఆక్రూడ ప్రశాపమునకు వశులు కాని వారుండరు. కమాక శాము ఉపదేశింపదలచిన విషయములను పాటులుగా చెప్పి, శాము పాడి, తమ ఇంధ్య ప్రశిమ్ములచే పాండించి, చదువు ప్రాయము సేర్చుని వాకైనను కొన్ని మంచి విషయములను మనసుందు నాటువట్టు చేయుటకు మహామాపులకై వాగేయశారులు తమ రచనల మూలమున ప్రయత్నించిరసుటలో | సందేహము శేడు. ఒక విషయమును చరివిసప్పుడు కిలకి యానందముకన్న గేయ రూపమున దానిని క్రాస్ట్యమేన కంత స్వరముగాలవారు పాడిసప్పుడు విచెడి వారికి కిలకి అనందము అధికము. అనుకూలైక వేద్యము! దినిని గుర్తించిన ప్రాచీనము సంగికమున ఆపాత మధుర మనియు, సాహిత్యమును అలోచనామృతమనియు తెల్పియున్నారు. మత ప్రచారము

నచును, మానసికాన్వేత్యమును శౌంఖించుటకును, మానపురి యందు గల దుష్ట ప్రపంచం
ఓమ్ కొంత అడుపులో నంచుటకును, కణకమగు మానస కీవితమును ఆశాకమగు నంతోచై
సంపదలలో నింపుటకును నంగితమును ఒక విషిష్ట సాధనముగా గుర్తించిన మన చెద్దలు అయి
నుదర్చుచుటకు తగిన కీఠి గిం కిర్తనారి రచనలను పృష్ఠించుకొని యున్నారు.

ఈష అడవముల కాలుక. ఇట్టి రాఘవు శీర్పిగిర్చి, సంస్కృతించి, చందన్సులను నిర్మించి
గడ్చ వద్యాత్మకములై కావ్యములు, శాస్త్రములు స్ఫోటించుకొని ఆ వందార్జుమగు కీర్తిని
చొంగిన వారు మన పూర్వులు. రాఘవయందు వేరు వేరు రాఘవులను వ్యక్తికరించుటిట్లు
అనంతములగు తర శాక్యము లేర్కినివో అల్చే సంగిత శాస్త్రములను కొంగార రూపులుగు
సాధమును సత్పన్స్వరములలో కూడిన స్తోత్రములు, గుమకములు మొదలగు కట్టుకాటలు వ్యాపించు
కొని ఆనందించిన వారు మన పూర్వులు. ఏంది రెండురములలో ఆనంతమగు వాంగ్మయము
ఎట్లు స్ఫోటించాడుచున్నారో, అల్చే సత్పన్స్వరములు, పూర్ణాలములగు పన్నెందు ర్యాములగలస్తాయి,
విటిలో సంగితమునందు రాగములను స్ఫోటించుకొని వానియందు గిత కిర్తనాదులను పాడుకొని
ఆనందించిన వారు మన ప్రాచీనులు. వారు శీర్పి దినిన యిట్టి మహాత్రమగు సంపదసు ఉడి
ఉడి పరివర్తనాత్మకమగు కాల ప్రవాహమున కలిగి నిఃశవంచునట్లు కొంతపర కైను ప్రయ
శ్రీంచి నిలుపుటకు మార్గముల నిర్వ్యామించుట మన క రవ్వుము).

కాగ్యాయ్య వారు “కోలాహల సత్పన్స్వరముల గృహముల గురుతే మోక్షమురా” అని
తమ శంకరాథ రాగమునంది “స్వర రాగ సుదారస” అను రచనయందు చెప్పుకున్నారు.
అల్చే యింకను కొన్ని రచనలయందు కాను ముక్తి మార్గమని చెప్పిన యూ విద్యయందుగల
రహస్యములను వారు చెప్పటయు గమనార్థము.

సంగిత విద్యయందు గల అముపిల్క మార్గమును ఆన్యేమించెడివారు అప్పుడును,
యిచ్చుటును, ఎప్పుడును మన మర్యాద ప్రకాంచించుటనే యున్నారు. ఇట్టి వారిలో కొండయ
అశాస్త్రము తమ ఉపాసనను వినియోగపరచుకొండయ కొండయ యిట్టి మహాదానండ్రమగు
ముక్తి మార్గమును ఇకరుటు చంచి యిచ్చుటకు ప్రయత్నించండయ. మరి కొండయ యా విద్యము
ఉపాశకములగు యితర విషయములకును తీవ్రమోపాధికి వినియోగించండయ. ఇట్టి వారిలో అయ్య
వారు ఏ కొవకు చెందురులో వారి ముఖారి రాగమునందుగల “సంగిత శాస్త్రముల సారూప్య
సాఖ్యాదమే మనసా” అను రచనమనకు చెప్పుచున్నది. అను వాటియందు “శృంగార రసాద్య
భాం పార పూరిత రామకథా నందాదియత సంగిత శాస్త్ర జ్ఞానము” అనుకొన్నారు.

ఇట్లుపుటలో నోక చరమ సత్పన్ము అయికగా ఉటంకించుకొన్నారు. సృష్టి ప్రతి
ఉయములను మూడు క్రూరము అవినాశావ సంబంధములగుటనే రామకథ యందుగల శృంగా
రము, శక్తి, ముక్తి మొదలగుపన్నియు మనమునందు నింపుకొని గానమునందు పాడి విపెరు
వారిని తమతోపాటు తరింపజేయటమే సంగిత శాస్త్ర జ్ఞాన పరమగా ఉంచెడి పారూప్య

ప్రాణమని అయ్యవారి శాక్తర్యమై యుండవచును. ఇట్లే జ్ఞానమును కొండిన వారికి కలగ తోయెడి శుభములను గూర్చి చరణమునందు ఉఱ్మి విపరించియున్నారు. ‘ప్రేమ’ అనగా సర్వ శీతులయిదు సమాన ర్ఘషిగులప్రేమ, ‘భక్తి’ తమకన్న అశికమగు దివ్యాక్తి గా పరమాత్మని గుర్తించి వాసికి విషమ్ములగుటయే భక్తి, “సుజిన వాశ్వర్యము”— మానవార్థి మేలు చేకూ రెప్పి నడవఁగల వారును, అదర్నిప్రాయములును అగువారు సుజములు అట్టి వారి యొడ కలిగి విషమ్ము ప్రేమ ర్ఘషియే సుజన వాశ్వర్యము ఇట్లే కల్పిన పిమ్ముట అట్టి వారికి శ్రీమద్రమావర శాక్తము కలుగును. ఇట్లే గుడములను పొందినవారు నియమించుటాలై పద్మశ్రీ సశాఖర్యముల శుండును నీవ్త గఁగి యుందురు. అట్టి వారికి యిశ్శున్ని. దనము కోరవలసిన యత్పుసరము శేషండగనే లర్ధము కాగఁలు. మానపుడు యోర్ధవములకై అదిమండి పాటుఁడినచో వానికి జ్ఞానము నఁిచుని కాఠోలు ముందుగా ‘ప్రేమ, భక్తి, సుజన వాశ్వర్యము, శ్రీమద్రమావర శాక్తము, సేమ, నివ్వ’ అమవని ముందు సుపూర్ణించుకొని యశోదనములయిదు, గఁ తప్పించు లమ తప్పించుకొనుడని కాఠోలు అయ్యవారి పొవ్వరిక శాము ఇట్టి సంగీతమును ఆరాధించి నారు ఇట్లోరాధించుటయిందు సేయును అయ్యవారు కనబరచినారు. గనక సె “సేయుగలు ఆయ్యగరాల సేరిప్పటి సంగీత శాశ్వత జ్ఞానము సారూప్య పొట్టుదమే” అని యున్నారు. అము చిక్కిక సారవక సంగీతమును విధియోగించిన నారయోగి గనుక ఆ మహాన్మావు డట్లసగలిగి నాడు.

అయ్యవారి కాలము వాటికి రాజ సభలయిందు గాన విద్యకు కొంత గౌరవము లభించున్నాను అది పాడి తరించెడి వారికి అంతగా అందుకొటులో సుండక కొంత క్లిప్పుములగు మర్యములతో నిండి గురువుల కృప కలిగినే వచ్చే డె, ఆ గురువుల కృపము సంపూర్ణించుటకు ఎట్లి పచులకైను సిద్ధపడిన వారికి తప్ప అమ్మలు, పశము గానికి యున్నది. అప్పటికి గాన విద్య, కృంగార రస పూరితములగు సాయికా గాయక భావములను విపరించెడి రచనలతో మండచిని. సాధారణముగా గోపికా కృష్ణుల పాంచయ గాఢనను పడ్డించెడినిగా రచన లంఘాయ్యి కములుగా నాటి వాజ్ఞాయమున మనక కనబడుచున్నవి వైపువ సంప్రదాయమున యట్టి రచన లకు గల ఆక్రమణాను గుణించి కొండరు కైపులు తమ శివ దేవునికి కూడ యట్టి శీలము శృంగించుకొని రచనలను చేసుకొన్నాయి ఇట్టి వారి యిందరినే పంచరత్న కవి విచిత్రముగు “గీత శంకరము” శుభలసగవి ఇంకు ఇవ శాంచవసును సిర్పించి రచన లెన్ని యోగ నాడు పెలసినవి. కొంత సంశాఖరము గల చండితులు గాన విద్యుతు భక్తి మాగ్గమునకు తరలించి దినిని, అభినయించెడి వారికి ఉన విద్యగా మాత్రము నిలిచి పోసండ కాపాడవలెను మండిషు కలిగి ఇట్టి ప్రేయత్నములు నాడు కొంత సాగించు తోచున్నది.

అగ్ని యమనది పూతించినో పుణ్య ఫలప్రదమగును. తెలియని వారి చేతులయిందు పడినచో నారిని, పారి పరిశరములమ చీస్కుటులను చేయును. అట్టే కృంగారమునది శ్రుంపి మూలము. రానిని అతోకములగు తెరల మర్య దారి యించిననే ఉపోక మథుప్రద్రమైనను, అముచిక్కి చింతనమునకు దారి జూపేచిట్టే మానపుల కుపయోగ పదున్నా అట్లు. కానికి

మాత్రమని యందఱి నీర ప్రవృత్తము ప్రకోపించణి వాని యదు పతనమువకు దారి తియము. అధ్యాత్మిక శృంగార మనది యూహించిన మహామహావుల దృష్టి ఆరి విచిత్రము. స్తు, పురుషుని యందు వాంఛించడి సుఖము కడిక మైసాడే యొను అరి పరోస్తుతము దీనిని శాశ్వతముగా పొందుటకు తీసుదు కాను త్రియై పతమాత్మని పురుషునిగా రావించి ॥ పరమ పురుషునికి దాసీగా, వెర్రుగా, ప్రియరాఖిగా తను సమర్పించుకొని శాశ్వతమగు ఆ సుఖమును పొందుటనే అధ్యాత్మిక శృంగార తత్త్వము. తీసుటు లయిట్లి ప్రయత్నము అను సార నను చేయుటయేసుధర తక్కి సంప్రాయము. ఇది పరిణితిపొందని వారిని శాశ్వత తప్పు క్రోచలను తోస్కించునదిగానే కనండుచున్నది లను, జ్ఞానులు, తపస్యులు, ద్రష్టులు అయిన వాగేయకారుల నేకులు తమ అల్మాకిక శృంగ ర సాహిత్యములతో పరమ పురుషునిగాధించుని తరించినారు. అట్టి వారితో ఇయుడేపుడు, కాళ్ళపాక అన్నమయ్య, తిరి తిరుమలా చార్యులు, చిన తిరుమలాచార్యులు, కైప్రజ్ఞలు, లీలాసుల యపకారమని చెప్పుకొనడగిన వారాయిం కీర్తులు మొదలగువారు, వారి రచనా పై భములతో ఇంకను మనకు సన్నిహితులు గానే యున్నారు. తీవాత్మన పరమాత్మల ఏకశ్యమును సాధించుటకు ఇదియొక ఒహిష్ట మార్గము.

తేణు నంప్రదాయమనందలిదగు అధ్యాత్మ శృంగారము దైవతక్కి శూన్యులు సుజ్ఞాన హీనులను నగు వారికి సాధారణమగు కాముక క్రీడలవలనే తోచును. అట్టి వారి సంఖ్య అనాడు అధికముగా నుండుట లలను సంపచ్చులు, ధనవంతులు, రాజులు మొదలుగు వారు కళా పోషణ మన వేర కొంత యిట్లి వారిని ప్రోత్సహించుట చలను, అయ్యవారివంటి మహానుశాస్త్రుని న వాగేయకారుల యావిరాఘ్యమునకును, అట్టి వారు దేసిన అమిష్టిక శలపదమగు శంగిక సృష్టికిని కారణములతో నొకటి కావచ్చును.

అప్పటికే భక్త కూటములు, భజన మ. దిరములు, దేవాలయ ప్రాంగణములయందు భక్త ఇన గోప్యులు, కొంత కొంత పూర్వారమునకు వచ్చుచుండుటయు, ఇరిగి యంందపలెను. నాదు భుదాచల రామదాను, నారాయణతీర్థ యల్కిమ్రులు మున్నగు వారి రచనలనేాక, కొంత కొంత శాశ్వతపాక వారి రచనలు కూడ లయ భక్త బృందములతో పాడుకొనుచుండి వారు. వారికి ఏక ధారుకములు, ద్విరాతుకములనగు భక్తి రస పూరితములగు రచనలు పాడు కొనుటకు సులభ సార్థకులుగా నుండిచి. ఎంగగా, ఒకరు ఒక ప్రశ్నని పాడి విడువగా తక్కిన్నారు ప్రశ్నల లయబద్ధముగా దానిని తిరిగి చుసపలని యొదుటవలన సంచిత్తు ఉన్న లంతగా ఇందు ఉదుగుటకు వలను పడదు గచా! ఎన్నెను: సేటికని కీర్తుల వారి తపంగఃమలు, రామదానుల వారి రచనలు, మనకు కొన్ని త్రయ్యములగుచున్నపనగా ఆడి లయి భక్త బృందముల కారణముననే యుస్కొనుటకు సగచేపాను లేదు.

అయ్యవారి చిన్న తనమనందు వారి మాతృ^{శ్రీ} రామదానులు, పురందరదానులు మొదలుగు వారి రచనలు శ్రావుముగా గామను చేయుచుండి వారట. కనుక సే అయ్యవారికి అప్పటికే మహా ప్రశిద్ధుడై రామ పాణాక్షారమును పొందిన భక్తులతో నొకటి కీర్తి గంగిన భద్రాచల రామదానులు, ప్రశ్నద పరాశర నారద పుండరీకులతోపాటు ఆశాదశిష్యులైనారు.

వారు తమ కీ క్రమములు కొన్ని తీయందు “రామచాసుని రక్షించిన విశముగా నోచ్చేం రక్షింపద”ని రాముత్తద్వాని ప్రశ్నించుకొన్నారు. రామచాసులవారి ఏకరాతుక, ద్విరాతుక కనెనలను అయ్యవారి దివ్యవామ సంకీ క్రమములయంది యట్టి రచనలను గమనించినపో చాలశక్తు భాష, కైలి, సంగీతము రామచాసులవారి యధిగుణాదలలో నచుచుకొన్నట్లు తో మచుండును.

అయ్యవారి కీ క్రమములలో సంగీతప్రశ్న బలుపులను కొంత పెంచినవిము అనేకములు గలవు. సుమారు వంం పుంచుక్కరములకోపున, పెలిచిన మహా విద్యాంములు కొంఠరు అయ్యవారి రచనలకు ఈ సంగీతప్రశ్న బలుపులు యింకను అధికముగా పెంచిని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఏది యొట్లు న్నము కృతి కీ క్రమాదులకు సంగులను చేరుకొనెడి పద్ధతి అయ్యవారి కాలమున్నడియే ప్రారంభమైనదని ఖుసుకొనవచ్చును.

అయ్యట్టి వారుకయందు ఎక్కువానున్న అర్థినయి విద్యుతు అనుంధముగా మండి సంగీతమునందును విధిం విధములగు కావచులను అర్థినయమందు ప్రశ్నర్థించుటకు అమముగా సంగులను వేయుటయసునది ఇరుగుచుసే యండి యండచుచ్చును. అది కీ సంగీతమునందును వోటు చేసుకొనుట అయ్యవారి కాలమున్నడి ప్రారంభమైనదేమో!

సేటికిని పదము, కోకము ముదలగువాసిని ఆశిషులుయనచ్చుడు వేరువేరు కావచులను ప్రశ్నట్టించుటకు ఒకే వాక్యమును పలుమార్గులు పాఠుచుండుట మము గమనించి చుపేయున్నాము. సేము నాట్యము సంగీత సంపర్కమును శూర్పిగా పోగొట్టుకూనిట్లు కనటచున్నది. కనుక సేకర్జు కోరుములగు గొంతులలో ఒక వాక్యము ఒకే స్వరములయందు కావ హీములగు ఉప విద్యా నిర్మాచులు పాఠుచుండగా లిగురు లొప్పుల పంట సొందర్యము గలిగి మనోభ్రంష మగు అధినయి విద్యుత్త నథ్యసించిన వాకైన వరంబలు నట్టురాంధ్ర నాట్యమును ప్రశ్నర్థించుచ్చారు. ఇది చూచుటకు ఎంత కాగున్నను వినుటకు అథి చేలవముగా నుండునుటలో సంచేషము ఉటు.

విషమునకు ము కీసాధనములగు యా విద్యులను వాటివాటికి కావలసిన హాంగులను సమకూర్చుకొని ప్రశ్నర్థించుట న్యాయముగాదు. ఇట్లే కంతస్వరమునందు మార్గమచు అకర్ష ఇవిద్యుయందు ఆధికారము లేనివారగు గాయకులు మహామాత్రుల రచనలను అప్త్రంశములగు ఉచ్చారణలలో అర్థహితములంగు పర విఫాగములలో పాడి సెరవులుచేసి స్వీరకంపను చేసి ‘యది స గీతమా లేక రసహీనమగు రంగొంద్రునియా’ యనునట్లు దప్రశర్థించుచున్నారు. ఇట్లినిచి, మాచి ఆనందించెడి రశికోకముకును యిప్పుడు కొదువకపలదు.

అయ్యవారి రచనలయందు మాటలు, వాసికి తగిన స్వర సండర్భములు కలిగి కాల ప్రమాణములను తెలిసినవారు పాడి విపింపదగిన రచనలన్నీ యోగిలవు. తిరిగి ఈ కాల ప్రమాణమును సరిహద్దులు తప్పిపోవుటయు జరిగి కొంత కాలమగుచున్నది. సుమారు ఓఱి యొండ ప్రింటట విచిన కొన్ని రచనలు సేకాను వినుచున్నాము. అవి నానాటీకి విమానవేగమువలెతమ గమ

నమువందరి వేగమును పెంచుకొనుచు పెనకటి కాలమన విన్ను వారికి 'ఖుదియేనా ఆ రచన' అభిప్రాయి విధమగా రూపుమారి విషణుతుచువురి. 'పెనకటివారికాడినచో', సేచెరువిందురు అని కొండరు బుద్ధిమంగులు ప్రశ్నించుచుందురు. పెనకటివారి రచనలసైయుంతి తెంకు తోచినవి కామే రచించుకొని పాడుకొసవు ప్రశ్నగడ్డా. ఇట్లు చేయక పెనకటివారి రచనలోని కొండర్య కొండమును చెరిపి పాడుచేయటకు మనచేమే ఆధికారముగలదని వీరికి తోపడండట కోచని యము. ఉపవారంకు శూర్పాన్నిర్మిత మహా మంచిరమలవంటిని నేడు మసము నిర్మించుకొన కులేదు అయ్యువారు చెప్పికట్లు 'పాశగుడిసెలయండే' మనము నిపసించుచున్నాము. వీరిని మన యమసర ములుకు, మన యంతములకు ఈగిన కిందిని వీర్పురుషుకొనుచున్నాము. కాచేమహాలును ఒక మద్య కరగళి కుటుంబముగాను. మధుర మీణాకి దేవాలయమును పూమూర్తిక విపణి క్షీమమగాను మార్పుకొనుచున్నామో? ఇకమందు ఇట్లు చేసెడి ప్రశ్నద్వితిను అవకరింపుకోవేమో? ఈకిరస దృష్టి లేనివారికి కాండాను కిల్కియుమనందును, కంకర తగవక్కాదుల పాటివారి లేనిపోత ములయందును ఆమ్మువారి వర్ణలలో అప్రతింశమాలగు అవయవుల స్వరూపమయే కనుడవచువు. అట్లే సమ్మానాలయు కెరియినివారికి రాశ్చు, రక్షుములు, ఉకే విధమగా నుండిచుపును. ప్రాచీన ప్రేమరంకయు మూడాచారముగానే తోచెడివారిసి యొముకొనపచినది? ప్రాచీనుల సంప్రదాయములను గౌరవించి పాటించరదలచినవారు పాటించవచువును, లేనివారు వాచిని వదఱి యూరకుండిచుపును. కానీ పంకతతీంకరలగా చేయుటమాక్రమ వ్యాయముకాదు. ఉన్నేళ విషయముం యందు ప్రాచీనులు సేటివారమగు మనకన్న తెలిసినవారు, గౌప్యవారు అనుకొనుటలో కోపము శేడు.

శకప్రముడు గానపత్రంలయందు సుమారు మూడు వాలగు గంభిల వ్యుత్థిలో అయ్యువారి రచనలు పది వస్తుండయినను వినిండుచుండిని. ఇందుకొన్ని మద్యకాంశమున్న కొన్ని విలంబ కాలమను నుండిచి. కొన్నిటియందుగల రచన తరమగు పాక్షములను కొన్ని సెరపులుచేసి విపరించుట జుగుచుండిది. గంభిరములను క్రోతలయందితిలకు అశ్వమహాసానియును ఫన, నయి; దేశియ రాగములను కొన్నిటిని అలపించుచుండినారు. ఇట్లే పశంలో క్యాముక్కుం వారిచియు, దీంఖులాపాలియు, పశ్చుం సుమ్రహ్మణ్ణయ్యారిచియు రచనలు అచ్చుచుపు ఉటటి రెండు వినపుపు, దెవిని సకాంతమున చిన్న చిన్న రచనలగు శాపఠ, కిల్లాన పెములగునవి పాడి ముగించుచెడినారు. నేడు గాన పశం యందు ఆ చిర్ములో క్యామిచేసిన వారికి చెప్పుటకు విలు కానంక క్రోతలియు. క్రోతలకు అధ్యక్షార్థములను మాక్రతు కలిగించెచివియు నగు రాగముల వినపుపు చున్నవి. మహా వై వేద్యమునకు ఒక కం కండమక్కను పెట్టుకొన్నట్లు అయ్యువారి క్రోతలు ఉటటి రెండు మద్యముకాల రచనలు దురితమగా పాడి ముగించి తక్కిన వాగేయకారుల రచనలు ఇట్లేపేనవో పాడి మిగిలిన సమయమంతయు సేటి చిప్పాంసులు స్థియ రచనలకు వినియోగించుచున్నారు.

చాపయందు గాని, భాగములయందుగాని, రాగసంబారములయందు గాని చిప్పక్కుత కసతంతని యట్టిరచనలను పాడి క్రోతలయందు కర్మాంశ సంగీరముపై విష్ణువును కొండరచన.

పెంచుచున్న మేఘా నమశాసు వీరియందు కలగకుండుట తో చర్చియసు. అట్టని సేదు మనము విషువున్న తో త్రచనలన్నియు యిట్టివేయని అనుకొనరాదు. సూతనరచనలను, రాగ శృంగారిని చేయగలవారు, తేసినవారు ఎందో వాగైయారులు గడచిన వందయేండ్లలోను మన మర్యాద మనసినవారు, యింకచు మనసున్నవారు పున్నారు. ఎవరి ప్రతిథ దెబ్బిదని నిర్ద్ధయించే యథిరారము వారు అత్మవిమర్శనతో సంతరించుకొని నిర్ద్ధయించు కొందుగుగాక. తేకున్న తో తరచరములగా మనకు సంక్రమించిన మహాన్నత విద్యయగు శాస్త్రియసంగీతమే తన నామ దూషములను మార్చుకొనవలసివచ్చును.

కీర్తనలేక కృతి యనుని చెప్పునచ్చుడు అవి చెప్పేడి యథిరారము మనకు కలదా యనునది విషువుంచుకొనితో వాస్తవాన్ని వచ్చారా ! నిధివారా సుఖమా రాముని సన్నిధి సేవ సుఖమా విషయాల తెలుపే మనసు అనువాకశ్మయాను చెప్పిన అయ్యవారు ఉండవచ్చికో తీవికాంచము రాముని సన్నిధియండే గడపినారు. తంణావూరు ప్రభువులు వంపిన దశశక వస్తు వాహీనాదులను తృణముగా నొచిన ఆ మహామాన్నలు నాదు చెప్పిన యిట్టి సూక్తులు వేణుచీ నిలియిన్నవసగా వారి ప్రికరణల్లి తెలియుచే యన్నుది కాదా ! ఆట్టి ప్రికరణ ఈద్ది చున్నచో చెప్పుచేయారు చెప్పునూ వచ్చును. వినెడివారు వినుమా వచ్చును. ఆట్టే ఇఉవియొచ్చిమిది మదములు కాంఠోతీరాగమునందు చెప్పిన ఛేత్రజూలను, ముచ్చుది రెండు కీర్తనములు తోది రాగమున చెప్పిన అయ్యవారిని అసంద్రశై రవి రాగమునందు సుమారు పది రచనలను చెప్పిన రామాదూసులను, టెక్కుక్కురాగమునందు కొన్నివందల రచనలను చెప్పిన కాళ్ళపోకవారిసి చానే సుమారు సూర్యసూట దేయందిరాగములను శృంగారించున్న అయ్యవారిని దృష్టియందుంచు కొని సంగీతరచనలను చేయగల స్థాప్తమున్నచో ఎవరు కాదగలరు. ఇవ్వు కర్మాక్రిగ విన వచ్చు, మహామాన్నలగు శాంఖ్యులివారి వాక్యముకొకానిని ఉడపోరించుచున్నాను.

‘కాంఠోతీరాగమున తమరు కీర్తనసేహి చెప్పులేదని ఎవరోవారిని అడిగినారట. రానికి వారు కీత్రజూలు కాంఠోతీయదు ఎవరికిమాత్రము చెప్పుటకేమి మిగిలినారు’ అని నారట. అట్టి మహామాన్నలే లుట్టనగా యితరుల సంగతి చెప్పవలెనా !

సంప్రదాయసిద్ధముగా విషపుచున్న రాగములు ఇచ్చించుటయందు ఒక విద్యుతైన చిన్న చూపు కశలదుచున్నది. ఇది దెంపంతరకు సరియైనది అనునది చారు వారు తెలిసిన వలసిన విషయము.

సంగీతము సపరస శరితమై యిండక అధ్యాత్రసమును మాతము అందించెడిగా పున్న తో రసలమన్ని టికిని పరమాపరియగు అవందము కలుగడుగా ! పొరంచించినతోదనే గాయిసు దాంఠోతీ పాదుచున్నడని క్రోతలు గుర్తించినపో ‘అహా ! ఈ సంగతి తరువాత బూసగా కి వచ్చును. ఇప్పు గమకమిత్తు పరికి మనకు అవందము నిచ్చును.’ అని వారు గాయిసునిపెటు అతడు కొనిపోచే అనుసరించలకు చేరచలశేగాని ‘యిచియేమి రాగము : ధాని-

వలెన న్నది దీనిపాతనున్నది. స్వరముతచోకడ తెలియకన్నదే ?' అను రావములు కలుగుటవలన గాయకుడు చూపదినిన ఆనందసీమలను చూడకయే పోతుదురు ఆట్లే సందర్భములలో గాయకుని ప్రతిత క్రోతలహృదయములయందు నిలువ సేరక వృధాయిగును. ఇష్టటినీ వయసు న త్రిన ప్రశ్నలు కాసు తమ అనుభవములను చెప్పుకొనునపుడు కొందరు గాయకులు పాడిన రాగములు చెప్పుకొనుచు 'కాంథోతి దీనిసామ్మణి, శంక రాతరణము వాని సామ్మణి. తోడి వినవలనన్న వారేహాడవలను అని చెప్పుకొనుచు మనము వినుచుండుచు. నేటి పథలకు పోయివచ్చినవారిని 'ఏమిహాడిరి, ఆట్లుహాడిరి' యినియడినికో వారు విన్న రాగముల సేరెనను చెప్పుతేక పోపు చుర్చారు రారణము, వారింతవరకడ నినలేదుగనుక. ఆట్లు నూతనమన్కాను మార్గమున నడయటకు ప్రముత్తించినచో కర్మాంచ సంగితపు పరమావధుల గతి ఏమగునో తలమకొనుటకు కొంత విచారముతో కూడివ కయము కలుగుచున్నది.

పాత క్రొత్తల కలయిక వలన కొంతవరకు సంప్రదాయములను రక్షించుకొనుచు నూతన సృష్టిని చేసికొనప్పునేమో ! సమర్థులై నవారు సృష్టించిన వానియందలి మంచి తప్పక నిలిమను ప్రతిరావంతమైన ప్రాచీన కళము మాసపోతుండ కాపాడుకొనవచ్చునేని తో మచ్చుది

అయ్యహారి క్రొన్ని దివ్యానామ సంకీర్తనములు కనణదుచున్నవి ఇందు అనేక చరణములండి నాని యిందు మనోజ్ఞములగు రావములను వ్యక్తికరించుచు వారు చెప్పి యున్నారు. నేటియలవాటు ప్రకారము పల్లవి, అను పల్లవి, నుచ్ఛాపరణము మాత్రము పాదుకొని మనము మగించున్నాము. ఆట్లుచేయటవలన ప్రమయను, మహానుభావులన నగు వాగేయకారులు మరకు ప్రసాదంచిన భావస, "ను మను పోగొట్టుకొనుచున్నాము. నిజము నకు భగవంత్తీకి మనయందు పె పొందించి, ఎంచన త్వమును, ఆద్యతను, ఉచితానుచేత జ్ఞానమును మంచి ఒడల విషటతయు మనయందు సుఖించుటములగు నట్లు చేయటకే వాగేయకారులు కృతి రత్నములను పెలయించి నానుమ చిషయము క్రమముగా మనము మరచిపోతున్నామేమో! కొన్ని కీ త్రనములయందు పల్లవి అనుపల్లవి, ఒకే చరణము కలియి కనణదుచున్నవి. పీటికి కొన్ని సంగముల కలిగి కొక్కక్కప్పుడు సాహాత్యర్థ విషకముతే తెలియనంబి సంగిరుకొనో నిచి నిండి యుండును రావుకులగు గాయకులు ఈ సంగములను కప్పించి ప్రచారమయస్కు తెచ్చి యుండుని తోమనున్నది. ఏమైనను మహావిద్యాములచే కల్పించండి యాసంగతులు కొన్ని రచనలయందు అంతి మనోజ్ఞముగా నున్నవి.

అయ్యహారికి పూర్వులగు వాగేకారులు జబితములగు సాహిత్యములతో శగ మాత్రము సుగితముతో రచనలు చెప్పుకొన్నట్లు పరిశీలించినవారికి తెలిఫియేయందును. ఆట్లే రచనాను కూడ అయ్యహారెన్నిటినో చెప్పియున్నారు. వినియందు పల్లవి, అనుపల్లవియనుండి చరణములు మిత్రము ప్రక్కియయంటు నిఱద్రముతై యుండును. వేరు వేరు మాతుపులు, వేరు వేరు భాధ

పున కలిగియుండుటయు కద్దు. అట్టివే అయ్యవారి శంహరక్కు కీ ర్తవలు. ఒక వరణమునకే రాము పున కొంచెం అట్టే తెల్పిన చర్చములు పాటుకొనట్టేక్కరచినిచియు కొన్ని యున్నవి 'కాం రనకమయిచేల' పాటించి యూ కోషు ఉంచిన కీ ర్తవలు.

సారాచౌముగా వాగేయ కారులు తమ రచనలయందు కాము నమ్మిన దేవిదేవ కలను చెట్టించుట, వారి ప్రాచీనములను కెప్పుట, వారు క క్రుషులు ఎవరైరిని ఎప్పుడెప్పుడు ఎట్లు కాపా దిలో కీ త్రిమట మొదలగునవిచేయుండుయు. అయ్యవారి కీ ర్తవములయందును యిట్టివి కాలవు. పురాణ ప్రస్తుతములును ఆశి ప్రాచీనములును అగు ఇటిహాసములను దృష్టియందుంచుకొని విషిం చిన పన్ని వేషములును అశేకములుగలపు. నించాస్తురియుచు వోక ప్రక్రియ ఇతరుల రచనల యందు వలసే అయ్యవారి రచనలయందు మనకు కనఁడునున్నది. ఇది యొక్కపోగా భజించ రాము చాసులవారి రచనలయందు మనకు కనఁడును. లహశ: వారి వరచియే అయ్యవారు అందిపుచు కొన్నా కేమామనకొనపచును. మహో క క్రుషులు అయ్యవారు మధురక కీ కోరిక కొంత తక్కువ గానే పోయినారసకొనపచును కాని అపటి శేరుటకు వంపుపడు. కొన్ని రచనలయందు కొంత కొంత మధురక కీ రావగర్భితములుగు మాటలు సాంపుచీర కసండునున్నది. 'రావణ్ణ రాము' అనుహృద్య పద్మమ రాగమునందలి కీ ర్తవ, 'ఎందుకాగిలింతు' అను శుద్ధదేయందఱి కీ ర్తవ పంచించి గమనించినచో యూ విషయపు స్వప్నమగును.

అయ్యవారి పూర్వులైన కేత్రజ్ఞులు, వారికి పూర్వులైన అన్నమారార్యులవారు మధురక కీ వి అంబినముగా కొన్ని చెప్పిన చేశారించను పెచ్చిద్దములేకచా! అందు ప్రశ్నేళముగా కేత్రజ్ఞులు వేరొకరము తోలికి పోలేదను కొనపచును. అన్నమయ్యవారు కొన్ని కైరాగ్య సంకి ర్తవములను చెప్పియున్నారు. కాని అన్నమయ్యవారి మస్ఫుది రెండుచేల రచనలయందును కైరాగ్య సంకి ర్తవలు మూడు నాలుగు వేల మాత్రమే. అనగా కృంగార సంకి ర్తవల పంచ పంచుము లభి చూచినచో వారును తమ పదకవితా పికామహారియును కృంగార సంకి ర్తవలయందే నిలుపు కొన్నా కేమాసని తోచుచున్నది.

ఇట్లు కృంగారమును అంబినముగా చేసిని చెప్పిన వారేశ్మైనను కాక్కపోక వారికి తీవేంచేశ్వరుడు ఇష్టదేశము. వారు చెప్పిన విష్ణుయు ఆ దేశుని కొలాపములే. అట్టే కేత్రజ్ఞులకు ముఖ్యగోపాలుడు ఇష్టదేశము. ఏ దేవాంయమువంటు ఏ దేశుని వారు రథించిను ఆ స్వామియందు వారు తమ ముఖ్యగోపాలునే హూహకొన్నారు. ఇది యొక విచ్ఛిన మగు రావప్రకటనము.

రహస్యాన్నిరాగమునండఱి ఒకపదమునందు 'పక్కని దయగంచా? యిది ని భాగా! తెవ్వందిలింగా! ఇక్కడి వచ్చినరి పొచ్చుకొవిచరచా!' అని చెప్పి చిపి వరణమువంటు క్షుణ్లో యూ పటిటింగో నచ్చేం తెవ్వందిలింగా! ముఖ్యగోపాలుడుగాక ముచ్చెప్పురు కంచిశరద" అని తన

ఆరార్ధ దైవమగు ముహ్యగోపాలుని చెప్పుండి లింగదగు నటరాజస్వామి యందును క్షాంకిషదరాజు స్వామియందును ముహ్యగోపాలుని మూర్తిసే చూచుకొన్నారు. అట్లే అస్సుమయ్యావారు తమ సంకీర్తనములలో శ్రీవేంకట్టేశ్వరునియందు అహోఽఱ నారసింహుని, శ్రీరామచంద్రుని, గోపాలకాలుదగు శ్రీకృష్ణ పరమాత్ముని దర్శించుకోనుట సువిధికమే. అయ్యావారు ఎందరు దేవతలను రలించి వారిటై కృతిరక్తములను పాండుకొన్నాను వారికిని, తమ ఆరార్ధ దైవమగు శ్రీరామచంద్రునికి గల పురాణ పసిద్ధములగు శాంభవ్యములను చెప్పుకొనక విధువలీదు.

అయ్యావారి కాలమనాటీ తంకావూరు ప్రథులు, మధుర ప్రథులు, యక్కగానము ఒను ప్రోత్సహించు కాము కూడ కొన్ని యక్కగానములను రచించు, ఇతరుల రచనలను తమ ఆస్థానములయందు ప్రదర్శింపశేషుచు నాట్య విద్యయందు కొంత భిన్నత్వముగల నాటక చూపమను తెచ్చి విసోదించ చుండివారు. యక్కగానముల యందు తక్కువ పాత్రములంది. కదా గమమును చెప్పేడి సందర్భమునకు తగిన కితిని సంగీత స్వశాస్త్రిలినయులు కలిగి, వచన రూప మున పరప్పర సంఖామణలు తక్కువ కనలుచుండివి. ఇట్టి యక్కగానములయందు శాంభర్య వములను, ఆదినయము నందును, సంకీర్తము నందును ఉన్నాత శేషిః చెందిన శ్రీ పురుషులు, మంచి విచ్ఛాగందము, అనగా, సంపూర్ణ కావ్యాలంకార నాటకాదులను రాగుగ సెరిగిన సారును యందుండివారు. రాజుల యాస్థానములయందు యిట్టివి ప్రదర్శింపబడు చుండివి గముక ఇందు కొంత శ్రీంగారపు పాలు ఎక్కువగానే యందుండి. ఈ ప్రక్కియ జ్ఞానరథమును పొందు యందుటచే నాటి విచ్ఛాగంసులు టకటి చెందు యక్కగానములైనై సమ రచించి పేరు ప్రశ్నాతులు గడించవలెనను కాప్తయ పదుచుండివారు.

అ నాటి యక్కగానములను కొన్ని టిని పరిశిలించినకో వానియందు పత ప్రచారము నకువై ప్రత్యేకముగ ప్రాసినవియు, ఆచ్యాతిష్ఠ విద్యను సామూహ్యాలకు సులభ సాధ్యములుగా టోంచించుటకు ఖాసినవియు, పోస్టోరసమును మాత్రము టిప్పించెందివియు ఎన్ని యో విధమాలగు కదాతమ్మతులతో మనకు తేటికిని కనలుచున్నవి. ఇట్టి యక్కగాన ప్రక్కియయొక ఆశక్కి అయ్యావారివైన ను కొంత ప్రసరించినట్లు తోచుచున్నది అదిగాక శాంగయ్యగారి శాశగారైన గిరిరాషకవి యక్కగానక ర్త, అయ్యావారు ప్రహోద శక్తివిజయము, నౌకా చరిత్రము అను చెందు యక్కగానములను చెప్పియున్నారు. ఇందు ప్రహోదశక్తి విజయ మనుసంగించుగా శక్తి రసప్రశావమై మంచి కృతిరక్తములతో నంచారుచున్నది. చెందపడయిగు నౌకా చరిత్రము గోపికా కృష్ణుల శిలా విపోదములను చెప్పువదియై మధురశక్తి భావ పూరితములను శ్రీంగార రఘురథును నగు కి భ్రావలతో నాట్యమన్నది.

సికార్లాగ్డమను మరిసొక యక్కాచమను వీరు రచిందినట్లు తెలియున్నది. కాని అశ్వమగుటిలేదు. ఇంది గిత కి ర్పాదులు వారి ఇతర రచనలయందు కలిపిటోయి వేయ చేయు టపు వలనుపడుట లేదోయేమో! ఆట్టి యక్కానమే అయ్యవారు రచించియున్నటో కాంధోత్తి రాగమనందు 'మాకానకి చెట్టుపట్టగా' మర్యాదాపియందరి 'అలకల్ల లాడగగని' ఇంకరాణ మనందరి 'సికార్లాగ్డమే' వంటి కొన్నిరచనలయందరి నందర్ఘములు ఆ యక్కాచమనందరినే దైనమన కాపచునని టోచున్నది. పరిఖించినచో ఇంకను యిట్టి మెన్నియో! రచనల ఇం అడి వానిని వచునక్రమమగా అమర్పినచో సికార్లాగ్డమను యక్కాచమగా రూపొందపచు నమటో ఆజ్ఞప్రయ్యము లేదు.

సంగిత సాహిత్యములయందు అసామాన్యమగు ప్రజ్ఞకం వారగుటచే అయ్యవారు ఆయా సందర్భములకు తగిన రాగములను సృష్టించినయుములకు తగినినయునగు రచనలను యూ యక్కాచమలయందు యిముడ్చుకొన్నారు. సామాన్యములకు వీరికాగవచనులు, యక్కాచములు, హారికథలు పురాణ కాంధేచములు వంటివి మాక్రమే ఆ నాటు అందుశాటు నందుగఁ విశోద కాంధేచములు.

ఇట్టివి సాధారణముగా దేవాలయ మంచములయందును, గ్రామముల యందరి రచ్చ అండల వద్దను, ధనవంతులగు వారి యిండ్లతో జిగికి ఈ కంఠ కార్లాగ్డములయందును, దేవి నవ రాత్రులు, శ్రీరామవాసి, విష్ణువు చమర్చి మన్నగు పండుగల సారప్పముల యందును విచ్ఛావంతులు ప్రదర్శించుచుండివారు. ఇట్టివి చూచుటకు సేడు మనము చెల్లించున్నట్లు ప్రవేశ చుసుము చెల్లించవలసిన యవునరము శైకుండుటవలన సామాన్య పశానీకమ పోయి చూచి విని యానందించుకు యవాళను కలుగుచుండి. కనుక నేనాడు మంచి. తెలు, వ్యాయము, ఆన్మాయము, ధర్మము అధర్మము, పెద్ద, చిన్నవాటి గుడుములు, విషయములు, విషకతలు, సామాన్య ప్రజలకు కూడ తెలియుచుండి. సక్కురులగా వారు ఎట్లు మనులు కొనవలే నమనది పచ్చేకముగా వారికి ఒకరు చెప్పువలసిన యవుసరమండిది కాదు.

అధ్యాత్మిక విచ్ఛావస్థములను పెల్లడి పరచెది క్షురి రక్తములు కో కొల్లిలుగా అయ్యవారు చెప్పియున్నారు. నిజమునకు అయ్యవారు చెప్పినన్ని చిత్ర విచిత్రములగు విషయ ములను ఇతర వాగేయకారులెవ్వురును డెప్పలేదనియే కాచించవచును అయ్యవారు కిం శేక శేషమును పాటించిన వారు గనుక కిం లిలను తెలియకెప్పెడి రచనలను ఎన్నిటికో చెప్పి యున్నారు. రామాయణము రామాయణమనంది రామ కథలు చెప్పుచున్నప్పుడు కథానన్ని పేశము నందరి క్షాత్రాల్చి క్షాపాశు, సొకరై కారు ఘనవలు రఘుభాషుంభుభు

ఇదచ దేవి దేవతలను వ్యక్తించుచు వారు చెప్పిన రచనల లుండును శ్రీరామచంద్రునిచిని అ దేవి దేవతలకుమగల కాంచన్యములను తెచ్చుకుని 'మీ రాముని నమ్మిన పాడను సేను సుమా' అని విన్నవించుకొండురు, ఉదాహరణకు "రామ నహాఁదరి" అని అమ్మాపారిని పటకరించురు. కుమారస్వామిని పొగడుచు, "సిపు మా రామునికి కాగిసేయుడతు సుమా" అని యందురు, శంకరుని కీ క్రియాచు "సతక రామనామ స్కృతరాణందుడగు సికు తప్ప చారక మంత్ర మక్కామ ఎపరి తెలియునయ్యా!" అని అందురు. సీతా, ఉప్పుడి భరత శక్తిమున్నులను, అంజసేయుని, విథిషాధులను "మీరు మీతో రాటు రామునికి సేవ చేయుటకు నాకును అన్మి సియురాచా! ఏమయ్యా రామవంద్రా, వారితో రాటు నమ్మును నీ వానిగ చేస్తోనరాచా!" అని రాముని కడ తమ సన్నిహితక్కమును ఈపొంచుకొని చెప్పుకొండురు.

శైవున మత సంప్రదాయములను అన్నమయ్యాచారు శాహిటముగా కొనియాడినారు. రామదాసులు శైవ మతము పేరెతక పోయినను రామకృష్ణులను మాత్రము కొనియాడి నారు అయ్యివారు రాముని త్రిమూర్తులను అతిఖుడగు పరప్రహృష్ట స్వరూపముగా శాఖించి నారు. తొంబియారు కోట్ల కారక మంత్ర పుశ్చరణ ఐరిగిన తరువాత వారికి రామ పాలు శాక్షారము కలిగినదని కథా వినుచున్నాము. రాముని వారు దర్శించిన విధము వారి రచనల యందు పరిశించినచో రూపశాఖగ్యములు, శైర్య పరాక్రమములు, దుష్ట శిళు శిష్ట రఘుాక్రమములు, శక్తి వాత్సల్యములు చెప్పేడి రచనలు కొన్ని మనకు కనళడుచున్నవి. కొన్నిటి యందు రాముని రూపమున కనళడుచున్న "యిరి" పరప్రహృష్ట స్వరూపముని వ్యక్తించిన కీర్తనలు కూడ కలవు.

పామవేదము నుండి పుట్టినదియును ఓంకార రూపమును వగు సంగీతమును, అందరి శత్రవ్యార, మూర్గున, గమక కాళ, యికి విన్యాసాయులను గూర్చియు, అయ్యివారు ఎన్నియో కీర్తనలయందు ప్రశ్నేశముగా చెప్పియున్నారు. మహాత్రమగు సంగీత విద్యయందు శక్తిని మేళవిచి అధ్యయనము చేసినవారే నాదోపాశులని, అట్టీ యుపాశనవలన శివన్ముక్తంగుటు ములక మార్గమియు, ఇట్టీ ఓంకారనాద ముద్భువించెడి విధమిది యనియు చెప్పిస రచనలు ఎన్నియో కలవు.

అర్పణములలో శాపుచ్ఛమై గారడి విద్యవరె సంగీతము పాపెడిపారిని గురించి అయ్యివారు ఎన్నియో కీర్తనములయందు పరిషపించుటయు మనము గమనించవచ్చును. శక్తిం వరె పేము చేసుకొని ఇరుల ధనములు. కాంతలు మొదలగు వాటికి ఆశమిను మొపగాంక్రై కీర్తని వారిఫి భూసి అయ్యివారు భింబించుటయు కొన్ని కీర్తనములలో మనకు కనళడుచున్నది.

తనచుట్టు 30గెడి వారు తన్న హేళనచేయట, 30ంపెపరమట. దుర్భాషలాటట తన శూకా విధామును గప్పాంపుట మొతలగునవియు అయ్యవారు ప్రిచామ చంద్రునికి విన్నచింపుకోవు నందర్పుములును ఆసేరచనలయందు కశలుచున్నవి. విని వఱన నాటి నాగరక శీవము ఉట్టుం చెడికో అనునది తెలిసికొనుటకు మనకు అవకాశము కలుగు చున్నది.

ఓస్సి ఓస్సి ! త్రినములయందు అయ్యవారిచ్చిన యస్యమానమ..లు పోస్యరసపూరిత ములుగా కనబడుచున్నను హృదయాంతరాళములయందు తగులవలసిననోట గాయమును తగి 30ంపెడివిగానేయున్నవి.' తన తలపోకరింటికి తీసిపెట్టి కాకుక్కల గాయురీకి', 'మనసు విషయ నటు ఇటుల ఓసిగాకే. 'సోమిరమ్మ సాగయుగాంప్ర గోరోకే సోమయాతి స్వగ్రాహ్యుడగునా', 'వేగ లెచినిటి మునిగి బూది పూని [వైళ్ళ] సొని వెరిం పేచరార్యులై' పటివి ఓకొల్లలగా కనబడి మనము నిశ్శేషించునన చేసెడి పనులను చూచి వెక్కురిచి అయ్యవారు నప్పుచున్నారా యను స్థూండును. కాంతాకనకములకును, థోగకాగ్యమంకును ఆశక్తి ధనిక్కలను, ప్రభువలను ఆగ్ర యంచి యూక్కుపెంటి కిరిగి పొట్టకె కావప్రతయ పడడి వారిని చూచి మోసపోకుమని మను సుమ్మేఖించి అయ్యవారు చెచ్చుకొన్న ఎన్ని యో రచనలను చును గమనించపును. ఒకటి యననేల, తీపిశాసనముల సెన్నిటినో అయ్యవారు కమ ఆరార్థులైపమగు ప్రిచామ చంద్రుని కడ విన్నపంచు కున్నారని వారి రచనలను ఆమూళాగ్రము పరిశీలించివారికి తోచకమానదు.

అయ్యవారి కాలము రాటికి గల రచనలయందు ప్రభావముగా త్రిప్తిపుట కాళము కనబడుచున్నది. ఇదియు ఆవ రససునకు ఏడకురముల కాలముగాక వదునాలుగు, అవుటచ్చట ఇరువది ఎనిమిది అకురముల కాలప్రమాణము కలిగినదిగి వాడుండిడివారు. ఇట్లు విలంం కాల ముక ప్రిపుట కాళమును వాడుటయందు అశినయమునకు పచికి వచ్చు పదములు, పొగుంగల రాగ థావములతో సెడుపుటకు అనుపూగా నుండిదిని థావించి వచుండపచ్చును. ఈ త్రిశాసి ప్రిపుటయిదు లఘువునంది రెందుక్కియలను త్రోసి ఎత్తుగడయండి రెండవయా వర్తనమునకు సమమునుండి ఎత్తుగడ కిరిగి లఘువునందఱి మాడు క్రియలకు ఆగు అకురముల కాలము, వచ్చైండకురముల కాలము సుటుపూగా పలుకాగలిగినంకటి విలంంమగు కాలప్రమాణమును పొటీచు చూడిపెంచారు. విలంంకాలమును కియకు నాలుగకురముల వారున లెక్కించు సప్పుడు ఇరువది ఎనిమిది అకురములు ఆవ ర్తనమునకు వచ్చున్నవి. ఇట్లు వచ్చున్నదు లదుజాక ల నడకలును లుండు యినుడుచున్నవి. ఎట్లనగా మూడు, నాలుగు ఏడు, ఐదు, తొచ్చిమ్మది సంగ్యులం గల కండులు కూడినవో యుడువది యొనిమిది యగుచున్నది. ఇందు తీర్చానములు, ముక్కాలు, ఇందముగా నప్పించుకొనుటకు వీలుకలగుచున్నది. ప్రిపుట కాళమున ఆవర్తను పెద్దదిగాక తురియునంత చిన్న రిగాక పదమునందఱి వాక్య రావమును పదర్శించుటకు సొంచ్యుమను కులుగుచున్నది.

మద్యమకాలము, దురితకాలములయందు పడుకరములు లేక ప్రియలు గం యిదిచే చాపు కాళమగుచున్నది. సంకీ క్రూనములను పాదుకొనినపుడు, అదియును ఒకరూక చెక్కుమంది కలిసిపాడు కొనునపుడు చాపు కాళపునడక సులభముగా నుండి మాటలు రూరూరముగా జరుగక యుండుటకు పీటిన్నట గమక అయ్యివారు చాపుకాళమునందు కొన్ని రచనలు చెప్పియున్నారు.

గిజమును అయ్యివారి రచనలు బోర్కినంతవరకు పరిశీలించి చూచినచో అదికాళము, రూపకాళము, చాపుకాళము, రూపచెక్కాళములను నాలుగు కాళములయందును క్రమముగా సంఖ్య తగ్గుచు కనబలుచున్నావి. అదికాళమునందిలి రచనలు వింటికాలమున ప్రియకు నాలుగుతపుల వుతున నడివెచివి కొంత తక్కువగానే యున్నవి అనుకొనవచ్చును. మద్యమ కాలయిందు నమువరచి సంఖ్యాయందు పొచ్చుగానే యున్నావి. ఆట్టిరచనలలో ప్రియకు సెండుకరములు వుతున సాగేకి కాళమునందు మూడుకాలములు తోసి దొత్తుగడలు కలిగిన కీ క్రూల సంఖ్య ఎంగ్కావ, వింటికాలసునందరిని కొన్నియు, మద్యమ కాలమునందరిని కొన్నియు రచనలు సమసుచుండి లేక సెండుకరములు తోసి ప్రారంభించునవియు కొంత యథికముగానే యున్నావి చపురుక్కరూపమునందు గల రచనలు పరిశీలించినచో ఆవర మునకు సిగా వింటి వాక్యములు కలిగి పదవిశాగమలు చేయుటయందు పాడెడిచారికి క్రమకలిగించని సాగ్గెనై రచన లెన్ని యోక కలను. అల్సే చాపు కాళమునందును రచనలు కనబలుచున్నావి. ఇట్టి వాని యందు కొన్నిటికి కాలప్రమాణమును రించి ప్రిపుటకాళమునందు పదములవలె పాడెడి చద్దంచియు కొంత ప్రచారమునకి వచ్చినకి ఆట్టిరచనలలో అరహారప్రియ యందుగల 'ప్రశ్నలింఘణ' పోచన యమగల 'ఎపురా నిషువి' కల్యాణయిందుగల 'నిధిచాల మఖమా' ఆపారియందరి 'చల్లరే' వాఁఁశరణమునందరి 'ఎరాముని నమిక్కివో' తోడి రాగమునందరి 'ఎందుచాగివాడి' వంటిని ఎన్నియోకలను. నీటికి యా మార్పును చుప్పేన తెచ్చిలో లేక వింటికాలప్రమాణము యొక్క ప్రశామను కొంత అయ్యివారిచైన ను ప్రసరించినచో చెప్పట కష్టము.

రుంపె లేక కురు రుంపె అను కాళము నందుగల రచనలు పడుకరములు గం మాటలతో అందముగా సాగిపోయెడిని అయ్యివారు కొన్నిటిని చెప్పియున్నారు. మద్యమావి యందరి 'నాముపై పరికేరు' యదుక ల కొంటోటి యందరి 'పొచ్చరికగా రాణా', 'పురామ జయరామ', మిలహారి యందరి 'తొంఱిగ్నమున చేయుదుడుకు' పంటని కరు రుంపె యందు కన లడెమ మణిశ్రానల వాటి రచనలు. ఉదాహరణ లిమ్పుచు పోయినచో యివట్టి చట్టిక తమారగుచు గమక స్తాలీ పులాక న్యాయముగా కొన్నిటిని మాత్రమే చెప్పట అంటారు.

కురు ర్ఘుంచె. ప్రితుట, చాపు కాళములలో అనాది నుండియు ఒక వర్క్కని ఏర్పాటు కనఃరు చున్నది. రెండా వర్తములు కలిపి వాళ్ళములను ఉదిగించు కొని అంగగల శేషటి ఆ వర్తము రూబాపె కాళము ఇంచో ఒక అక్కరము, ప్రితుట, చాపు కాళములలోనైనవో రెడ్ కరముల కాలమును త్రోసి యొత్తుగడ యుండి రెండవయావర్తము సమము నుండి యొత్తులు రచన సాగును. ఇట్లు సంతుహ చుండుట పలన గతియందు ఒక చిన్న విన్యాసము గఠి వాళ్ళ ముం పొందిక అందముగా నడచు చుండుమ. అట్లె అదికాళము, రూపక కాళము వచ్చునప్పుడు ఒ వర్తముల సంఖ్య మూడు, నాలుగు. ఎనిమిది కొప్పున నుండవలే నమనదియు ఒక పద్ధతియే, కాని మహాను కావులైన ప్రాణిన వాగేయ కారుల రచనల లభ్యమైనంత పరమ రచించినవో సరి సంఖ్య సూత్రమును అంతగా పాటించినట్లు తోచుటిందు. అయ్యవారి నమ కాలినంగు రీక్షికుల వారి రచనలు కొన్నిటికి మూడావర్తముం పల్లవియు, మూడావర్తముం మిత్రమును తెరసి అరు ఆ వర్తములకు వచ్చేడి రచనలు అనేకములు కనళడు చున్నవి.

అట్లే ఆయ్యవారి కి ద్రవుల యందు మూడా వర్తములకు వచ్చేడి మద్యమ కాలపు కి ద్రవములను, కొన్నిటిని నమ సంఖ్యకు మార్పుటకు ఒక యావ వర్తమును అకార ఇకారములలో పెంతి వ్యుర సందర్భములు కూర్చుకొని పాడుచున్నారు. ఇట్లు పొకాంతరముగా సీర పది పోయిన కి ద్రవములను కొన్ని కనళదు చున్నవి. అట్లే వాసిలో 'రాగసుధారస' అను అందించి చాగ కి ద్రవముకటి.

ఇట్లు చేయట 'తప్పా', 'ఎప్పా' అనునది చెప్పుకాలము కాని, సంప్రదాయములను పరిషించి నిలుపుకొండ మనుకొను వారికి యిట్టి సమ్ముతములు కావటలో సందేహములేదు.

కొని కి ద్రవలకు రాగములను స్థాపించుట యందును, వానికి నామకరణములు చేయట యందును ఆయ్యవారు కొంత చమక్కారమును చేసియున్నారు. అట్టివి ఆయ్య కి ద్రవములకు ప్రాణిన యవకారికల యందు ఉపారించియే నున్నాను. ఇవ్వట ఒకటి ఉండిట్టి వానిని చూపుచున్నాను. చంద్రవంతము నందు పుట్టిన వాడగు ప్రికష్టపరమాత్ముడు అట్లనునకు గీతాసారము సుపాచేసిచిన సందర్భమును చెన్న చిన్న మాటలలో చెప్పుచూ 'చాగా తెంపయ్య నీ మాయలంతో' అను కి ద్రవమును చుండతోతి రాగమున చెప్పియున్నారు. 'ఎక్కై నశేర' అను కి ద్రవమును సిద్ధసేన రాగము నందు చెప్పటను గమనించగా తపసిద్ధులు, తౌగ సిద్ధులు, మంక్ర సిద్ధులు శేషటి వారందరు దీనుల కాధలను ప్రిరామునితో విన్న వింపెదివారు ఒక కై ను శేరా అను ఖాపము గోతరించుచున్నది. అట్లే చిత్తమును రంచింప తెచ్చిదగు నార విభ్యకు మూలాధారుడగు చరమళిను 'నాడతనుమనిశం' అని కి ప్రించు

‘చెప్పిన రచన చిత్రరంజని రాగమునందు కనణడు చున్నవి. ఇట్లే కొన్ని రాగము రింకను కనణడు చున్నవి. ఇట్లే రాగము లందు అయ్యివారి రచనలు ఒకటి రెండు మాత్రముందుట వలనను, అని ప్రాచీనములూ కుండుట వలనను డిల్లూ హించుటుం కావు కనణడు చున్నది.

కొన్ని రాగముల యందుగల రచనలయందలి సంగతులు సందర్భములు అయ్యివారు చెప్పేడి విషయమును మన మనోవిధిని స్పృష్టికంఠగఱలిగా తోచుటయు గమనాక్రము. అట్టి రచనలయందు దేవ గాంధారి రాగము నందర్లి ‘ఫీరసాగర’, అథేర రాగమునందలి ‘నగుషోము’ అరపూర ప్రియ రాగము నందర్లి ‘ప్రకృత నిలింది’ కాంధోళిరాగము నందర్లి ‘ఎకరిమాటు’. ముద్రగునవి ఎన్నియో కలవు. ఇట్లు అయ్యివారి కిర్తనముల యందలి రాగ కాళములను, రచనా సాందర్భములను పరిశీలించి పరిశోధించి చిత్ర విచిత్రములగు విషయములను తెలిసొని రచన పిచాసుతులగు వారికి తెలియిపెప్పి అనందింప జైవుగల సద్గ్రమర్గములు చేయుదురుగాక.

అవ్యాప్తిని దఱడ దేశమనందు శ్యాగరాజ స్వామిని శ్యాగ బ్రహ్మమని అత్యంత గౌరముతో వారి రచనలను పాడి, నిని అనందించేడి వారు తలచు కొను చుండురు. ఇట్లే మహామ శాష్ట్రైన ప్రాచీన పాగేయ కారులను గూర్చి ద్రాక్షాపరమమనందు చెప్పుకొనుట తెలుగు వారికి అనుధనమును కలిగించేడి విషయము. శాష్ట్రరాని వారైనను, సెటికిని అనేఉలగు పాగేయ కారుల రచనల నెన్నిటినో ఈం ధనముగా థిద్రప్రచుక్కని పాడి, పాడించి తరించు చున్న మన పొయగు రాష్ట్రము వారికి తెలుగు వారెంకయో బుడువడి యున్నారు. సంస్కృతి మనది, దానిని పరిషుణలినది వారు. అది గుర్తిపక ఒత్తులు లేసు. తప్పులు పాముర్చురు అని వారిని దూషించేడి వారునూ మనలో యొందరో కలరు. భాషణిగి ఉచ్చారణ తెలిసి, ఆర్థ శామములను గుర్తిపి పోషించి పాడి విషిసించి అనందించ జైవుతో కాదనెడి వారెంకైనా గలరా? అంధ్ర దేశము నందు వెలసిన మహా విద్యాంశుల రచనలు నామ మాత్రముగనైనను ఏగుల్పు కొనశేక పోతిమి గదా! అప్పుడు విషయమున్న యో కొడ్డి రచనలనైన మనము సాహాదించ కొనుట జిగిసిదధగా నిది యలకులు ఆ రచనల యందును, రచయితల యందును గల రక్తి ప్రశప్తులే కారణమని యనుకొనుటలో అశియోక్కి శేడను కొందును.

అయ్యివారి ముద్రను గూర్చి కొన్ని తర్వాతికములు విషయములు చుండుట కద్దు. వారి కిర్తనములను దొకినంతవరకు పరిశీలనగా అందు కొన్ని చిత్రములు కనణడుచున్నవి. ‘శ్యాగరామత’ అనఁప్పుడు కొన్నిటియేదు శ్యాగరాజస్వామి యగు ‘ప్రమాణితికి కిర్తింపుడి వాడా! అను ఆర్థము మటోధకముగా నున్నది. ప్రమాణితికిర్తించేడి రచనల యందు ‘శ్యాగరామత’ అని యున్నను అని అస్వయమునందు తన నుద్దేశించి పెప్పుకొన్నదిగా

కనబడుచున్నది. ఇట్లే ఆయా నందర్శముల యందు సాహిత్యమును పరిశిలించి తెలుస్కొనుట న్యాయము. కొన్నిటియందు 'శ్రీ శ్వగ్రాంముక' అనియు గనబడుచున్నది. ఇట్లే శాంతరకు సాంబలితుడగు శ్వగ్రాంమోయిని అన్యయించుకేయునవియే యగును. ఇగదంతపై అయ్య వారెన్నియో రచనలసు చెప్పుకొన్నారు. ఇట్లే రచనల యందును 'శ్వగ్రాంముక'యను ముద్ర కనబడుచున్నది. వానిని అర్థము నస్తయించుకొనగా 'స-ఆంత', అంశాసహితుడగు సాంయు దే మనకు అన్యయమునకు వచ్చుచున్నారు. అదియుమాక సుమారు టక శాస్త్రము పాటు తెనుగువారు అయ్యవారి కృతుల తోరిపోయినవారు కారు. ఇవి మహా శక్తిశాస్త్రములో అయ్యవారి యందలి ప్రేమాభిమానములలో శాప తెలియనివారు పాదుకొనుచు 'ఉండుట వలన అపురస్కారమైనను శాకున్నను అందులోనున్నసూ లేకున్నను శ్వగ్రాంమోయివారి నామధేయ మునకు ముందు శ్రీని చేయుకొని వారు పాదుకొన్నారేమోనని అనుకొనుటలో అనుచితము కనబడు.

అర్థమునెరిగి అన్యయము తెలిసి ఆకురముల పొందికలో దిద్దుశాస్త్రమునేకొని శ్వగ్రాంమోయి వారి కి క్రతును పాదుకొనేవారు శేరా? తెలివి చెర్చి పున్నని విడిచియు అర్థమునస్తము చేసి పాదుకొనుచున్న వారును శేరా? కనుక నే శ్వగ్రాంమోయివారి సంగీత సాహిత్యములకు యాన్ని పొంతరములు పుట్టినవి.

అయ్యవారు అంబు కి శ్రీయచు ఎన్నియో కి క్రతును చెప్పుకొన్నము ఇందు లచు కొణ్ణి రచనలు మాత్రమే మనకు వినబడుచున్నది. శ్వామచాస్త్రీలవారు, దీక్షితులవారు దేవీ పుట్టల లనేకములు చెప్పుకున్నారు. సంగీత త్రిమూర్తులు కొంచెమించుమించుగ ఒకేకాలమున ప్రదక్షించి తమ కృతిరక్షములను చెప్పియందుచే అయ్యవారి రచనల యందలి అంబపరముగా చెప్పిన రచనలు కొంత తక్కువ ప్రచారమునకు జరిగిపోయినవేమో నని తోషుచున్నది. ఇట్లే దీక్షితులవారు రామకృష్ణాది దైవములై చెప్పిన కి క్రతును కొంత తక్కువగానే ప్రచారమునకు వచ్చినవి. శ్వామచాస్త్రీలవారు వారి కి క్రతున్నియు అంశాపరముగా చెప్పినసే యిప్పుడు కనబడు చున్నది. వారును ఇంత దైవములపై రచనలు చెప్పియిన్నారో శేరో తెలుస్కొనుట కొంత కష్టసార్వదైము. ఏది ద్యుమైను అత్యంత మధురమైన అంబపరమగు అయ్యవారి కి క్రతును ప్రచారమునందు తక్కువగా నున్ననమటలో సందేహములేదు.

అయ్యవారి కి క్రతును సుమారు ఏదు వందలకుపైగా లక్ష్మమగుచున్నది. ఇందువారు ఉపయోగించుకొని రాగముల వినరములు కొంత పరిశిలించము. అయ్యవారు వాడిన రాగములు సుమారు రెండువందలు. పీనియందు వేళక క్రతులగా వారి శాంతమునాటికే స్తోరపడియున్న

శెంగిరి రెండు మేళములలో నలవడిరెండు మేళములలో వారి రచనలు కనణదుచున్నవి ఇరువడి రెండవ మేళముగు త్రిరాగమునకు అడుబుగా ఖరపాతప్రియును, యిరువడి యెనిమిదవరగు హరికేదారగౌళ పదుబుగా హరికాంటోతీని అయ్యవారు సృష్టించి ఆ మేళములకు ఇన్నయు లుగా ఆనేక రాగములను చెప్పియున్నారు అయ్యవారి కాలమునాటికి పర్వాంగ సుందరము లుగా రూపొందిన ప్రాచీన రాగముల యందు సుమారు అరవదికి వైగా రాగములలో వారి రచనలు కనణదుచున్నవి కొన్ని కీర్తనల యందు ఈ రాగరత్నమార్కిచే త్రిరాగముని కీర్తించిథిని అయ్యవారు చెప్పుకొన్నారు. అట్టివాటిని గుర్తించుటకు ప్రయత్నించగా సుమారు సూరు రాగములు వైగా కనణదుచున్నవి. బీనిలో కొన్ని ప్రాచీన వాగేయారులగు తాళ్ళ పాక వారి రచనలు గల రాగిరేకుల యందు యిప్పుడు దొరకుట వలన మనకు యి రాగములు కాళ్ళపాక వారి కాలమున వాడుకలో సున్నట్లు తెలియుచున్నది. కాని అయ్యవారి కాలము నాటికి కాళ్ళపాక వారి రచనలు మరుగున పడి సుమారు దెండు మూడు తాళ్ళములై యుందున కదా! అయ్యవారి కాలము నాటికి ప్రాచీన వాగేయారులు అని మనము గుర్తించుచున్నవారగు మహానుభావులు కైత్రజ్ఞులు, భద్రాచల రామదాసులు, నారాయణ తీర్థులు, ఏలనగా పీరి రచనలు డెక్కక్కరివి నూరు నూట మేలంద్యున్ననూ దొరకుమండుటచే పీరి రచనల యందు గల రాగములలోను, అయ్యవారి రచనల యందు గల రాగములలోను, దొరినంత వరకు కాళ్ళపాక వారి కామ్మపలకముల యందలి రచనలలోని రాగములలోను గల సామ్రాజ్యసామ్రాజ్యములను పోలించి చూచి, కాళ్ళపాక వారి కాలమున యిన్ని రాగములు వాడుక యందుండి కైత్రజ్ఞుల కాలము నాటికి యిన్ని మాత్రమే ఏగిరి తక్కినవి అంతరించిన వచియు కైత్రజ్ఞులవారి కాలమున సుండిన రాగములలో రామదాసులవారు, నారాయణ తీర్థులవారు రచనలు చెప్పేడి కాలమునాటికి ఏగిరిన వెన్ని, పోయన వెన్ని అనియు చూడవలేసు. ఇట్లిఁ చూడగా ఏగిరిన రాగములను అయ్యవారు ఉపయోగించిన రాగములలో పట్టికలను ఏర్పరచు కొనినాఁ అయ్యవారి కాలము నాటికి ఏగిరిన ప్రాచీన రాగములెన్ని, అప్పటికే ఏర్పడుచున్న మేళక క్రలలో ఇనరంజకముగా వాడుకయందున్న వెన్ని అను సంఘ్యులు నిర్మారణకాగలరు. ఏగిరినవి అయ్యవారు సృష్టించిన రాగములని అనుకొనక తప్పుడు. అంటుకొన్ని రాగ నామ ములు కాళ్ళపాక వారి రచనల యందున్నను అని యంతరించి అయ్యవారిచే తిరిగి రూపు నిర్దారింపబడి యందుట వలన వాటిని కూడ అయ్యవారే పునసృష్టిచేసిని యనుకొనక తప్పదు.

ఇరుగుచున్నది అర్దము చేసుకొని ఇరుగ లోపనది కొంత తింపాంచుటకు ప్రయత్నించుట మానవ స్వాధారము కదా! అయ్యవారి కాలము నాటికి అంతరించిన రాగము

ఎలో కొంత దుచి. మాధుర్యము మొదలగు లోపములు వుండి యుండవచ్చును. అట్లు కానికో రుచి మాధుర్యము గల రక్తి రాగములగు కాంభోచి, శంకరాభరణము, ఆకాశా, సీలాంబరి, ఆహారి, అనంత శైలవి, మొదలగునవిము అంతరించిన రాగములలోనికి చేరకుండుటకు కారణము వేచేమియు నుండ కూడదు కదా! ఇప్పుటిని అయ్యవారిచే సృష్టింపబడినవి, ఉద్దరింప లడినవి, అనుకోన ద్రాన అశేక రాగములలో ఆయ్యవారి రచనలు భట్టి రెండు భప్పు యిటివి వాగ్గేయ చారుల రచనలైనను మనకు కనటడుచుండుట లేదు. కారణమైనై యుండునని పరిశీలించగా యో రాగములకు సచార పరిథితుల తక్కువ. సౌందర్యి పూర్వ ములగు సందర్భములు మరియును తక్కువ, పున్నావాటిని అయ్యవారు వాడుకొననే వాడుకున్నారు. కనక ఆట్లి రాగముల యందు రచనలు చెప్పుటకు నిఱమునకు ఎవరికిని ఏమియు మిగిలియండక పోవచ్చునని తోచు చున్నది.

ఈ ముఖ్యముగు విషయము యిచ్చట చెప్పుకొనక తప్పదు. నైటై ఈ రాగమును నాలుగైదు స్వ్యాములు గల సంగతిగా ఆరంభించిన వెంటనే యిది యో రాగము అని క్రోతలకు తెలియవలెను. అట్లు తెలియని రాగములు కూడ కలపు. వాని యందలి రచనల ద్వారా అని గుర్తింపబడును. అట్లి సందర్భములలో ఆ రాగమునకు స్వ్యాంక్ర ప్రతి పక్షి లేదు. అది రచనా ప్రశయము అనుకోనక తప్పదు. సీలాంబరి, కాంభోచి, కల్యాణి, శైలవి మొదలగు ప్రాణిన రాగములను ఏ స్వ్యాముల నుండి ఎట్లారంభించి చ్ఛర్పించినను క్రోతలకు యిది యో రాగము అని కారంభించుట తోడైనే స్వేచ్ఛముగా తెలియను. ఇట్లివి రచనారామములు కావు గుళకనే యిన్ని వందల నేయేడ్ల నుండియు మహాత్రములు, సౌందర్యపూర్వ ములు నగు వాని రూపము అను నిలుపుకొని నిక్య నూతనమగు రచనలతో నంభకింపబడి మనకు, నీనుల వింగానరించు చున్నది.

అయ్యవారి సృష్టి యిదుగల కొన్ని అందమైన రాగముల యందు వారికి తరువాతి వారైన పట్టుం సుమ్రిమ్మాణ్యయ్యగారు కొన్నిరచనలు కెప్పియున్నారు. గుళక నేటివి కొన్ని త్వైనను నిఱిచియున్నపి, స్వ్యాపరచి భద్రపరమానక పోయినవో నేటికి నిఱినిచియూ చేపటిం యిత్తపై పోవచ్చును. ఎవరికి కొరికినన్ని రచనలు వారు సంపాదించుకొని ఈలభనము వలె చాచు కొసెడి యలవాటు పంగిత విద్యాంసులకు అనాది నుండియు గల గుడామే. ఇట్లునారు చాచు కొనివి వాటిలో కొన్నిటిని మహాప్రసాదముగా కొండర తిమ్ములకు చెప్పుటయ్య, మిగిలినని ‘అయ్యా ఎవరికి చెప్పుక పోతిమే’ అని చింతించుచు కమతో పాశే అంతరింప తేయుటయు యిట్టి విద్యాంసులకుండి సుసుంఘములో నొకటియే కదా! ఇట్లు లట్టమై పోయినవి పోగా మిగిలిన కొన్నిటినైనను నిలుపు కొనటకు ప్రయత్నించుటయే బుద్ధిమంతుల లండమని తోచు

చున్నది. పరిశోధనయన రానికి ఆవధులు లేతు. మన దేశమునందు అనేక విషయములను పరిశోధించి ఎన్నియొ సమస్యలకు సమాధానములు చెప్పి కాల గర్వమున మరుగుచడి యంతరించు చున్న మహాత్మర విషయములను మిగిలినఁతపరకు తద్వారచి లోకమునకు పెండి చెసి మన తరువాతి తరముల వారికి అందించ వచెననెడి తపన జ్ఞానమవము సేర్పుకొని, చేయుట కారంధించి యింకనూ ఉటి రెండు శక్తాల్ములు కాలేదు. ఇట్లైవరైనను చెప్పినవో యో నిజము కొంత కటువుగనే యుండును. పొళ్ళాపుగ్యలు మన దేశమునకు వచిగి సంగీకాది కళలను అశ్వసించుటకు కష్టవడి అతుసరమగు శాపంలు సహితము అద్భుతమవము చెసి మనము గమనించుటకు ప్రయత్నించని విషయము లంకములు చెప్పగలగు చూన్నారు. ఇట్లి పనులు మన సంగీకారిమానులగు యుప కాకారులకు చేయు ప్రోకౌపము కలుగుగాక.

ఈశ్వరు సంస్కారపంచులు కాని వారి చేతులలో సంగీక విర్య కొన్ని ఆటు పోటు అకు గురించునరి. ఇశ్వరు విద్యాపంచులు, విచేక జ్ఞానము గలవారు ఈలిర్ధను తీవునోపాధిగా గైకాని గౌరవమగా బృంది సంపాదించుకొనుటకు అవశారములు పెండుగా సేర్పడి యున్నవి. కముక ప్రక్షేపకమగా దీక్షితుని అవసవైన నశిలములు పోయి ఆయో వ్యక్తుల నుండి విషయము అను సేకరించినవో ఇతర విర్యల మాట యొట్లున్నను సంగీత విర్యకు మాత్రము మహాపశారము కలుగును. కాని వాద్యములను వాయించువారు గామమనందు క్షమిచేసిన వారును వారి వారి సంపాదములను పోషించుకొనెడి కావుత్రయముల యందే తీరిక లేని వారై యున్నారు. ప్రశ్నత్వ సంశోభ, విక్ష్య విద్యాలయములు, మొరలగునవి పూనకొని ఇట్లి కృషి చేసిది వారికి కావలసిన పొక్కయ్యుల నిచి వచి చేయుచేసిన సుమారు వెంటు రచనలకు పైగా చెప్పిన చెయ్యారు పెంకట రామశాస్త్రి, అసంఖ్యాతములగు రచనలను చెస్సిన ఇనుప గుగ్గిల పెంకట రామశాస్త్రి, యింకను బ్లాని గోపాలయ్య కూవసస్యామి, దొరస్సామి, ఆక మక్క పెంకట సుమయ్య, పీణి కుపుయ్య, ముక్కాల్ పేట క్యాగ్యయ్య, సుబురాయ శాస్త్రి, పిరసనసేల, ఇట్లు శకాదికులైన వాగేయ కారుల రచనలలో కాటు ఆయ్యివారివి, షైత్రజ్ఞల వారివి, రామాదాసులవి, నారాయణ కీర్తుల వారిచి ఎన్ని సంపాదించగలమో ఊహించ కొలము. సుమారు నలులికి సింపశ్చరముల పాటు ఇరించుక మానసికానండ్రకరమగు విషయమగా మాత్రము శాచించి, అనేకములగు యితర యితరందులను, ఆటంకములను ప్రక్కకు ఇరుపు కొనచు నా వంటి ఉ సామాన్యాదు పైన పేరొక్కన్న వాగేయ కారుల రచనలు సుమారు పదిశేసు వచలకు పై ఇది సంపాదించి తద్వారచ గలిగించే, ఇదియే పనిగ పెట్టుకొని ప్రయత్నించేడి అవకాశములు గల వారికి యింకను యొన్ని లభ్యములై యుండెడివో కరా యనిపించును.

అయ్యవారు ఘనరాగ పూర్వపంచకమునందును, ఘనరాగ ఉత్తరపంచకమునందును గల పదించిలో సాంగనాట తప్ప తక్కిన తొమ్మిది రాగములయందును రచనలను చెప్పి

యున్నారు. ఇందు గోళ, కొడియను రాగములయందు మాత్రము ఒక్కక్క రచనయే కవశు చున్నవి. నాట, ప్రి, నారాయణగోళ, రిథగోళ, కేదార యనురాగములయందు మూడు నాలుగు రచనలు చోప్పన కవశుచున్నవి. అరథి, వరాళి రాగములయందు కొండె సుధికముగనే రచనలు కవశుచున్నవి. శంకరాభరణము, తోడి చెయదలగు ప్రసిద్ధ రాగములయందునూ రచనలెక్కవ గనే యున్నవి ఏరాగమునందెన్నిరచనలు చెప్పియున్నారను విషయమును సూచించవటటిక యూగ్రందములయందు పొందుపరచడమైనది. అట్లే అయ్యివారు సృష్టించినవి, లేక పునర్దర్శించినవి. అనుకొనవలసిన రాగములను ఆనందమునగల రాగమం పట్టికలోగాని, ఆయి కీర్తనల రాగాలకుణములలోగాని జేర్కొనబడినది. అదియే విరసుగ వారు వాడిన వేళ కర్తలు. ప్రాచీనరాగములకూడ గుర్తింపజడినవి.

అయ్యివారు వాడిన కాళములలో ఆదికాళమునందుగల రచనలు నాలుగువందలకు త్రైగా కవశుచున్నవి. వారి కాలమురాళికి లహర్ ప్రచారమువందండిన త్రిపుట కాళప్రాశము అయ్యివారితై కొంత పొందుగనే ప్రసరించియుండవలెదు. గనుక వే త్రిపుట, లేక చాసు అను కాళమునందు సుమారు సూటయిరువది రచనలు, రూపకకాళమునందు సుమారు సూటవరి రచనలు, రుఖుపెకాళమునందు సుమారు ముప్పురి రచనలు, క్రిష్ణిక, చతురప్రక ఏక, ఏకపంటి కాళములలో లహర్కుప్రవ రచనలు కవశుచున్నవి.

మహామాఘులైన అయ్యివారి రచనలయందలి యొక్కిరచనలలో తన్న ధాతు స్వచ్ఛములు నిర్మిషముగా పరిష్కారకసులై లిపిలద్దుముగా నుంచటడకుండుట కొండ విచారమునే కలిపించున్నది. మద్దుస్వామి దీక్షితులవారి మనుములగు సుఖురామ దీక్షితులవారు వారి పంచమునందలి వాగేయారూల రచనలన్నియు కొండచెమించుమించుగా ఎట్లయ్యర నంటానాదిముల సహాయముతో సంగీత సంప్రదాయ ప్రదర్శించినయన గ్రంథరూపమున పెలవరించి యుండుపలన వారి రచనలయందలి ధారమాపులు కొండ వరకై నను పరిష్కార సుఖులుగా కుండ నిచిచియున్నవి. కాని మహామాఘులగు అయ్యివారికి ఎందో శిష్టప్రశిష్టులుండియు వారి రచనలను ఇట్లు చ్చుర్దుము చేసి పరిష్కారమట్టు శూనుకొనిన వారు లేవట్లు తోచున్నవి.

ఇందు నేను పొందుపరవిన పాతములకు వేరు వేరు చూపములను యితరులగు మహావిచ్ఛాపుంసుల కడమనుండినమా యుం వచ్చును. ఏడైనను ఇక రూపమున సమ్మగముగా అయ్యివారి సాహిత్యములను గ్రంథమాపున ముప్రించి యుంచినచో ముందుతములలో బుట్టిపుంచులగువామ పరిష్కారించి చానియందలి కొదువలను శూర్తిచేయగలరని భావించి చేసినదియే యూ ప్రయత్నము.

సంగితసాహిత్యములలో సుంగితమును | శవ్య విద్యయని పెద్దలు తెచ్చుదురు. వేదము నెట్లు పాతము తెచ్చుకొండురో అట్లే సంగితమును గురువులక అభ్యసించవలెనముటలో సంచేషణము లేదు. వేటికాలమున స్వరలిపిలోనికి యీ సంగితమును ఖంఢించుటకు చక్కనిటి ప్రయత్నములు ఇరుగుచున్నవి. ఇది ముదావహము. కొలిగి వినికియున్న పెద్దవారు ముహరిరాగముందు గల స్వరములను చూచి వాచి యందలి గుమకవరికాదులను అన్యయించ తేసుకొని కాళబ్దముగా రచన చూచు చెడకుండ ధాతుపును తెలిస్తొని కాముపాడి కిమ్ములకు పాతము కెప్పెడి యలవాటు యిపోటి వందనువక్షరములలో కాగుగ సేవచారములోనికి వచ్చినది. ఇది యొంత నిద్దుషముగా మున్నను ఆహారి అతాడ, తోడి, దేవగంధారి, సౌరాష్ట్రులవంబి కొన్ని రాగములు సంప్రదాయముల నెరిగిన గురువులపలననే, తెలిస్తొనక తప్పదు, మయ్యిముగా భాషాంగరాగములు చాల వరకు యీ కోవకు తెందినియై యునది నిర్వివాధాంశము. ఇట్లు స్వరబ్దముచేయిబడిన రచనల రాతు రూపములు స్ఫీరముగా నుండి వాచికి అవృత్తచ్చట శక్తిగలవారు కొన్ని సంగతులను, సందర్భములను, సమకూర్చుకొని పాడినను, రచన స్వరూపమును కోల్పోవక నిలిచియుండుటకు విలంగుచున్నది. కట్టాక్షర్లో పాతాంతరములు ఎక్కువై అయ్యవారి రచనలలో అనేకములగు మార్పులు చేయులు యిప్పుటికే ఏర్పడిపోయనవి. రామన్న తరములవారికి నను స్ఫీరమగు ఒక పాతమును కష్టించి మన మేర్పురుచిని అయ్యవారి రచనలకు ధాతు స్వరూపములు మాసి పోయి, యింతవరకు సంగిత రూపములను పోగొట్టుకొని ప్రతిచార్థ టీరా కాత్పర్యములలో సాహిత్యములు మాత్రము మనము నిలపుకొన్న దుండరో వాగేయకారుల రచనల వరచే ప్రాణములేని టొమ్ములవలె నిలిచిపోగలదను కావముతో కొంత పాశమేఘునను. యీ పనికి పూనుంటిని.

నాలగు వేల రెండువందల రచనలను చెప్పిన కైత్రజ్ఞులవారి వరములలో సుమారు మూడువారల సాహిత్యములు మాత్రము అక్కడక్కడ దొరకుచున్నవి. సుమారు నూట ఏది వదములకు అవృత్తచ్చట ధాతు స్వరూపములు మిగిలియున్నవి. శద్రాచల రామదాసులు అందచేపు పొరిమేరలు ధాటినట్లు కనబడు. కాని దక్కణ కేళు మూలమూలలలో యీ మచ్చుమథాపుని రచనల ధాతుపులు, వివిధ కైత్రములలో అయిచేకలలైన కైత్రజ్ఞుల చెప్పిన వరములు, గోలకొండ కాసీపాతుంచిన బండిచొనాలలో రామదాసులవారు పాడిన కైత్రనలు. మూల మూలల మనకందు కాటులో లేకుండ రక్షిచాడిన మరుగుననున్న ఎన్ని యో అయ్యవారి కైత్రనలు, విటస్సి టిని మనము యిప్పుటికే పోగొట్టుకొని యున్న మోయెమోనని తోచినప్పుడు వయవముల క్రుషింపురాగితములై హృదయము ద్రవించిపోపును.

స్వర లిపిని వ్రాయటయందు ఇరిగిన కొన్ని పరిశోభనలు మనము గమనించవలసి యున్నది. సుఖ్యరామ దీక్షితులువారి సంగీత సుప్రదాయ ప్రదర్శనియందు రశమిధ గమకములు, పంచాదళవిధ గమకములు లీటిక గుర్తులసేర్పరచి ప్రమరించియున్నారు. ఇది చాలవరకు వైణవులకు అకు మాత్రము సుంక్రాన్యాము గాని లుకరులకు అశి కష్ట సార్థకై యుండి పోయినది. వారి తమవాత తమ్మారి వారు ప్రపరించిన సంగీతగ్రంథములలో వేరొక పద్ధతి నశిలించినారు. గుర్తులు వేషుకయే దాతుమాతువులను వచనగ్రంథములవలె ముద్రించినారు. ఇందుగల రచనలకు కాలము, వైకాలము, నిలపులు, మొదలగునవి తెలుసుకొనుటకే ప్రశ్నేషమగు పరిజ్రమ కావలసి యుండుమ. కృత స్వామయ్యావారు పట్టుం సుమ్రహార్షణ్యాయగారి కిమ్ములు. 'శక్తి త్రసస్యావాహి' యని అయ్యవారిరచనలు నూరింటిని గ్రంథరూపమున ప్రకటించియున్నారు. నిఃమునకు యిన్ని రచనలు అయ్యవారికి సమగ్రముగా గ్రంథరూపమున స్వరసహితముగా తెలుగులో ముద్రించబడినది. యాగ్రంథ మొకటి యే సే మౌర్య. ఇందు కావిప్రమాణములను చూపుటయందును మాతుపునందరి యక్కరములయందుగల ఆకార ఇకారములను నూచించుకును, లీటు ఉపయోగించిన పద్ధతి మరియు వివిధముగా నున్నది. ఇందు కొన్ని పుటలయందు +, X గుర్తులు మాత్రముండి ఎటటి 'గమ' అనియు మార్పు సూచింపబడియున్నవి. ఇదియు అశ్వింత చఫరులైన వారికి గాని సాధించనలవికానిదిగానే యున్నది. ఇట్లే యంకు కొన్ని గ్రంథముల యందు స్వరమంతయు ఒక పంక్తి క్రింద యంకొక పంక్తిగా ప్రాసి | హస్యాద్ర్యాంకరములు మాత్రము చూపి, కాలము వై కాలములు, మాత్ర, కాలపు నిలుపులు చూపక. సాహిత్యమును విడిగా వచనమువలె చూపడినది. లీటిని అప్పటివారు ఎట్లుపయోగించుకొనిపోతారో తెలియదు గాని నేడివి నియపయోగములు, ఇరుపదవ శకాట్లపు మొదటి ఇరుపదియైదు నంపశిరము లలో మహాసుకాపులు తె. వి. శ్రీనివాస అయ్యంగారు మహాచాతలగు అది ఆంక్లో వారి శహియమున కొంతవరకు అయ్యవారికి త్రనలు మేళక త్రక్రమమున జన్మణకముల పద్ధతిలో ముద్రించటకు ప్రయత్నించిరి. కాని కారణాంతరముల వలన యాప్రయత్నము వారి కాంథాంతి జన్మముగు సురటీరాగము వరకు మాత్రము అచ్చుయి నిఱిచిపోయాడి. వీరి | గ్రంథములయందు చూపిన పద్ధతి కొంతవరకు ప్రాథమగా నుండి విధాయంసులగు. వారికి విశదము కాగల కింని యున్నది. వారు ప్రతి వచ్చార్థము, టీకా శాప్తర్ఘ్యము, అవతారిక వంటివియు ఓందు పచచి మనోజ్ఞముగా వారికి బొంకిసం వరకు రచనలను అశ్వింతించి యున్నారు.

ప్రస్తుత గ్రంథముల యందు కాల ప్రమాణములను తెక్కించు కొనుటకు సులవుగా నంపశిరని చుక్కలను మాత్రము పయోగించుట ఇరిగినది. అట్లే శ్రియకు నాటయిని కాలమున పాఠుకొన వలసిన రచనల క్రియకును చెండశిరముల వంతున తెక్కించు కొనుటకు

విలుగా ప్రాయట జరిగినది. గమకములను సూచించు ప్రయత్నము ఇందు ఇరుగశేహు. ७
శాగమున కీర్తన, కృతి, అభ్యసించిన వారికి అందరి గమకములను ఎత్తియాపుట అవశ్యసరమని
రావించుట జరిగినది. అయ్యవారి కీర్తనములలో ఆనేకములు మర్గము కాల పరిధి యిందే నడచు
నవి యున్నవి. విఎస్‌ఎస్‌ఎమ్‌ఎస్ శాశ్వతమును తెక్కించు కొనుచు పారుకొన వసిన రచనలకును
మర్గము కాలరు శాశ్వత గడిశమునే సూచించిన పాత్రమైన వెనుక వారిష్టముగు కాల ప్రమాణ
మున శాశ్వతమును తెక్కించు కొనవమ్మను గచా! ముఖ్యముగా యిం పద్ధతి విచార్యద్రులకు
సులభముగా నుండునని భావించి యిట్లు ప్రాయట జరిగినది.

సుమారు నాలుగై దుర్భాగ్యముల వెనుక ఉపించిన నా పథకమాలకు స్థిరమగు
శూచమున నేటికి అవతరించ చేయుటకు నాకు తోడ్చుడిన తిరుమల తిరుపతి దేవ స్తానముల వారికి
చి. కి. దే. ల నిర్మిషాధారికారి శ్రీ పి. వి. ఆర్. కె. ప్రసాద్ 1. A. S. గారికించు యింకు యిట్లి
మహాతాగ్రంథములను కొనసాగించునపుడు సందర్భించికములగు శూచములనిచ్చి తోడ్చుడిన
మిత్రులనేకులకును, నాకు పాతములేని కీర్తనలను చెప్పి. వాటిని నేకరించు కొనుటకపశాశముల
నిచ్చిన అనేకులగు విచార్యానులకును, నా విచార్య గురువుత్తె, కమిష తెనుగు భేదము లేక, కన్న
కలి వలెనన్నాడరించి ప్రచేషణలో తన వద్దనున్న రచనలన్నిటిని నాకు చెప్పి, ఎప్పటికై నను
పీటిని భద్రముగా నుంచి వదిమండి వనికి వచ్చేడి విధముగా చేయగలవని యొద్దైన చేయమని
అశ్రీర్యాంచించి నన్ను తీర్చిట్టిన కి. కే. సీ. ఎప్పోంక్రీ అమ్మాన్ గారికి, వారి కర్త శ్రీ
పద్మానాథ అయ్యరు గారికి. నా ప్రథమ గురువులగు కి. కే. ప్రమాణ్ అదిరాజు నరసింహ
మూర్తిగారికి, యింకు అనేకులగు పెద్దలకును కృతజ్ఞతలు చెప్పుకొను చున్నాను.

కొన్నికొన్ని పనులు నేయునప్పుడు ఆ పనులకు భవిష్యత్తు నందు కలుగబోవు
విలువలను, ఎవులములను మనమూహించ శాలము. నేను రచనలను నేకరించు చుండు నపుడు
నాలుగై దుర్భాగ్యముల తరువాత పీనిని గ్రంథ దూషమున వెలువరించ గఱించి శాగ్యమును
పొందువని ఉపాంచని వాడను, కాను గనుక, ఎపరి వద్ద నుండి ఏమై రచనలలు సంపాదించిని,
వారి గురువు లేవచెరు, వారి సంప్రదాయములేవి యను విషయములను నేకరించుట యందు
తోడ్చ చూపించ కుండ నుంటిని.

నిషమనకు నేను స్వహాప్తమతో ప్రాయట, నాకు గల పాటి దృష్టితో దచువుట
ఇరుగుచున్న కాలములో దీనిని ముద్రించుటకు నేయ వచ్చిన యహశాశములు రాలేదు
పూర్తిగా నాకు గల ప్రాయట, చదువుటాను యిం క్రులు పోయినవెనుక యిట్లి పనులు చేయ
శఱించ యఫుసరము చెర్చినదిని, శాశ్వత గల గంభీరమును ఎట్లుత్తెనను వరిష్ఠుతమగు ప్రాశ

ప్రమలుగా నిలుపుదమను నుట్టేయమతో మా తమ్మునీ కుమారైలు చి.సొ. లోగులంఱ చి.సొ.
భరణి, నా ఈమారై చి.సొ. నుట్టులక్కిప్పి, నాకడ విద్యవశ్యసింఘటకు వచ్చిన చి.సొ. కొంత
కుమారి చి.సొ. కొంత ఇంజెం మొదట నన్ను ఎప్పించి ప్రాసెడి, చదివెడి పమలు వారు చేయమ,
షైక్రజ్జులవారి పదములు, రామదాసులవారి కీర్తనములు, క్యాగరాజస్యామిహారి కీర్తనలు
నారాయణ కీర్త్యులవారి తరంగములు కొంతపటకు అన్నమాచార్యులవారి కీర్తనలు మొదగునని
ప్రాప్తప్రశులు సిద్ధపరచిరి. షైక్రజ్జులవారి పదములు, రామదాసు కీర్తనలు అంద్రప్రదేశ్
సంగిత నాటక ఆకాండమీవారు శ్రీ కె. ఆర్. పరమహంస ప్రశ్నేశాధికారిగా పున్నకాలమున
ముద్రించిపోయింది.

ఈరి ఇదుపథ దేవస్థానముల వారితో పరిచయము ప్రారంభమై వారికి తెలిసి, నాకడ
గల అన్నమాచార్యులవారి రచనలను సంపుటములుగా ప్రమరించుటకు అన్నమ్మ నొరకినిది.
మొదటి రెండు సంపుటములు వెలువడిన తదుపరి మన సంస్కృతికి ప్రతికట్టి, కృతిరచ శూరికము
ఉగు క్యాగరాజస్యామివారి కీర్తనలు, నారాయణ కీర్త్యులవారి తరంగములు, మరుగున వడిన
ఇతర వాగేయ కారుల రచనలు కూడా అమృతయెయుటకు కి. కి. దే. ఎస్. క్రూపాట్లిన్ ఆఫీసర్ శ్రీ
సి. వి. ఆర్. కె. ప్రసాద్ టి. ఆ. సి. గారు దయతో అనుమతించిరి. అంతపటకు అరకొరగా
వడినయున్న సంగిత సరస్వతిని తిరిగి యంంకరించి వెరిసి తెచ్చుటకు నా కిమ్మురాంద్రు కొండరు
శూసుకొన్నారు. చి.సొ. వి. కె. మల్లేశ్వరి అయ్యవారి కీర్తనములకు అవకారికలను కీర్పిదిద్దు
యందు నాకు తోడ్పడినది. అట్లే స్వరపరచునపుడు, అయ్యవారి కీర్తనలకు స్వారపి ప్రాయు
టలో వోయ్సు, సేయులతో సహారించినది చి.సొ. ప్రైమపథి.

చెప్పినవి చెప్పినట్లు ప్రాయుచు తమకు తోలిన సందేహములను కీర్త్యుకొనుచు గ్రంథ
ములను నిర్ద్యముగా ప్రాయుట యొక యొత్తు, ఇట్లు ప్రాసిన ప్రతులంతో తుహలుపలు,
మార్పులు, చేర్పులు గమనించుచు తిరిగి ముదఱకు సరియగు ప్రతిని సిద్ధము చేయుట మరియొక
యొత్తు. వందలు వేట పుటలు గల నా గ్రంథములను సర్వాంగ సుందరముగా కీర్పిదిద్ది తెలి
తెచ్చుట యందు చిన్నతనము నుండియు నాకు తోడుసీడగా నుండి నా కమ్ములును చేఱులు
కానేయు నిస్వార్థములగు కీర్తిక్రిధలంతో సిదుతె నన్నుంటి చేయుచున్న నా సోదరుడు చిరంకిని
చాచ్రెపు పురుషోత్తమునకు శగుతుడగు శ్రీ వేంకచేయ్యరుడు సమస్త శాఖగ్యములను
ప్రసాదించుగాక యసి | పార్శ్వించుచున్నాను.

నా గ్రంథముల యందలి సాహిత్య శాగములను పరిచాచి నన్ను తన యాత్ర
మిత్రునిగా శాచించు నచోయిపదుచున్న కావ్రపూర్ణ శాధిక గ్రంథకర్త, విఖ్యాత రచయిక

యగు చిరంతీని రాశూరి భరద్వాజును శ్రీ వేంకటేశ్వరుడే యగు రామభద్రుడు ఆశ్రయదించి ఇతోధికము లగు కాగ్యతి, గౌరవ సంపదల నిమ్మగాక యని | ప్రార్థించుచున్నాను.

ఈ గ్రంథముల యందు తమ పరిశీలనాత్మకములగు శాఖములను వ్యాస రూపమున అందించిన అంధ్ర విశ్వ విద్యాయలు ఉపాధ్యక్షులు శ్రీ ఆపుల సాంబివరావు గారికి, పండిత మహా పొతము, సద్గుపతి సుపరచ, న్యాయమిమర్మనా దృష్టి ముదలగు సద్గుణములను ఇతోధికముగా శ్రీ వేంకటేశ్వరుడగు రామభద్రుడు ప్రసారించి మన సంస్కృతిని చిరస్థాయిగా నుంచుకై వారు చేసెడి మంచిపులను నిర్మించుచున్నాను.

కీర్తనములను సేకరించుటయందు నాకు తోడ్పడిన అనేకమంది విద్యాంసులతో వారిలో చిరంతీని ఆక్షేత్ర మల్లికార్ణున శర్మ (వాయలీన విద్యాంసులు,) చిరంతీని చల్లు కాశ్మీరీశాస్త్రి (గాత్ర, వాయలీన విద్యాంసులు) శ్రీ పి. బమ్మపాంచి అయ్యో (వాయలీన విద్యాంసులు) ముఖ్యులు. విరియందు అయ్యువారి కృపా కట్టము, రామభద్రుని దయ ఇతోధికముగా ప్రసరించి యింకను వారు కావీనేన చేయటకు అయ్యురాలో సైంశ్వర్యర్థములను ప్రసారించుటయాక. గ్రంథములను అత్యంత సుందరముగాను అతిథిప్రమాదిని ముద్రించి అందించిన వాట్యకళ ముద్రణాలయము వారికి, కి. కి. దేవస్తానముల సంపాదకులు శ్రీ కె. సుఖ్యారావు గారికి, పి. ఆర్. పి. శ్రీ రాపుల సుర్యోదాయం మూర్తి గారికి, తదితర అధికారులకు, ఇటు నంటి మతశాస్కర్యములను శక్తిధికముగా జిరిసించగల శక్తిని పద్మావతి సమేకుడగు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు ప్రసాదించుగాక.

కొన్ని కొన్ని మహాత్తరములైన పసులు చేయనప్పుడు ఎంత శక్తితో పర్యవేక్షించు కొన్నను ఆక్షుడక్కుడ చిన్న చిన్న లోపములు, తప్పులు, పొరపాట్లు దొరలట అని వార్యము ఇత్తుటి ఒక చేతిపై ఈరుగుట పరియు కష్టము. సుమారు పది పస్నేందు సంపుటము లకు పైగా టోక్కుటి సుమారు ఇదువందల పుటలు గ్రంథములను ముద్రించు వలెనన్న. ప్రాత ప్రకులు ఎన్ని పుటలు ప్రాయపలసి యందునో సాధారణులకు ఊహించుటయే కష్టము. ఒకరు ప్రాసినది మరియుకరు చడిని, ఇవి కొత్తవారు చడినిను సరిగా అవగాహన యగుటకు వీలుగా నున్న వాయమునది చూచుటాన కలెను. అప్పుడు ఆ ప్రతికొక కుర్రుపుటి ముద్రణశాలకు అందించు టపు వీలుగా మరియుక ప్రతిని సిద్ధపరుచ పఱి యున్నది. ఇట్లు నుండి ప్రతిమండి పదశాఖ పేశిలు కల భారములు టోక్కుక్కు చేయిచూయటకు వంపగా వాటిని సపరించి సరి చూమ చుండపలెను. సరిచూచి పంచించు పట్టికను శయ్యాపుల పట్టికను శయ్యారు చేయపఱి యందును.

ఏక గ్రంథమును వెటి తెచ్చుటయందు, యంతటి సాంకేతిక తతంగముందును. ఇంకమ యిట్టి కార్యములు కొన్ని సంపత్తిరముల నుండి నంపాడిందిన విషయములను క్రోడికరించి వెలవరించ వలసినవిగా నున్న చో ఇందు మనకు సహాయము చేసిన వ్యక్తులను వేరు వేరు వరుసలతో జ్ఞాపి యంమంమళ్లాని కృత జ్ఞానకు చెచ్చుకొనుట కొంత కష్ట సార్వామే. అందునను చెచ్చుట, చదిని వినిపించు కొని వినుట తప్ప వేఱు విరమగా చెయ్యాలని నాచంటి వారికి ఇట్టి తప్పులు దొర లుట మరియును సహజము. సహజములు గ్రంథముల యందలి ఉపయోగములను గమనించి అనందించుగాక. కృతి కీ ర్తనములను పాపకొనడి యంతప్పుకు పెరిగిన విచ్ఛార్థంకు ప్రాణు గుర్తులు, చాలపు గుర్తులు, ప్రొస్ట్ దీప్యాకరములు అమృతముట యందు పొరపాట్లు కొరినను వానిని దిద్దుకొని సరిచేసుకొను సామర్ధ్యము గలిగియుందురు కదాయని తప్పొప్పుల శబ్దికును ప్రశ్నేంకముగా తయారు చేసి ఇందు చేర్చుకేదు.

చెదురు మదురుగా పడినున్న కీర్తనల పాశాంతరములు సరిచూచు కొనుటకును, సాహిత్య ముల యందలి ప్రారిత్యములను, అస్తవ్యాప్తములను వరిష్టరించు కొనుటకును నాకు తోడ్యుడిన గ్రంథముల పట్టికను ఈ గ్రంథము చివర చేర్చియున్నాను. మహానుఖాతులగు అయి గ్రంథ కర్తలకు నా కృతజ్ఞశాస్త్రార్థక వందనములు.

విచ్ఛార్థులు, విచ్ఛానులు, సహజములు, రసికషనులు యా గ్రంథములమంచొంచుకొని అయ్యవారి కృపకు పాతులగుమరుగాక.

—మంచాక ఒగవ్విధరాపు
కర్మాంతక సంగీత ప్రయోక
భక్తాంవాయి, ప్రారథాశాం

గ మ ని క

1. స్తాయి గుర్తు :

మంద్ర కారస్తాయిలను సూచించుటకు స్వరములకు వైన, క్రింద చుక్కలను చెట్టుటు అరిగినది.

ఉదా॥ న ని ధ వ - - - మంద్రస్తాయి
న రి గ మ - - - కార స్తాయి

ఇట్లు చుక్కలతో చూపిన స్వరముల మర్గ్యస్తాయి యందరుని గుర్తించవలెను.

2. కాల ప్రమాణము :

దీర్ఘాక్షరములకు ప్రక్కగా ఎన్ని చుక్కలున్నాయి అపరముల కాలము ఆ దీర్ఘాక్షరము నిఱుప వలెనని గుర్తించ వలెను.

ఉదా॥ సా - , సా | - అది మూడకరముల దీర్ఘము.

ఇట్లే ఆవర్తనమునకు ముందు చూపిన చుక్కల సంఖ్యను గుర్తుంచుకొని అన్ని అపరములను వరటి ఎత్తగడ యనునది గమనించ వలెను.

ఉదా॥ - - - గ ప గా రి | సా - -

అనగా తుమాడకరములు వరటి ఎత్తనదియు, వర గర్భము నందు దీర్ఘాక్షరము కాక రెండకుములు నిఱుపుమనియు యద్దుము.

3. అది కాళము

క్రియకు రెండకుముల వంతున నడికెడి మర్గ్యము కాల ప్రమాణముగాల కాళమునందే యిందరి రవనలన్నియు ప్రాయించి యెన్నవి. ఇట్లు చేయుట వలన విలంబ కాల కీర్తనములకు నహితము కాల ప్రమాణమును మనసునందు నిలుపుకొని లెక్కలు కట్టుకొను భారము కొంత తగి సుంకుమగా పారము చేసుకొనుటకు లీలందునని యెంచి ఇట్లు చేసిపిని. అయి రవనలను గమనించినటో యిది తెలియవచ్చును.

సాధారణముగా యిప్పుడు వచ్చుచున్న సంగీత గ్రంథములలో కనఠదు చున్నట్లు స్వరములకు క్రిందుగా గాక వైన ఏ గిత యుంచినవటో పాచెడి వేగమునకు రెట్లింపనియు రెండు గీతలుంచినచో ఆ రెట్లించిన కాళమునకు రెట్లింపనియు గుర్తించవలెను,

ఉదా॥ గ మ గ మ ప ద ని సి ర పా - ।

యిట్లు చూపినచో ఎనిమిరకరములు గల అది కాళమందరి లఘువునందలి నాలుగు క్రియలగుచున్నావి.

५. రూపక కాళము :

ఇందుగల అర్థ క్రియలను ఆరకరముల కాలముగనే పరిగడించుట జరిగినది.

ఉదా॥ స స ర గా - ॥ మ ప ద ప ప మ గ గ శ ॥

६. చాపు శేక క్రిపుట కాళము :

ఏదు క్రియలను ఏడకరములుగా చూపుట జరిగినది.

ఉదా॥ - - గ మ పా మా ॥ గ శ ॥ స సి ని భ ॥ శి - । సా - - ॥

ఇట్లు వమ్మనమ్మదు రెట్టింపు కాలము రావణి వచ్చికచో క్రియలు రెండకరముల వంతున పై కాలపు గీతలతో చూపుట జరిగినది.

७. రుంచె కాళము :

ఇందుగల క్రియలై దింటికిని ఐదకరముల వంతుననే ప్రాయుట జరిగినది. చాపు, క్రిపుట, రూపకములకు వలెనే కాల ప్రమాణమును రెట్టించ వలసిన సందర్భములను పై కాలపు గీతలతో సూచించుట జరిగినది.

కీర్తనములు ప్రాయుక్తపుడు పల్లిపులకు, అను పల్లిపులకు గల సంగతులను కొంత విష్ణుముగనే ప్రాయుట జరిగినది. అయ్యివారి కీర్తనముల యందు చాలవరకు చరణము సందర్భి రెండక ఖుండము అను పల్లివి వలెనుండుట అంరటికిని తెలిసిన విషయమే, కాని సాహిత్య కరములను ఆవర్త్తపు క్రియలయండెట్లు సర్పకాటు చేయవలెనో సూచించుటకు గాను అను పల్లివి యందు గల వీతై నన్ని సాగతులకు స్వీరములు | వాసి సాహిత్యము సమరించి చూపుట జరిగినది. శిక్కున సంగతుల యందు సాహిత్యము యిట్లే పంపకము చేసుకొని పాదుకొనపచును.

పల్లివి, అనుపల్లివి, చరణముల యంత్యములందు నిలుపు సూచించ లడినది. ఇది సూచక మాత్రమే. వారి వారి మనోభాషములకు తోలిన విధమగా నిలుపులు చేసుకొన వచ్చును. కొన్ని రచనల యుదు, ముఖ్యముగా దివ్యానామ సంకీర్తనల యందు చరణము తెల్కువారా నున్నావి. ఏకొకక్క చరణమునకునూ సాహిత్యకరములను క్రియల యందు పంచు కొనుచు స్వీరములు ప్రాయుటకు ప్రయత్నించినచో గ్రంథమఃల యాదు పుటల సంఖ్య వందల మండి వేల నంబ్లుకు పెరుగ వచ్చును భగుమణితో క్క చరణమునకే స్వీరమును చూపుట జరిగినది. శిక్కున చరణముల శాపమెరి చెపుదటి చరణము వలనే పాదుకొన వచ్చును.

త్యగరాజ స్వామీ

'గిరిరాజసుక తనయ', 'శికమై మాయమై శ్రీరాముడు మాకు తండ్రి', 'దొరకు నోయటువంటి నేనే' అనుక్కి ప్రస మూడవ చరణమలో 'రాము బ్రహ్మశతనయుడే' క్యాగరాజ', అని 'నోకా వరిత్రులో' "కాకాల్మాయథి చందు, శ్రీకరుడగు త్యగరాజు చిత్తసింహ (పద్మం)" యూ విద్రగా తన వశు గురించి, కాతగారిని గురించి, శల్లిదంట్రులను గురించి, త్యగరాజ స్వామివారే చెప్పుకున్నారు. కి. # 1800 | పాంతులో త్యగరాజ మాత్రాతగారైన కాకాల్మాయథి పంచవద బ్రహ్మంగారు కంఠం కాలుకాత్తోని రకర్ల అనే గాముల నుండి తండ్రాహారి దగ్గర నుస్సు తిరువాలూరు అను పుణ్యక్షేత్రమ నకు వెల్లియుండిరి. ములక నాటి పారు, కారధ్యాని గోప్తులు, వేదశాస్త్ర పురాణాలులయందు నిప్పిఱులు ఇన పచుద బ్రహ్మముగారి ఇదుగురు పుతులలో కనిపుడగు గిరిరాజ బ్రహ్మముగారు కని వాగేయకారుడు. తండ్రాపురును పాంతుని పాహాకే మహారాజ (కి. # 1884-1711) ఒస్తానము నలంకరించిన వాడే గిరిరాజ కని. గిరిరాజకిని పెక్క యికుగామిలను రచించెను వీరికి కూడ ఇదుగురు కుమారులు. వారిలో రామబ్రహ్మము గోప్త విద్యానుడు, సుప్రేష్టుడు. త జాహారు సాధాన ఆస్తాన వైషణవులు వీణ ఎక్కహాత్రమ్య కమారై నీకమై, రామబ్రహ్మము గారి పశ్చి. నీకమై శక్కని గాయని, పురందరదాసు కి ప్రసులు, రామదాసు కి రలు ఎవ్వో ఆమో, కంఠసములు రామబ్రహ్మము గారు గొప్ప పొరాణులు కూడ. వారి రామాయణ ప్రపచనమును విని అనందించి తండ్రాహారు పశ్చములు ఆయనకు పశుపతి కోవిల గ్రామమున కొంత భూ పశని, తిమవాలూరు గ్రామము నందోక గృహమును లపుచూనిచి సంక్రించెను.

రామబ్రహ్మమారికి నుగురు కుమారులు మొదటి యుద్ధరు పుత్రులు చిన్నతనము నుండి చెడు సహావాసములకు లోపై ఆల్ఫరి చిల్డర వసులు చేయుచు శల్లిదంట్రులకు పునస్తాపకాకులై యుండిరి. ఆటీ సమయములో తిరువాలూరిలో పెలిసియున్న త్యగరాజ స్వామి దంపశలకు చ్యాప్చుమను కనబడి తమకు కలగలిపోవి మూడవ కుమారుడు తమ వశమును పాచనము చేయు మహాతక్తుడు, గొప్ప వాగేయ కాచురు నారద వాల్మీకి, సరస్వతుల అ.శమన జన్మించుని, అతనికి కన పేను పెట్ట వలసినరని డెపి అ.త్యానమయ్యెనట. ఆటే కమచు ఇన్నిచెన మూడవ కుమారునికి త్యగరాజస్వామి అని పేరు పెట్టి. కి. #. 1767 మే 4వ శేరి సర్వోత్తమం సంవక్కా కైత్రి బహుళ దశాంగామ త్యగరయ్య జన్మించినట్టగా పండితులు నిర్ణయించారు.

చిన్నతనం నుంచీ త్యగరాజ క్రి, దమూపరత్వా, విచయ విధ్యతలు, విచ్ఛా శాసనసు నుండి కలవాడై శల్లిదంట్రులను అమితాంగము కలి చెపు. కాని పెద్ద

కుమారుల ఆగడాలకు తిరువాలూరులో వుండలైక, రగ్గరతోనే పున్న వంచనద కైత్రమును తిరుపయ్యారు చేరినారు. ఇచ్చుట కూడ తంకాస్తారు నేలున్నతులనింగ మహేరాజాగారు రామ ప్రశ్నాం గారిని అదరించి తిరుమంణస విధియంబోక గృహమనిప్పిరి. కాల్యము నుండి తల్లి, క్యాగయ్యకు పూజా సమయములలో జయదేవుని అష్టవదులు, పురంరథాను, రాముదాను కీర్తనలు, కాళపాక అన్నమార్యాల వారి సంకీర్తనలు సేరిపు, పాదిస్తూ వుండేవారట. నంపుకొండ్రములను తండ్రి గారి వద్ద నేర్చుకొని పాండితము సంపాదించి కొండకాలానికి అయినే స్వయంగా కీర్తనలు ప్రాయిడం ప్రారంభించాడట. పెరిఱోజూ పూజా సమయంలో యుంటిలోని గోదలమీద దివ్యమాను సంకీర్తనలు ప్రాస్తు పాదు హూండడం రామ ప్రశ్నాంగారు చూచి, వాటిని కాగ్రతగా ప్రాసిని విధ్యాంసులకు చూపగా, వారు క్యాగయ్య కీర్తి, కవితాక కీర్తి మెమ్పుకొని ఆ కీర్తనలు గ్రంథంగా ప్రాసి వుంచుని లలచే యిచ్చారట క్యాగయ్య పాడేచిట, కంఠము మనిహివరంగా వుండటం చూసి తులకాశి మహేరాజు ఆశ్చాన విధ్యాంసులు కొండి వెంటట రఘుయ్యగారి వద్ద ఇష్టునిగా ప్రైశ వెట్టిరట వికసంత గ్రాహి త్యైన క్యాగయ్య గురుపుగారి రగ్గర ఒక్క సంవస్తరంలో నేర్చుకొన వలసినదంకా నేర్చు కున్నాడట. వీఁ ఇక మా వ్యాప్తి క్యాగయ్యకు శారాగారు. వీరివద్ద చాలా సంగీత గ్రంథాలుండేవి. క్యాగయ్య ఆ గ్రంథాలన్నీ చదివి మనవనం చేసుకొన్నాడు. ఇలా వుండగా రామకణ్ణ నందప్స్యామి అనే మయద వల్లారు మత నాగ్రాసివచ్చి క్యాగయ్యకు నారదోహాస్తి మంత్రం ఉపచేంచారట. తిరువయ్యారులోని వంచనిక్షేర్చాలయం వద్ద ఆ మంత్రాన్ని క్యాగయ్య పునశ్చరణ చేయగా ఒక నాడు నారదుడే యికి వేషంలో క్యాగయ్యకు దర్శనమిచ్చి 'స్వరాజువ' మని సంగీత గ్రంథాన్ని, 'నారదీయను'నే మరో సంగీత గ్రంథాన్ని యిచ్చి అంతర్ఫాన మయ్యారట.

క్యాగయ్యకు 18వ యొట పార్వతమ్మి అనుక్కన్యతో వివాహం జరిగింది. ఆ తాగ్వత రెంచెండ్లకే క్యాగయ్య తండ్రి గారైన రామప్రశ్నాంగారు వరమపదించారు. అటు పిమ్మట బదేండ్లకు భార్య పార్వతి మరణిచాగా ఆమె తెల్లెలు కమలాంసు క్యాగయ్య కీర్తి దీపియ వివాహం జరిపించారు.

క్యాగయ్య చెండవ అన్నగారైన రామనాథము చిన్న తమమననే మరణిపోయి. వైద్యన్నగారైన వంచావ కేళనికి జ్ఞానేతుదని నామాంతరము తండ్రి మరణానంతరం జమేటు, క్యాగయ్య వేరుపడి, ప్రార్థితమైన యుంటిలోని పెరిసగం రాగమలోనూ వుంటుండే వారు. పూజా మందిరమనున్న శ్రీరామ వంచాయతన విగ్రహమను క్యాగరాజు అక్కుత కీర్తి నిత్యము పూజచేయుచు వచ్చిరి.

పరమ క్రతుమణియైన క్యాగయ్య తీవోపాదిక నరుల కొలువున తేరి వఫిచెయిటు కిర్పించక తంబుర పట్టి, షట్కిర్దురు కిమ్ములు కాళం వేస్తూ వెంటరాగా, రామానుమ సంకీర్తనం చేస్తూ గ్రామంలోని గృహస్తేలు హృదయ పూర్వకంగా యిచ్చిన లియ్యం, పశ్చలు మొదలైన వస్తువులను ఉండు వ్యక్తి చేసి సంపాదించుకొని దేదకార్పునా సంకీర్తనాదుల తరువాత కిమ్ములతో కఠిని భక్తి చే వారట. అన్నగారైన జాపేశును ఉండి నచ్చదు. రాజుస్తానమ లో అందిని మెప్పించేలా పాకి ధనము సంపాదించక యి తిరిపెపు ఖలకు వరింపదం చూసి జాపేశుడు మండి పదుకూ వుండేవాడు. క్యాగయ్యను వానా అగచాల్ల పాలు చేస్తూ వుండేవాడు అయితే క్యాగయ్య గారి కీర్తి ప్రాణిక తరువాత వారుచేయు ఉంచవ్యక్తి సమయములు గొప్ప దేవోత్సవుల వల్ల వలె తిరువారూరి వీధులు అలరారుకూ, ఊరిలోని గృహస్తేలందరూ క్షత్రి సౌరాహలతో వారి క్యాగ్నిసుహారము సమర్పణలు చేయు మండిరి. వారింట జనుగు రామారాధన మహాత్మన మును చూచుటకు పూర్వగూళ మండి వచ్చుమండి క్రతు జాపేశులకు కూడ భోజనముల నిరుచుడిరి. ఈ సిరంగా ఉంచవ్యక్తితో నిర్ణయాను సంకీర్తనలతో నలతై యొంద్దు గడిచాయి.

క్యాగరాజు సంగీత సాహిత్యం, వేవ పురాణిషిషిస, క్షోరిష, గడిక శాస్త్రము అందు మంచి పూడిత్యము సంపాదించిరి. సంగీత లో వీఱ, కస్తేర ముదలగు వార్ధములో మాలోక నారదులనేటి కీర్తిని పొందిరి. సంగీతము సందే కాక వీరికి జ్యోతిష గడిక శాస్త్రా) దులలో కూడా అనేకమంది కిమ్ములు డెడివారు.

క్యాగయ్యగారి కీర్తి దేశం నలుమూలలా వాయిపీచింది. ఆనాడు విద్యాంశులు, గాయఁఁలూ క్యాగయ్యగానం విని తరిచాలని తహాతహాలా దేవారు రాజుస్తానములవారు పీరిని ఆహ్వానిచి, ఆశ్రయించి ఆపూర్వ సాన్నిహాలు చెయ్యాలని అలిలాప చూచేవారు. శాతగారి కాలుచుండి మిత్రులైన ప్రథువులు తంజావూరు మహారాజ రెండవ, శరభోతీమహారాజ అమూల్యములైన కానుకలు పంపుకూ తమకొలువు వావనంచేయవలసింగిగా కబురుపంచినారు. ఈ మంచివక్కాశాస్తేన్నా తముడ్దు కారించిడుకుండా స్క్రిప్టిన్నాడని ఆశపడ్డాడు, అన్నఁ జేశుడు. కాని నిరాడ బరశీని, మహాయోగి, జ్ఞాని అయిన క్యాగయ్యగారు యి ప్రతీభాకు లోను గాక రాజుప్యానాన్ని కిరస్కరించారు.

తనకవ్యానాన్ని మన్నించనందుకు, కోపగి, చిత్రభోతి ని వోరాజ ఇద్దుల దాడనాధులను తింపయ్యాలు పంచించారు. వాయివెళ్గానే రాజుకి విపరీతమైన కడపున్నాపి కలిగి చిత్రకు లోప లేదు. తిరిగి అవండనాధులచు వెనుకకు తిరిగి రావలసినదని అజ్ఞ లువ్వుగ్గానే కడపున్నాపి మటు మాయమ ముదట. అప్పుడు శరభోతీమహారాజ తన తప్పును గ్రహించి అట్టిమచ్చేసుభాసులను ఆవ చూసి వచ్చాచ తనకు మంచి గుణపాఠము జరిగిసరని యొచి, కానే స్వయముగా

తిరువయ్యారుకుపోయి శాస్త్రగయ్యగారి గానమాధుర్యాన్ని విని తరించేరట. ఇటువంటివే ఎన్నో మహిమాన్విత సంఘటనలవల్ల శాస్త్రగొఱ మహిపురుషుడైన తక్కుడని అయినకి త్రి లోకమంతూ వ్యాపించింది.

కూత్తికి, గుడ్డలు అక్కరకు రాని తమ్ముళి రామపూజు పై విసుగుచేంది అన్నాఖేతుడు శాస్త్రగయ్యపూజించుకొనే రామవంచాయితన విగ్రహాలను రహస్యంగా తీసుకుపోయి కావేరిలో పారావేసెనట. శాస్త్రగయ్య తెల్ల వారిలేచి తెలిసికానెను. అసంఘటన శాస్త్రగయ్యగారి రామభక్తిని మరింత అభికంచేసిగాని తగించబడేరట. నిశ్శరీలక్కితో దీనుడై రామని ఆవేకరించి, బింబాలి వేదుకున్నారట. కొన్నాళ్ళకు రాముడై కలలో కనబడి విగ్రహాలు కావేరినదిలో పలానా మట్టంలో దొరుకుతాయని చెప్పినట్లు శాస్త్రగయ్య .. మట్టాన్నికి పోయి. వెదుకగా ఆ విగ్రహాలక్కడలభించినట్లు చెలుకారు. అన్నగారు తను యొట్టియిఖ్యందులకు గురిచేసినా, వారిపై శాస్త్రగయ్యకు మాతం థక్కిగారవాలు పంటూనే వచ్చాయి. ఒకసారి అన్న అస్పష్టుడై ఆపదలో పుంచే శాస్త్రగయ్య తన ఆరాధ్యాడై వమైన శ్రీరామవందుని అనేకవిధముల ప్రార్థించినాడనియు, అపెంటనే ఈపేశునికి స్వాతంత్రయైకురారి, మను మారి క్రమముగా రామభక్తుడైనాడనియు చెప్పుదురు.

శాస్త్రగయ్యగారికి రెండవ భార్యాయైన కమలాంబ వలన సీకాలక్కి యనుకుమా తెకలిగినది. తరువాత శాస్త్రగయ్య శిష్యులను వెంట పెట్టుకొని కైత్రిదర్శునానికి లయలదేరి కాంచి పురమయ, తిరువ్వోత్తియారు, కొన్నారు, నాగులాపురం, తిరుపతి, పుత్తురు, కంచి, వాలాక్కెపేట, పురంగం, నాగపట్టణం, తప్పిర్ధం, ఘటికాచలం మొదలైన అనేక కైత్రాలను దర్శించి అక్కడి వెల్పులను సేవించుకొని, కొన్ని చోట్ల కొన్ని నాట్లు ఆగుతూ అనేక ఆక్షర్యికరమైన అనుభవాలకు లోనై నారు.

వరమాలంలో శాస్త్రగయ్యగారికి మహావాగేయకారునిగా, వరమభక్తుగైసపుయనిగా ఉన్నతిలురాలను చేరింది. ప్రి. 4. 1847 సంవత్సరం పుష్టికుఢ డశమినాటిరాక్రి అయినకు ఒక స్వప్నం వచ్చింది. ఇంక వరిచోటులలో థారీక దేహం చారించి, వరమాక్రమసాయణం కలగుతుం దని అయినకు ఆకలలో ప్రతోర్ధం కలిగింది. ఆమరునాదు పుష్టికుఢ ఏకాదశి శాస్త్రగయ్యగారు సంకిర్తనవేళ సమాప్తమైన శిష్యుల్యందాన్ని, పురములను 'పుష్టిపుతుల' వహ్నినాదు ఒక అధ్యాతం జరుగగలదు. మీరందరును తప్పకరండని' అప్పోనించారట. పుష్టిపుతుల చముర్చాదు చరమహాంప ప్రశ్నందేంరస్తామి అధ్యర్థమున సన్మాపించారు. వారి సన్మాపించారు మార్చి ఉదయం నాదులప్పునందస్తామి. అక్కడ సమాపేశమయినవారండరితో చేపటి ఉదయం 11

గంటలు శ్రీరామచంద్రమూర్తి నన్ను శవకడకు తీసుకొనిపోవుదురని చెప్పి 'ఈ ఉణంనుండి భఱనగోపి ప్రారంభించం' దని ఆళ్ళాపించారు. తిరువయ్యారు అంతటా లూ వా త్రా చ్యాపించింది. మర్మారు ఉదయం 11 గంటలకు యోగసమాధిలో కూర్చున్నార|బహుస్నేహసందరస్యామి కపాఠము నుండి దివ్యశేషస్ను వై కిపోయి పరమాత్మలో శినమయింది.

శ్రీకృష్ణగురుస్వామివారిని వారి శిష్యులు, తిరువాయూరు హౌరులు అతిథిక్రిస్తారులో కావేరి ఉద్ధన సమాధిచేసి వారికోరిక ననుసరించి బృందావనము నేర్చరచిరి.

శ్యామగురుస్వామివారి శిష్యులు :

సంగీతవిద్యలో అయ్యా భాగవతులు, వాలాకీపేట వెంకటరమణ భాగవతులు, మానాంబు చావడి వెంకటసుఖయ్యర్, తిలస్తానం రామన్యంగార్, తంజావూరిరామారావు, శాల్ గుడి రామయ్య, వైకారపట్టి సుబ్రహ్మయ్య, ఉమయాల్పురం కృష్ణభాగవతులు, సుందర భాగవతార్, సోజిరిసీతారామయ్య, వంగవరం సీలకంఠయ్య. తిరువత్తియూర్ వీఱికుపుయ్య గచ్ఛయ్య, వెంకటాచలపతి భాగవతార్, సుబ్రహ్మయశాస్త్రి మొదలగువారు శిష్యులు,

పీరిలో వాగేయకారులైన వారు, పీఱికుపుయ్య కృతులను వర్ణాలను రచించారు. శ్యామచాస్త్రిగారి కుమారుడు సుబ్రహ్మయశాస్త్రి కృతులను వర్ణాలను రచించారు. మానాంబు చావడి వెంకటసుఖయ్య కృతులను రాగమాలికలను రచించారు. వాలాకీపేట వెంకటరమణ భాగవతులు, వాలాకీపేట కృష్ణస్వామిభాగవతులు యుద్ధరూ కృతులను, వర్ణాలను, స్వరజతులను రచించారు.

శ్యామయ్యగారి శిష్యులలో ప్రసిద్ధ సశాయకాలైనవారు ఉమయాల్పురం కృష్ణ భాగవతులు, సుందరభాగవతులు, గోవిందరావన్, సశాపత్రివన్, తంజావూరు రామారావు తిల్ల సైనం రామయ్యంగార్, కన్నుయ్యబాగవతులు, అయ్యబాగవతులు, సెయికరప్పటి సుబ్రహ్మయ్య, సేమంసుల్రమణయ్య, గచ్ఛయ్య, వంగవరం సీలకంఠయ్య. సుబ్రహ్మయ భాగవతులు, గచ్ఛయ్య, సోజిరిసీతారామయ్య, భాగ్వదిరామయ్య, మొరలైనవారు.

శ్యామయ్యగారి శిష్యులలో మానాంబుచావడి వెంకటసుఖయ్యగారి శిష్యులు సుస్కర రక్షికాము శ్రీ ప్రశ్నిలుగారు. వీరికి కృష్ణమండలం, పీరికిశ్యులలో ప్రమఖులుగు శ్రీపారుపల్లి రామకృష్ణయ్యపాపులుగారు. వీరికి ప్రైద్వులగు శిష్యుప్రైశ్యులనేకులు గలరు.

శ్యామయ్యగారికి మంత్ర, శ్యామిషులలో శిష్యులు వాలాకీపేట పొట్టికోస్యంగ్, కుంభకోణం ఆరామదయ్యంగార్.

కొన్ని కీర్తనకచూ నందర్శనులు :

విన్నప్పుడే శూఖమందిరంలో తల్లిగారు పాచేకి ర్తనలు వింటూ, భాగవతాన్ని క్రింగా చదువుకుంటూ, రాముం చాయికన పూజచేస్తూ ఉండడంవల్ల స్వయంగానే కీర్తనలు ప్రాణే అద్భుతప్పణకలిగింది. ఆనాడు దేశికతోడిలో 'నమోనమో రామవాయు' అనే దివ్యనామకిర్తన ప్రాశారు. ప్రీతిఋ అవిరంగా దివ్యనామకిర్తనలను ప్రాప్తూ పాదుహానుండేవారు.

నారదమహర్షి యతివేషంలో వచ్చి స్వరాళ్ళము, నారదియము అనే గ్రంథాలను యిచ్చి అంతర్థానమైన వెనుక గురువర్యుని గురించి తైరపిరాగంలో 'రాతల్లిషికల్లు గురురాయ', అనీ, చావందరాగంలో 'శ్రీనారద నాద పరసిరుహ తృంగ' అనీ విజయశ్రీరాగంలో 'పరపారద నారాయణ' అనీ సుధిస్తూ కొన్నికిర్తనలను రచించారు. తిషిషయమునే శుక్రరణ కీర్తన 'స్వరాగమధారన' అన్న కీర్తన నాగ్లవరణంలో వివరంగా చెప్పారు.

రామకారకమంత్రాన్ని తిరువయ్యారులోని పంచసదీశ్వరాలయంలో స్థాపిస్తూ 88 ఎండ్లు యొన్నసరికి దిగి కొట్టు పునర్కురణ పూర్తి కేళారు. అశ్వమ లక్ష్మినమేతంగా విశ్వమిత్రయాగ సంరకుణచేస్తున్న నాటి రూపంలో ప్రత్యుత్మే షక్కుకుణకాలం దర్శనమిచ్చి అంతర్థానమయ్యారు. అప్పుడు ఆనందపారపుణ్ణుడై ఆశాధారాగంలో 'పరిదియరాదు', అన్నకిర్తన వారు చూచిన ధూపమాచ చిత్తికరించినసరిని వర్ణించారు, మధ్యమావతి రాగంలో 'అలకలల్లిలాదగ గని' అనే కీర్తన, యదులుల కాథోకి రాగంలో 'శ్రీరామజయరామ' అనే కిర్తనలో యిదే దివ్యమంగళ విగ్రహాన్ని ప్రప్రథమ దర్శనంలో తెగిని ముద్రపేసిన ఆ రూపాన్ని పడే పడే వర్ణించారని అని పిస్తుంది. తదాదిగా వాళ్ళిక 24 000 కోటాలుగా రామాయణాన్ని రచించిన విధంగా శ్యాగరాజ స్వామికూడా 24 వేల కీర్తనలను చెప్పారని వాడుక కలదు.

అన్నగారైన జిల్లెకుదు పిత్రార్థికమైన యింటిని తెంధూగమలుగా విథణిచి ఉత్తరపువాటూ శామ శీపుకొని దక్కించువాటూ తమ్మునికిప్పించాడని అప్పుడే మర్యాదలు రాగంలో 'నాదుమై బలి కేరు నరులు' అనే కిర్తనలో తన మనోవేదన నంతా ఆ శ్రీరామ చందులికి వినువించుకున్నారు. ఇట్లే తమ మరస్తాపమును సౌరాష్ట్రరాగంలోని 'రామరామ గోవింద రణ్ణిమ ముకుంద' అనే దివ్యనామములోకూడా చెప్పుకొని రణింపుమని వేదుకున్నారు.

'కానెప్పుడూ రాముడు, రాముడు అనే రజనచేస్తూంటాడుగాని తిరువయ్యారులో వెలసిన దర్శనపద్మని దేనిని తలవనేతలవదు' అని కొందరు శ్యాగర్యులైన చాడిఱ చెప్పుకుంటూ

నిందలవేస్తూంచే ఆని శ్యాగయ్యచెవినివది 'కరుణాదవమ్మా' అనే తోడికిర్తనలో యి ఆన వాదుకు కాను శగనిని ఆమెకు విష్టవించుకుంటూ వేచుకున్నారు.

తంజావూరు ప్రథములు అమూర్ఖపట్టార్పిశరణాది కానుకలను పంపి తమ కొలువుకు అహ్యనిస్తే నాటన్నిటని తింస్కరించి 'సిధిచాలా సుఖమా—రాముని సన్నిధినేవ సుఖమా' అనే కల్యాణిరాగకిర్తనపాది రాజాశ్యానాన్ని కానుకలను నిరాకరించారు ఆ నిరాశంరథించి, మహాయోగి.

అలాగే శ్యాగయ్యగారి శిష్యులైన కన్నయ్య బాగవతులు మొదటైన వారిధ్యారా శ్యాగయ్యగారి కృపులను విని ముగ్గులైన తమ ఆస్తాగాయకులైన వదివేలుద్వారా తియవాంహక్క మహారాజ, అహ్యనాన్ని పంపినప్పుడు సాశంగకైరిగంలో 'పదవి సిసర్ధుక్తియు గల్లచే' అనేకప్పి చెప్పినారట.

శ్యాగయ్యగారి శివించి తోరింజల్లో ఒకనాదు యింట్లో తినుబండారలన్ని నిందుకున్నాయి. ఇంటినిండా శిష్యులు, తక్కులు యొంతోమంది తున్నారు. ర్యాకి 11 గంటల వేళ ఒక మునిదించుతులు సేవకునినే క్రిమిద పెద్దమాటతో సపో దిగారు. వారికి తలుప్రశేషచి శ్యాగయ్య విచారపూరిత పదనంతో అలిధులకు పెట్టడానికి యింట్లో అన్ని నిదుకున్నా యిని కెప్పారట, అందుకావ్యద్వారించిచారం పందసీ, ఆన్ని రున్నాయని చెప్పి సౌకరును పంచేయమని అభ్యాసించి, రంపతులిద్దూ శ్యాగయ్యగారితో మాటల్దులూ కూర్చున్నారట. పంటకాగానే కైవల్యాన్ని వేద్యం చేసి అంతా ఆరగించారు. వ్యద్దునిహార్యే అందరికి వడ్డించింది. భోజనాలయాల్క కూడా రాత్రి రాలానేస్తు ముద్దటించుకొని శ్యాగయ్యగారిని గొప్పవాదవోతావని దీపించి ఆదంపచులు, సేవకుడు కూడా కసలడుండా అవ్యక్తులైనారట. అప్పుడు వారు సీతారామాంచలసేయుటేనని గ్రహించి శ్యాగయ్య చోహానరాగంలో 'భవనత' అనే కిర్తన రచించి స్తుతించినారట.

గంగాతీరమునందున్న రామదాను లను ఒక భక్తునికి త్రిరామవంద్రుడు దర్శకుచిచ్చి శ్యాగరాజు దర్శనార్థము వారిని కిరువైయారుకు పొమ్మెని యానుకిచెప్పారట. రామదాసులను భగవంతుని యానతిప్రకారము కిరువైయారుకు వచ్చి అయ్యానారిని దర్శించి, రామపన్నిధిలో సౌకరువు రకాలము గానముచేసి తమస్వశ్రుత్తాంశును, అయ్యగారికిని, సథిలకును డెలిపి వెడలిపోయారట. ఇట్లు తమ గ్రహమునకు రామభక్తులు, త్రిరామునిచేతనే ప్రశ్నాలుకై పాపుమాఱురాగా ఆచి సంతోషముతో 'ఎందరో మహాసుఖానులు' అనే త్రిరాగకిర్తన 'విదులకు మొక్కద' అనే మాయామాళవగోఽ కిర్తనములచే రామభక్తులను కొనియాది తరువాత త్రిరామభద్రుని ధ్యానించితోదిరాగంలో 'చాళరథి సిబుండము దీర్ఘనా శరమా' అను కిర్తనమును

పాడిరట. అన్నగారైన జవేశుదు పూజావిగ్రహములను పారవేసివచ్చుడు తను ప్రాణముకంచే ప్రియమగు విగ్రహములు గానరాకయందుటబూచి పరితపించి కీర్తన పరంపరలుగా తమ ఆవేదనము, ఆత్మని, మస్తుపాస్ని వ్యక్తంచేస్తూ వేదుకున్నారు. అణాడా రాగంలో 'పొచము చేసిథిరా రామూ'. దేవగాంధారి రాగంలో 'నాముషాలకింప', కాపి రాగంలో 'అర్పాయము నేయకురా', నభోము రాగంలో 'నాయుదవంతన', శంకరాథరఱ రాగంలో 'మటియాదగాదురా', కీరవ రాగంలో 'మరియాదగాదురా', మణంగు రాగంలో 'రానిదిరాదు', తోడి రాగంలో 'ఎందుదాగినాడో', హరికాంథోకిరాగంలో 'ఎంతరాని', రింగ్ గాక రాగంలో 'చేరరావదేమిరా', మార్గహిందోకి రాగంలో 'చలమేలరా', కాంథోకి రాగంలో 'మరి మరినిస్తే', కోకిలద్వాని రాగంలో 'కొనియాడే', ప్రింణని రాగంలో 'మారుబల్కున్నావేమిరా', సారంగ రాగంలో 'పమింప', అంధారి రాగంలో 'అధిమానము' హరికాంథోజేకి రాగంలో 'రామానన్నా'. దేవమనోహరి రాగంలో 'టలలిరుమను', శంకరాథరఱ రాగంలో 'పమిసేరము', అథోగి రాగంలో 'సన్ను క్రోప', హరికాంథోకి రాగంలో 'ఎదుకునిర్దయ' యదుకులకాంథోకి ... గంలో 'పాపా రామవంద్ర. సురటి రాగంలో 'మేచెప్పెరేగి', 'రామవంద్రనిదయ' రాగపంజరంలో 'పొంగ్వోమ'; సరస్వతి మనోహరి రాగంలో 'ఎంత వేదుకొందు', వేగద రాగంలో 'తనవారి తనము', సిలాంంగి రాగంలో 'మాటూడ వేమినాతో', అమార్థరాగంలో 'సిచాపతీ', లింగాళ రాగంలో 'సాంకులేరుము', శుద్ధ సావేరి రాగంలో 'కాలవారణ మేలరా' కోలాహలం రాగంలో 'పుదిలోయోచన', ఆహారి రాగంలో 'అదయక్కి', సావేరి రాగంలో 'దరిచాపులేక', సుపోషిణి రాగంలో 'రమించువాచెవ్వరే', దర్శార్య రాగంలో 'రామాఖిరామ' జనరంజిని రాగంలో 'నాడాడినమాట' పటుట్టప్రియ రాగంలో 'వర్ధనేవారు', నవనిశం రాగంలో 'లేమిచెల్పి', చంద్రత్వోచ్చి రాగంలో 'చాగాయెనయ్య', భూపాపి రాగంలో 'తనమీదనే', భవప్రియ రాగంలో 'ప్రికాంసి', ధన్యాసి రాగంలో 'సిచిత్తము', దేవక్కియ రాగంలో 'నాటిమాట' అనేకి కీర్తనలు పాపుతూ మనోవేదన చెందుకూండగా ఒకనాటిరాక్రి స్వయంబునందు స్వామిప్రకృతుమై కావేరి నిలిలో ఒక ఘుట్టంలో కొరుకుతాయి అని చెప్పి అంతర్ధానం అయ్యారు. శ్యాగ్రాణస్వామి అక్కడికి పోయి యైవుట వెదుకుటయో తెలియక కర్మాటక ఐహాగ్రిరామమున 'నేనెందు వెదుదురా' అనేకి కీర్తన పాపగా విగ్రహములు కనబడినవచి, అనందపరవశుడై చిలహారిలో 'కన్గొంటిని' యున్కి కీర్తన, అసావేరి రాగంలో 'రార మా యుటిరాక,' అరహార ప్రియ రాగంలో 'రఘుపీర', సూర్యకాంతం రాగంలో 'మద్దుమోము', మద్దుమాపి రాగంలో 'అలకలల్ల లాదగ', యదుకుల కాంథోకి రాగంలో 'ప్రిరామ అయిరామ' కిరవాణి రాగంలో 'కథియంచే గదా', అసావేరి రాగంలో 'ఏవిటో' జనిష్టుచితి ముదలైన కీర్తనలు పాడి, యాఖిగ్రహములను తిరు మంజనముగా వించి కొలువుకూటమున డేరి యంతరించి వశంత

రాగంలో 'ఎట్లు దొరికితివో', సారంగ రాగంలో 'ఎంత కాగ్యము', నట కైరవి రాగంలో 'కొలువైయెన్నాడే' తోడి రాగంలో 'కొలవ మచెగదా' లిలహరి రాగంలో 'దొరకనా ఎటు వంటి' మొకలుకశేక కి క్రానములను శాడి శ్రీరామ చంద్రుని అరాధించేను.

ఈ మూర్తి వివాహ సందర్భమున క్యాగయ్య గారి శిష్యులేన వాలాజి వేట వెకట రమణ శాగవశార్ గారి శిష్యులును, చిత్రకారుధునైన రాయవేలూరు చెల్లిని యల్లియ్య గారు కాను ప్రాణిన సీచాలత్కుణ వానమపునైత కోరండ రామస్వామి వారి చెద్ద చిత్రమును, శాలావ, వస్త్రములు క్యాగయ్య గారిటి కానుకగా సమర్పించేను. క్యాగయ్యగారు అందరి కోరండగామ చిత్రమును అత్రమతో పూజా గృహమునకు తిసికొనివెళ్లి పూజించి మోహన రాగంలో 'ననపాఠింప నదచి వచితివో నా ప్రాణనాథ' అని ఆ చిత్రమును వర్ణించుచు అశి మనోహరమగ తన్నముతో పొడగా అందరు అనంద పరవక్కలై ఆశ్చర్యపడిరి. ఇప్పుడు కూడ ఈ పటము పంచద ప్రిప్పుముగారి ప్రశ్నాత్మకైన రాముడు శాగవశార్ వద్ద ఇమహాదిలో పూజలోనున్నది.

క్షీత్ర యూతః :

తండ్రి గారైన రాముల్చాపై గారి స్నేహితులు కాంచీపుర మశాధిషులు అఱున ఉనిషత్ లభ్యములవారు క్యాగయ్యగారి సంగీత సాహిత్య, తోడిప, మంత శాస్త్రము అందరి అపార వా డి ర్యామును గురించి, అఖండ రామభక్తి పారవ్యమును గురించి విని కాను విక్రి వుద్దులై యి ఎందు చేత రాణాలమని, క్యాగయ్య గారిని కాంచీ పురము రమ్మని కోరినారు. ఆ రాణాము చేత క్యాగయ్య వారు క్షీతయాత్ర సంకల్పించుకొని అనేక శిష్యులతో బయలు దేరినాయ.

ఈ మృధియ శిష్యులు వీణ కప్పుయ్యగారి ప్రార్థనచే చెన్న పట్టణమునకు సమీపమున నున్న తిరహత్తియారు చేతి అచట వారము రోజులండి నిత్యము సాయంత్రము భగవదారాధన చేయునచ్చు అమృతముగా టోక్కుక్క కొత్త క్రిత్తము పాడుతూ వుండేశారు. ఆ ఆరాధన సభలకు విచేస్తిన కోవూరి సందర మెదలయారు వారింటికి శాంగరాజ స్వామిని భక్తి పూర్వ్యకముగా తిసికొని వెళ్లినారట తిరహత్తియారు (ఆదిపురగ) లోని త్రిపురసుందరి మీద ఇదు కృతులు చెప్పారు, సాపేరిరాగంలో 'కన్నకల్లి', అరథి రాగంలో 'సుందరి, నిను తేగడ రాగంలో 'సుందరి నన్నందరితి', కల్యాణి రాగంలో 'సుందరి ని దివ్య రూపము', శుద్ధస్థావేరి రాగంలో 'దరిని తెలుసుకొంటిని' అనునవి యి ఇదు కి క్రానము. చెన్న పట్టులో ఉన్న రోజులలో తిమినల్లి క్షేత్రి పార్శ్వ సారథి స్వామివారి దర్శనము చేసినప్పుడు అసాపేరి రాగంలో 'సారిసెషణి' అనే కి క్రాన పాడి ఆ స్వామిని సేవించారు.

సుందర మొదలియారు కోరిక పై కోపూరి వెళ్లినప్పుడు అచ్చు సుందరేశ్వరుని దరిగుచినప్పుడల్లా కృతులను పాడినారు. శహన రాగంలో 'త మసద నీ వంటి దైవము' అఖార ప్రియ రాగంలో 'కోరి సేవింపరాచే', వంతువరాళి రాగంలో 'ఛంఠో మహాపే' కల్యాణ రాగంలో 'నమిగ్నమచ్చి నన్నునయమగ', శంకరాథరణ రాగంలో 'సుందరేశ్వరుని', వినిని సామాన్యముగ కోపూరి వంచరత్నములు అందురు.

శ్యాగయ్య గారికి ధనమచ్చిన నిరాకరింపురని తెలిసి సుందరేశ మొదలియారు శ్రీరామక్రూపక్రమమునకు తన ధనము వెల్పించ వలెనని ఆయనకు తెలియటండ శిష్యులతో చెప్పి శ్యాగయ్య గారి పట్ల కిలో ఒక మూల పెయ్యి లంగారు నాచెముల నుంచి శ్యాగయ్య గారిని కొరి చివర వరకు సగౌరవముగా సాగనంపిరి.

ఆడవులు దట్టముగానున్న మార్గము నందు పోపుచుండగా బొంగలు కొండరు ఆ పట్ల కిని చ్యాట్లోని విచిడ్లయందు చిన్న చిన్న రాలను తెల్పి వారిని గురిచూసి కొట్టపాగిరి. శిష్యులకు భయముచేసి 'స్వామీ! బొంగలు వచ్చి యున్నారు భయముగా నున్నది. యొమి చేయుదము' అనిరి. అందులకు శ్యాగురాజస్వామి 'మనకేలి భయము? మనవడ్డనేమున్నది?' అనిరి. అందులకా శిష్యులు 'స్వామీ! కోపూరు సుందరేశ మొదలియారు వేయి లంగారు నాచెముల సుచి నోకచానిని పట్ల కిలో నుంచినారు' అనిరి. 'ఆ స్వామ్య బొంగల కిని వెయ్యిం' డని ఆయ్యివారనగా, వారి శిష్యులతో తంశాపూరు రామారావు 'ఇదిరామక్రూపక్రమము నక్కలై యచ్చిన పొమ్ము, రాముల వారిది, మన సొంతము కాదు' అనగా 'అయితే రాముడే తన స్వామ్య, కాను కాపాడు కుంటాడు. మీరు నిశింపకగా నుండు' డని చెప్పి ఆయ్యారారు ఉర్మాగు రాగంలో 'ముందువెపుక', అఖార ప్రియ రాగంలో 'రఘుబీర' అనే క్రతున పాడి ప్రార్థించగా. అప్పుడు శ్రీరామ ఉప్పులు మంచి యోవముతో గూడిన యుద్ధ వీరుల వలె వేషము వేసుకొని వల్లక్కి ఇరు ప్రక్కల నియిచి, రాణముల వేయ శోడగిరి. ఆ రాణములు బొంగలు గాయ వరమ చుండిను ప్రాణాపాయకరములు కాలేదు. బొంగలును వల్లక్కి కిరు ప్రక్కల నిలుచుండిన లంటుల యొక్క సొందరాణతియమును, పరాక్రమమును చూసి నిశ్చమ్మతె గమనించు చుండిరి. ఇంతలో కెల్లివార వద్దెను. రాములక్కుఱులు అంతర్మానమైరి. ఇదంతయు శ్యాగురాజ స్వామికి గాని, వారి శిష్యులకు గాని తెలియదు. పిమ్మట బొంగలు స్వామివారి వడ్డకు చేరి కాను బొంగలమనియు, మార్గమంతపను తమ వల్లక్కి కిరు ప్రక్కల నిలుచుండి తమను కాపాడిన ఆ లంటుల దర్శనమునక్కె వచ్చి యున్నామనియు తెల్పగా, తన్న రాణించి యంకర్ణానమైనది శ్రీరాములక్కుఱులేనని నిశ్చయించి, అనంద కాప్మము లొలక మర్యాదావారి రాగంలో 'ఎవరిచ్చిరా' అనే క్రతున, క్రతువు రాగంలో 'వాచామ గోవరమే'

అనే కిర్తన పాడి శ్రీరామంద్రుని కొనియాడిరి. నాటినుండి కొంగలును శ్రీరామథక్కులై శ్యాగరాజు స్వామివారి వల్లకి మోసికొని పోవుచుండిరి.

మార్గ మద్యమున నాగులాశురం సమీపము నందు యాక్రార్ము తిరుపతి పోవుచున్న ఒక శ్రావ్మణి దంపతులు వారి విద్దు, ఆ గ్రామము చేరినియు, ప్రమాదవచాత్రు ఆ శ్రావ్మణులు చురచించగా ఆతని ఫార్గ్ విలిపించున్న దియిలు కిష్ములు చెప్పగా అధిని లయ్యివారు జాపి నొంది ఆ శ్రావ్మణుని మృత దేహము రగ్గరకు పోయి పాని మేడలో తుని మఱల వోకము మాచి హరిచాసనిగా గుత్తించి రింపారి రాగంలో 'నాకీవాఢార' అనే కిర్తన పాడి శ్రీరామ చంద్రునిప్రార్థించగా నిదుర మేల్కుంచిన వానివలె ఆతడు లేచి కూర్చుండెను. అంతవారు శ్యాగరాజుస్వామికి నమస్కరించుకొని వారి యుత్తరవు పొంది తిరుపతి చేరిరి.

అటు తర్వాత శ్యాగయ్యవారు తిరుపతి చేరి కొండమీద తిరుమలకు పోయి ఏదు కొండమాని దర్శనము కొఱకై ఆఱయములోనీకి పోగా స్వామి మందు ఒక తెర ఆడ్దముగా నుండి అక్కడ కొత్తనేపు వేచియుండినగాని దర్శనము కాదని విని చించించి, అలి తన దుర దృష్టమని నిశ్శయించుకొని గౌతమంతు రాగంలో 'ఉర తీయగరాచా, లోని, తిరుపతి వేంకట రమణ మచ్చర మను' అని దీనంగా వేదుకున్నారు. అంతట యొవరో మహాభక్తులు వచ్చిరని తెలిసి కొనియో, ప్రతోధింపబడియో అర్పులు వచ్చి తెర తొలించిరి. అంత పరమానంద కరితులై శ్యాగయ్య మద్యమాపతి రాగంలో 'పెంక తేళిను సేవింపను పదివేల కన్నలు కావలెయ్యా' అని పాడి పరపలైనారు.

తదుచ్చ కిష్ము బృందముతో కంచి చేరుకొని శ్రీ ఉపగిష్ఠ స్వాములవారిని దర్శించి వారి యాక్రియోవమును భోందిరి. అప్పుట ఏకాంశ్రూ నారస్సామి, వరదరాజు స్వాములను డరిశించిరి. స్వరథూపడి రాగంలో 'వరదరాజు నినుకోరి వర్చితి', రాగంపంచర రాగంలో 'వరదా నవనిశాఖపాపి' మద్యమాపతి రాగంలో కామాక్షి మీద 'వినాయకునివలె' అన్న కిర్తనలు పాడారు.

కంచి నుండి వాలాజాపేట చేరి అచ్చుట తమ ప్రియ కిష్ములు వాలాజాపేట వెంకట రమణ భాగవతుల అంట కొన్ని దినములుండిరి. అచటి నుండి తిరువయ్యారు తిరిగి వెంటి. కొన్నార్చున్నండి కేత్త్రయాత్ర తిరిగి ప్రారంభించిరి.

'రాజువెదలె శాకామురాలె కమ్మారింగ రాజువెదలె' అను దేశిక తోడి కిర్తన పాడి శ్రీరంగపుమునకు భయలుభేరి వచ్చి శ్రీరంగధానుని సేవించి కాంభోజి రాగంలో

'టెరంగచాయా', అరథి రాగంలో 'జూకామురారే' సారంగంలో 'కరుడ జూదుమయ్య' దేవగాంధారి రాగంలో 'వినరాద నా మనవి' కి ర్తనలు పాడిరి.

ప్రంగపురము నుండి నాగపురము చేరి అచ్చుటి కాయణారోహణస్వామి శాయయగు సీలాయకాణిని సేవించి సాఫేరి రాగంలో 'కర్మనై లింపంతమాయై తల్లి కాయవారోహణమాయ' అని పాడిరి. లాల్ గుడి (తపుస్త్రము)లో దేవి ప్రిమం మీద తోడి రాగంలో 'గళినివని', కైరవి రాగంలో 'ఉంటెర్చు', మధ్యమావతి రాగంలో 'దేవిప్రితపుస్త్రము' కాంధోళికి రాగంలో "మహాతప్రవృద్ధ" అనే కి ర్తనలను గానం చేశారు.

ఓంగపురంలో యొగలక్కునరసింహస్వామి మీద లింపారి రాగంలో "నసింహసను తోవవే", యొగాంజనేయస్వామి మీద వహంత వరాలో "పాహిరామదూత" పూర్ణా లింగంలో "కలుగునా పదనిరజనిసేవ" అను కి ర్తనలు పాడియున్నారు.

"మనసు నిల్చుక్కిరెకపోతే" అను అభోగి రాగమలోని కి ర్తనలో "మధుర అమనది మధుర షైతమున కన్యయించి అయ్యవారు మధుర కూడ వేంచేసిరని కొండరు చెప్పు చున్నారు. ఇట్టే "కోటి నదులు ధన పోక్కటిలో నుంఠగా" అను తోడి రాగకి ర్తనలోని ధను పోక్కటి నాధారముగా చేసుకొని ధన పోక్కటి యూక్ర చేసినారనియు ప్రాయమయ్యారు.

చివరి రోజులలో వృద్ధాప్యము శాగా [పవేంచిన తరువాత క్యాగయ్యగారి ద్వితీయ కళ త్రమగు కమలాంబారు సుమంగళిగా మోడుపడవిని పొందిరి. ఆమె రాగా ఇఱ్పులో నప్పుడు విచారపడుత్తెన క్యాగయ్య వారు అశాస్త్రా రాగంలో "ఏ పాశము చేసిరా" అని వేదుకున్నారని, ఆమె చనిపోయిన తరువాత లింపారిలో "తొర్లి సన్మమున ఛేయు దుదుకు తెలిసెను రామ" అను కి ర్తన పాడి మనసునకు సమాధానము చెప్పుకొనిరి. 1845లో యిది జరిగిన నాటి సుండి విరాగిస్తే కేవలము సన్మానిసి వలెనే ఉండిన, ఒక దినము అయ్యవారి ఎదట ప్రిమాచంద్రు ప్రశ్నమై "తండ్రీ! శాయిగరాజా! సేటికి పది సెలలు గడచిన వెంటనే సీపు ప్రాణియొగమును చెందుతున్న ఇంకసు సీకాక ఇన్నుగల్ద" దసి పరియి యంక్షానుదూయై నట. ఈ వార్త విన్న అయ్యవారు చించాక్కాంపుత్తె మథారి రాగంలో 'షింపై తిరుగ జన్మించు', సారమతి రాగంలో 'మోడము గలదా', తోడిలో 'సిదయ రావశెంకాక', పున్నాగ వరాలో 'అది సికు', కుంటల వరాలో 'చెంతనేసదా', ఇనరంజనిలో 'విడుషాలుదూరా', ఖరహార ప్రియలో 'పక్కినిదువరాదు', అరథిలో 'పాధిగెనె' మొదలగు కి ర్తనలను పాడి రామపాచార విందములైపై ప్రాణి సదా వేదుకొనుచుండెను. కాలము రామశఙవతో గదురుచు వచ్చెను. తరువాత రెండేళ్లను పరాశవ నంపక్కన పుష్టుకుఢ వీరాదశి రాత్రి భజన సమయమందు శహన

రాగంలో “గిరివై నెలకొన్న రాముని గురి తప్పక గంటి” అను కృతిని పాడి తనకు పునర్జ్ఞన్మశేషి శగవక్ సాయుఖ్యము ప్రాప్తికానున్నదని తెలిస్తానిః ఎవుళవందమినాడు ఉచ్చిః సమయమున ఆనేకులు భక్తులు, శిఘ్రులు వచ్చియుండగా ప్రామచంద్రమూర్తి ఆరాధనచేసి అందరూ భక్తన చేసి ముహండగా, రామునామహాప్రాప్తి ఇరుగుమండగా వాగధీశ్వరి రాగంలో ‘పరమామృతు’ మనోహరి రాగంలో ‘పరికాశముగని యోదిన పణుకులు మరచించినో’ అని ప్రార్థించిరి. తయవాక దినముగా దర్శాన్ని రాగంలో ‘క్యామసుదరాంగ’ అని ప్రార్థించిరి.

ఉపి నిషట్టుల విష్ణువున్ని, సూక్తాలు వ్యాఘ్రాలు వివరములతో మానవుని ఆచ్ఛాదిష్ట కౌన్సుక్తాన్ని వేయి విదముం చాటిన ప్రవక్తలోదశో పున్నారు. అందు జ్ఞాన, కర్మ, ఉపాసన, భక్తి, అర్పన అనే విభాగాలతో ప్రశ్నేష సిద్ధాంతములు గోచరించును. విటి వేయ వేటు కశ్యాలను తెలుసుకొని వాటి పరస్పర సామరస్యాన్ని గుర్తించి ఏక లణ్ణోముక్కుభావికి చేత్తెన వారు చేరగలుగుతారు. కాని సామాన్యాలకు ఇవి పరస్పర థేద వారాలుగా మాత్రమే అర్థమయి దేని యందూ నిలండజలేక కోట్టిమిట్టాడుతారు. క్యాగరాజస్వామి యొ సమస్యలనథం దేను ఓసి పై విపరించిన ప్రశ్నేష సిద్ధాంతాలను అన్నిటికి ఆశ్చర్యమధురాతితో భక్తి అనే సూతం చ్యారా ముదిషెట్టి మానవుని అన్న మొదలు ముక్కిపరకూ ఓలస్తుపీంపి తుదకు శగవదూపురిగా నొసర్పి అంశా రామమయమే అన్న ఏక లంక్షమునకు సమన్వయ పరచారు.

ఈ భక్తియోగము తనకు ఆనాది నుంచి సద్గురువుల ఉపదేశమేనని, సంప్రదాయ స్తోమేననియు విపరిస్తూ.

చాంశా మణిరాగంలో “పారింతుశయ్య పారింతవో” అన్న కిర్తనలో పేరొక్కన్నాన్నారు. భక్తిమాగ్ర భోన్సుక్తాన్ని చాటుమా ఎన్నో కిర్తనలు చెప్పారు. ఆయ మనోహరి రాగంలో “నీ భక్తింగ్య సుదానించి”, సరస్వతీ రాగంలో “అనురాగములేని”, సాతగట్టెరవి రాగంలో “పదవిని సర్వక్తియు గల్లుచే” శుద్ధ ధంగాల రాగంలో “రామభక్తి సామ్రాణ్యం”, మర్దమాపతి రాగంలో “రామ కథాసుధారసం”, శంకరాథరణ రాగంలో “స్వర రాగసుధారసయుతక్తత్తు”, అందోళక రాగంలో ‘రాగసుధారస’ అని వశిష్టు స్తు విశేషించి తన దేవతామూర్తియగు ప్రామచుని నాదరూపురిగా వర్ణించి దేవతాంతరములను ఆ రామ రూపముగా ఆరథిరాగ కిరన “నాద సుధారసంవిలను”లో శాచించారు.

కామపాసించునదంతయు తన ఆత్మగా అను సంధానించుటయే భక్తియోగ పూర్వ లక్షణము. దీనినే భూమాదును ఇట్టి రచిపూర్ణమైన ఆత్మ వరామర్థతో గూడిన భూమయోగమే

శ్యాగరాజుని క్రితి యోగము యొక్క స్వరూపమని అనేక కిర్తనలో పృష్ఠమవుతుంది ఖూబీ కిల్యాడి రాగంలో 'ఛ్లాన మెసగరాచ'. యోగసంప్రదాయము నేనుసరించి తోడి రాగంలో 'కోతినదులు ధనుషోక్తలో' అనే కిర్తనలో యోగదర్శన వద్దకిని సూచించారు. శుష్కతరగుము, ఆవరజ శుష్కాన్య వేదాంతము అయినకు నచ్చే విషయాలు ఉంటాయి. ఆందు కి శల్యాడి రాగంలో 'భక్తన సేయవే మనసా' అనే కిర్తనలో 'వారథర్గుమేల' అంటారు శ్యాగరాజ స్వామి.

ఈ విధంగా రామక్రిష్ణ సామ్రాజ్య పట్టాపిష్టక్కడైన శ్యాగరాజ స్వామి తొఱుక్క విశద్గ్రహ్యరథయి దర్శించునందు ప్రతి వించాలైన భావవిక్రాలు అనంతములు. వారి సంగీత సాహిత్య రక్షాకర శుంధరి సూక్తి రక్షములు రాగరంతములై ఆ చంద్రార్కము నీత్య సూతన చాంతులతో వెలుగొందుచూ సహృదయలోకానికి ఆనంద పారవశ్యాలనివిప్రియామానుగ్రహి పూర్తులను చేయగలవిష్టై యున్నావి శ్యాగరాజ కిర్తనలు అంద్రాష్టకా. చెయగుణాతీకి గర్వారథాలు మాత్రమే గాక దాష్టాత్యశ్చ ప్రాశాలన్నిటికి చెంయికట్టగా అంరాయితూ కర్మాటక సంగీత సాంప్రదాయమునకు మనకు మూడు పురుషులలో ఒక శిల్పి నాదయోగి శ్యాగరాజ స్వామి.

— వారైపు పురుషోత్తం

సంశోదకుడు

విషయ సూచిక

1.	శ్రీ గడినాదం తలూమ్యవాం	కనకాంగి	ఆది	1
2.	కల్పవాళ్ళ కాంపతకంథాఁ	రత్నాంగి	ఆది	5
3.	ఏమందునే విచిత్రమను	శ్రీమదీ	ఆది	8
4.	గానమూర్తే శ్రీకృష్ణవేణు	గానమూర్తి	ఆది	11
5.	వరియాకమా మాట	వనస్పతి	రూపకం	14
6.	అపరాదముల నోర్రై సమయము	రసాఁ(వనాఁ)	ఆది	17
7.	ఎవరితో సే దెబ్బయ్య రామ	మానవతి	ఆది	19
8.	అటుకారాడుని ఖల్గు	మనోరంజని	ఆది	22
9.	ఆరగింపవే పాలారగింపవే	తోడి	రూపకం	25
10.	వెదలను కోదండపాఁ	తోడి	రూపకం	30
11.	కరుణాదమ్మ కమలవైరి	తోడి	ఆది	38
12.	ఎపు తెలియగొం య్యేరు	తోడి	రూపకం	87
13.	ఏమని మాట్లాడిశి వోరామ	తోడి	ఆది	41
14.	ఏమిచేసి కేమెని	తోడి	చాపు	45
15.	ఎందుకు దయ రాదురా	తోడి	త్రిపుటి	49
16.	ఎందు దాగినాటి	తోడి	త్రిపుటి	54
17.	కడతేరరాదా మనసా	తోడి	ఆది	59
18.	కద్దనువారికి కద్దు కద్దని	తోడి	ఆది	62
19.	కొలుపులేగదా కోదండపాఁ	తోడి	ఆది	67
20.	కోటినదులు ధనుష్ట్రోతీలో మండగ	తోడి	ఆది	78
21.	చేసినదెల్ల మరచితిలో	తోడి	ఆది	78
22.	తప్పిశ్రుతికిరోవ తరమా రామ శరీరం	తోడి	రూపకం	81
23.	దాచుకోవలెనా దాశరథి సీదయ	తోడి	రుమంపై	85
24.	దాశరథి సీబుజము శిర్పునా తరమా	తోడి	ఆది	88
25.	దొరకునా యసి సురందొర వెదలను గనటే	(ప్ర. క) తోడి	రూపకం	91
26.	నిను వినా సుఖమగాన సీరిజ నయన	తోడి	రూపకం	98
27.	సీదయ రావలొక సెనెకవాడమ రామ	తోడి		97

28.	సింటికె వమను పడానన	తోడి	ఆరి	102
29.	ప్రాదుహామ్యుని క్రిరాముని పూని తసించవే తోడి		త్రిపుట	105
30.	అందావలోం గోవిందారవింద నయన తోడి		రూపకం	108
31.	మున్ను రావణ శారదకోర్చుక విషిషులు	తోడి	రుంచె	112
32.	శేషానన చింతయ క్రిరామం	తోడి	రూపకం	115
33.	వారిధినికు వందన మునరించెద (ప్ర.త)	తోడి	త్రిపుట	118
34.	పారియనువారికి సరియువ్వేరామ	తోడి	ఆరి	121
35.	నే మెఱలవెట్టికే మరిలోన	తోడి	త్రిపుట	128
36.	రూకలు పదివేలన్ను	తోడి	ఆది	128
37.	రాతు వెడలె ఊళామురారె	తోడి	రూపకం	129
38.	ఇనాళ్నావల వింతసీయకే సింహ	తోడి	చాపు	132
39.	గం సికిని నే గోవచ్చితి తల్లిపరాకా	తోడి	ఆది	135
40.	నమోన మో నామువాయ అనిశం	దేఖకతోడి	రూపకం	141
41.	సదా తసించవే	తోడి	ఆరి	148
42.	దీనిజనావన క్రిరామ	భూపాల	చాపు	148
43.	ఏపనీకై ఐన్క్రించితినని	అసావేరి	ఆరి	148
44.	మాపాలవెలసి యిక	అసావేరి	ఆరి	151
45.	రారా మాయింపిదాక రఘువీర	అసావేరి	ఆది	154
46.	లేకనా నిమ్మచుట్టుకొన్నారు	అసావేరి	ఆది	157
47.	సమయముదెలిని పుణ్యములార్థించని			
		కుమతి	అసావేరి	త్రిపుట
48.	సారివెదరిన యూకావేరిని చూడచే	అసావేరి	ఆరి	168
49.	ఇదినికు మేరగాదురూక్రిరామ	పున్నాగవరాణి	ఆది	165
50.	ఇందుకా యూతనువును సాకిన (ప్ర. త)	పున్నాగవరాణి	చాపు	168
51.	ఇంతభాగ్యమని నిర్ణయించ	పున్నాగవరాణి	చాపు	170
52.	ఎచుకెలియగ లోమ్యేరు	పున్నాగవరాణి	త్రిపుట	173
53.	ఏసోముసోచిమో (నో)	పున్నాగవరాణి	రూపకం	176
54.	గందము పుయ్యుగుగా పన్నిరు (నో)	పున్నాగవరాణి	ఆరి	178
55.	తన దాసోహం	పున్నాగవరాణి	ఆది	180
56.	పాపి కల్యాణ మందరరామ (ది)	పున్నాగవరాణి	చాపు	182

✓ 57.	మానసంచరకే రామే	పున్నాగవరాణ	చాపు	184
58.	హరిహరి సిదివ్య శాధారచింద మియ్వే (నో)	పున్నాగవరాణ	ఆది	188
59.	కృష్ణమాచేమి కోవ (నో)	పున్నాగవరాణ	త్రిపుట	189
60.	అన్నాశున్ నశ్వరీ యుండుకి గేతు	ఘంటా	త్రిపుట	191
61.	పెరుగుపాలు భుక్కించి (నో)	ఘంటా	ఆది	194
62.	ఇంకయోవసై కే సేసేమిసేయుదురా	ఘంటా	ఆది	196
63.	రామ రామ రామంద్రప్రీ (రి)	ఘంటా	రుంచె	198
64.	జయమంగళం నిక్షేపమంగళం	ఘంటా	రుంచె	200
65.	ఉన్నకావున నుండెనియ్యదువాన (నో)	ఘంటా	చాపు	202
66.	ఎట్ల కనుగొండుకో త్రిహరిని సే	ఘంటా	చాపు	204
67.	గారవించరాచా గరుడగమన రామ నను	ఘంటా	రూపశం	206
68.	ఎందుకాయ రాదయ ఇనకులథితికా	ధన్యాసి	రూపశం	208
69.	ధ్యానమే వరమైన గంగాస్నానమే	ధన్యాసి	ఆది	210
70.	సినిత్రము నిక్షేపము నిక్షేపమని	ధన్యాసి	చాపు	214
71.	రామార్థి రామ మనురంగిల్ల బల్కు-రాచా	ధన్యాసి	ఆది	218
72.	శ్యామమందరాంగ సకలశ్రీ సీవేరా	ధన్యాసి	రూపశం	222
73.	త్రిరామవాస దాసోవాం	ధన్యాసి	చాపు	226
74.	సంగీతక్షానము రక్తి వినా	ధన్యాసి	ఆది	227
75.	శాసకినాయక సీకు జయ మంగళం	ధన్యాసి	ఆది	230
76.	తెలియలేమ రాముక్కి మార్గమును	ధేనుక	ఆది	232
77.	సరిహార్లింసు చౌకచాల దాయెనా	ధిన్యపద్మము	ఆది	235
78.	శాసకిరమణ రక్త పాణికాత	బుద్ధసీమంతిని	ఆది	238
79.	మరసా మన సామద్య మేమి	పర్వతిని	రూపశం	241
80.	సమయము ఏమరకే మనసా	కలద	ఆది	245
81.	త్రిపసక తనయై త్రికమలాలయై	కలకంఠి	ఆది	247
82.	పరాకు చేసిన సికేమి పంము గిలిగెరా	ఖాజపులి	ఆది	249
83.	దాశరథే దయాశరథే	కోతిలప్రియ	ఆది	251
84.	పూర్ణమసి నమిగ్నివో సే సేహూల	పూజాశేసినో	త్రిపుట	254
85.	ఎటుంకాపాదుదువో త్రిరామంద్ర	ఆహారి	త్రిపుట	258

१६.	వల్ల రే రామవందునికై శూల	ఆహారి	ప్రిపుట	281
१७.	పూలపామృషీద రాగ	ఆహారి	తిక్క లఘుతు	284
१८.	ఆదయ కృ రఘువర సేవేం	ఆహారి	ఆది	285
१९.	శిరయరాచా	వసంతకై రవి	రూపకం	270
२०.	రఘురఘు రారఘు నమ్మి త్రోవ	వసంతకై రజి	ఆది	278
२१.	పులిందిరథమలులే సంతోషముగా పూజైంపు మాయామాళవగౌళ తూపకం	మాయామాళవగౌళ తూపకం	276	
२२.	దేవిక్రిష్ణులకమ్ము త్రోచుకిడె సమయముడై మాయామాళవగౌళ అది	మాయామాళవగౌళ అది	280	
२३.	మేరు పమంస ఫీరవరద రఘుబీర	మాయామాళవగౌళ అది	284	
२४.	విదులకుమ్మెకైద సంగీత కోవిదులకు	మాయామాళవగౌళ అది	287	
२५.	రష్ణింపవే కృజిల గిరిలిలయ	మాయామాళవగౌళ రుంచె	298	
२६.	గ్రహాలమేమి శ్రీరామానుగ్రహాలమే రేవగుప్రి	అది	296	
२७.	రామాణ క్రాణకోర్య	సాపేరి	అది	301
२८.	ఇంతకన్న దెన్నిశరమా జగదీశ్వరి	సాపేరి	చాపు	308
२९.	ఇంతగామసమై తే సెంతని సై రింతు	సాపేరి	ప్రిపుట	308
३०.	కన్నుకల్లి సీపు నాపాలక లుగు	సాపేరి	అం	310
३१.	జనకాసమేత దుర్జనాము పుసుపూలాత	సాపేరి	రూపకం	314
३२.	సంసారలై తే సేమయ్య	సాపేరి	అది	318
३३.	సీపుత్రోవవలరమ్మను నిఖలంగాజిసని సాపేరి	అది	319	
३४.	చాలు చాలు సీయుక్కులు (సొ)	సాపేరి	రూపకం	322
३५.	కర్మమేంబలవంత మాయాతల్లి	సాపేరి	ప్రిపుట	325
३६.	ఇయ ఇయసీకారాం (రి)	సాపేరి	చాపు	327
३७.	తీమనా నాటోసిదుగ్గ	సాపేరి	రుంచె	329
३८.	పులసింగజ్జని దురితాపచోటి	సాపేరి	రూపకం	332
३९.	దరిచాత్మక సేచితే దయరాదేమో	సాపేరి	అది	384
४०.	దశరథనందన దానవర్మన (రి)	సాపేరి	అది	387
४१.	నమ్మకనే చోసటోచుచటగా (రి)	సాపేరి	రూపకం	389
४२.	పరాశ క్రీము పరాదనాపై	సాపేరి	అది	341
४३.	ఖలము కులము యేలరామ	సాపేరి	రూపకం	348
४४.	రామార్థిరామా రఘురామ	సాపేరి	రుంచె	345
४५.	శ్రీరామ రామ రామనీకా (రి)	సాపేరి	అది	347

శ్రీరామచంద్ర రాఘవ సకల

116.	శ్రీరామచంద్ర రాఘవ సకల లోకారాత (రి)	సాచేరి	ఆది	849
117.	ఆవద్యాగధవుడు హారి ప్రిహ్నవినుషుడు సాచేరి	ఆది		851
118.	శ్రీరామామాత్రికులముగామా(రి)	సాచేరి	చాపు	854
119.	ఇంతము చీరించ తరమా	గుండ్రక్రియ	ఆది	856
120.	వరాలందుకొమ్మెన్ని నాయందు	ఘుర్జరి	ఆది	859
121.	భెరణియగరాదా	గౌరిచంతు	ఆది	868
122.	ఎంకపాపి (ప. క)	గౌరిచంతు	చాపు	865
123.	కాసిచేపేగొప్ప	గౌరిచంతు	ఆది	867
124.	రామ రామ కృష్ణ కృష్ణయనచే (రి)	గౌరిచంతు	ఆది	870
125.	మోసపోతు వినవే	గౌరిచంతు	ఆది	872
126.	ఎట్లాదొరకిలినో	వసంత	ఆది	875
127.	పుష్టపురనివాస	వసంత	చాపు	878
128.	ఇయ ఇయ శ్రిరఘురామ	గౌరి	ఆది	882
129.	సుధామాధుర్య భావణ	సింధురాముక్రియ	ఆది	884
130.	దేవారిదేవ	సింధురాముక్రియ	ఆది	887
131.	శోభిల్లు సప్తమ్య	ఐగనోగ్రహిని	రూపశం	889
132.	మామవసతతం	ఐగనోగ్రహిని	ఆది	898
133.	మేలక పచ్చాల్ (క)	బోధి	రుంపె	898
134.	దుడుపగల వన్నే కొర	గౌళ	ఆది	899
135.	రాక్షశి వదన	టక్క	ఆది	407
136.	పరమైన సేత్రిక్షపమును	పరజ	చాపు	411
137.	కరుణా ఇంథి	నాద నాముక్రియ	ఆది	414
138.	ఇయ మంగళం (క)	నాద నాముక్రియ	ఆది	416
139.	అధిమాన మెన్నుడు గల్లరా	కుంజరి	ఆది	418
140.	కృతశ్శత	అనుఖందం 1		421
141.	మొదటి సంపురుషులోని కిర్తనల అచారాది పట్టిక	అనుఖందం 2		422
142.	ధాగముల వట్టిక	అనుఖందం 3		427

అవకాశికి :

విష్ణువ్యాయని స్తుతించుచు సంస్కృతము నందు రచించబడిన ఈ కిర్తనము నందు గురుగుహిగ్రజం, అంజనేయావకారం, మొదలగు విజేషములను క్యాగరాజ స్వామి పెప్పినట్లు ఈ లభుచున్నది. ఇటీవలనే ఈ కిర్తన చాదుక లోనికి నవిన్యమున్నట్లు తోచుచున్నది. పూర్వుల గ్రంథములందు ఈ కిర్తన కసలదుట లేదు. ప్రసిద్ధ వాగేయ కారులగు ముద్దుస్వామి దిక్కితుల వారి ముద్రయి ఇందు కసలమట గమశించదగును. విశేషించి సంస్కృతమున ఈ రచన యుండుటచే కొంచెము సందేహస్వరూపముగా నున్నది. క్యాగరాజ స్వామివారు ప్రత్యేకముగా సంస్కృతము నందు రచనలు చేసి యు దినను ఇందరి సాహిత్యము నందు కొంత బిన్నతత్వము కసలదు చున్నది.

గనుక కిర్తనము సందేహస్వరూపముగా నున్నది క్యాగరాజ స్వామివారు మేళక కిర్తనాగములన్నిటి యందును కిర్తనలు జెప్పినట్లు నిర్మారణ చేయట కొరకు వారి కిష్టపరం పరణోగం కొంచెన్న కొన్ని కిర్తనలు రాగములు మార్పి పాడుటయు, కొన్ని రచనలు తాము స్వయముగా చేసి క్యాగరాజ ముద్రాంకితముగా లాదుకలోనికి తెచ్చుటయు ఇరిగినదని కట్టార్చిగా తెలియుచున్నది. అట్టి కిర్తనలోనిదియు నొకటి కావచ్చును.

రాగ లక్షణము :

కవకాంగి రాగము సంపూర్ణ వంపూర్ణము. 72 మేళక కిర్తనలో నిది మొదటిది. ఇందు గం రిషట, గాంధారములు, లైవత నిషాదములు ఉదుగు, జారు మొదలగు గమక వరి చాదులతో సంప్రదాయ మగు పద్మతిని తెలిసి అశ్విసింప వలసి యుండును. అట్లు కానికి ఈ రాగము వినుటకు కిర్తనముగా నుండును.

ఇందు 'శ. రి, శ. గ, శ. మ, వ, శ. వై, శ. ని,' స్వరములు వలుకును.

కవకాంగి—యది

- ప. గణ నాథం భక్తామ్రఘోం
ప. కరం చింతి కార్ధ పంచం

అ. వ. గురు గుహగ్రజ ముగ్ర పూష్యం
శ్రీ కంశాత్మకం శ్రీత సామ్రాజ్యం

॥५॥

చ. రంశిత నాటక రంగ తోషణం
శింశిత వరమణి మయి భూషణం
ఆంజనేయావతారం స్వభావణం
కుంజర ముఖం క్షాగరాజ పోషణం

॥६॥

ప. - - సా - ॥ గ రి మ గ | గ రి రి స | రి స స ని ||

1. - - శ్రీ - - - గ ఱ - | నా - - - | - - - - ||

సా - - - - గ రి | శి గ రి | మ గ గ రి ||

ధం - - - - థ - | జా - - | మృణ - హం - ||

2. స ని సా - ॥ గ రి మా | ద చ చ మ గా | గ రి కి స ని ||

- - శ్రీ - - - గ ఱ | నా - - - - | - - - - ||

సా - - - - గ రి | శి గ రి | మ గ గ రి ||

ధం - - - - థ - | జా - - | మృణ - హం ||

స ని స ని సా గ మా | - - సా | ద చ చ మ ||

- - శ్రీ - - - క రం | - - చిం | - - రి - ||

మ గ గ రి స న రి సా | సా - గ రి స రి | రి స ని సా ||

శా - - - థ - - - - | వ - - ఱ - - | రం - - - - ||

॥७॥

అ. వ. - - సా ద చ చ ద మా | మ చ చ చ ద చ | దా - ర ||

- - శ్రీ గు - రు - - | గు - - - - - | చో - గ్రు ||

శా సా - మ శా దా | నీ సా - ని | సా - - ||

అ మ - - - గ్రు | హా - - - | ఇణం - - ||

-- సా - రీ గ రీ నీ | నని సా | పా ర చ ||

-- త్రి - - కం - శా - | - - త్రై | ఃం - - ||

పమగమ పాదపమపదప | పుపదప పమగా | గ ఽ ఽ ఽ ఽ ఽ ఽ ||

-- త్రీ - త - - సా - - - | - - - మూ - - | ఆణ - - - || (||)

హ. -- మా మా మా | మా - - | మా దప చా ||

-- రం తీ త | నా - - | టు - - క ||

పా - మ పా ద ప పా - మ | పా - మ గా | ర స పా ||

రం - - - గ - తీ - - | - - - చ | ఇం - - ||

గ మ పా - ద ని ర ని | పా - మ పా | పమ గా మా ||

-- రిం - - రి - శ | త - - ర | మ - - ణీ ||

పా - ద స ని ని ద | ద ప ప మ | గా ర స ||

మ - - య - భూ - - - | - - - - | ప ఇం ||

-- పా ద ప ప మ | మ ప మ ప ప చ | చా చా ||

-- అం ఇ - సే - - | య్యా - చ - - - | తా - - ||

పా పా - మ పా చా | ని పా - ని | పా - - ||

రం మ - - - రా | - చ - - | ఇం - - ||

-- సా - రీ గ రీ నీ | నని పా | పా ర చ ||

-- భుం - - ష ర - | ము - అం | - ఆణ - - ||

ప మ గ మ సా ర చ మ చద చ | మ చద చ చ మ గా | గ ర రి ర న ||
 గ - రా - ఇ - - పో - - - | - - - - చ - - | శం - - - - ||

న ని సా - ర గ ర మ గ | గ ర ర న | ర న న ని || -
 - - (ఉ) - - - గ ఱ - | నా - - - | - - - - ||

సా - - - - - | - - - - - | - - - - - ||
 శం - - - - - | - - - - - | - - - - - ||

అవకాశిక :

రక్కానిగి రాగమున గల యొ సంస్కృత కీర్తన యందు కంశ వార్షికాం, కలశ గామసిం, కమలాలయం, మొదలగు చక్కని మాటలతో శ్రీ మహాలక్ష్మి ఆయ్యవారు స్తుతించియన్నారు.

ఈ రక్కానిగి రాగమున గల రచనయు అనుశ్శతము శాంగరాజు కీర్తనలనుగా సేకరించి ముద్రించిన గ్రంథముల యందు కానవచ్చుట లేదు.

రాగ ఉపాం :

రక్కానిగి రాగము సంపూర్ణ సంపూర్ణము, 72 మేళక త్రులతో ఇది రెండవది. ఇందు గల శుద్ధ గాంధారమును సందర్శాను సారముగా ఒదుగులు తెలుసుకొని అశ్వసింహ వలసి యుందును. ఉత్తరాంగమున గల శుద్ధానైవత, తైత్తి నిషాదములు తోడిరాగము నందువలెగాశ, నియత స్తానముల యందు శంప్రదాయ సిద్ధములగు గమక వరి కాదులను తెలుసుకొని అశ్వసించనిచో, ఈ రాగము దేరు ఖండముల వలె తోచు అశ్వప్రశ్నయు తోడి రాగము వలె ధ్వనించుచు, తన ప్రశ్నేకతను కోల్పోవుటకవక్కానము గలదు.

అందు 'శ. రి, శ. గ, శ. మ, ప, శ. దై, తై, ని' స్వరములు చలుకున్నది.

రక్కాని.—అది

ప. కలశవార్షికాం సతతంశాచే
కమలతోచనాం శ్రీరమాం మాం

॥కంశ॥

ఆ. ప, కలశగామిసిం కరిథిర్యుకాం
కమలనాశ వృత్తుమలస్తికాం

॥కంశ॥

చ. కమసియ ఇయ ధన ధాన్యరూపాం
కనకారి తైర్యులక్ష్మి స్విరూపాం
కమలాం మహాపంకాన రూపాం
కమలాలయం శాంగరాజు శైవాలరూపాం

॥కంశ॥

5. -- సరి సా సా - ని | సా సని సా | ధా - - ||
-- కలక వా - - | - స్తిం - - | శాం - - ||

-- సా ధని సా | - - - రి | సా సని ||
-- సత - తం | - - - తి | తే - - ||

ధని సరి సగమగమ | పా వమగా | రి సా సని ||

1. -- కమల లో - - చ | నాం (ఱ) - - | రమం - - ||

2. ధని సరి సగమగమ | వదనివదమవ | దవవమగగి ||
మాం - కమల లో - - చ | నాం - - (ఱ) - - - | ర - మాం - - - - ||

సని ధని సరి సా సా - ని | సా సని సా | ధని సా ||
మాం - - - కలక వా - - | - స్తిం - - | శాం - - ||

౬. పః -- వదపాగమ | పా దవ | దని సా ||

1. -- కలతగా - | - మి - | సిం - - ||

-- సరి సా - - | సని వదని | సా - - ||
-- కరి ఱ - - | రఱ్ఱు) - - శాం - | - - - ||

-- వదని సరి సని దా | వదపామవమా | గమవరని ||

2. -- కలత - - - గా - - | - - - - - - | మి - సిం - - ||

దని సా సరి గా రి సని దా | పా దని | సా - - ||
-- - - క - రి ఱ - - - - | రఱ్ఱు) శాం - | - - - ||

-- గమగగరికసా | సని చాపా | దని సా ||
-- కమ - ० - - నా | - - - త | హృ - - ||

७

-- సనినిఁ సనిచా పా | పాదవపమగా | గరిఁ పా - ని || ధ శ
-- త్క - - - మ - - - ० | - - - సి - - | తా - - - - - || - -
||౪౬౪||

చ. -- గగగాగా | గమగా పమగా | గరిఁ పా ||
-- కమని - | య - - - - | ఇ - - య ||

-- గమ పాదవపమపా | పమగా గరిఁ | పా - - ||
-- ధనిచా - - - న్ని | రూ - - - - | పాం - - ||

-- మమమమమమ | మపదవపమగా | మమమమ ||
-- కనిచా - | రి - - - - - | కై - - ||

మా పాదనిదవపమపా | - - - ప | పగమపా ||
ర్యి ఉ - - - - - మ్లై | - - - న్ని | రూ - - పాం ||

-- పదపా గమ | పాదవ | దనిపా ||
-- కమలాం - - | - మ - | - - హో ||

-- సిపా - - | సనిపాదని | పా - - ||
-- సం - తా - - | న - - రూ - | పాం - - ||

-- సమగగిఁ పా | సనిచా పా | దనిపా ||
-- కమ - లా - - ల | యం - - - | తాయి - గ ||

-- సనినిఁ సనిచా పా | పాదవపమగా | గరిఁ పా - ని ||
-- రా - - - జ - - - మో | క - - - - - | రూ - - పాం - - ||

ధ శిపరిపా పా - ని | పాపనిపా | ధ శిపా ||
-- కంకమా - - | - క్షిం - - | జాం - - ||

శతకార్థక

ప్రిమణి రాగమునగల యాకీ త్రవుమనందు అణ్ణానులై, కోరికలు చాసులై, అవోరని భాదులే ముఖ్యములని యుండియు, సర్వము నెరింగిన పెద్దలవలె సంచరించు వారిని చూచి పరమాత్మనితో నిట్టివారు 'నీమంతమహిమ తెలియలేక సామాన్యానులై పఱి కెరరు. నీతో ఏమందునే ?' అని అయ్యవారు చెప్పుకొన్నారు.

రాగ ఉఛళము :

ప్రిమణి 72 మేళ క త్రలతో రెండవదియగు రక్కాంగిజన్యము. తొడవ పూడవము. ఇందుగల స్వరములు రక్కాంగి రాగముతో వలెనే ప్రశ్నేషమగు శ్రద్ధతో గమనించవలసి యుండును.

అరోహణ : స రి గ వ ద స |

అవరోహణ : స ని ర వ గ రి స |

ప్రిమణి - అది

ప. - ఏమందునే విచ్చితమును ఇలతోన మనుఱాచేది	॥౨॥
అ. ప. నీ మంత్ర మహిమ నెఱింగలేక
సామాన్యానులై లెక్కదరు నీతో	॥౩॥
చ. కామరంబుచేక త త్వ్యము బలకుమ
కామ చాసులై కరుణమారి మదిని
ధూమినంచరించి పొట్టనింపుచును
కామె పెద్దలట క్యాగగ్రామనుత	॥౪॥

అ. - - - గా గ ర ర ర | సా - న ని | ని ధ ధ న న ||
- - - ఏ మం - - దు | సే - వ - | - - చి - త్రె ||

సా - ర గా చ ద స ని ని ద ద | స సా సా - స స | ని ని ని ద చ ||
ము - ను - ఇ ల త్రో - - - ని | మ ను ఱ - ఱ - | - దు - కొ - ||

పా - రి - గా గ ర ర ర | సా - - | సా - - ||
సే - రి - ఏ మం - - దు | సే - - | - - - ||

ఆ. అ. - - - చ ద స ని ని ద ద | స సా సా - స | స ర గా గ ర ||
- - - ని - మం - - - ల్ర | మ హా మ - ఎ | - - ఱుఁగ - ||

కి - శొ - గా గ ర ర ర | పా - పా స ని | ని ద చ ద స స ||
లై - క . సా మా - - మ్యు | లై - - చ - | - - లై - ద రు ||

కనిని ద చ గ గా గ ర ర ర | సా - - | సా - - ||
న - - తో - - ఏ మం - - దు | సే - - | - - - ||

అ. - - - చ ద పా ద | పా - పా - చ | ద స ని ని ద ద ||
- - - శా మ శం బు | చే - త్రు - త | త్వ్యము - - - ఱ ||

పా - గా - చ ర గ గ ర ర ర | పా - ఫ థ | ప పా శ ||
య్యు - చు - శా - మ చా - - ము | లై - క రు | ఇ మా ఱ ||

పరి గా - చ ద స ని ని ద ద | క పా పా - స | స ర గా గ ర ||
మది ని - ఖూ మి శం - - - చ | రిం - చి - పొ | ట్టు - నిం పు - ||

శ - శా - గ గ గ ర ర | శా - శా - న | నిద వద స స ||
చ - చు - శా మె చె - - ద్ర్ష | ఉ - ట - శాం - | గ - రా - - ఇ ||

క నినిద వగ గా గ ర ర | శా ||
చు - - త - - ఏ మం - - దు | నే ||

అవకాశః :

గౌనమూర్తి రాగమునగల యాకిర్తనమునందు 'వేఱొనలోలదు శ్రీరుక్కిణి మానసాపచోరుడు' మొరలగువాక్యముటో శ్రీకృష్ణవరమాత్మని శాంగగొంజస్త్రమి స్తుతించి యున్నారు. ఇచ్చియునోక క్రొత్తకిర్తనయే. ఇంటకు పూర్వము శాంగగొంజకిర్తనను సుపొదించి ముద్రించిన సంకలన కర్తల దృష్టికి ఈకిర్తనలు శాంగందుటకు గల కారణములు తెలియుట వేదు.

రాగ ఉఛళము :

గౌనమూర్తి మూడవ మేళక క్రతి, సంశూల్ఫ్రము. మొదటి చక్రమున (ఇందు) వచ్చు ఖద్ద గాంధారముము మెలకవతో పరికించట తెలిసినచో, ఇట్టి రాగములయందటి స్వర సందర్భ ములు అందమగా వినిపించుటకు పీలగును.

'కు. రి, లు గా, కు. మ, ప, కు. ఛై, కా. ని' స్వరములిందు పలుకుచున్నవి.

గౌనమూర్తి – అధి

ప. గౌనమూర్తే శ్రీకృష్ణవేఱ
గౌనలోల శ్రీభువన పాల పాణి

॥గాన॥

అ. పూని నీమణి శ్రీరుక్కిడి
మానసాపచోర మారజనక దివ్య

॥గాన॥

చ. నవనీశవతోర సందసత్కించోర
సరమిత్ర థిర సరథించొశూర
నవమేఘతేజ నగజాపవాః
నరక్షాంతచాం నత శాంగగొంజ

॥గాన॥

ప. --- గా గ గ రి | సా - సం | సా గ మ గ ము ||

1. --- గా న మూ - - | తై - టి - | - కు - - ష్ట ||

పా ద ద వ మ గా గ గ రి | సా - సం | సా గ మ గ మ చ ర ||

2. వే - లు - - గా న మూ - - | తై - టి - | - కు - - ష్ట ||

స ని ద ద వ మ గ మ పా చ | - మ పా ద పా | వ మ గా రి స ||

వే - - లు - - గా - - న లో ల | - త్రి భువ న | పా - - ల పా ||

- స ని స రి గ మ గ మ పా చ | - స ని ద పా | వ మ గా రి స ||

- హా - - గా - - న లో ల | - త్రి భువ న | పా - - ల పా ||

స ని స రి గా గ గ రి | సా - - | - - - - ||

హా - - - గా న మూ - - | తై - - | - - - - ||

అ. ప. --- పా ద ని స ని ద వ ద ని | సా - సం | స రి గా రి ||

1. --- మాని - సి - - - మ - | టి - టి - | - రు ట్లై ||

సా - ని రి స రి స ని ద వ | ద ని సా - స ని | ద వ వ చ మ ||

టి - మా - న - సా - - చ | చో - ర - మా - | ర జ న క - ||

2. గా - రి స రి స ని ద వ ద ని సా - స ని | స రి స రి గా | మా వ మ గా రి ||

చి - చ్య - - మా - ని - సి - - మ - | టి - - - టి | - - - రు ట్లై ||

సా - ని రి స రి స ని ద వ | గ మ వ ద ని స ని | ద వ ని ద వ మ ద వ ||

టి - మా - న - సా - - చ | చో - ర - - మా - | ర - జ - న - క - ||

వముగగరినగాగ గ రి | సా - - | - - - ||
 రి - - - వ్యు - గా నమూ - - | తే - - | - - - ||

చ. - - - ము ము ము | గా - మూ - గము | చదరపచమగా ||
 - - - నవ నీ క | తో - ర - ను - | ద - న - - - భు ||

గరిసా - సరిసా సన్ని ధః | ధన్నిసా - గము | చదరపచమగా ||
 తో - ర - న - ర మి - - త్ర | థి - ర - న - | ర - సిం - - హు ||

గముపా - పా దని దని సని దని | సా - సా - సరి | సరి గా రి ||
 శూ - ర - నవ - మే - - - ము - | తే - ఇ - న - | గ - జా న ||

సా - సా - ని రి సరి సని దవ | దని సా - సని | ద పా చము ||
 హూ - ఇ - న - ర - కాం - - త | కా - ఇ - న - | తశ్యుగ - ||

గా - రి సరి గాగ గ రి | సా - - | - - - ||
 రా - ఇ - - గా నమూ - - | తే - - | - - - ||

అవకాశం :

వస్తుచిరాగమునగల యాకి ద్రవమునందు భగవంతుని కట్టిరహణ తప్పరకను కొని యాదుచు దూరాయసుని విలన కలిగిన కష్టముల నుండి గ్రహించుటకు ద్రోషది వేదుటయు, అంకే శ్వరుని దుర్యామంకు కాళక విథిషాండు శరణని వచ్చుటయు, హీరంజ్యకశిఫ్రని విలన శాధించి నయుచు ప్రాణించిన ప్రశ్నాదుని దొయిక్కుయు వరిత్రంలను చెప్పుచు 'ఆ మహాభక్తులను సీతు రక్షించి ఇవని చెప్పుకొను శ్యాగరాజుని మాటలన్నియు పరియావకమా ?' అని ప్రశ్నించుచున్నారు.

రాగ లక్షణము :

వనస్పతి రాగము 4వ మేళము. సంపూర్ణ సుశూర్ధుము. పూర్వాంగము 'శు. శు. గౌ.' శు. ము' స్వరములతో నున్నను 'చ. ఛై. కై. ని' స్వరములు ఉత్తరాంగమునఁదుండుటచే యీచి ప్రశ్నేకత కలిగియుండును.

వనస్పతి - రూపకం

ప. పరియావకమా మాట పదుగురిటి ¹ లొగడినది.	పరి.
అ. ప. వెలపు నను మానమున వెసనంబులకేగోరి	
శరణాగత రకుక నిను సంతతమును శరణంటె	పరి॥
చ. ఒక మునికై ద్రోషది ద్యారక నిలయా శరణనగ
ఒక మాటకు విథిషాండు ఉర్ధ్వశేక శరణనగ
సక లేశ్యర ఇంపోదుచు జాలిచే శరణనగ హి
తకరుండై ద్రోచితి శ్యాగరాజుని మాట	పరి॥

5. - చు | గారిరి || సా | - శనిధనిసా ||
 1. - చరి | యాచక || మా | - మా - - - ట ||
- చరి | గారిరి || సా | - శనిధనిసా || సరి | గమపా ||
 2. - చరి | యాచక || మా | - మా - - - ట || చదు | గురిణ్ణ ||
- దచ | మగరిస ||
 తొగ | డినది - ||
8. - చు | గాసరిసరి || శనిధని | సాసనిధని ||
 - చరి | యాచక - || మా - - - | - మా - - ట ||
- సరి | గమపామపదా || దదపమ | మాపపమమగా ||
 చదు | గు - 8 ణ్ణ - - || తొ - గ - | డిన - ది - - ||
4. సరి | గమపాదనిసా || శనిధని | దవనిదదపమ ||
 చదు | గు - 8 ణ్ణ - - || తొ - గ - | డి - న - ది - - - ||
- మగసరి | గారిరి || సా | - - - - ||
 - చరి | యాచక || మా | - - - - ||
- అ. చ - సిద | - చమామగమా || శా | దనిససి ||
 - పెల | - పునను - - || మా | న - మున ||
- దదని | శాసనిద || నిసనిద | నిసంసరిరి ||
 వెన - | నంబు - 0 || చే - - - | గో - - - 0 - ||
- గము | గాంసి || శనిదని | శానిదపాపమ ||
 ఇర | ఇంగత || ర - - - | కుక - నిను - ||

వదని | దని సా నిదపా || వదపము | గాగచిచిస ||
సం - - | త - త ము - ను || శ - ర - | ఇం - - చె - || ||పతి||

చ. దద | దద దా || దద | దద దప ||
షక | ము నికై || క్రొ - | పది ద్వా - ||

గమ | వద ని ద || దప | ప మ గా ||
ర క | ని ల యు - || శ ర | ఇ న గ ||

- నిద | పా - ర ప మ గా || కి స ని | ధ ని న న స ||
- షక | మా - - ట - కు || వి థి - | - - ష ఱుడు ||

సర | గ మ ప ద || ద ని సా | స స ని ద పా ||
ష - | ర్యు లే - క || శ - ర | ఇ - న - గ ||

- నిద | - ప మా మ గ మా || పా | ద ని స స ||
- న క | - లే - ష్య - ర || ప్ర | ష్య - దుడు ||

ద ని | సా ని ద || ని స ని ద | ని స చి న చి చి ||
షా - - | ఠ చే - || శ - ర - | ఇ - న - గ - ||

- గ మ | గ గ చి స || క ని ద ని | సా ని ద పా ప మ ||
- హా క | క ఱు ద కై || క్రో - - - | చి చి - వే - - ||

క త ని | ద ని సా ని ద పా || వ ద ప మ | గా గ చి చి స ||
ష్య - - | గ - రా - - అ || మా - - - | - - - ట - ||

అపకారిక :

రపొఁ రాగమునగల యాకీర్తినమునండు చపలమగు చిత్రవృత్తితో తెలియో తం
యక యో కానొనర్పిన అపరాధములను మనిన్నంపుమని కీర్తన సుశశక మొనర్పిన శ్యాగరాజ
స్వామి పరమాత్మని ప్రార్థించుచున్నారు. సుశశకమనగా అనేక కీర్తనల సంపూర్ణియని యక్కము.

కాగ లక్షణము :

రపొఁ లేక వనొఁ అను నామములఁగల యారాగము పాదవ శోభనము. 72 మేళ
క క్రతులో కఁ మేళమగు వకస్యాశి జర్యము. గాంధార వజ్ర్యమగు యారాగము ర్తిగఠి విన
సౌంపుగా నుండును. ఇదియు అయ్యవారు సృష్టించిన రాగములలో నొకటియై యుండ
వచ్చును.

అరోహణ : స రి మ ప ద ని స

అవరోహణ : స ద వ మ రి స

రపొఁ (వనొఁ) - అది

ప. అపరాధముల నోర్చ్చు సమయము

కృపణాడు ఘనమైన నా ॥అప॥

అ. ప. చపలచిత్తకై మనసెఱుగకనే

ఖారి కలుగ చేసుకొని మొరల నిడే ! ॥అప॥

చ. పకంలోకుల ఫలాఫలము లెటిగి

సురక్షించుచు నుండగ న

నొుకని బోహ తెలియను కీర్తన సుశశక

మొనత్తుకొన్న శ్యాగరాజని !

॥అప॥

ప. వదదనిసూసు దవ | పొ - మ | రి మ రి మ ||

1. అ పరా - - ధ ము ల | నో - ర్య | స మయ ము ||

३. బద్ర దనిసీర్ సీర్ సుదవ | మహాబు | రిమరి ష ||

● పరా - - - - ధముల | స్తో - - - ర్యా | న మ్యము ||

8. వద దనిస్తీ స్తీ దవ | వదనిదదవు | రిమ రి న ||

ఆ పరా - - - - ధ ము 1 | నీ⁸ - - - - ర్య | స మ య ము ||

ఇని సూర్యాస్తితో | రిమచర | నిదస్తదచమ ||

కృష్ణ - - - దు - | మనమై - | - ననో - - - || ||అవరాధముల||

३. नं. वा. द्वारा सोने की रेटिंग - १००

చవల చిత్త - దె - | మన సైఱు | - గళ రీ ||

క్రి ససౌ ద వ ము | పదని సి రి | సదసౌ సదవ ము ||

॥ १ బెట్టుకొన | మొరాని - | దే - - నా - - - || ||అపరాధముల||

— ପାଦ ପାଦ ପାଦ ପାଦ — ପାଦ ପାଦ ପାଦ ପାଦ —

స్వరూప లోకులు - - | ప్రతిష్టుణ | నైతిగీ ||

శర్వనీసరిమరి | సరిమమ | పొపొ ||

సం - ర కొ - చుచు | నుం - - దు | గ న ||

వదనిసొర్సరిరి | సరిమరి | - రిసస ||

నౌకని | లోవ - కెరి | యను - 5 | - రన 4 ||

४५ ज्ञानदर्शन - ब्रह्मविज्ञान - सदसुसद्वचन

త క ము న రి వ - | ఆ య - గ రా - | = - - జ - వి - ||

॥ఆప రాధముల్॥

అవకారిక :

మూనవళి రాగమనగల యాకిర్తన యందు 'భజనశాటములగో భక్తులతో' ఇతగూడి నిన్ను కణించుటకు చేసిన ప్రయత్నములన్నియు నవ్యప్రముటై, ఎట్లున్నవనగా గణనాథు సేయబోవ కదువానరుండైనట్లాయె ! ఎవరితో నేఱెల్పుకొందు, నాలోని శారిని !' అని తగ వంతునితో కాంగరాజస్వామి ఉప్పుకొనుచున్నారు.

రాగ లక్షణము :

మూనవళి క ఫేశక ర, సంపూర్ణ సంపూర్ణము, ఇందుగల శుద్ధగాంధారము ఇదు గుతో వట్టి పాయిచున్నప్పుడు 'రి మ పా' అనునట్లు ర్యవనిచి 'రి పా' అని దిగునప్పుడు శుద్ధ జ్ఞము శాష్టాంగస్వరమువలె చెవికి సోకుచు ఉక్కినిత్రమైన యింపునుకురించుసాన్నది.

శు-రి, శు-గ, శు-మ, ప, చ-చై, కా-ని యిందు పలుకు స్వరములు.

మూనవళి - అది

ప. ఎవరితో నే దెల్పుదు రామ నాలోని శారిని ! ఎవరి॥

అ. ప. కవగొని పదా తణననేయ గార్యములన్ని వేరాయ ! ఎవరి॥

ప. గణనాథు శేయగోరగ కదువానరుండై కీరిగా
గుణమయా మయాంబుద సమీర గోపాలకాంగరాజమత ! ఎవరి॥

5. - వదని స ని దా పా | - పా - మగా | మా పా ||
1. - ఎ - వరితో - - సే | - తె - ల్పు రు | రా మా ||
2. - వదని స ని దా వదని | పా మ పా మగా | మా పా ||
- ఎ - వరితో - - సే - - | - తె - ల్పు రు | రా మా ||
8. - వదని స రి స ని దా వదని ర | దవమపా మగా | మా పా ||
- ఎ - వరి - తో - - సే - - - | - - తె - ల్పు రు | రా మా ||
4. - వదని స రి స ని దని స రి స ని | దవమపా మగా | మా పా ||
- ఎ - వరి - తో - - - సే - - - | -- తె - ల్పు రు | రా మా ||
- వదని ర ద వ వమగా | రి స రి | గ గ మ పా ||
- యా - - నా - - తో - - | ని - - | జొ - - థ ||
- వ వ దని స ని దా పా | - పా - మగా | రి సా ||
- ఎ - వరితో - - సే | - తె - ల్పు రు | - - ||
- ఆ. వ. - వదని దా రి సా - | - రి స రి | సి - స ||
1. - క నుగొ ని న దా - | - భ ఇ న | సే - య ||
2. " " | " | స ని దా దా ||
" " | " | సే - - య ||
8. " " | " | స ని దా పా ||
" " | " | సే - - య ||
4. " " | " | స ని ద వ మా ||
" " | " | సే - - - య ||

5. " | " | సూర్య సీ ||
 " | " | నే - - య ||

1. - గమ్మా గుండి రి సా | సనిదని సని | దవచ ద ||
 - కా - ర్యము 0 - న్ని | వే - - - - - | రా - - యు ||

2. - గమ్మా గుండి గరి రి సరిగరి | సనిదని సరిసని |
 - కా - ర్యము 0 - - న్ని - - - | వే - - - - - |

నిస్తదని రని రవ ||
 రా - - - - యు - ||

శమ చరసి ససని చా పా - పా - మగా | రి సా
 - - ఎ - వఁ తో - - నే - కై - ల్యు ము | రా మా

7. - దదచా దదవ | వదని రవచమ | వదని రని సా ||
 - గఁ నా ధు షై - | య - - గో - - - | ర - - గ - - ||

- ని ని చా ని ర పా | వమ గా రి స | గ మ పా ||
 - త దు వా న - రు | కై - - కీ - | ర - గు ||

- చచా ని చా రి సా | - రి స రి | సూర్య స రి ||
 - గు ఇ మ యా మ యాం | - బ ద న | మీ - - ర ||

- గమ్మా గుండి రి సస | సనిదని సని | దవచద ||
 - గో - పా - ఱ శ్యా - గ | రా - - జ వి - | ను - త - ||

||ఎవరి||

ఆవారిక :

ర్షి క్రమమందు 'వేర చాత్రములయందు చెప్పణదిన కర్కులను ఆవరించుచు నీ
యందు మనసు నిర్మియన్న నమ్మ యై వేల్పులు క్షించుచున్నారో', సర్వ ప్రశంచమునకును
మూర్ఖ రూపుడైన నీను కాపాదరాదా ?' అని శ్యాగరాజస్వామి తగవంతుని వేదు
కొసుచున్నారు.

రాగ ఉణిము :

మనోరంజని ఇప్పటి వాడుకలోనున్న మేళక ర్తులలో క వది యగు మానవతి ఇన్నయము.
సంగిరచాత్రమునందు లక్షణములు, ఇన్న జనకములు మాత్రము చెప్పణది రచనలు కానుచాని
అనేక రాగములవటిదే యిదియొకటి ఇందు అయ్యవారి యాకి ర్తన తప్ప వేరోక రచన కాన
వచ్చుటలేదు. ప్రయోగములు కి ర్తన నర్ధనించి తెలుసుకొనవచ్చును.

అరోహణ : స రి మ వ ర ని స

అవరోహణ : స ని ర వ మ గ రి స

మనోరంజని – ఆది

ప. ఆము కారాదని లల్క అథిమానములేక పోయెనా !

॥అటు॥

అ.ప. ఎటులో ర్తును కి ! దయణాదవయ్య
ఏ వేల్పుసేయు చలమో దెఱిసి !

॥అటు॥

చ. వేదచార్మిపనిపర్మియడైన
నిషదారిని ఉట్టి చాసుడైన
నాడుపై నెవమెంలికే శ్యాగరాజువక !

॥అటు॥

5. - - - వరి మా చ | రా - ర | వ మా ముగ్ ||

1. - - - అటుకా - | రా - ర | ని ఉ - - ||

2. గ రి రసా సరి మ వ దా మ చ | రా - ర | వ మా ముగ్ ||

అ - - - అటుకా - - - | రా - ర | ని ఉ - - ||

8. గ రి రసా సరి మ వ దా మ చ | దని సా రి సి | నని ని ద ద ప చ ము ||

అ - - - అటుకా - - - | రా - - ర - | ని - ఉ - - - - ||

మ గ గ రి స న న ధా సా స న | రి - ఉ | ర థ ఉ ||

1. అ - - - - అ - థ మా న - | ము - కై | క పోయె ||

2. సా రి సి స న ధా సా స న | రి - మ చ | రా ద ద ప చ ము ము ||

నా - - - అ - థ మా న - | ము - కై - | క పో - - యె - ||

8. గా - రసా స న ధా సా స న | స రి మ చ ద ని స న | ద ప ని ద ప చ మ ద చ ||

నా - - - అ - థ మా న - | ము - - - - కై - | క - పో - - యె - ||

మ గా గ రి స స రి మా చ | రా - ర | పొ - - ||

నా - - - - అటుకా - | రా - ర | ని - - ||

హ.ప. - - - దని సా రి | సా - రి | రి కి రి ||

1. - - - ఎటులో ర్యు | సో - ద | య ఱా ద ||

2. సా - రి స ని ద ప చ దని సా రి స న | సా - రి | రి కి రి ||

వ - య్య - - ఎ - టు - ర్యో - - - ర్యు | సో - ద | య ఱా ద ||

1. స క్రి మూ - గూ క్రి స న | ద రి స స చా చ ద | వ మ గా గ ||

వ - య్య - ఏ చే ల్యు - | సే - - - యు చ - | ఉ - మొ తె ||

రిరిససా - సనిదవమదవమగా | మవదనిసాసని | రి రి రి ||
ఱ - - సీ - ఎ - టు - రో - - - ర్యు | నో - - - ద - | యంశాద ||

కరిమా - గా రీ సని | రిరిసనిదాపద | పముగాగ ||
ప - య్యా - ఎ వేబ్యు - | సే - - - యుచ - | ఉ - మెతె ||

రిరిససా - నరిమాప | చా - ద | పా - - ||
ఱ - - సి - అటుకా - | రా - ద | ని - - ||

చ. - - - వపపాపమ | చా - చా - పద | పమగాగ ||
- - - వేదళా - - | ప్రో) - - - ప్లు - | - - ని - ||

రిరిససా - సరిమాగాగ | రిరిససా - సరి | మవదనిసనిదా ||
ప - - - ర్యి - ర్యు లైన | ని - - ఇ - - - | - - చా - - - రి ||

1. పా - దనిసారి | సా - రి | - రి రి ||
ని - లట్టిచాసు | లై - న | - నాదు ||

2. సా - రిసనిసనిదవమదవమగా | మవదనిసాసని | రి రి రి ||
లై - - - ల - ట్టి - చా - - - సు | లై - - - న - | - నాదు ||

కరిమా - గగ రీ సని | రిరిసనిదాపద | పమగాగ ||
లై - - - నెపమొచి - | కే - - - శాయిగ - | - - రాఇ ||

రిరిససా సరిమాప | చా - ద | పా - - ||
సు - త - అటుకా - | రా - ద | ని - - ||

అపకారికి :

తోడిరాగమునగం యారచనయందు శ్రీరామవంత్రునికి సారమైన విషయాన్నము,
కుట్టపయక కథలములు, “రఘుబీరా ! ఇనకణాకర పవిత్రమో వెన్నుపాల రిగిపవే !” అని
శాఖివినవో శ్రీరామవంత్రునికి శృంగార్తికలుగదని, తల్లి జానకమృతేత వై వేద్యములను స్వామి
పెంచుచు, అవిష్యచసీయమగు ఒక ఆనందానుభూతిని త్యాగగాజస్వామి వెల్లడించుచున్నారు.

రాగ లక్షణము :

తోడిరాగమునందలి కీ త్రనలు | పారాభమగుచున్నవి గమక, ఇవ్వట తోడిరాగకి క్రమంలో అయ్యివారు మాచిన ప్రతిభావి జేపములు కొంత విపరముగా చర్చించుట అవసరము,
తోడి దేశియుగమని పెద్దలు చెప్పినను దీనియుదలి దేశియత యి ప్రమై కొన్నివంరల పంచకుర
ములై యుదుకని తోడుచున్నది. ఏలననగా, క్లైప్రెజ్యూలు, రామదాసులు, నారాయణిధ్యులు,
శ్యాంగరాజస్వామి, వార్షిక వెచుకటివార్క్రైన ఎదరి వాగేయుకారులు యారాగమునందు అనేక
రచనలు చెప్పియున్నారు. ఇని యీరి గమనిచి మారినచో రాగస్వరూపము నిశ్చితమై గమకపరి
చాదుల ప్రయోగములు స్వప్తసులై రూపులేవ్వరమకోని బహుకాలమైనట్లు అంకోనకతప్పదు.
అయ్యివారు ముఖ్యముగా కొన్నిరాగములానుడు ఏక్కువగా రచనలు చేసియున్నారు. అందు
చొపటించుకోడి. దొరకినంతరకు నుచూరు ముప్పురించు కీ త్రనలు చెప్పియున్నారు. అందు దేశిక
తోడియని కొన్నిటికి అధురాతన గ్రంంధక క్రతులు చేరుచెట్టుకొన్నసు నిషిసునక చి తోడిరాగమునకు
భిన్నముగా లేదు. గమక ప్రయోగములయిదు కొంటి మాత్రప్తు మంర్పుసు విశలయుండటయే
పక్షేకత. దేశికతోడి, హనుమతోడి, శుద్ధతోడి అను విచిధామములు ఆయోధ్యా, తమిల
యందలి వారు త తక్కులములయందు వాయుకొనినవేగాని. రాగస్వరూపమునందు భేదములు
ఇంచరావు.

తోడిరాగమునందు గమక వరికారులతో కూడిక సంగములు, కొన్ని యొడల
స్వరముల స్వప్తానములయందు పటించుచు అమర్యుగొనిన సంగతులు, కొన్ని సందర్శములలో
షడ్జము వరం ‘స్తుతి గ మ గ స్తుతి గ మ గ స్తుతి గ’ వాటి ప్రయోగములు, ‘గ మ ద ని గ’
ని ద మ గ’ వాటి ప్రయోగములు, పూర్వ పళ్ళికముగామ, పడ్జపచమ యులను పూర్తిగా స్ఫీ
ళింపక కొన్నిసంగతులు వచ్చుట పరిపాటి, మహాసముద్రముఖంటిదగు యారాగము ఎటువంటి
సుచారములు, ఎక్కు-డెక్కుడ కూర్చుకొనవలెను, ఎటువటి గమకములు ఏమే సందర్శముల
యందు ఉపయోగించవలెనన్నది సద్గురుభులక్ష్మివంతమగు లోధుమాపై ఆధారపడి యుండును.

ఇదమిత్తమని విగ్రహంచుటకు వలను వడవి విషయమని విదితమేక దా ! కొన్ని సంచారమేళలో మాత్రము వేసుకొని ఈద్దుతోడియనియు, మరికొన్ని స్వరసందర్భములను కూడుకొని దేశభోడియనియు ఇస్తే వారు వారు హద్దులను యొర్కరుచూస్తున్నట్లు తోచుచున్నది. ఆయ్యవారిచన లలో పుంచానుపుంచములుగా రాగసంచార సందర్భములు కి క్రనలయందు చిన్న చిన్న పరిధు లకు కట్టువడనిచి కానవచ్చుచుండుటనే, నీటినన్నిటిని తోడిరాగమనియే వ్యవహారించుకొని, అందు పొందువరవడమైనది.

ఆయ్యవారు చేసిన ఈ చమకాప్రార మేమనగా సంపూర్ణసంపూర్ణ మగు తోడిరాగము నందు, మద్దయ్యాయి పడ్డమమునండి కారప్పాయి పడ్డమమువరకు గల 'స రి గ మ వ ద ని స ఆను ఎనిమిదిస్వరములలోను కొక్కుక్క దానితో' ప్రారంభమగుడు కి క్రనలు చెప్పుటయు, కొక్కుక్క కి క్రనమనందు కొన్ని అందుమగు సంచారసందర్భములను పోషించుకొనుచు, వాటిని చుట్టిచుట్టి కల్పనలు చేయుటకు యనుని ఎంతో హృదయంగమముగా కానవచ్చేడి ప్రతిథా విశేషములు. ఇట్టిని చేయుటకు భూతథిష్టద్వయ క్రమములను దర్శించగల క్రష్ణలకును, రాగస్వరూపములను సత్యస్వర సుధరులుగా చూచి భక్తించగల సిద్ధులకును, కోలాహాల సత్యస్వరమిల గృహముల గురుతెరిగిన నాదయోగులకును సాధ్యము.

కాగ్గరాజస్వామివారి తోడికి క్రనలు పరిథిల్లిచి చూచినచో రాగ స్వరూపమును చారెత మనోజ్ఞముగా తమ రవనలయందు మనకు ఇందించినాలో తెలుసుకొనవచ్చును.

'స'	అధార పడ్డమమునండి	-	'ఎరుదాగినాడో'
'ర'	రిథమునండి	-	'దొరకునా'
'గ'	గాంధారమునండి	-	'బృందావనలోల'
'మ'	మద్దుచుమునండి	-	'కద్దు వారికి'
'ప'	పంచమునండి	-	'చేసినదెల్ల'
'ద'	దై వకమునండి	-	'దాచుకోవలెనా'
'స'	నిపాదమునండి	-	'సిదయరావలె'
'స'	కారప్పాయి పడ్డమమునండి	-	'తప్పిఖలికి పోవకా

పై నుదహారించినవిగాక ఆయ్యస్వరములలో ప్రారంభమగు కి క్రనలికను ఎన్నియో కలపు.

తోడిరాగము ఇవ మేళక క్రయగు హానుచుతోడియే, ఇది సంపూర్ణసంపూర్ణము. పశ్చిగమక వరికాచు గలర క్రిరాగము.

'కు రి. సా. గ, శ, మ, చ, కు డై. కై, నీ' అను స్వరములిందు పలకుచున్నవి.

తోడి - రూపకం

- ప. అరగింపవే పాలారగింపవే – రఘు
బీరు జనక జాకర చవితతమ్మ వెర్నుపా పొరు॥
- చ. సారమైన దివ్యాన్నము మద్దసయుత తత్కషములు
ధార సోదరాదు లతో క్యాగరాజ విమత పా పొరు॥

- ప. - స 8 | గ మ గా 8 || సా | - - 8 స న్ని ||
1. - ఆ - | ర - గిం చ || వే | - - పా - - ||
- 2 - స 8 | గ మ గా 8 || సా | . 8 స న్ని స ||
- ఆ - | ర - గిం చ || వే | . పా - - - ||
- న్ని స 8 | గ మ గా 8 || సా | - - - - ||
- - శా - | ర - గిం చ || వే | - - - - ||
8. - న్ని 8 | గ మ గా 8 || సా | స 8 గ 8 గ స న్ని ||
- ఆ - | ర - గిం చ || వే | - - - పా - - - ||
- థ న్ని స 8 | గ మ గా 8 || సా | - - - - ||
- - శా - | ర - గిం చ || వే | - - - - ||
4. - స | 8 గా గ || మా | - - గ మ గ గ ||
- ఆ | 8 గిం చ || వే | - - పా - - - ||
- థ న్ని స 8 | గ మ గా 8 || సా | - - - - ||
- - శా - | ర - గిం చ || వే | - - - - ||
- 5 - స | 8 గా గ || మా | - - ర వ చ మ || గ గ చ 8 | గ మ గా 8 ||
- ఆ | 8 గిం చ || వే | - - పా - - - || - - శా - | ర - గిం చ ||

సా | - - - ||
వే | - - - ||

6. - న | రిగా మ || సా | - దవచమ ||
- అ | రగిం వ || వే | - పా - - - ||

గగరి | గమగారి || సా | - - - - ||
- లా - | ర - గిం వ || వే | - - - - ||

7. - న | రిగా మ || వదని | దమగరి ||
- అ | రగిం వ || వే - - | - - పా - ||

వివరి | గమగారి || సా | - - - - ||
- లా - | ర - గిం వ || వే | - - - - ||

8. - న | రిగా మ || వదనిస | - నిదవమగరిస ||
- అ | రగిం వ || వే - - | - - - పా - - - ||

ఓన్నసరి | వమగారి || సా | - - - - ||
- - లా - | ర - గిం వ || వే | - - - - ||

9. - న | రిగా మ || వదనిస | ఓగరిసనిదవమ ||
- అ | రగిం వ || వే - - | - - పా - - - - ||

గంసరి | వమగారి || సా | - - - - ||
- - లా - | ర - గిం వ || వే | - - - - ||

1. - - | - - - ఓస || నిదద | దవచమ ||
- - | - - - రము || ని - - | రమనక ||

ଚା । - ନ ଶ ପ ॥ ଶ ରି ଗ । ଶୀ ଶ ଶି ନ ଦ ॥
ଆ । - କ ର ପ ॥ ବ - - । ତ ତ ହ୍ୟ - - ॥

ଦନ୍ତା | ଶିଖି ଦନ୍ତମୁକ୍ତା | ॥ ୧୫ ସତି | ଗମୁଗାରି | ପା | - - - - - ||
ଚେ-ନ୍ଦ୍ର | - - ପା - - - - - | - - ଲା - | ୪ - ଶିଥିବ | ହେ | - - - - - ||

2. - - | - - - ಂ ಸ || ನಿದರ | ದವಸಮ
- - | - - - ರಮು || ನಿ - | ರಜನಕ

ଦ୍ୟା । - ନି ସନ୍ତି ॥ ଦନି ସର୍ତ୍ତି । ଗର୍ତ୍ତି ସନ୍ତି ନି ଦନି ॥
ଜୀ । - କର ଚ ॥ ବି - - - । ପ୍ରକ - ମୁ - - - ॥

ಸ ರಿ ಸ ನಿ | ದ ನಿ ಸ ನಿ ದ ವಹಮ || ಗ ರಿ ಸ || ಗ ಮ ಗಾ || ಸಾ - | - - - ||
ವೆ - ನ್ನ - | - - ಸಾ - - - - || - - ರಾ - | ರ - ಗಿಂ ಚ || ವೈ - | - - - ||

చ. - శ | ద సా శ || శ మ ర | ద శ చ మ గ గ రి ర ||
- సా | ర సై న || రి - - | వాయి - - - న్న - ము - ||

సరి | గగమము || దచచము | గగరిను ||
మ - | దసయత || థ - - | కు - ఇములు ||

- ವ | ದನಿದಷ್ಟವರಮು || ದಾ | ದನಿಸ್ತಾ ||
- ದಾ | ರ - ಸ್ತಾ - - ದ - || ರಾ | ದುಂಶ್ತಾ ||

ବେଳି | ଗମାରି || ପା | - - - - ||
-ରା- | ର - ରିହିଲ || ହେ | - - - - ||

అవకాశం :

శ్రీ కీర్తనమనందు విశ్వామిత్రుని యాగసంరక్షణాభ్యునై పెడలిన రామఉత్సవాలను పురజమలందరును కొనియాడు చున్నారనియు అ ప్రీరామవంద్రునకు ఉరమునందు హారమలు మేర్కయున్నావి. శిరమున ముడిగట్టిన కేళమల కారుచున్నావి కరమున్న శర చాపమలు మేరయు చుక్కివి, భూమి శారమును తీర్చుటకు కొరిపారిగ పూతితుడగు మానివెంట ఐనుచున్నాడు, ఆ శ్రీందర్యమూర్తిని చూచి దేవతలు, మానవులు హర్షయుండుథులతో సంతోషముగా కొని యాడుచు, పొగడుచు కమ యానందమును తెలియ తేయుచున్నారనియూ, అయ్యవారు కిర్చించు చున్నారు.

తోడిరాగమునండఱి యాకీ రంపు అయ్యవారిటి కాదనెడియొక అవవాడు అక్కా శక్కాడ వినలటుచున్నారి. కాని యింతమధురమైన ర్ఘృత్యచిత్రజముప్రశ్నలక గాని సార్వమగునా అని తోచుచున్నారి. అచ్చయిన అయ్యవారికి రంపల పుస్తకములయుందు యాకీ రంప కానవచ్చుట రేదు.

తోడి — రూపకం

ప.	పెడలెమ కోదండపాటి అనుజ శౌమిత్రితోగూడి !	పెడ
అ.ప.	పుడమితో ఐనులెల్ల పొగడ పూతితుచొ మానితోగూడి !	పెడ
చ.	శిరమున కొండెయును కార యురమున హోరములు మేరయు కరమున శరచాపములు ఫునముగ వెలయు సురుచిర వార్యములు ప్రోయసురలెల్లరు నుమలు కాయ వరత్యాగరాణసుతుడు వసుర కారమెల్ల దీర్ఘ !	పెడ

5. - స ర | గ ర సా || స న్ని ధ | న్ని సా స ||

1. - వె ద | లె ను తో || - - దం | ద పా టే ||

2. - స ర | గ ర స ర గ ర || స న్ని ధ | న్ని సా స ||

- వె ద | లె ను తో - - - || - - దం | ద పా టే ||

- స ద | చ దా మ || పా | ద చ చ మా గ గ ర ||

1. - అ ను | ఇ సొ మి || త్రి | తో - గూ - - డ - ||

2. ర స ర | చ దా ర సి || స్వా ర సి | ర మ ర మా గ గ ర ||

- అ ను | ఇ సొ మి - || త్రి - - | తో - గూ - - డ - ||

స న ర | చ దా ర || గ ర | ని ద మ ర మ గ ||

4. - అ ను | ఇ సొ మి || త్రి - | తో - గూ - డ - ||

స న ర | గ ర సా || ర ని ర మ | - ర మ గ గ ర ర || సా | - - - - ||

- వె ద | లె ను తో || - - దం - | - ద - - పా - - || టే | - - - - ||

5. వ. - చ ర | ని ర చ మ || దా | ని స స స ||

1. - తు ద | బి లొ జ ను || లె | ల్లి పొ గ ద ||

2. - చ ద | ని స ర స ని ద చ మ || దా | ని స స స ||

- తు ద | బి - తో - ఇ - ను - || లె | ల్లి పొ గ ద ||

ద గ | ర స స ని దా || ద ని సా | ర ని ద మ ర మ గ ||

శూ - | చి లు తో - - || పొ - ని | - తో - - గూ - - ||

గ ర స ర | గ ర సా || ర ని ర మ | - ర మ గ గ ర ర || సా | - - - - ||

డీ - వె ద | లె ను తో || - - దం - | - ద - - పా - - || టే | - - - - ||

చ. - వర | వరపా || పమ పా | దవ పమాగగరి ||
- కర | మునకొం || దె - యు | ను - జు - - ర - ||

చ సర | మమగా || మా పా దవ | పమగగరి ప ||
- యుర | మునహో || ర ము - - | లు - మె - ర య ||

- సరి | మమమమ || మా | పా దవపమగగ ||
- కర | మునకర || చూ | ప - - ము - లుసు ||

- మప | - గమా నినిదా || పా | - - - - ||
- ఫున | - ముగ వె - అ || య | - - - - ||

- వద | నిదపా - మ || ర ర | రని సా స ||
- పురు | చిరవా - - || ర్యము | లు - ప్రేమాయ ||

- రని | సా సా సి సా || నినిసా || తినినిదర ||
- పుర | తె ల్ల - రు || ను - తు || లు - జు - - య ||

- దవ | దగరిస || నినిదా | వదనిస స ||
- వర | శ్యా - - గ || రా - - | ఇను - తుదు ||

దనిస | స పా రినిదవ || మపార | పమపమగరి రిస ||
ప - సు | ధ భా - - - ర || మె - ల్ల | - - చీ - - - ర్య - ||

సనిసరి | గరిపా || తినిదమ | - దమగగరి || పా | - - - - ||
- - వెడ | తెనుకో || - - రం - | - ద - - పా - - || య | - - - - ||

అవకాశిక :

త్రణ ! ద్రుమునఁదు పంచనలీక్యురునికి నాయకయగు ధర్మసంవర్ధనిని కొనియాదుచు
“మరమత్తువిత్తుడనై నేను జేసిన కర్మమంతు సిప్పుగాక ఎవరు రక్షించురుటి సిహదారవిందముల,
భక్తిని సచాక్షించుటిని. నాదుపై చాడి వింటివా ? సిమదియఁదు నాపైకరుడి రాఘా టి
యమాన్ ! కమలవైరి కలాధరుని కొమాన్” అని అయ్యివారు తల్లి పాదములచెంక ప్రేమభికు,
అప్యాయతను కోరుకొనుచున్నారు.

తోడి – అది

- ప. కరుడి జాడవమ్మ కమలవైరి కలాధరునికొమ్మ ! ॥కరుడి॥
- అ ప. ధరను సరియు దొకని పంచ న
ర నగరనాయక ధర్మసంవర్ధని ! ॥కరుడి॥
- చ. ఆనేక ఇగదాధారిచి నీ
వనే మదిని సెఱనమిత్తిగా నే
మనే వాడకో యని సి మది నెం
చనే పద్మము నాతని వేదు
దునే నాదుపై వినే చాడి చా
లునే సిదు రయకు నే పాత్రుడో
దునే కువలయ నయనే సుమసన ఇ
మనే కిథు నిథవదనే సంకతపు ! ॥కరుడి॥
2. మదాన దెరియక జేసకగ్గు
విదారి సివని నమ్మితినే నీ
పారా విందయుగళ భక్తిమ్మ
ని దాన మడికితినే తో చడెమి
ఉదారి సిదయను దాచరాదు ద
రిచాపు శేకను సదామెరలిడ వి
నదా చెన్నలు ఎవరు చాల్చోతురిచ
సదాభిఫహికే సుదాన సతతఫు ! ॥కరుడి॥

8. పరాశ్రీ నాయుక చిత్తము కా
 మురాకు సీరు వితము తల్లిడి
 ల్లిరాదు అందునిచేమి ఫలము ఈ
 ఇరారికి యద్దశరీరి
 పురాణపురుషుడగు రామనికి యూ
 పురారిణి సీరు రాజధరి మ
 చృచాన వేంచరాదు అను క్యా
 గ రాజునిక విదుషరాదు సతతము !
- ॥కమణ॥
9. - సరి సా - రి గా మా | రవవమగా | గరి సా ||
 - కరుణ - బూ ద | వ - - - - | - - మృత్తి ||
- సా - - - రి సా | సా - రి సని ధా | ధ సి సా ||
 - - - - కమ | ఉ - - వై - - | - - రి ||
- రి సా - రి గా మా | దపచా దని సా | సని రమ చమగరి ||
 - కరు - - ధ రు | ని - - కొ - - | - - - - మృత్తి - - - ||
2. సని రి సా - రి గా గమ దా | దమ దని సా సని | రమగరి సా ||
 - - కరు - - ఇబూ - ద | వ - - - - - | - - - - మృత్తి ||
8. సని రి సా - రి గా గమ వర | నిసెరి సని దవమ | వమగరి సా ||
 - - కరు - - ఇబూ - - | - - ద - - - - | వ - - మృత్తి ||
4. సని రి సా - రి గమ వర నిసెరిగ | రిసనిసెరి సని ద | వమగరి సా ||
 - - కరు - - ఇ - - బూ - - | - - ద - - - - | వ - - మృత్తి ||
- ఎ.ఎ. - దసా దా సి | సా సా | సని ధా దని || సా - - - - - |
 - ధ ర సు సు | రి య్యు | దొ - ర క - || ని - - - - - | .

వదనిసర్తస | సనిదామా ||
శం - - - - | చ - - న ||

మా మదశాగామా | దవదని | సొ - - ||
దన - - గర | నా - - య | క - - ||

రనిపానఃనిదపా | గమవదనిసర్తస | నిదవమగగ్రి ||
ద - - రక్త - - - సం | వ - - - - - | రక్త - - ని - - || కరుణ ||

చ. పదానిదపమా | గమదప | దనిదా ||
పరా త - తీనా | యె తచి - | త్తముతా ||

నిపానిదపచను | గమదప | - మగా ||
మరాకునీ - - రు | నిశముత | - ల్లండి ||

మనిదదాపద | నిసనిద | పమగా ||
అరా - రుఱంరున | కే - మిప | ఉముశు ||

సిపానఃనిదా నీ | సరిగ - | - మా - ||
పరారి - కియ | రక్తశరీ - | - థ - ||

మమమదమగరీసాసని | ధధగరి | సరిగా ||
పురాణ - పు - రుముడ - | గురా - ము | నికియా ||

సిపారిగగమా | రపశాగమ | దవదా ||
పురారికని నీ | త - రా - ఆ | రరిము ||

దవదాగంశాసనిదా | నిపాం | సనిదా ||
చు - రా - న వేశం - - | చరాదు | అముణ్ణ ||

గ మ ద మ ద ని స స | స రి ని ద మ గ | ద ప ప మ గ రి ర ||
గ చా - ఖ ని క వి య | వ - రా - - య | న - త - త - ము ||

స భి స రి సా - రి గా మా | ద ప ప మ గా | గ రి రి సా య
- - క రు ఱ - - ఖా ద | వ - - - - | - - - మా ట్ ||

ప్రశ్నలకు :

శ్రీ కీర్తనమునందు నాగస్తురమున తెలిసిన సీలాయశాష్టిమ్మతించుచు “ప్రశ్నాదీ దేవతలు సిన్ను కొలుచుందురు. ఎవరు తెలియలో మేఘు సీ మహిమ. కరమునందరి చిబక, కటియందుగల లంగారువలున, సురవిరులచే సంకరింపబడిన కొప్పగల సీ సాగసును చూచి హరుడే ఆట్లైవాడట !” అని అమ్మణారి పొందర్యునును, కరుణార్జును మహిమాతిథయును లమ క్యాగరాజస్వామి వర్ణించుచున్నారు.

తోడి – రూపకు

చ.	ఎవరు తెలియగ కొమ్మేరు సీమహిమలు !	ఎవరు॥
అ.ప.	శువిలో వరమా నాగస్తురమున కనుగొంటి లవశేషైనను సీలాయశాష్టి సుమర్యమే !	ఎవరు॥
చ.	కరుసు లంగారు వల్యగట్టి సాగసుమీఱ కరమున తిలుకసు బట్టి నిర్జర తరు విరులను కొప్పనిండ జాటీ అదినుగాక హరుని యటిటాడించినట్టి సీలిలలను !	ఎవరు॥
2.	హరిప్రశ్నాదులు నినుగొల్య ఆవేశమ విరిపోడులందము నిల్య అమరవర తరుఱులు నాట్యముచే గొల్య అన్నియుజాచి కరుణారసము తిల్కువిల్య ఆట్లిసిరయ !	ఎవరు॥
3.	నాగభూషణనికి రాణిసైన సిన్నువి నాగాల ఎవరు సీలచేసి భక్తుల శాగధేయమైన శర్వాడి సంతసమును క్యాగరాజ బల్కిన వాణిప్రియమైనవి !	స్నేహరు॥

5. - స ర | గా మా || మా రప | దా రప మా ||
- ఎవ | రు తె || ఱ - - | యగ - - ||

గా | గ రిశా || ధ ని | స ని ధ ని ||
తొ | మేం - - రు || నీ - | మ హా మ లు ||

2. - స ఱ | గా మా || దనిశా | స ని చా రమ ||
- ఎవ | రు తె || ఱ - - | య - - గ - ||

గా | గ రిశా || ధ ని స ఱ | గ ఱ స గ ర స ||
తొ | మేం - - రు || నీ - - - | మ హా మ - లు - ||

8. ఈ స ఱ | గా మా రప || రనిస ఱ | గ ఱ స ని దనిశా ||
- - ఎవ | రు తె - - || ఱ - - - | య - - - గ - - ||

నిరపమ | గ గ రిశా || గ మపద | నిస ఱ స ని దపము ||
తొ - - - | మేం - - రు || నీ - - - | మ - హా - మ - లు - ||

4. గ ఱ స ఱ | గా మా || దనిస ఱ | గ ఱ స ని దనిశా ||
- - ఎవ | రు తె || ఱ - - - | య - - - గ - - ||

గా | గ రిశా || ర గ | ఱ స ని దపమగ ఱ ||
తొ | మేం - - రు || నీ - | మ - హా - మ - లు - ||

||ఎవరు||

అ.ప. ద ద | చా రమ || చా - స | స సీస ||
టువి | టో వ ర || మొ - - | - నాగ ||

1. రని | స ఱ రిశా ని || రనిశా | స ని రప చా ||
పుర | ము - న - - || క - ను | గొం - - - ఱీ ||

2. దనిసర్ | గగరీంసాని || దనిసర్ | సనిం సనిదవము ||
శు - ర - | ము - - న - - || క - ను - | - - గొ - - - ణ - ||

3. దనిసర్ | గగరీంసాని || గగరీంసనిదర్ | సనిదవము ||
శు - ర - | ము - - న - - || క - ను - | - - గొ - - - ణ - ||

- దని | సా - ర గొ || గగరీ | ససనినిదని ||
- ఎవ | లే - - ష || మై - - | నను - సీ - - ||

సా | సరీసనిదద || పదనీ | దమగా - థ || సన్నిసరీ | గామూ ||
లా | య - కా - - ష్టీ || సా - - | మ - ర్ష్టీ - ము || - - ఎవ | రు తె ||

మాదచ | దాదచమూ || గా | గ - రీసా ||
రీ - - | యగ - - || తో | యేం - - య ||

ధనీ | సనీ ధనీ || సా | - - - - ||
సీ - | మహిమలు || - | - - - - ||

చ. మమ | మహాదపమూ || గా | గ పమగర్థ ||
క రు | కుబం - - - || గా | రుచ - - - ల్యు ||

పరీ | గా - మ || పగ | మామూ ||
గ - | టీ - సా || గసు | మీర ||

పదనీ | పదపపమూ - || మపదచ | పమగగర్థ ||
క - ర | - ము - - న - || లీ - లు - | - - క - సు ||

పరిగ | పరిగమగ || గమ | పదనిద ||
ప - - | - టీ - - - || సి - | రజరశరు ||

దద | దద ద ము || చా - ని | స సి సీ ||
వియ | అ కొ - ప్పు || నిం - - | డ ఱ ట్టు ||

దని | స రి రి శా ని || దని శా | నని దపశా ||
అ ది | యు - గా - - || - - - | క - - - - ||

- ద ని | స రి గ రి || గ రి కి | స సని ని ద ని ||
- హా రు | ని య ట్టు - || ట్టు - - | దిం - - చి - న ||

శా | స రి స ని ద ద || ప ద ని | ద మ గా - రి ||
ట్టు | ని - - - కి - || అ - - | - - ఉ - ను ||

స ని స రి | గా మా || మా ద ప | దా ద ప మా || గా | గ రి రి శా ||
- - ఎ వ | రు తె || కి - - | య గ - - || కొ | యైణ్ణ - - రు ||

ధ ని | స ని ధ ని || శా | - - - - ||
ని - | మ హి మ లు || - | - - - - ||

అవకాశిక :

తీర్మానంద్రుని వాక్యమును కొనియాడుమ, ఆప్రియము కాకుండువట్లు సక్షమును పాలించుకొను ఆప్రథువు మామ, మరుదులు, తలింద్రులు, భామలు, పరిణమలు, కేవతలు, మునులు, మొదలగువారందరును “నీవెట్లు చెప్పినట్లు సంచరించిరట, వారిహృదయములు నీయందు లగ్నమగువట్లు సెయ్యదు, భయము కఠించుచు పొందుగా పూర్తాడించట ! నీపన్ని పొములైన వారంబరి మనసులును తెలిసి ఏమని మాట్లాడించో ?” అని క్యాగరాజస్వామి వాయ కొనియాడుమన్నారు.

తోడిరాగమన గం యాకి భ్రమము కారస్థాయి వ్యక్తమముతో ప్రారంభమై కార, మర్యాస్థాయిలయందు ప్రశ్నరింపబడిన రాగస్వరూపము మనోళ్లాముగా కనఁదుచున్నది.

తోడి – అది

ప. ఏమని మాట్లాడించో రామ

ఎకరి మనసులేవితపో తెలిసి !

॥ఏమని॥

అ. ప. మామ మరుదులను జాల తల్లింద్రులు

కామలు పరిణమలు స్వప్నవశవోట !

॥ఏమని॥

ప. రాజులు మనులు సుచారులు వర ది

గ్రాషలు మరి సూరులు శశిధర దిన

రాజులు తోపడి నదువను క్యాగ

రాఘ విసుత నయ భయముగ మధ్యగ !

॥ఏమని॥

5. -- సా - రీ సా | సని సా సని పా | దా - - ||
-- ఏ - మని | మా | ట్లూ - - ||

దవదని సా - - | సా - - | సని పా దా ||
ది - థ - వో - - | - - - | రా - - మా ||

2. -- ని సా రీ సా | ని సరీ సని సరీ స | సని పా దా ||
-- ఏ - మని | మా - - - - - | ట్లూ - - - - ||

దవదని సా - - | సా - | సని పా దా ||
ది - థ - వో - - | - - | రా - - మా ||

8. -- ని సా రీ సా | సరీ గరీ సని సరీ స | సని దా ని దవమ
-- ఏ - మని | మా - - - - - | ట్లూ - - - - -

దా గరీ కీ - - | సా - - | సని పా దా

1. ది థ - వో - - | - - - | రా - - మా

2. దా గరీ సా రీ గరీ స | సని సరీ సా సని | ని సని దస్తి ని ప ||
ది థ - వో - - - - | - - - - - - - | రా - - - మా - - ||

దని సా సరీ సా సని దని | కీ సరీ సని దవమ | గగరీ సా ||
-- ఎ క - ర - - మ - | న - - - సు - - - | లే - - - - ||

ననరిగమ దా - - | ని స సరీ సా | సని దా పా పమ ||
న - - త - మో - - | కె - ర - - | సి - - - - - - ||

దని సా - రి సా | సని సా సని పా | దా - - ||
-- ఏ - మని | మా - - - - | ట్లూ - - ||

ద పదని సా - - | - - - | - - - ||
ది - త - వో - - | - - - | - - - ||

శ. చ. - - గా - గ గా | గ రి మ గ | గ రి రి ||
- - మా - మ మ | రు - దు - | అ - ను ||

సా స సని రి సా | ని స సని పా | దని సా ||
- జలు - త లీ | దం - - - | ట్రు - లు ||

- - సని సి గ రి సా | సని సా సని పా | దా సి ||
- - రా - - - మ లు | చ - - రి - - | ఇ ను ||

సా స సరి సి దపమ | పదని స | ని దపమ ||
య స్వి వ - - ఈ - - | చో - - - | - - - - ||

దని సా - ర సా | సని సా సని పా | దా - - ||
ట - కే - మ ని | మా - - - - - | టూ - - ||

ద పదని సా - - | - - - | - - - - ||
ది - త - వో - - | - - - | - - - - ||

చ - - సా - సని దా | ని సరి రి | సా సని దా ||
- - రా - జ - లు | ము - ను - | లు - - ను ||

- - సా - సని దప | పమ దప | పమ గా ||
- - రా - ను - రు - | లు - వ - | ర - డి ||

- - చ మగా గ మా | పదని స | సని పా దా ||
- - గ్రా - - జ లు | మ - రి - | టూ - - - - ||

- - సని సా సరి సా | సని సి ప | దని సా ||
- - రు - లు ఈ - ఈ | ద - ర - | రి - న ||

-- గొ - గ గొ | గ రి మ గ | గ రి కీ ||
-- రా - అ య | తో - - - | అ - ది ||

సౌ స స ని రి సౌ | ని స ని పూ | దని సౌ ||
- న య - వ ను | క్ష్యి - - - - | - - గ ||

-- స ని ని గ రి సౌ | స ని సౌ స ని పూ | దా సీ ||
-- రా - - - జ వి | ను - - త - - | న య ||

సౌ స స రి సీ ద వ ము | వ ద ని సు | ని ద వ ము ||
త య - - - ము ల - | ము - - - | ట్టు - - - ||

దని సౌ రి సౌ | స ని సౌ స ని పూ | దా - - ||
గ - ఏ మ ని | మూ - - - - - | ట్టు - - ||

ద వ ద ని సౌ - - | - - - - - | - - - - - ||
ది - త - వో - - | - - - - - | - - - - - ||

అవకారిక :

“ కానే యజ్ఞ యాగాదుల చేయట, కానే గురువై మంత్రములను విద్యలను ఉక్కరుత కుపదేశించుట, లఖుళనాపడిచే పూతించలపట, మొరలగు పశులపలన ప్రశ్నోషనమేమి ? కాంతలను చెప్పించుట, కణాదహరుడై కామథోగాదులను అనుభవించుట, మేడలు మిట్టెలు కట్టుట, సుపులకు ఆశరదారులను చేయించుట, పుత్రోపువములను ఇరువురొనుట, రాజ్య ములు ఏలపట, విచ్ఛావేతలమని విజ్ఞాపిగుట మొదలగునవి మానవులెద్దు పొందినపు, శ్రీరామ స్వామి కరుణలేనివో వ్యార్థమలే కదా ! కుఠంగురములగు ఇహసుఖములకు చాసులై శ్రీరామచంద్రుని కరుణాకటాకములను ఆర్థించుకొనిపారికి తక్కిన పచ్చియు నిష్పంచుచే కదా !” అని అయ్యవారు చెప్పున్నారు.

పంచమముతో ప్రారంభించబడిన యాకి ర్తునమనందు మధ్యస్థాయి సంచారములను అయ్యవారు మనోవారముగా ప్రశ్నరించియున్నారు.

తోడి - చాపు

ప. ఏమి చేసినేమి శ్రీరామస్వామి కరుణలేని వారిలలో ! ఏమి॥

అ.ప. కామమోహదాసులై శ్రీరాముని కట్టుతెలియలేనివా రిలలో ! ఏమి॥

చ. సవము తేసితేమి కలిపికి బుత్రోపువము కలితేమి
భువిలో నన్య పీఱ అనితుని గొనియేమి
ఇవకర శ్రీరాముని దయలేని వా ! ఏకేమి॥

2. మేడ గట్టితేమి యందున లాండర్ తోడుగట్టితేమి
చేడియలను చెప్పించ తెలిసితేమి
ఊడులేని రాముని దయలేని వా ! ఏకేమి॥

3. ఇమ్ముగురిగితేనేమి ఇల్లారి సాముగైపెట్టితేయేమి
కమ్మువల్లుని కేందీ తెలిసియేమి
తమిక్కంటి వాని కరుణలేని వారిలలో ! ఏమి॥

4. రాజ్యమేరితే నేమి లఖుళనులలో పూజ్యలై తేనేమి
అఱ్పిప్రశాపముతో నన్య మిడితేనేమి
పూజ్యుడైన రాముని దయలేని వారిలలో ! ఏమి॥

5. గురువు శాస్త్ర యేమి కంటికి మేను గురువై తోరితేమి
వరమంత్ర మన్యం కపదేశించి తేనేమి
శశాంగరాజు సుతుని దయలేని వా ! ఏకేమి॥

5. -- వద | నిదరశ || రపా | మవదవశమగు ||
-- ఏ - | మి - శే - || సి శే | సే - - - - - ||

పా - | -- చశ || మవదపా - | మవదవశమగి ||
మి - | -- ల్లి - || రా - - - | మ - - - - - ||

6. శరిగమవద | నిసానినిదదశ || రపా | పా - దదవశమ ||
-- - - ఏ - | మి - - శే - - || సి శే | సే - - - - - ||

పా - దని | సనిదశ | దనిసనిదశ | మవదవశమగి ||
మి - - | -- ల్లి - || రా - - - - | మ - - - - - ||

8. శరిగమవద | నిసింసదనిసి || రపా | మవదవశమగి ||
-- - - ఏ - | మి - - శే - - || సి శే | సే - - - - - ||

వదని | పా - నిదనిసి || సనిదనిసి | సనిదవశమగి ||
మి - - | - - - ల్లి - - - || రా - - - - | మ - - - - - ||

1. శరిగమమ | సనిదదదమగ || శిగమదమ | దశమగి ||
-- - - స్వా | మి - - క - - - || రు - ఱ - - | శే - - - - - ||

పా - | - - ధనిసర || గాః | శరిగమవదని || దమ - ;
ని - | - - వా - - - || - - ః | ల - - - ల్లి - - || - - - - |

2. - వద | దనిసింసనిదశ || మగమనిచా | దమదమగి ||
- స్వా - | మి - - క - - - || రు - - ఱ - - | శే - - - - - ||

పా - | - - ధనిసర || గమవదనిస | శిగింసనిదమ ||
ని - | - - వా - - - || - - - - ః - | ల - - - ల్లి - - - ||

గ ఒ గ మ వ ద | ని ర పా || ద పా | శ మ వ వ గ మ || పా - | - - - ||
- - - - ఏ - | మి - షే || సి తే | సే - - - - || మి - | - - - ||

3. ప. - - ద చ | దా ని || సా - | సని ర ద ని || సా - - - సని సి ర
- - కా - | మ మో || హ - | దా - - ను - || లై - - - లై - - -

స స ని ద ర | ద ని ం స ని ద ||
రా - - - - | ము - ని - - - ||

B. ప. ర మ ద చ | ద ద ని || ద ని స ం ర గ | ం స ని ద ని ||
- - - కా - | మ - మో || హ - - - - | దా - - - ను ||

సా - | - - స ని ర || స ని ని ద ర | ద ని సా ||
లై - | - - లై - - || రా - - - - | ము - ని ||

- - చ ద | ని స ం గ గ ం ర || సా - సా ని | ని ద ని సా ||
- - క - | ట్లు - - - కె - - || ఱ - య - | తే - - ని ||

- - - | - - ని ర చ మ ||
- - - | - - వా - - - ||

వ చ గ మ | వ ద ని స ం ర స ని ద || వ మ గ మ చ ద | ని ర పా ||
రి 1 - - | ర⁴ - - - - - - - || - - - - ఏ - | మి - షే ||

ద పా | వ మ గ చ గ మ || పా - | - - - - ||
సి తే | సే - - - - || మి - | - - - - ||

5. -- రిగ | మా - గ గరిం || సా రిని | ని ధ ధ ధ ని ||
-- గురు | శు - - శ్మా - - || కై - - | - - - యొ - ||

సా - | - - స సరి || గ గా | గరిగ మా ||
మి - | - - కం - - || టి కి | మే - - ను ||

-- మద | మదని దదమ || మాగ గరిం || వమగరిం ||
-- గురు | కై - - తో - - || చి - కే - - | యొ - - - - ||

2. సా - | - - సా - రి || గ గరిం || గరిగ మా ||
మి - | - - కం - - || టి కి - - | మే - - ను ||

-- వద | ని సరి సదని సని || దవమశమగ | గరింపమగరి ||
-- గురు | కై - - - తో - - - || చి - - కే - - | యొ - - - - - - ||

సా - | - - - - ||
మి - | - - - - ||

-- వద | ని సా - రి || సని నిదద | దని సా ||
-- వర | మం త - - || మ - - - - | న్యు - రి ||

దని | సా సా - రి || సా ని నిదా | దని సా ||
శువ | దే ఱి - - || చి - న - | నే - మి ||

-- వద | ని సరి గగరిం || సా - సాని | నిదని సా ||
-- వర | శ్మృ - - - - - గ || రా - ఱ - | ను - తుని

నరి సా - రి | సని దవమ || గమశదని స | రిగరిససనిదత ||
ద - య - - | కే - - ని - || వా - - - - - | ఱ - - ఱ - - - - ||

వమగమవద | నిదపా || దపా | వమశవగమ || పా - | - - - - ||
తో - - - వ | మి - కే || సి కే | నే - - - - || మి - | - - - - ||

४८५

‘రుణి రతనవనదు “దురిష్టయ సారసాన; అవశించుచారి ఉచితి తేయసేరక, సంసార మను సాగరమన, దు కొట్టుకోనుచున్నను, కామరూకపై నిటి ఖిందువునికి న, తియు, నఁటక కా ఎన్నున, కనయి: దు ఎ దుక? దయాదు?” అని క్షాగరాజస్వామివారు శ్రీరాము చ, దురీ | పార్శ్విమచురావురు.

తోడ - 1 తిప్పగ

ప	ఎ.రుకు దయ ాదు ॥ ० ॥ శ్రీరామ చంద్రా సీ !	॥ కెందుకు ॥
అ.ప.	సందడి యని మరచిపో ఇ.దులైపో సీ !	॥ కెందుకు ॥
చ.	సారెకు దుర్మిషయ సారమును తచించు
పారి చెరిపు సేవునేరు మేను
శ్రీరామ పగమాయై ఔారి మాచి
నీరజ రథన మన నిర్మలావమన !	॥ సికె దుకు ॥
2.	శీ.ని కపోరథి యాఱా సై రి.ప
సేరక తయమందగ పుకషపత
నీరుచిత మల్లాడగ ఇట్టినను ఔాచి
సిరదాథ శరిర నిగుపమ శూర !	॥ ఎందుకు ॥
8	జాగేల బుది సమయ మేగాదు చేసితే
ఏగత బుగుకవయ్య శ్రీరామ సీ
వే గాని రథలేవుయ్య దీంశరణ్య
శాయగ్రాజువిన త శారక తరిత !	॥ ఎందుకు ॥

1. -- ర సి : సా సనిదప || రపా : పముగాగరి ||
-- ఎం - | దుకు - - - || రయ : రా - - - - ||

సా - - - - సరి || గా మ : సనిపా దా ||
రా - - - - ట్రి - || రా మ : చం - - ప్రా ||

2. సనిదపదసి : సా సనిదప || రపముగరిసి : సా - ని నిధని ||
ని - - - కెం - | దుకు - - - || రయ - - - | రా - - - దు ||

సా - - - - సరి || మగముగమ : రదవ దసి ||
రా - - - - ట్రి - || రా - - - మ : చం - - ప్రా - ||

3. సనిదపదని : సా శిసనిశిశిసనిదప ||
ని - - - కెం - | దు - - - - కు - - - ||

దపముగరిసి : గరిసని నిధని ||
రయ - - - | రా - - - - దు ||

సా - - - - సరి || రమగగమ : మనినిదప రనిశి ||
రా - - - - ట్రి - || రా - - - మ : చం - - - ప్రా - - - ||

4. సనిదపదని : సా శిగ శిసనిశిశిసని ||
ని - - - కెం - | దు - - - కు - - - - ||

దనిశనిదపమ : దపమగగరి ||
ర - - - య - - | రా - - - - దు ||

సా - - - - ధని || సరిగరిగమ : గమవదనిశిశిసని ||
రా - - - - ట్రి - || రా - - మ - - | చం - - - ప్రా - - - ||

NR44^{L61}
35 M81

4. సనిదశ దని : సాగంచి సనించి సని ||

నీ - - - కెం - 1 దు - - - కు - - - ||

రసనిదశ ము : రశమగగళి ||

ర - - య - - 1 రా - - - - దు ||

సా - 1 - - - ధని || సాగమచద : నిసంశాని దని ||

రా - 1 - - - ల్రి - || రా - - - మ - 1 చం - - - | ద్రా - - ||

5. సనిదశ దని : శాంగంచి సిసించి సని ||

నీ - - - కెం - 1 దు - - - కు - - - - ||

రనిసనిదశ ము : రశమగగళి ||

ర - - - య - - 1 రా - - - - దు ||

సా - 1 - - - సరి || గమచదని : సంగమ గంచి సని ||

రా - 1 - - - ల్రి - || రా - మ - - 1 చం - - - | ద్రా - - - ||

సనిదశ దని : శాంసనిదశ || పా - మా - 1 గంచిషమగళి ||

నీ - - - కెం - 1 దు - - కు - - || ర - య - 1 రా - - - - దు ||

సా - 1 - - - - ||

రా - 1 - - - - ||

ఆ. వ. - - పద : సిశా || సంగంచి సించి సనినిద ||

- - సం - 1 దడి || యని - - - 1 మ - - ర - - - ||

దశదని : సా - పద || సనినిదా : పశమగమచదనిస ||

చించి - 1 ఛి - అం - || దు + శే - 1 ఛి - - - - - - - ||

2. రి సనిదపద | సి సా || సరిగెరిసి | సరిగెరింసనని ||
ని - - - సం - | ర ది || యని - - - | మ - - - ర - - - ||

దపదని | సా - పద ||
చి - త - | వ్య - యం - ||

సి సరి సనిదపదమా | గగమమదదనని ||
దు - - - శే - - | వ్య - - - - - - - ||

సనిదపదని | సా రి సనిదప ||
ని - - - కెం - | దు - - కు - - ||

పా - మా - | గ రిరిపమగరి || పా - | - - - - ||
ర - య - | రా - - - - - దు || రా - | - - - - ||

3. - - ద | పా పా || పమదపాగ || మదపదా || - - దని | సా సా - ర
- - షా | గే - 0 || య - - రి - || సమ - య || - - మే - | గా దు - -

సనినిచా | ని సా || సా - ని దని | సా సనిదప ||
శే - - - | సి శే || - - - యే - | గ ర - - - ||

దపమగరిన | సా - ని ని ధని ||
వ - లు - - - | క - - వ - - ||

పా - | - - - సరి || గా - మా - | దా సి ||
య్యా - | - - - అ - || రా - మ - | సి - ||

సనిదపదని | సా సనిదప ||
వ - - - వే - | గా ని - - - ||

దపమగరిస | గరిసనినిధని || సా - | - - నరి ||
 చా - ర - - - | తే - - - ద - - || య్యా - | - - దీ - ||

 మగమగమ | నినిదపదా - ని || సనిదపద వ | దనిసా ||
 న - - - శ | ర - - - జ్యా - - || - - - క్షాయి - | గ - రా ||

 సరిగరిస | రిసానినిదని || సా - | - - వద ||
 జా - - - - | వి - - ను - - || త - | - - కా - ||

 నిసరిసనిద | మగమమదదనిస ||
 ర - - - క - | చ - 8 - త - - - ||

 సనిదపదని | సారిసనిదవ ||
 ని - - - కె - | దు - - తు - - ||

 పా - మా - | గరిపమగరి || సా - | - - - ||
 ద - య - | రా - - - - - - దు || రా - | - - - ||

అవకాశిక :

శ్రీకృతమనందు అంతశ్శత్రువులను (యమ క్రోధ లోక పొన్చ మద మత్స్యరములు) అయించి తొలి కర్మమలు అంగప్రాక్రిక్ మనము నందంలి చంచలశ్వమును పోగొట్టుకొని వారగు సీరిక్ క్రులు నీమునికిని గూర్చి 'యిదుగలడండులేదని సందేహమువలదు ! అని చెప్పు కొండురు. సీతు ప్రశ్నామని రక్షించుటకై సంభమనందును, సుగ్రీవుని రక్షించుటకై తరుమరగు నను చాగితిపట. నావంటికి క్రులు రక్షించుటపు ఎండైన చాగియుంటివా ? ఏలరావు?" అని శ్రీరామచందుని ఆంతికో శాంగరాజస్వామి ప్రార్థించున్నారు.

మధ్యశ్శాయి పద్మమమునుండి ప్రారంభింపణదిన యాకీ కృతమనందు మంద్ర సంచార ములను చూపుచు వాటిని పద్మశారస్మాయుల యందలి సంచారములతో కలుపుచూ అయ్యారు ప్రశ్నం వినట్లు తోచుచున్నది.

అయ్యవారికి పూర్వులైన కేత్రజ్ఞులు 'ఏమాటినమార్గ' యమతోడి రాగముక్రిపుట గాళమునందు గఱ పదమునందు విలంబాలమున యిట్టి సంచారములనే యోఽి మదురముగ బాందుపరచియున్నారు. అయ్యవారి యాకీ కృతమును పాదుకొను చున్న క్షుడు 'యది పరమా' యను థామము చాయామాత్రముగ గోచరించుచున్నది.

తోడి - ప్రతిష్ఠల

- ప. ఎందుచాగినాడో ఈడకురా
సెన్నుడు దయవచ్చునో ఓ మనసా ! ॥ఎందు॥
- అ.ప. ఎందుకు చచలము వినపే నా మనపిని
ముందటివలె త క్రుల పోషించుట ! ॥కెందు॥
- చ. అఱనాడు ఈనక కిష్ట విండారు
చలము చేసి సుటుని సకల శా
ధల తెట్టగ మదిని శాశక ని
క్రులుకైన పశ్చాదు కొఱకు కంబము లో
పం మంశగరెచా ఆరీళిని నే ! ॥శెందు॥

4. గంగ | పముగా గంగ || - సా | ధనిసరపనిధని ||
---శ్లో | దు - - రా - - || - గి | నా - - - - - ||

ధా - | - - ధనిసర || గా | గమపమగమపమ ||
శ్లో - | - - తా - - || దకు | రా - - - - - ||

5. గగశిమప | మచదాదపపమ || గా - ధని | ధనిసరిసనిధని ||
---శ్లో - | దు - - రా - - - || గి - - - | నా - - - - - ||

ధా - | - - ధని || న శా | గమపమగమపద ||
శ్లో - | - - తా - || దకు - | రా - - - - - ||

6. సనిచారని | శా సనిరప || మపమగశిస | స రిససుధానిస ||
---శ్లో - | దు దా - - - || - - గి - - - | నా - - - - - ||

ధా - | - - ధనిసర || గమపదని | దనిసరిగశిసని ||
శ్లో - | - - తా - - - || ద - కు - - | రా - - - - - ||

7. దపదాంస | సిదనిసనిదపమ || మపమగశిస | సధనిధానిస ||
---శ్లో - | దు - - - దా - - - || గి - - - - | నా - - - - - ||

ధా - | - - ధనిసర || గమపదని | దససరిగశిసని ||
శ్లో - | - - తా - - - || ద - కు - - | రా - - - - - ||

రపదామ | పదహారవహా || పముగా | పముగాగ ధరి ||
--- ఎ | స్లు - - దు - - || ర - య | వ - - చ్చు - - ||

8. పామ | చా సీ || సిదారహు | మగపమగ గశి ||
శ్లో ఎ | స్లు దు || ర - య - | వ - - చ్చు - - ||

8. సా - | - - సా || ద చ మా - గ | గ రి సా ||
నో - | - - ఏ || మ - న - - | సా - - - || ఎందు॥

అ.ప. - - వ ద | శా మా || శా గ మా - | ని ని శా చా ||
- - ఎ - | దు రు || చ - చ - | ల - - ము ||

2. చా స్త ని | ద చ ద మ శా || శా గ మా - | ని ని శా చా ||
- ఎం - | రు - రు - - || చ - చ - | ల - - ము ||

- - మ ర | నీ దా || చ ద చ ద ని | సా సా ||
- - వి న | వే నా || మ - న - - | వ - - ||

8. సా సి రీ | ని సి రీ స ని రా ని స ని ర || వ ద ని ద ప మ | ని ని శా చా ||
- ఎం - | రు - - - క - - - - || చ - - చ - - | ల - - ము ||

రా ద ని | స రీ గ రి రీ || స రీ స ని ర | ని సా ||
- వి న | వే - - నా - - || మ - న - - | వి ని ||

1. - - స ని | గ ా గ రి రీ || స రీ స ని చా | ని ని శా ||
- - ముం - | ర టి - - || చ - లె - - | థ - - ||

స రి స ని చా | వ ద ని ద చ ప మ || వ మ గా | గ రి సా ||
క్రు - ల - - | పో - - - - - - || షిం - - | య - - ట ||

2. - - స ని | గ ా గ రి రీ || స రి స ని చా | ని ని శా ||
- - ముం - | ర టి - - || చ - లె - - | థ - - ||

స రీ స ని ర ని | శా ని ర శా - ద || ని ని ర మ | ద చ మ గ గ రి ||
క్రు - ల - - - | పో - - - - - - || షిం - - - | చు - - - ట - - || కెందు॥

శ. -- ముగ | మూపా || దనీ | నిదచాపా || మపా | వముగా ||
-- అల | నాదు || కన | క - - క || కిష్టు | నిం - - - ||

మవదవపతు | గాగరి ||
ధా - - - - | - రు - - ||

సాగరి | గాగరి || రిసా | శనిధని || శ్వా - | - - గమ ||
- చల | ముచే - || - సి | సు - తు - || ని - | - - నక ||

గరిస | సారిని ||
- ల - | ధా - - ||

గరి | గాసా || సరిని | సాసని || ధనిధా | ధాధా || నినీ | సా - - ||
ధల | బెట్ట || గ - - | మది - || ని - - | - శా || కక | ని - - ||

-- సరి | గామా || దా - | సీసా || - - ధని |
- - శ్వలు | కైన || ప్ర - | హ్లోదు || - - శాఅ |

సొసని || నినిద | నిసా ||
కుకం - || భము - | కి - - ||

-- ధని | సరిగరితికసని || నినిద | నిసనిసక ||
- - ఏల | నుం - - - - - - || తగ - | తే - - - - ||

సొ - | - - సా || సనిదశా - | వముగాగరి ||
ధా - | - - అ || కి - - - - | కి - - ని - - ||

సాస | సరిసా || - సా | శనిధాని || సా - | - - - - ||
సేండో | దు - ధా || - గి | నా - - - || కి - | - - - - ||

అవకాశిక :

శ్రుతి ర్తనమునందు జన్మన్మాహిత్యమను అంత్యర్థను పొందుటు కీఫులు తమ శాప్రయములను సంసారాది బింధములను విద్యోభ్యుక్తాని కుడమైనను వ్యర్థపరచక, శగవంతుని యందు లగ్నమనస్కలై రథించు చుండుట యుక్తమని, అట్టు చేయుట యొమరకుని, తన మనస్సునకు అయ్యివారు శామే చిప్పుకొనుచున్నారు.

తోడి - అది

ప. కడ తేర రాధా మనసా !

॥కడ॥

అ.ప. ఎడలేక రజన చేసి నీ

యొకకలు నిజ దల్చురలను చెలిసి !

॥కడ॥

చ. ఖల చిత్త లౌకిక మనే శృం

ఖల ముదు దగలక నే ఉలూ

ఖల బద్ధునికి నిజదాసుడై

విలసిల్లు శ్యాగరాజ మాటవిని !

॥కడ॥

ప. --- స ని గా రి | గా - గ రి | గ రి ని ||
--- క డ తే ర | రా - దా - | - మ న ||

సా - - - - - | - - - - | - - - - ||

సా - - - - - | - - - - | - - - - ||

2. స ర గ రి స ని స ని గా రి | గా - మా | - గ గ రి స ||
- - - - - క డ తే ర | రా - దా | - - మ - న - ||

3. గ రి స ని ధ ని స ర గా మ | పా - గ | - మా ప ||
సా - - - - - క డ తే ర | రా - దా | - మ న ||

4. వ మ గ రి స ని స ర గా మ | దా - వ ర | ని ద వ మ ర ప ||
సా - - - - - క డ తే ర | రా - దా - | - మ - - న - ||

5. మగరసానిసరిగాము | చా - ని సారని | సానిదవముగము ||
సా - - - - కడకేర | రా - - - చా - | - మ - - - న - ||
6. వమగరిసనిసరిగాము | వదనిసంగరిసు | నిదవనిదవముగు ||
సా - - - - కడకేర | రా - - - - చా - | - - మ - న - - - ||
7. వమగరిసనిసరిగాము | సా - మ | - గారి ||
సా - - - - కడకేర | రా - చా | - మన ||
సా - - - - | - - - | - - - ||
సా - - - - | - - - | - - - ||
- అ.ప. - - - దవపముగము | వదనిదరని | సారనిససని ||
- - - ఎదలై - - క | థ - ఇ - న - | - జై - - - - ||
- సా - సనిదపమగము | దచారని | సారనిసాసన ||
సి - ఎ - త - లై - - క | థ ఇ న - | - చై - - - - ||
- దనిసంగగగగగరిసు | రిసనినిదని | ననిదవమగా ||
- - - - ఎదక - - లు | ని - జ - ద - లు | ర - ఉ - ను - తె ||
- మగరిసానిసరిగాము | సా - మ | - గారి ||
ఱ - సి - - కడకేర | రా - చా | - మన ||
సా - - - - | - - - | - - - ||
సా - - - - | - - - | - - - ||
- చ. - - - దవపముగము | సా - మ | గమసా ||
- - - ఖంచి - - త్త | లౌ - క | కమనె ||

మగరినసరిగ గరిరిన | సనిధనిసాసరి | గామవదు ||
శృం - - అ - అమం - - ర్య | త - గ - - ల - | క నె - - ఉ ||

దశాదపవమగమ | పదనిదదని | సాదనిసాసని
యా - అలభ - - ద్యు | ని - క - ని - | ఇ చా - - ను -
సా - గ గ గ శి శి స | శి స స ని ని దని | న ని ద ప ప మ గ ||
ప్రై - వి ల సి - - ల్య | శ్యా - గ - రా - అ | మూ - - - ట - - ||

మగరినిసరిగమ | పా - మ | - గా రి ||
వ - ని - - క జ తే ర | రా - చా | - మ న ||

సా - - - - - | - - - - - | - - - - - ||
సా - - - - - | - - - - - | - - - - - ||

అవకాశిక :

ఈ ! రసమునందు 'నిద్యురసిరాకరించి, మధ్యుగ తంబురబట్టి, శుద్ధమైన మనస్సుతో', పద్మతప్యక భజియించే శక్తించిని పాలము చేయువాడతు, నీవున్నావము పెద్దల మాటలు నేడ అద్దము కావని, నమ్మి భజించుచుంటేని, అద్దంపు చెకిప్పి శక్తించిని మధ్యుగారు మోము మాపయ్యా!' అని శాంగరాషామి శక్తిం చరిత్రలను, వారిని రణించుటలో భగవంతునికి గల తక్కురకమ తలచు కొనుచున్నారు.

తోడి – అది

ప. కద్దను వారికి కద్దు కద్దని మొబలనిదు
పెద్దల మాటలు నేడబద్ద హోనో ! ॥కద్దను॥

అ.ప. అద్దంపు చెకిప్పి శక్తించే మధ్యుగారు మోముఖాద
బుద్ది గలింటి మాపద్ద రావదేమి ! ॥కద్దను॥

చ. నిద్యుర నిరాకరించి మధ్యుగాశంబుర బట్టి
శుద్ధమైన మనసుచే సుశ్శురముతో
పద్మతప్యక భజించే శక్తిపాలనము సేయు
తద్దయాలిని నీవే శాంగరాషామన్నత ! ॥కద్దను॥

ప. - మ నీ దా పా | మా గా | - రి స రి ||
- క ద్ద ను వా | రి కి | - క ద్ద - ||

గ రి గ స రి ని సా | - స ని ధ ని | సా సా ||
క - ద్ద - ని - మె | - ఱ - - ఱ | ని ఱు ||

2. - మ నీ దా దని సా | స ని ద ప ని ద ప మ | గ గ కి స రి ||
- క ద్ద ను వా - - | రి - - క - - - | - - - క ద్ద ||

గ రి గ స రి ని స రి | స రి స ని ధ ని | సా సా ||
క - ద్ద - ని - మె - - | - - ఱ - - ఱ | ని ఱు ||

8. - మనిచారనిసం | గం నిం ననిద | చమగంసా - ర ||
- కర్ణనువా - - - | ర - - - | క - ద్వ - -

గరిగసనరిగరి రి ససా | - సని ధని | సా సా ||
క - ద్వ - ని - - - మె - - | - అ - - అ | ని య ||

4. - మనిచారనిసం | గమగం సని | దపమగరిసాని ||
- కర్ణనువా - - - | - - ర - క - - | - - క - ద్వ - - ||

సా - రసరిగమగగరి స రిగరి | రిసనని ధని | సా సా ||
క - - ద్వ - - ని - - మె - | - - అ - - అ | ని య ||

- మనిచానిసా | సం సనిదచ | చమగరిసరిగమ ||
- కర్ననువా | - - ర - - క | క - - ద్వ - - - ||

చారపమగరిసనరిగరి | రిసనని ధని | సా సా ||
కర్న - - ని - మె - - - | - - అ - - అ | ని య ||

- రిసరిగామా | మదశాచా | నినిసా ||
- పెద్ద - అమా | ట - - లు | సే - - ||

సంసా సం సం సం సనిసా | శారనిర |
ద - - - - - ట - - - ద్వ | మో - - - |

చమదపమగమ || - గ
వా - - - - - || - -

2. - రిసరిగామగమచ | చమవదరదపదని | నిరనిససనిసం ||
- పెద్ద - అమా - - - | ట - - - లు - - - | సే

స రి గా స రి ని స దని | వ ర ని సా ని | ద వ మ ద ప మ గ మ || - గ
 ద - - - - బ - క్ర - | చో - - - - | - - నా - - - - - || - -
 ||క్రద్దవు||

వ - ని సా ని దా | - ప మ ప | ప గ మా ||
 - అ క్రం పు చె | - కో - క్రు | చే - - ||

- వ ర ప చా - ని సా కని | ద ని ర ని | సా సా ||
 - ము క్రు - గా - - - రు - | మో - - ము | జూ త ||

2. - స సా ని స రి స ని దా ని స ని ద | లా వ ర ని ద ద ప | ప మ గా మా ||
 - అ క్రం పు - - - - చె - - - - | - కో - - - క్ర - | చే - - - ||

- వ ర ప చా - ని స స | స ని దా ర ని | సా స ని ద ప ||
 - ము క్రు - గా - - - రు | మో - - - ము | జూ త - - - ||

3. ద ని స సా ని క త ని స | కి స ని కి స ని ద ప | ప మ గా మా ||
 - - అ క్రం పు చె - - - | - - కో - - - క్ర - | చే - - - ||

- వ ర ప ద ని స రి గ ర | సా - ని ద ని | సా స ని ద ప ||
 - ము క్రు - గా - - - రు | మో - - - ము | జూ త - - - ||

4. ద ని కా రి గ సా ని స రి ని స ద ని స | రి గ రి స ని రి స ని |
 - - అ క్రం - - పు - - - చె - - - | - - కో - - - క్ర - |

ద వ మ ద ప గ మా ||
 చే - - - - - ||

- వ ర ప ద ని స రి గ ర | సా - ని ద ని | సా సా ||
 - ము క్రు - గా - - - - రు | మో - - - ము | జూ త ||

- కషదనిని శా - రీ | గగం సీ | రీ ని శా ||
 - బ్రీ - గ - రీ - - | - స - - | టీ - మా ||

1. శా రీ గం సీ ని సరీ సని | చా ని శా ని చా | శదనిని దవ ||
 యొ - - - ద్వి చా - - - వ | దే - - - బీ | చా - - - - - ||

2. శా రీ గం కి ని సరీ సని | గమ నదని సరీ సీ |
 యొ - - - ద్వి చా - - - వ | దే - - - - బీ - |

శనిని దదవచము || మగ
 చా - - - - - - - || - - -

|| ర్థము ||

3. - ర పా పా పా | - చ మ చ | చ మ గా మా ||
 - ని ద్వీ ర ని | - చా - క | చిం - - చి ||
 - మ ని చా పా | - చ మ చ | చ మ గా గం రీ ||
 - ము ద్వీ గా తం | - బు - ర | చి - - టీ - - ||

2. శద చా చా శదని సీ | రీ సని రీ సని దవ | మవదవచమగా ||
 - ని ద్వీ ర ని - - - | - - చా - - - క - | చిం - - - - చి ||

మగ మా దని శా రీ సని | శదని దవ | చ మ గా గం రీ ||
 - ము ద్వీ గా - తం - - - - | - - బు - - - ర | చ - - టీ - - ||

శం చం గా మా | శదని దవ | చ మ గా గా ||
 - ము ద్వీ - చై న | మ - - న - | మ - - దే ||

- చి శం గా మా | శద దవ చమ | పా - - ||
 - ము ద్వీ - ర ము | చిం - - - - - | - - - - ||

- ని సా నీ దా | - చ మ ప | చ గ మా || .
 - చ ద్రు త చ్చ | - క - థ | జిం - చే ||

 - చ ద ద చ్చా - ని సా స న | ద ని ద ని | సా సా ||
 - థ క్ర - పా - - - అ - | న - - ను | సే యు ||

 - ద వ ద ని ని సా - థ | గ గ రి స | రి ని సా ||
 - త ర్ద్ద - య - శా - - | - ఱ - వి | ని - వే ||

 సా రి గ రి స నీ స రి స ని | గ మ చ ర ని స రి స |
 శాయ్ - - - గ శా - - - శ | స - - - - నుం - |

 స ని ని ద చ చ మ || మ గ
 థ - - - - - || - - -

॥కథను॥

ఆవకారిక :

ఈ క్రతనమన తృపామచంద్రునికి శాసు మూడు వేళలయందును సేవలు చేసి కొనెడి రాగ్యమును క్యాగ్రాజస్ట్రోమి చెప్పుకొనుచున్నారు. మొదటి చరణమున వేకపణము ననే శంబుర మీటును మేఖలొలుపులు పాడి పాలారిగింపతేసి ఆనందింపతేయుదురట. రెండవ చరణమున సరిప్రాద్యశేఖ వస్త్రిటస్థాన మాడించి భోజనము చెట్టి విధమెనగి స్ట్రోమిని సేవించు రట. మూడవ చరణమున సాయం సమయమున దీశారాధనముచేసి ఘన నయరాగములు పాడి రాగవతులతో గూడి స్ట్రోమికి పవంపునేవ చేయుదురట. ఈదినవర్షము చెప్పు కొనుచు కొలుతు శిరిచున్న కోదండ పాటియగు తృపామచంద్రుని లుట్టు సేవించ గలుగుట తన రాగ్యమని ప్రిహ్ని, సరస్వతి, రుక్మిణి, అర్పిత, సీత, లక్ష్మణుడు మొరడగు వారి కైను ఇట్టి రాగ్యము దొరకి యుంపునా ఆనియు మురిసి పోవుచున్నారు.

ఇందు ఘనరాగములనగా నాట, గౌత, ఆరథి, వరాథి, తృయనుపూర్వీ వంచకము మేతశాఠి, శిథిగౌత, సాకంగనాట, కేదార, నారాయణగౌతయను ఉత్తరపంచకము. ఈ రాగములు అయ్యివారి కాలము నాటికే ప్రసిద్ధములై యొచ్చుచున్నవనునరి ప్రేపము. ఈ రాగము లందు అనేకమంది వీరులతో పోరు సలిపి జిలిని, నిలిచి ధనుష్టంకారము చేయు మహావీరునికిరి గంభీరముగా నుండునవిగా, ఘనరాగములును, వినువారి ఘనములందు ఆర్ధ్రీకరు కరుణము అనందపారవక్షమును గరిగించెడివిగా నయరాగములుఁడుననియు పూర్వాచార్యులు తమ గ్రంథములయందు పేరిక్కానియున్నారు. అయ్యివారేలరో ఈ రచనయందు రాగవిరాగమునండి మూడవరియగు శైక్షరాగములనేడి వర్ధమను పేరిక్కానలేదు. ఆనాడు-యివ్వురు ఘనము రారక దేశముకండి గాప్పుసులని చెప్పుకొనుచున్న వేయ వేయ ప్రాంతములను వేయ వేయ దేశములగా సెచుచు ఒక ప్రాంతపువారు పాడెకి రాగములను పేరిక్కప్రాంతపువారు పాడుకొనుచున్నదు ఆరాగములను దేశియరాగములని పిలుచుండుట కలదు. ఇదియై లక్షణకారులు ఈపరిపు రాగములను చెప్పిన నామములు.

తోడి – అది

ప. కొలు వమరె గదా కోదండపాటి !

కొలు॥

అ.ప. నలుచు బలుకుల చెరియకు రుక్మిణిః

అర్థికు సీతకు లక్ష్మణసి కర్మానై !

కొలు॥

4. నిదవమగమ వదనిదపా - ద | వమగా మవదవ | వమగా గర్భి ||
ఁ - - - - కొ - యవమ - - | రె - - - - - | గ - - దా - - ||

సరి ని సరిగా మ | పా - - | గమవదనిద | వదనిదవమ
- - - కొ - దం ద | పా - - | - - - - - | ఁ - - - - -

5. సరి ని సరిగా మ | పా దవదవ | పా - నిదని ||
- - - కొ - దం ద | పా - - - - | - - - - - ||

6. పా గర్భి సి సా సనిదపా | మా గమవద | ని పా - నిదవమ ||
ఁ - - - - కొ య - వమ | రె గ - - - | - - - దా - - - ||

గగర్భి పా సరిగా మ | పా దవదవ | పా - నిదని ||
- - - - కొ - దం ద | పా - - - - | - - - - - ||

పా - పా సనిదపా | మా గమవద | ని సర్చి సనిదవమ ||
ఁ - కొ య - వమ | రె గ - - - | - - - - దా - - - ||

గగర్భి సరిగా మ | రమదనినిదనిసి | కనిసర్చి సర్చిగర్భి ||
- - - - కొ - దం ద | పా - - - - - | - - - - - - - - - ||

రి ససనిదనిసి రి సనిదపా | వమగా మవదవ |
ఁ - - - - - కొ - య - వమ | రె - - గ - - - |

వమగా గర్భి || పా -
- - - దా - - || - -

7. వ. - - - వదని పా | ననిచానిసర్చి | పా రి సా ||
- - - నలువ కు | వ - - య - - | కు - - ఉ ||

2. ననిదనిపదనిగగక్ | ననిదనిసరిసు | గగరిసు ||
 - - - - నలువకు - - | చ - - - య - - | కు - అ - ||
1. పూనిదపమసనిగరిసూ | నినిదచా | నిసరిసనిదనిసు ||
 - - - - చె - రియకు | యక్కి - - | దే - - - కి - - - ||
- నిదనిదపమసనిగరిసూ | నిసరిససనిద | - సిసూ ||
 - - - - అ - రితకు | సీ - - - - - | - తకు ||
2. రనిసాసనిగరిసూ | నినిదచా | నిసరిసనిదనిసు ||
 - - - చె - రియకు | యక్కి - - | దే - - - కి - - - ||
1. నిదనిదపమసనిగరిసూ | సరిగరినిసరిసు | నిదనిసూ || రనిసూ
 - - - - అ - రితకు | సీ - - - - - | - తకు ||
2. నిదనిదపమరించిరి | సారిగరిససరిసని | దనిసూ ||
 - - - - అరితకు | సీ - - - - - | - తకు ||
8. ధనిసనిదనిసరిగరింసని | సరిగరింససని |
 - - - - అ - రి - త - కు - | సీ - - - - - |
- నిదనిసరిగరి ||
 - - తకు - - - ||
4. రిససనిదనించిరి | రిగమాపమగరిరి | సనిదనిసరిగరి ||
 - - - - అరితకు | సీ - - - - - | - - త - కు - - - ||
5. రిససనిదనించిరి | రిగమాపమగరిరిపమ | గరిరిసూ ||
 - - - - అరితకు | సీ - - - - - | - - తకు ||

ఓ స స ని ని ద ని సా స ని చా | చ ద ని ద ప మ ప గ | మ వ ర నీ ||
- - - - - అ - - క్లై - లు | ని - - - - క - | ర దై - - ||

స రి సా రి ని ద ద మ | గ మ ప ర న స రి గ | - రి స ని ద ప ష మ ||
న - - కొ - ల వ మ | శ - - - గ - - - | - - చా - - - - - ||

గ గ రి స ని గా మా ర | పా - - | పా - - ||
- - - - - కో దం త | పా - - | పో - - ||

వ. - - - పా ప పా | పా - - | - ప మ గా ||
- - - వే కు వ | జా - - | - ము - న ||

గ రి స రి గ రి సా - ని | సా - - | ధ ని స 8 ||
- - - - వె ల యు చు - - | - - - | - - - - ||

2. గ మ ప ర ని చా ద చా | పా ద ప మా | ప మ గా మ గా ||
- - - - వే కు వ | జా - - - | - - ము న - - ||

గ రి స రి గ రి సా - ని | సా - - | ధ ని స 8 ||
- - - - వె ల యు చు - - | - - - | - - - - ||

8. - - - ద చా ని స రి గ రి స | ని స రి సా ని ద ని | స సి ద ప పా మ ||
- - - వే - కు - వ - - - | జా - - - - ము - | - - - న - - ||

ప మ గ రి గ రి సా - ని | సా సా రి గ | రి స రి స ని ||
- - - - వె ల యు చు - - | - తం - - | - - బు - - ||

ధ ని దా స ని ధ ని సా | - - మ ద నీ | ని ద మ మ ద ద మ ||
ర - - చే - - కొ ని | - - గు - - | ణ - - ము - - - ||

గర్చిన మగుడ | వదనిదదపపమ | దదపా ||
 - - - కెలు వోంద | పా - - - - - | - రుచు ||

పా - వదనిసా | సనిచానిసంపా | - రనిసా ||
 - - త్రి - కరు | ని - - క - - - | - త్రి - క ||

సా - సా ఓసని | ననిచానిస | నిసంసననిచా ||
 - - చించా - - | మ - - ణ - | ॥ - - - - - ||

చా - సనిగారిసా | నిసంసననిసా | సదనిసా ||
 - - అ - - క ఱ | క - - - - - | - - రపా ||

పా - దనిపాసనిచా | వదనిదతమవగ | మావదని ||
 - - లా - - - రగిం | వ - ను - - - ణ - | - స - - ||

సంగారిసంసనిదపా - మ | గమవదనిసంగ |
 - - - కొ - లు - వమ - - | రె - - - - - |

ఓసనిదపమగరి || పా
 పా - - - చా - - - || -

అపాపక :

శ్రీ ! త్రసమున పుణ్యకీర్తముల యుదు మునిగి పుణ్యము శార్పొంచుకొన దళమవారి మద్దేంబి శ్యాగరాజస్వామి “ శ్రీమహంద్రుని శ్యానిచి వృగుదయ కమేమునఁదుంచు కొను చాపికి పుణ్యసదులయేదు స్వాసమాలాదు వెర్తిన మేలి ? సృష్టియు దలి సమ శ్రుతిస్తుఁయందు నిఁడియు జేకి ఆ పురమాత్ముని లీంఱు తెలిసికానినహో చాందా ? ” అని విశేషించి గంగు నూపురసున చాల్పిన రంగని పశ్చి ధివిగం కావేరిని చెప్పుచు నిట్టి కీర్తములన్నియు ఆపరమాత్ముని యుదే నున్నవని నిరూపించుచున్నారు.

తోడి – అది

- ప. తోడి నమలు దయచోక్కటిలో సుండగ
ఎట్లి తిరిగచే ఈ మనసా ! తోడి॥
- అ.ప. సూటిగ శ్యామసుందరమూ త్రిని
మాటి మాటికి అందే మనాశలకు ! తోడి॥
- చ. గుగుపూరంబునను ఇనించను
రంగని గావేరి గని రాశీల్లను
లొంగులు శ్రీ రఘురాధుని చేపుతో
తొగకే శ్యాగరాజ మనవి వికవే ! తోడి॥
- ప - - దా - ని సా | సా స ని | కి సా ||
- - తో - బి న | దు య - | ర సు ||
- - చా ని స స ని | ర శవ ము | గా గా ||
- - భో - బి తో - | సు - - - | ర గ ||
- - మ సి ర ద ము | మ గ గ ర | ర స ర ది ||
- - ర - ట కి - | థ - థ - | రె - ర - ||
- సా - - - గ ము | వ ర ని స | - స ని ర ||
వే - - - కు - | మ - - - | - న - సా ||

2. వముదా - ని సం | గం రీ | సని సా
-- కో - టి న - | దు - లు | ధ - ను

సా దా ని సి న ని | ని సం సని | దవవము ||
- ఛ్యో - టి లో - | నుం - - - - | త - గ - ||

గా మ సి ద ద ము | మ గ గ రి | ర స ర ని ||
- ఏ - టి కి - | థ - థ - | గె - ర - ||

సా - - ర గ మ చ | ద ని స ం | గ ం స ని ||
చే - - ఉ - - - | మ - న - | - - సా - ||

ద ముదా - ని సా | సా స ని | సా - - ||
- - కో - టి న | దు లు - | - - - ||

అ. ప. - - దా - వ దా | ని సం సని | దవవము ||
- - సూ - టి గా | టాయ్ - - - - | మ - - - ||

గ మ ద పా ద సి | స ని ద చ | ద ని సా ||
- - ము - ద ర | మూ - - - | క్రి - ని ||

- - స ని ద ద దా | గ ం రీ | స ని సా ||
- - మూ - - టి మా | టి - కి | మూ - చే ||

- - ద ద ని సా ని | దవవము | గ ం స రి || గ మ
- - మ హో - రా - | జ - ల - | కు - - - || - -

||కోటి||

చ. - - పా - ద పా | మా మ గ | గ ం గా ||
- - గం - గ మా | పు రం - | బు - న ||

- - మ సి ద పా | చ మ గా | గ ం రీ ||
- - మ - జ - | నిం - - | చ - ను ||

సా సరీగరి | సా సవన్మి | దూ ధని ||
 - రు - గని | గ ని - - | చూ - - ||

పా తిసరిగా - | మా పా | దనీద ||
 - వే - - ర - | రా తి | - - అ ||

పా చా - వ చా | ని సరిసని | దవ చమ ||
 స పొ - గుచు | క్రీ - - - - | ర - ఘు - ||

గమద పా దనీ | స నిదప | దనిసా ||
 - - వా - భని | క్రీ - - - | మ - తో ||

పా సి నిదదచా | గరీరి | స నిసా ||
 - పొగ - దుత్యు | గ - - | రా - ఆ ||

పా దదనిసచని | దవచమ | గరిసరి || గ మ
 - మన - వివి - | న - - - | వే - - - || - -

||కృష్ణ||

పత్రారిక :

శ్రుతి క్రమమన “సియంరవ్యాజ ప్రేమము నిబుపుకొన్న వారగు సీతాదేవి, విధిషణు, అంజనేయుడు మొవలగు వారిని రక్షించుటకై సీత సుగ్రీవమైత్రి, రావణవంహారము మొవలగునవి చేసి సీతక్కులము సుతోషపెట్టలేదో ? నాయందు సీతేం యాచరాకు !” అని శ్రీరామవంద్రుము మున్ను తన క్రుంకై చేసిన కార్యములను శ్రీకాళాశ్వరమై యొక్కి చెప్పుచున్నారు.

తోడి – 46

- ప. చేసినదెల్ల మరచితివో ఓ రామ రామ ! ||చేసిన||
- అ ప. ఆనకొన్నట్టి నన్నులయించుటకు మున్ను ! ||చేసిన||
- ప. ఆ లోసీకైన క్రుంరాలో యనుచునాడు
ప్రాయ మారక రవి కాయని చెరిమియు ! ||చేసిన||
2. శాపతపృష్ఠకును విధిషణుని కొర కాది
చేపుడగు తమ్ముని పోషించమని రాజు ! ||చేసిన||
8. రామ శ్రీకాళాశ్వర ప్రేమావకార సీతా
శామ మాటలు దెఱ్ప శ్రీమాంజనేయుంహార్ము ! ||చేసిన||

1. పా - దని దవముగా | మవదవచముగా | గరిషా - ని ||
చే - - - సి - న దె | ఔ - - - మ - - | ర - - చి - - ||

ధనిషా - - పా | - - దవము | చమగము ||
చి - వో - - శీ | - - రా - - | మరా - - ము ||

2. చదనిసంచిసనిదవముగా | మనిదము | గరిషా - ని ||
చే - - - - సి - - న - దె | ఔ - - మ - | ర - చి - - ||

ధనిషా - ని నరిగమవదనీ | రాదనిసని | దవచమగము ||
చి - వో - - - - - - - | రా - - - - | మ - రా - - ము ||

3. చదనిసంచిసనిదనిషాసానిద | చమగమవదనిసు |
చే - - - - సి - - - న దె - - | ఔ - - - మ - - - |

నిదవమగరిషని ||
ర - - - చి - - - ||

ధనిషా - ని నరిగమవదనీ | రాదనిసని | దవచమగము ||
చి - వో - - - - - - - | రా - - - - | మ - రా - - ము ||

4. చదనిసంగిసంచిసనిదనిచదమచ | గమవదనిసనిద |
చే - - - - సి - - - న - దె - - - | ఔ - - - మ - - - |

వమగరిషంచని ||
ర - - - చి - - - ||

ధనిషా - ని నరిగమవదనీ | రాదనిసని | దవచమగము ||
చి - వో - - - - - - - | రా - - - - | మ - రా - - ము ||

5. పదనిసరిగరిసనిదశదనిసరిగ | రిసనిదశమనిద |
చే - - - - స - - - న - దె - - | ల్ల - - మ - - - |

పమగరిసరిశని ||
ర - - - రి - - - ||

ధనిసా - నినంగమపదని | దాదనిసని | దశపమగమ ||
థ - వో - - - - - - - | రా - - - - | మ - రా - - మ ||

6. పదనిసరిగపమగపనిదశగమ | పదనిసరిసనిద |
చే - - - - స - - - న - దె - - | ల్ల - - మ - - - |

పమగరిసరిశని ||
ర - - - రి - - - ||

ధనిసాసరిగమహాగమ | పదనిదశదని | శారిశనిదశమ ||
థ - వో - - - - - - - | - - - రా - - - | మరా - - మ - - |
||చేసిస||

7. పా - దనిదనిదని | సా - సదని | సా సదపమ ||
అ - - - ఈ - - గో | న్న - - - - | ట్ల - - - - ||

8. | సా దనిసా | దనిరిశనదశమ ||
.. .. | న్న - - - - | ట్ల - - - - - - - ||

9. | సరిసరినిసాని | దనిరిశనిదశమ ||
.. .. | న్న - - - - - - | ట్ల - - - - - - - ||

4. | నిరిగిరినిసరిస | దనిసనిపదనిస ||
.. .. | న్న - - - - - - | ట్ల - - న - - - H

సా ని రీ సా సా ని దని సా ని | - దా చద | ని దవము దా ||
స్నే - ఱ - యు - - - చ | - టు.కు - | - - ము - ము ||

పదని సంచినదని దదవముగరిసని | సా - సా - ని | ధనిసరంగమవద ||

పదని వదమువగముగదవవమగచ | నంగి నంగి నిసని |

ధనిపంగమవద ||

పదని వదని సంచిని సని సని దవ | పదని వదమువమ |

గమవదని ని సా ||

పదని సంగమగరిసాని దని సా | పంగి ని దరికః |

ని దవసని దవమ ||

||చేసన||

చ. గా - గా రి సా రిగ | మహా దవ | వము గా రిస ||
చా - మా - టు - - | శాయి - గ - | - - చా - ఇ ||

స సన్ని ధ ధ సా సన్ని సా | స సంగమ | పదవదమవ ||
ప్రే - - మా - - - వ | శా - - - ర | సి - - - శా - ||

గమగమదవదా | ని సం ససని దా | దని సా ||
శా - - మ - - మా | టు - - - య - - | దె - ట్యు ||

సా రి గి రి స ని సం ససని సి దని స | ని దవదని దా |
ట్టి - - - మాం - - - జ - - - | - - సే - - యు |

దవవమవగమ ||
ట్టు - - - హాణ్డు ||

శూ - దనిదశతుగా | మవదశతపతుగా | గర్జి శా - ని ||
శై - - - సి - శ దై | ల్ల - - - మ - - | ర - - వ - - ||

ధ ని శా - - - - | - - - - | - - - - ||
థ - నీ - - - - | - - - - | - - - - ||

అవకాశిక :

కృత్తిక రూపమును “కలియుగమునందు పుట్టినవారికి విషయములందటి క్యాపొహము నుండి తప్పించుకొనుట తరఫు ? ధనకనక వస్తువాహనములను విషముచు సెంచి శామల వస్త్రాలంకారములు, ముగుసులు మొదలైన వాటి సాగుసులు హాచి త్రమించక మమము విషయములనుండి తోలగించుకొని ఇంటి మల్లె మంచారాది సుమములతో శ్రీరామచంద్రుని శూక్రించుచు తరించుట సాధ్యమూ ?” అని క్యాగరాజస్వామి చెప్పుచున్నారు.

తోడి – రూపకం

వ.	తప్పించికి పోవ తరఫు రామకిలో !	॥తప్పి॥
అ.వ	ముప్పున విషయ తటాకమున మునుగక దృఢమనసై !	॥తప్పి॥
చ.	కంచు చొరలు లోహ ధనకనకములను ఇంచి విస
మంచు మఱియు బెంకులనుచు సెంచియంటని మనసై !	॥తప్పి॥
2.	సంగనాచల మానగు యాగ వస్త్రమిల శాగుగ
ముంగురులను గని యింతరంగమునను ఆశించక !	॥తప్పి॥
3.	ఇంటి మల్లె మంచార పరోజములను మనసార
రాజవథముచే క్యాగరాజమతుని శూక్రించక !	॥తప్పి॥
వ.	సా స సని ద చ ర ని సని ర చ చ మ చ
త ప్పి ల్ర - త త పో - - - - - - - - చ	
	<u>చ గ మా</u> ర చ దా పా - - ర చ ర చ
త - ర మా - - - - - రా - మ -	
2.	సా క సని ద చ గ మ చ చ ని స ర సని ద చ మ
త ప్పి ల్ర - త త పో - - - - - - - - చ -	

పగ్ మూ | ద చ దా || పా | - - ద చ దని ||
త - ర | మూ - - || - | - - రా - మ - ||

3. సొ | స సనిదచ || చ మగ మ | చ దని స రి సనిద ||
త | చ్చి ల్ర - కి || పో - - - | - - - - - వ - ||

పగ్ మూ | ద చ దా || పా | - - ద చ దని ||
త - ర | మూ - - || - | - - రా - మ - ||

4. సొ | స సనిదచ || చ దనిద | ని సని స రి సనిర ||
త | చ్చి ల్ర - కి || పో - - - | - - - - - వ - ||

పగ్ మూ | ద చ దా || పా | - - ద చ దని ||
త - ర | మూ - - || - | - - రా - మ - ||

5. సొ | స సనిదచ || ని సనిదచ | చ మగ రి సరిగ మ ||
త | చ్చి ల్ర - కి || పో - - - | - - - - - వ - ||

పగ్ మూ | ద చ దా || పా | - - ద చ దని ||
త - ర | మూ - - || - | - - రా - మ - ||

6. సొ | స సనిదచ || రి సనిద | సనిదచ ని దవమ ||
త | చ్చి ల్ర - కి || పో - - - | - - - - - వ - ||

పగ్ మూ | పా ద చ | మగ రి స || పగ్ మూ | పా ద చ దని ||
త - ర | మూ రా - | - - మ - || క - క | పో - - - - ||

7. " " " " " సనిదని | సరిగ మ చ దని ||
క - క - | పో - - - - - || ||తచ్చి||

అ. నినిర | నినివద్దదము || వగ | మదచద ||
ము - - | మ్ము - నవి - ము || యత | టూ - - క ||

నిగ | సరినిసు || దనిసా | సరిసని దవదని ||
మున | మునుగక || ర్పు - థ | మ - న - లై - - - ||

సా | స సని దవ || దనిసని | దవచువ ||
త | ప్పు బ్ర - తిక || పో - - - | - - - - - ||

వగమూ | దవదా || సా | - - - - ||
త - ర | మూ - - || - | - - - - ||

చ. సా | వదచుగము || మదచ | దనిససు ||
ణా | తే - మ - - లై || మం - - | దా - రన ||

శిగ | శరినిసు || రని | సని దవ ||
రో - | ఇములను || మున | సా - రగ ||

చా | దగగశిసు || సనిచా | రనిసా ||
రా | ఇవ - ధము || చే - - | శ్యా - గ ||

సరిగశి | నినిశిసదనిసని || వదనిసు | శిసని దవదని ||
రా - - - | ఇ - ను - మ - ని - || పూ - - - | తిం - - - చ - క - ||

సా | స సని దవ || దనిసని | దవచువ ||
త | ప్పు బ్ర - తిక || పో - - - | - - - - వ ||

వగమూ | దవదా || సా | - - - ||
త - ర | మూ - - || - | - - - - ||

చిట్ట స్వరము :

స కి స | సా దని వద మ వ || గ మా గ | రి సరి ని ధ ని శ ర ||

ధ ని గ ర | ని ధ గ మ ని ద మ గ || ద ని గ ర | ర గ ర ర ని ద ద న ||

ద మ గ మ | ద ని గ కి ని ర న || - ద ని ద | - మ ద చా ని ద న ||

అవకాశిక :

క్రో కి ర్తన సాహిత్యము పరిశీలించినచో భద్రగిరి రామచాసులు చెప్పిన “నను బ్రోసునుని ఎన్నావే ! సీకమ్ముకల్లి” అను కి ర్తన జ్ఞాపకమునకు వచ్చు చున్నది. ఇందుగల చరణము అందు | పేమతో శ్రీరామవంద్రుడు తనను ముద్దించేశ, సీకమ్ము పదములకు | మొక్కచున్న తనను లారించుచున్నప్పుడు భరతుచు, తన పరిచర్యలకు సంతసించి మెంప్రొనుచున్నప్పుడు లక్ష్మీఖమ ‘స్వామీ! భక్తుడను శాంగరాజును కడుచేంచరాదా ?’ అని నిమ్మ వేహంగా నిదయచు రామకొన్నావా శ్రీరామవంద్రా !” అని అయ్యివాచు అధుగుచున్నారు.

తోడి – డుంపె

ప.	చాచుకోవలెంటా చాళరథి నీ దయ !	॥చాచు॥
అ.ప.	జూచు వారలలోన చులక సే నను జాచి !	॥చాచు॥
చ.	కవికరము కాంతమై గలిగి ముద్దించేశ
జనకజ నామాట సమయమని బిర్కితే !	॥చాచు॥
థ.	కరగి పదముల వాలగని కరుణసేయువేశ
భరతుడెంతో నన్ను భక్తుడని పరిపితే !	॥చాచు॥
స.	సేమమున బరిచర్య సేర్పును లోగదువేశ
సొమిక్కి శాంగరాజుని మాట బిర్కితే !	॥చాచు॥

5. చా - వదనివరువ || గమువదవముగాగరిసా ||

1. చా - చు - - - కో - || - - - - - వ - - లె - నా ||

శారిగరిసరినిననిద్వాసిసా || గరిగామాగమగమసా ||

చా - శ - - - - - ర ది || సి - రు - ర - యు - - ||

2. చా - వదనిసనిదరనిదా || వముగామవరపవముగాగరిసా ||

చా - చు - - - - - కో || - - - - - వ - - లె - నా ||

8. చా - రనిసరిసనిరనిసా || నిరహమవదవముగాగరిసా ||

చా - చు - - - - - కో || - - - - - వ - - లె - నా ||

4. చా రనిసరిగరిసనిదనిసరిసనిదవ ||

చా చు - - - - - - - - కో - - - ||

వముగామవరపవముగాగరిసా ||

- - - - - - - వ - - లె - - నా ||

శారిగరిసరినినిద్వాసిసా ||

చా - - - శ - - - - ర ది ||

ధనినరిగాసరిగమసాగమవరసిదవము ||

ని - - - రు - - - - ర - - - యు - - - ||

చా - వదనివరువ || గమువదవముగాగరిసా ||

చా - చు - - - కో - || - - - - - వ - - లె - నా ||

అ.ప. చా - చా చా - నిసని || రానిసరిసగరిసనిసా నిరవము ||

1. చూ - చు చా - - - || - ర - - - ఉ - - - తో న - - - ||

2. చా ని ని ద ప మ గ మ వ ర ప ర ని సా - ని ||
 చూ - - - చు - - - నా - - - - - ||

చా ని ని స రి స రి ని ద ని సా ||
 - ర - - - ల - - - రో - న ||

స రి స రి ని స ద ని ద ని సా ||
 చు - ల క - న - సే - - - - ||

స రి స రి ని స రి సా ని ద ప ద ప చా మ గ మ ||
 న - - - న్ను - జూ - - - చి - - - - ||

చా - - ప ర ని ప ద ప మ || గ మ మ ప ద ప చ ప మ గా గ రి రి సా ||
 చా - - చు - - - - రో - || - - - - - వ - - లె - - నా ||

5. గా గ రి గ మ గా ప రి || స రి గ మ ప ద మ ప ద ప చ ప మ గా గ రి సా ||
 క ని - - క - ర ము - || కాం - - - - క - - - పై - - - - - ||

సా రి గ రి స స ని స రి స ని ధా ధి సా || గా గ రి గ మ మ గ రి పా ||
 గ - - ర - - - - - ము - || ది చు - - వే - - - - క ||

ద ద పా మ ప ద ప చ ప మ గా ద ద || ప ర ని స రి స రి రి స ని ద ని సా ||
 అ - న క - - - జ - - నా - || - - మా - - - - - - - ట ||

స రి స రి ని స ద ని ద ని సా ||
 స - - మ - య - మ - - - - ||

స రి స రి ని స రి సా ని ద ప ర పా మ గ మ ||
 ని - - - - ఱ - - - - ఱ్క - కే - - ||

చా - - ప ర ని ప ద ప మ || గ మ మ ప ద ప చ ప మ గా గ రి రి సా ||
 చా - - చు - - - - రో - || - - - - - వ - - లె - - నా ||

ప్రశ్నలకు :

శ్రీ కృతమున దేశ దేశములయందును తన శక్తిదగు శాంగరాజస్వామి కి క్రతులు శాఖలు క్రతముగా గానము చేయుట భుత్తిముత్తిప్రదషని శ్రిరామవంద్రుడు శక్తినికి ట్రి వెల్లి పరచెనని. శాంగరాజస్వామి అనందముతో “దాశరథి నీబుణము తీర్చు నాతరమా ?” అని శ్రిరామవంద్రుని కొనియాదుచున్నారు.

‘గచేషబువా’ అను ఉత్తరాని గాయపదు స్వప్నమునందు శ్రిరామవంద్రునిచే శాంగరాజస్వామివారి సుగిశకుచనా విచేషముల గాంధీర్యములను. శక్తికురకును గురించి ప్రతోభింపబడి వంచనదమునకు వచ్చి వాచిని దరిగించి తన స్వప్నపృశ్చాంతమును చెప్పుణొని వారి వద్ద కొలింగి కాలము నివించివెళ్లిరట. ఆ ‘గచేషబువా’ను కలును కొన్నప్పుడు స్వామివాయి యూకి క్రత పాదుఁఁన్నారని ప్రతిథి. ఇది అచు కృతముగా వచ్చుచున్నకథ

తోడి – అది

- ప. దాశరథి నీ రుణము తీర్చునా
తరమా పరమపాపన నామ ! ॥దాశరథి॥
- అ.ప. ఆశిర్వద దూరదేశములను ప్ర
కాశించ తేసిన రథికిర్మణి ! ॥దాశరథి॥
- చ. శక్తిలేని కవి జాల వరేణ్యుల
శాఖమెలుగదేరని కంలో ఇని
భుత్తిముత్తి కల్గునని కి క్రతముల
టోభించిన శాంగరాజ కరార్పిత ! ॥దాశరథి॥

1. - శ ధి గగగా గ రి రి | శ ద చ ర | ద చ చ మ మ గ గ ||
 - దా - శ ర ధి సి - - - | - బు ఱ ము | తి - - - ర్పు - నా - ||
2. రి న న ధి ర గ గా గా స రి గ మ | చ ర చ ర | క చ చ మ గ మ ||
 - - దా - - శ ర ధి సి - - - | - బు ఱ ము | తి - - - ర్పు నా ||

వ చ చ వ చ చ చ | చ చ చ చ చ |
 1. - త ర మ ా చ - - - ర - - - మ - - - |

ం సా ని చ చ చ | చ చ చ చ చ |
 - పా చ - న - | నా - - - మ ||

గ రి ర చ చ చ చ చ | చ చ చ చ చ | చ చ చ చ చ |
 - - త ర మ ా చ - - - ర - మ - | - - పా - చ - న - |

ర చ చ చ చ | గ ర
 నా - - - మ || - - -
 ||దాశరథి||

అ. వ. - ద ద ద చ చ చ చ | చ చ చ చ | చ చ |
 - ఆ శ తి - - - ర - దూ - - - |

ద ద చ చ చ చ | చ చ చ చ |
 ర చే - - - శ | ము - ల ను - ||

స స కి గ కి స స చ చ | స స స చ చ | పా - ని ద చ చ చ | గ ర
 ప్రైకా - శిం - చ - చే - సి | చ చ చ చ | చ చ - - - మ - ది - ||

2. | - చ చ చ చ | పా - శ చ చ చ | చ చ చ | గ ర ||
 - ర శ క శ | శ శ - - - - మ - ది - ||
 ||దాశరథి||

ర. - ర దనిదశామూ - గ ము | - వమవగమగ | నరిగా ర చ ||
- భ క్రిరే - - ని - క వి | - జా - - ల - చ | కే - - బ్యాలు ||

- ద మర నిదమూ గమవద | నిదమగరిని | భన్నినరిగగ ||
- భావమెబు - గ రే - - - | - ర నిక - థ - | తో - - - అని ||

- ర ర దనిదని సా సనిదా నిసనిద |
- భు క్రిము - - - - క్రి - గ - - - |

ద దరిసరి సా | సనిదా ర సి ||
బున - ని - కీ | క్ర - నము ల ||

స సరిగ కీ కనిద ని స | సస నిదని |
- తో - థిం - చి - న తాయ్ - | గ రా - జక |

సా రిగ సరిని దమగరి || 8

రా - - - - ర్పు - త - || -

||దాశరథి||

೨೫೪

ప్రతి రక్తప్రశ్నల క్రతివిజయమను యహగానమనందు కాల్గోరాజస్వామివారు చెప్పినటి. తన వైశాఖమండల తరిసి అలంకారాది విశేషములతో దేవేశ్వరుడు, పప్పొడుని ప్రశారి కరుణాని వమసులిడ్చి శారీంచుచున్నప్పుడు ఆస్మామిసి రక్షించుటకు వచ్చిన సందర్భము నందాదిమే యాకి రన.

శ్రీ రావత్తి

- ప. దొరకునా యని సురల్దోర వెడతమ గనరే ! ||దొర||

చ. కఱు బంగరు వల్యగట్టి సాముడ్లుతెట్టి
హరిసేవ గనులార నంతరంగమనను గన ! ||దొర||

2. ఘనమైన హరిశామ గానమొనరించి
అచుతును హరిసేవ పల్పనెవ్వరిక్కిన ! ||దొర||

3. సేదుతన సోము పంచీచెరెనని హరిని
చాదుయు మనసార వేదుయను సేవించ ! ||దొర||

4. రాషుముఖుడ వనికా రమణీతో తెలగగ
ఖాళించు శ్రీశ్రీగరాజ సమ్మతుని గన ! ||దొర||

ప. ఒగ | మదనిశా || నిరీ | నిసనినిదర ||
దొర | చునా - - || యని | సుర - అ - - ||

మని | నిదదమ్ మగగర || ననిదని | సాంగమ్ ||

కొర | వ - త - ల - న - || గ - న - | రే - - - || మొర్మా||

ప. నసర | ఒగమా - || మగర | రహసని || సా - ని; గామ్మా - దమా ||
కఱ - | కు - ణం - || గా - - | యవణ్ణ - || గ - - | టై నా - - ముష్టి||

పగమగ | మదచా || రచ | రగరిసీ || సచిదథి | సారిసీ||

య - - | ఏ - - టై || మారి | వే - - వ || క - ను - | లారగ ||

దనిస | నిసనిడచ || మచ | చచమగరిస ||

నం - - | తరం - - గ || మున | ను - - - గన ||

||కొర||

అవకాశిక :

శ్రుతి ! ర్తనమున తీవులకు పశ్చామైన సుఖాన్యోషణను పురస్కరించుకొని “స్వామీ! నియ దు లగ్గుమైన మనస్సుకు కలుగు సుఖమే సుఖము. ఆగనోడైనమైన నీరూపము అనికఠ దుర్గాభావమైన నీ పరాక్రమము, రయకరిగి విను వారికి ఆనందమును కలిగించు చుండికి నీ చల్లని మాటలు, మున్నుగునవి యముభవించి ఆనందించిన వారికి నిను వినాసుఖము గాన వచ్చునా ?” అని రాగరసికుచు, రాగరహితుడునగు పరమామృగైనిగురించి త్యాగరాజస్వామి పాదుకొనుచున్నారు.

తోడి – రూపకు

వ నియవినా సుఖముగాన నీరథవయనా !	సిను॥
అ.ప. మనసుకెంతో యానందమై మై పుతుకరించగ !	సిను॥
చ. రూపము వ్రతాపము శరచాపము సల్లాపముగల !	సిను॥
2. కరుణారస పరిపూర్ణ వరదామృదువార్తలు గం !	సిను॥
3. రాగ రసిక రాగరహిత త్యాగరాజఫాగధేయ !	సిను॥

1. స స | రి గా - || ము ము | ము గగరి న ||
ని ను | వి నా - || ము ల | ము - గా - - న ||
2. స స | సరి గా - || ము వ | వి ము గరి న ||
ని ను | వి - నా - || సు ల | ము - గా - - న ||
3. స స | సరి గా - || ద చ | ము వ ము గరి న ||
ని ను | వి - నా - || సు ల | ముగా - - - న - ||
4. స స | సరి గమ ప ము గమ || ప ర శా | ము వ మూ గరి న ||
ని ను | వి - నా - - - - || సు - ల | ము - గా - - న - ||
5. స స | సరి గమ దా || ద ర ము | ము గగరి న ||
ని ను | వి - నా - - || సు ల | ముగా - - - న ||
6. స స | సరి గమ ప ద ని || ద చ | ము వ ము గరి న ||
ని ను | వి - నా - - - - || సు ల | ముగా - - - న - ||
7. స స | సరి గమ ప ద ని స || స ని ద చ | ప ము వ ము గరి న ||
ని ను | వి - నా - - - - - || సు - ల - | ము - గా - - - న - ||
8. స స | సం గమ ప ద ని స || రి గరి స | స ని ద చ ప ము గరి ||
ని ను | వి - నా - - - - - || సు - ల - | ము - గా - - - న - ||
1. స సరి | రి గమ ప ద చ ద || శా | - - చ ము గరి ||
ని - - | ర - ఇ న - య - || నా | - - - - - - - ||
2. స సరి | రి గమ ప ద ని || ద ని స | - ని ద చ ప ము గరి ||
ని - - | ర - ఇ న - య || నా - - | - - - - - - - ||

8. సరిగు | పగుపదని || దపదని | శాసిదశుగరి ||
 ని - - | రణ - న - య్య || నా - - - - - - - - - ||

4. సరిగు | వదగువదనిస్ || తిగతిస్ | నిదనిదవుగై ||
 ని - - - ర - - - న - య - || నా - - - - - - - - - - ||

న స | న రి గా - || మ వ | ద ప ప మ గ రి || సా | - - - ||
వి ను | వి - నా - || మ ఖ | ము - గా - - - || వా | - - - ||

ఆ. వ పదచ | మ మ పమ మగ || గ 88 | న న 8 గా ||
మ - న | ను కెం - - తో - || - - - యొ - - నం ||

వనిని | వదా - || దనిసా | సనిదశవమగరి ||
రషై - | - షై - || పు - ० | క - ०० - చ - గ - || ||నియ వినా||

చ. దా | ద దా ర || మ గ మ | వ ద ని ద ద ||
రూ | వ ము [వ] || శా - - | వ - ము శ ర ||

ని సంగ | ం స ని దా || ద ని సా | స ని ద వ వ మ గ ర ||
చ - - - | చ - ము - స || ల్ర - - | చ - ము - గ - ల - || ||ఇనువినా||

2. ವದ್ದು | ವಮಗಾಮವ || ವದನಿ | ರವದನಿಸು ||
ಕ - ರು | ದ್ವಾ - - ರನ || ಚ - ರಿ | ಪ್ರೂ - ರ್ಪ - - ||

స రీ సా | స ని దా దని సా || ద ని సా | స వి దవ వమగ ః ||
వ - ర | దా - - మృ - దు || వా - - | కు - ల - గ - - - ||

8. పా | వముగమత || శదని | రశదనినిస్ ||
రా | గ - - ర - . సి క || రా - - | గ - ర - హిత ||

ద ని సం | గా ం స స ని ద త || ద ని పా | స ని ద చ ఫ మ గ ఱ ||
శాగ్ - - - | గ రా - - - జ - || భా - - | గ - శే - - య - ||

స న | స ఱ గా - || మ త | క చ త మ గ ఱ || పా | - - - - - ||
ని ను | వి - నా - || సు ల | ము - గా - - - || న | - - - - - ||

●వక్తారిక :

ఈ ! క్రమమన సీదయ రావలోక ! నేనెంత వాడనము వేదశాస్త్ర పురాణములు నీవే గతియని మొఱలెట్టు "మన్మహయ్యా ! ఈ రావన మదవిచారా, మానిషపూర్ణా !" అని మొన్ని యో పరమాత్మ తక్కులో దకమంగు విజేషణములతో శ్రీరామచంద్రుని ! గ్రూచుచు, తన యల్పిత్యమును, అయ్యవారు చెప్పుకొనుచూస్తారు.

తోడి - అది

ప. సీదయ రావలోక నేనెంతవాడను రామ ! ||సి||

అ ప, వేదశాస్త్ర పురాణములన్ని సి
వే గతియని మొఱలెట్టు గసుక ! ||సి||

చ. సార సార కాంకార చక మద వి
దార సుందరాకార సుగుణ సుకు
మార మారమణ సీరక్షా ప్రకుల
పొరావార సుధా రసహర ! ||సి||

2. **శ్రీహరే పర విదేహాజాదిష వి**
వాహా దఃఖరిషుదేహా శేష సము
శాహా సజ్జన సమూహావైరి మద
దాహా మాని హృదేహాన్యా ! ||సి||

8. ఆదిదేవ దేవాది మృగ్య సన
కాది విమత కామాది పద్ముణ హ
రాది మద్యరహితాది క్యాగ రా
జాది నందిత వివాది మద హరణ ! ||సి||

ని స కి సి ర మ ద ద మ గ మ వ ద వ | వ మ గా గ రి | సా - ని ని ధ సీ ||

1. సే - - - - సెం - - - త వా - - - | - - - - - | త - - - - - ||

సా - - - - - | - - - - | గ మ వ ర ||

ము - - - - - | - - - - | రా - మ - ||

ని స రి స కి సి రా ప ర ని ర ద ప వ మ | గ గ రి సా - ని | ని ధ సీ సా ||

2. సే - - - - - సెం - - - - - త - | వా - - - - - | త - - మ ||

సా | ధ సి స రి గ మ వ ద
| రా - - మ - - -

3. ని స రి రి స ని ర ని స స ని ర ప ర ని ని | ద ప మ వ ద ద ప మ | గ మ ని ర,||

సే - - - - - సెం - - - - - త - - - | - - వా - - - - - | త - - - ||

పా ర ప మా ప మ గా గ రి | సా - - | సా - - ||

ము - - - - - - - - | రా - - | మ - - ||

4. పా - ద సి ని ని చా | పా ర ప మ ప | ప ప మ గ మా ||

పే - - ద - - | శా - - - - | త్రు - - - పు ||

ప ర ప వ ప మ పా - - | ర సి ర ని | సా - - ||

చా - - - - ణ - - | ము - ఱ - | సీ - - - ||

5. పా - క ని ని చా చా ప ర ని స | ర ని ప ద మ ప | ప ప మ గ మా ||

పే - - - - - శా - - - - | - - - - - | త్రు - - - - - పు ||

ప ర ప వ ప మ పా - - | ర ప ర ని | సా - - ||

చా - - - - ణ - - | ము - ఱ - | సీ - - - ||

3. శ - ర ని ద చా వ ద ని స | రి స ని ద వ ద ని ద | ని ద ప మ చా ||
చే - - - ర చా - - - | - - - - | - - - త్తు - - - | - - - త్తు ||

వ ద ద ప చ మ పా - - | ద వ ద స స రి స ని | ద వ ద ని సా ||
చా - - - - ఱ - - | ము - - - - - - - | ఱ - - - నిష్ట ||

4. శ - ర ని ద చా వ ద ని స | రి స ని ద వ ద ని ద | ని ద ప మ చా ||
చే - - - ర చా - - - | - - - - | - - - త్తు - - - | - - - త్తు ||

వ ద ద ప చ మ పా - - | ద వ ద ని స రి స ని | ద వ ద ని సా ||
చా - - - - ఱ - - | ము - - - - - - - | ఱ - - - నిష్ట ||

5. " " | ద వ ద ని | ద ని స రి గా ||
| ము - ఱ - | నిష్ట - - - ని ||

గ మ గా గ రి సా - - | ని స రి స స ని చా | ద ని స రి ||
చే - - గ - - ఱ - - | - - - - య - - | ను - చు - ||

సా స ని చా పా - - | మ వ చ మ గా | గా గ మ చ ద ||
మొ ఱ - - | త్యు - గ - - | ను క - - - || ||నిరయరావతె||

6. వ ద ని ద ప మ గ మ | వ ద ని స | - స ని ద వ ||
శ - రి చే - వ దే - | వా - రి మృ | - గ్య - స న ||

వ ద ప మ గ రి న ని | న ఱ గ మ | వ ద ని స ||
చా - రి చి సు క చ - | రాక్కు - రి చ | - భు ఱ చ ||

స సి చా సి స రి గ రి స స | స రి స రి స స | ద ని సా ||
చా - - రి చు - - త్యు ర హీ | చా - - - రి గ్య - | - గ చ || ..

స రీ గ రీ స ని ద ని స ని ద వ | చ ద సీ ద వ | చ మ గా గ మ వ ర ||
శా - - - ది - హం - - ది త వి | శా - - ద చు | ర - శా ర - ణ - ||

సి - - వి ద స ని | ద చ దా | ద ని స రీ ||
సి - - - - - | - - - | ద - య - ||

శా - - క ని చా పా | మ చ వ మ గా | ది స పా ||
రా - - వ - - లె | గా - - - - - | క - - ||

విట్టి స్వరము

సి స రీ స ని చా | వి స ని ద | చ మ గా ||
ని ద మ గ రి స ని ధ | - ని స రీ | ని పా ని ||
గ రి గ గా మ గ ర | - మ సి | ద పా ని ||
కి స ని పా పా | ని ద ని ద | సీ ద చ ||
దా దా చ మ వ మ | పా మ గ | - మ చ ర ||

అపకారికః :

త్రుతి ॥ ఈనమున కారక పద్మాసురాది రాకుషలను సంహరించుట కుర్చువించిన కుమారస్వామిని కొనియాడుమ, ఆదేశ్రదు బ్రహ్మా గర్వశంగమును చేయుటయు, దేవసేనాధి పత్యమును వహించి హారిహరాదులకు నలవిగాని గాకున సంహరమును చేయుట సేనురలగు చానిని కీర్తించుచు కారకాధిచ కలాధరుటైన నా కుభాకారుడగు శోందర్భమూర్తిని మనుసందు నిఱిపి శ్యాగురాఖస్వామి పాడుకొనుచున్నారు.

తోడి – అధి

- ప. సీవంటి తైవమును షడానన నేసెందు గానరా ! సీవంటి॥
- అ.ప. కావించి చూడ తరమగాని
శ్రీహత్యాపురి నిలయ గిరిజాతనయ ! సీవంటి॥
- చ. సరి కాలురతో తై లాసగిరిని కుర్చాకృతితో నాడగాను
వెఱణులేక ప్రజావార్షము కానసు విధిని కోపించి
సరగున వచ వీరులండోక కి కరుని గసి ముమ్మారు సెలవిచి
సురలు మురపురారులు విని మెచ్చగ వరుశగాను సృష్టికి కొసగిన ! సీవంటి॥
2. హారిహరాదులకు దిక్కాలుల కల, ఇంకి సూర్యులకు
మటివిద్యార్థరులకు బ్రహ్మాండములను పెలసే పర వీరాదులకు
తరముగాక నిన్నుజగుండుక శరణనగా చిని సై రించక
పరమద్రోహాయైన శూరపద్మాసురుని కి క్రిగాను గర్వమణిన ! సీవంటి॥
3. హారకోటులందు కళ్లిన శృంగారమెల్ల ఇందుముఖ సికొన
గొరును నోలునే యొటువంటి కుభాకారము సంతతము
సౌరెకు నామదిని నిర్విన కుమార దయాపర సిరఃశోహన
కారకాధిచ కలాధరుడగు శ్యాగురాఖస్వాముచార్పిత హిత ! సీవంటి॥

5. సా - సనిదవదనిసా | సనిచా పాదప | వమమగముక్క
నీ - వం - - టిడై - - | వ - ము సుష - | దా - - - నన ||

గా మగ మా దప పమ మగరి | సా - - | - - గమదని ||
నే సెం - - దు - గా - - - న | రా - - | - - - - - - ||

2. సతీగరింసరిసనిదప పదనిసి | తిగసరిసనిదని |
నీ - - - - వం - - టిడై - - - | వ - ము - సు - ష - |

పదమపమగమ ||
దా - - - న - న ||

సరిగమపదనిసనిదపమగరి | సా - సని | దపమగమపదని ||
నే - - సెం - - దు - గా - - - న | రా - ష - | దా - - న - న - ||

నిలుపు నరిగమపదనిసనిదపమగరి | సా - - |
నే - - సెం - - దు - గా - - - న | రా - - | - - ||

అ. ప. దా - దనిసా సనిదా | నిదపమపద | నిదనిససి ||
థా - విం - - చిచూ - - | - - ద - తర | ముగా - - ని ||

2. సనిదాదనిసస తిసనిద | నిదపమపద | నిదనిససి ||
థా - విం - - - చిచూ - - - | - - ద - తర | ముగా - - ని ||

సతీగా తి సనితి సనిదమదనిసా | తిససనిసనిద
శ్రు - - హృతి - పు - రి - ని - అ - య | గి - థ - జా - - -

నిదదమగమదని

త - న - య - - -

- ॥

5. పా చా ద వ మా ద వ మ గ మ | ర వ చా వ ర | ని ర వ మ గ మ వ మ
 శ్లో ర లో - - ట్లు - ౧౦ - - - | ర్యు - - క - | - - ల్లి - న - శ్లో - ||
- వ మ గ మా ద వ మ గ | ర వ చా వ ర | ని ర వ మ గ మ వ మ
 గ - - ర మె - - - ల్లైం - | ర్యు ము ల్లు | - నీ ల్లో - న - ||
- మ శ్లో ర వ మ గ మా ద వ చా రీ స | స ని చా ద ని | స రీ స ని రీ స ||
 ల్లో - - - ర్యు - ను ల్లో - - ట్లు - | వే - - య ట్లు | మ - ట్లీ - లు నా ||
- రీ స ని ర పా మ గ వ మ గ రీ | సా రీ ని సా | - - - - ||
 - చా - - ర ము నం - - - క - | క - - ము | - - - - ||
- చ చా ని చా వ మ ర వ మ గ మా | - చ చా ని చా | ర ని స రీ స ని సా ||
 సా - రై కు నా - - - ము - రీ | - ని - ని - | శ్లో - - - న - కు ||
- ద ర ద ద ని స రీ గ రీ సా | స ని రీ స ని ర పా | ద వ మ గ మ వ ||
 మా ర ద యా - - - చ ర | నీ - - - ర ఇ | ల్లో - - - చ న ||
- గ మ వ ద ని స ని ర సి క | ని స రీ గా రీ సా | స ని ర మ ద ని సా
 - చా ర కా - - - ధ - చ క | లా - - - ర రు | త - గు - ల్లి - -
- ద క త ని స రీ స ని సా | స ని రీ స ని ర వ ద | ని ర వ మ గ మ ద ని ||
 - శ్లో గ రా - - - జ న | మ్ము - - - చా - - - | ల్లి - త - హి - త - ||
- పా - ని ని ర వ ద ని సా | న ని చా పా ద వ | వ మ మ గ మ వ ||
 నీ - వం - - వ దై - - | వ - ము ను ష - | చా - - - న న ||
- గా మ గ మా ద వ మ గ మ గ | సా - - | - - - - ||
 శే శేం - - ద్యు - గా - - - న | చా - - | - - - - ||

అపకారిక :

ప్రశ్న || ర్తవమున బూచిచై పడినది మొదలు మానసుడు అమూల్యమును. ఓహి రానిచియు, నిరంతరము వ్యాయమగుచుండు నరియునగు శాలమును ఎట్లు వ్యర్థముగా పోగొట్టుకొనుచున్నారో తలచుకొనుచు నామజమును నిరంతరము చేసుకొనబలెనను మంచి ఖుద్దిరిగలిగి యుండుమని తన మసునకు అయ్యివారు చెప్పుచున్నారు.

ఆయ్యివారికాలమున నుండిన సాంఘిక శీవమును ఈ || ర్తవమునందరి చరణములలో చిన్న చిన్న మాటలతో తన మనసుకు చెప్పుకొను సెపమున లోకాలకు తెలియిష్టినారేమో ననిచిచుచుక్కురి. కాంశాకానకంటులు, కళ్లకపటుము మొదటి సచి మానవమాజున యుండుట సహజమేయైనను, మహాతుప్పులు, ప్రభ్యులు అచిచయములనె త్రిమాపి, సామాన్యుల నుద్దరించెడి రచనాయ్యాచంగము చేయుచుండిబలననే ముండుకరములవారు కొంతకరకైనను తప్పులనుండ్రు కొను నవకాళము పొందుచున్నారుగదా !

తోడి – ప్రిపుల

ప. పొద్దునాయైని శ్రీరాముని పూని తకించవే ఉమనసా ! పొద్దు॥

అ.ప. నిద్దుకచేత కొన్నాళు విషయ, బుద్ధులచేత గొన్నాళు ఉమనసా ! పొద్దు॥

చ. పొద్దునలేచి శ్రీమాపములను నరుల, లోగడి పొగడి కొన్నాళుపట్టి
ఎద్దురీచి కన్ను కావుర భుకి యుంచి, ఏమి తెలియక కొన్నాళు
మఃద్దగరోచే తపసాగరమున మనిగిశేఖు గొన్నాళు
పద్మమాలిన పామరజనులతో వైరిపటుకలాదుచు గొన్నాళు ఉమనసా ! పొద్దు॥

2. మువమున ధనతనయాగారముల జూచి మదముచేత కొన్నాళు అందు
చెవరిన యుంక కొర్కెళ్లవగముకై కాలిచెందుటము గొన్నాళు
ఎదఱి పవ్యఖాది శాశలేక శా నిలను కిరుగుట కొన్నాళు
ముది మరిపిన వృద్ధుతనమున ముందువెనక తెలియకపై కొన్నాళు ! పొద్దు

3. యాగాదికర్మములను సేయబలెనని యంపటచేతగొన్నాళు అందు
రాగలోకములతో నపరాధములు చేసి రాజమమున గొన్నాళు
శాగుగ నామకి ర్తవములు సేయుచె శాగ్యపునకగొన్నాళు
శాగ్యగ్రాం నుముకైన శ్రీరాముని త త్రయముతెలియకపై గొన్నాళు ! పొద్దు॥

చ. -- వర్ | గా - - || మా - | ర పదా || ని సా | -- ని ఁ ||
-- పొ - | ట్లు - - || పొ - | య్యే - - || ని - | -- ప్లీ - ||

సన్నిదా | ర పదమగగరి || సా స రి | గా గరిం ||
రా - - | ము - - - ని - - || - పొ - | ని ఠ - - ||

సా సన్ని | ధ ని సా - ని || సా - | -- వవ || మా మగ | గరి స || సా
జిం - - | చ - - - - || వే - | -- ట - || మ - - | న - సా - || -
||పొద్దు||

అ. వ. -- ఁ | సా సా || సా - | సా సా || సన్నిదా | దా - - ||
-- ని | ట్లు ర || చే - | త కో || నా్మ - - | ట్లు - - ||

-- ని | సా సా || -- ఁ | పా సా || సన్నిదా | దా రవ ||
-- వి | వ య || - - బ | ట్లు ఉ || చే - - | త గో - ||

ప్రమగా | గా సా || సన్నిదా | దపదమగగరి || సరిస్తి
నా్మ - - | ట్లు ఉ || మ - న | సా - - - - - || - - - || - - -
||పొద్దు||

చ. -- ద | పొ మా || పొ - | మగ మా ||
-- యా | గా ది || క - | రక్క - ము ||

రదా | దా దా || దని | పొ దా ||
ఉను | సే య || వతె | న ని ||

-- దని | సా సా || సా - | సా సా ||
-- యం | న ట || చే - | త గో ||

సన్నిదా | దా - - || - - - | నీ సా ||
నా్మ - - | ట్లు - - || - - - | అం దు ||

-- ర | దా దా || ర గొ | కి సొ || దని | సొ సొ || ని దా | ని సొ ||
-- రా | గ లో || త ము | ల లో || న చ | రా ర || ము ల | శే సి ||

-- స | సొ సొ || సని దా | పమగ్గా గొ ||
-- రా | ఇ న || నెం - న | కో - - - ||

గ లో లి | సొ - - || - - - | - - - - ||
న్నా - - | కు - - || - - - | - - - - ||

-- ర | పా మా || పొ - | మ గ మా || ర దా | దా దా || ర ని | ర వ దా ||
-- శా | గు గ || నా - | మ - కి || ర న | ము ల || సే - | యు - శే ||

-- ర ని | సొ సొ || సొ - | సొ సొ ||
-- శా - | గ్య ము || న - | క కో ||

సని దా | దా - - | దని ద | ని సొ ||
న్నా - - | కు - - | ట - - | రా ము ||

-- ర | దా దా || గొ - | గ లో ల సొ ||
-- శా ల్య | గ రా || ఇ - | ము - - రు ||

-- దని | సొ సొ || సని దా | ని సొ ||
-- ఛై - | న లు || రా - - | ము ని ||

-- దని | సొ సొ || సని దా | ని సొ ||
-- త - | తల్య ము || తె - లి | యక ||

ని కని | ర వ ప ము || గ మ గ | గ లో ల స ||
యై - - | కో - - - || న్నా - - | - - కు - - ||

రని సని | గొ - - || మొ - | ర వ దా || ని సొ | - - ని లి ||
- - ప్రొ - | క్రు - - || పొ - | యై - - || ని - | - - లు - - ||

న ని చా | ద చ ప శు గ ర టి ||
 రా - - | ము - - - ని - - ||

సా న టి | గా గ ర టి || సా న ని | ద ని సా . ని ||
 - పూ - | ని త - - || తిం - - | త - - - - ||

సా - | - - ద చ || మా ము గ | గ ర ట న || సా
 వే - | - - క - || మ - - | న - సా - || -

అవకాశః :

త్రైకి ర్తనమున రామదామలకు దాసుడగు క్యాగరాజ నిమ్న నుటించుచున్నారు
స్వామీ ! అని ఎందావనలోలుదును, గోవిందుడునుగు త్రికృష్ణపరమాత్మని ఆయ్యవారు
నెటించుచున్నారు. ఇందు భద్రిరిరామదాసులను ఆయ్యవారు తలచుకొనినారని అనుకొన్నారు
అనుకొనవచ్చునేమో !

తోడి — రూపకం

ప. ఎందావనలోల గోవిందారచింద నయన ! ఎందా॥

అ.ప. సుందరాంగ ర్ఘృత రథాంగ, సుఖనారి తిమిర పతంగ ! ఎందా॥

చ. మామకత్రిరమణేమణి మదనాప్రశమిత్ర
రామదాస చాసక్యాగ రాజమత తరిత్ర ! ఎందా॥

ప. - గ | గా గ ఽ రి || సా | - - స ఽ ||
- ఎ ఽ | చా వ - న || లో | - - ఱ - ||

ధ | గ | గా గ ఽ రి || సా | - - శ ని ధ ని || ని ధ | గ | గా గ ఽ రి ||
- ఎ ఽ | చా వ - న || లో | - - ఱ - - - || - - ఎ ఽ | చా వ - న ||

ని ప ఱ న | న ధి చా ధ ధి ||
తో - - - | - - - ఱ - ||

శ ఱ గా | గా గ ఽ రి || ని ప ఱ న | గ గ ఱ న ని ధ ధి ||
- - ఎ ఽ | చా వ - న || లో - - - | ఱ - - - గో - - - - ||

ఫ ఱ గా | గా గ మ || చా | ర చ ర చ ||
ఎ - ఎ మిం | చా - ర || మిం | ర న య న ||

5. - వ మ | గా రి స || ని స రి స | గ గ రి స ని ధ ని ||
- శ్ర్యం - | దా వ న || లో - - - | ఉ - - - గో - - - ||

స రి గా | గా మా ద వ || దా | ని స తి స ని స ని ర ||
- - విం | దా - ర - || విం | ద - - - న - య - ||

6. వ మ గ | గా గ మ || దా సి స || రి గ రి స ని స ని ర ||
న - విం | దా - ర || విం - - || ద - - - న - య - ||

వ మ వ మ | గా రి స || స ని ధ ని | సా - - ||
న - శ్ర్యం - | దా వ న || లో - - - | ఉ - - ||

7. వ. - ద | వ వ వ మ గ గ || మ మ | ర ప దా ద వ ||
- మం | ద రాం - - - గ || ర్ఘత | ర - థాం గ - ||

2. వ మ ద | వ వ వ మ గ మ || ద ద | ని సా ని ర ||
- - మం | ద రాం - - - గ || ర్ఘత | ర థాం గ - ||

8. వ మ ద | వ వ వ మ గ మ || మ ద | ని సా ని ర ||
- - మం | ద రాం - - - గ || ర్ఘత | ర థాం గ - ||

4. వ మ ద | వ వ వ మ గ మ || మ ద | ని సా స ||
- - మం | ద రాం - - - గ || ర్ఘత | ర థాం గ ||

ద ని స తి | గ గ కి స ని దా || ని ని ద వ | మ గ వ మ గ మ గ ర || స ని
సు - జ - | నా - - - - ర || ఉ - మి - | ర - చ - - తం - - || గ -
|| శ్ర్యం దా ||

చ. - ర | దద ప మగా || మా దవ | ప మగా మవ ||
- మా | మవ (U) - - || ర మ - | ణీ - - మణీ ||

2. - ప ని | దవ ప మగా ||
- మా - | మవ (U) - - ||

8. - నిని | పా నిని పా దద || మా దవ | ప మగా మవ ||
- మా - | మవ - (U) - - || ర మ - | ణీ - - మణీ ||

4 - పదా | ని సా ని ద ప మా || మా దవ | ప మగ మదద ||
- మా - | మవ - (U) - - || ర మ - | ణీ - - - మణీ ||

సని దవ | ప మగా రి స || సా - ని | గా రి వ
మ - ర - | నా - - (U) త || మి - - | - త -

- ద | ప ప ప మగము || మద | ని సా స ||
- రా | మదా - - - స || దా - | స శాంగ ||

రని సరి | గ గ రి సని దా || ని ని దవ | మగ ప మగమగరి ||
రా - - - | జ - - మ - త || చ - ర - | - - త - - - - - ||

సని గ | గా గరి రి || సని ధని | సా - - ||
- - ఇం | దా వ - న || లో - - - | థ - - - ||

అవకాశం :

శ్రీ కృతసునక సుగ్రీవ, విభిన్నమణి, ప్రహోదులు వారికష్టముల శాపి అదుర్వాని రక్కి, చిన నీవాత్యుల్యమును వినియుఃతిని. నాయందు దయముంచి నస్నాను వాడివలె నాపరంచ రాచా !' అని అయ్యేవారు రాకీషముల టి పెన్నెకన్నాంవారున, రఘువంశ జలనిరి సోముడును అగు శ్రీరామవంద్రుని వేదుకొనుచున్నారు.

తోడి – ర్మంపె

- ప. మున్నురామశార సోర్యక విభిన్నములు
మొరక్కెట్టగా రామవంద్ర ! ॥మున్ను॥
- అ.ప. మన్నింతు ననుచు కులవిరుదులుచు పొగడిన
మాట మఱచితో శ్రీరామవంద్ర ! ॥మున్ను॥
- చ. మును వజ్రశాధల సోర్యకాలకను
ఇవండు నిసు రామవంద్ర
కొనియాడ పరికాపమును ఇంచి బాని మది
కొరక దీర్చిన రామవంద్ర ! ॥మున్ను॥
2. మును శోమకళిష్ట శాధల సహింపగ లేక
మురహారి యన రామవంద్ర
చమతుతో ప్రహోదు సంతాపమును దీర్చి
శోఖ్యమేసిన రామవంద్ర ! ॥మున్ను॥
3. మున్ను సిమహామ శే విన్న దేగాని న
మృని వంద్య శ్రీరామవంద్ర
పస్నాగాథిపశయన పొలించి నా వెతలు
పరిపూరంవే రామవంద్ర ! ॥మున్ను॥
4. రాజరాజివిరాజ వావు రవికుల జలది
రాజ రాఘవ రామవంద్ర
రాకీషనేత్ర జలతోద్భవస్తుత శాంగ
శాంపందిత రామవంద్ర ॥మున్ను॥

ప. - - చా ర ని || సా ర సా || స ని చా ర ని సా ర స ని ర ||
- - ముమ్మ - || రా వ ఱ || చా - - ర - స్త - - - - ||

ర వ వ మ వ వ మ గ ||
ర్వ క వి - థ - - - ||

మ ని ర మ గ || గ ర ర సా || పా వ మ పా ద వ ||
చ లు దు మొ ర || తె - - ట్ల గా || రా మ చం - - - ||

గ మ చా ర ని || స ర గ ర సా || స ని చా ర ని సా ర స ని ర ||
ప్ర - ముమ్మ - || రా - - వ ఱ || చా - - ర - స్త - - - - ||

ర వ వ మ వ వ మ గ ||
ర్వ క వి - థ - - - ||

గ మ ద ని స ర స ని ద వ || మ చ ద వ మ గ ర సా ||
చ - లు - దు - మొ - ర - || తె - - - - - ట్ల గ ||

గ మ చ ద ని స ర స ని ర ||
రా - - - మ - చం - - - ||

వ గ మా చా ర ని || సా ర సా ||
చ్రా - - ముమ్మ - || రా వ ఱ ||

ప. - - ప ర ని ర || ప ద వ వ మ పా వ గ || మా ద వ ద వ ద వ ద వ ||
- - మ - - ని న్నం || - తు - న - ను మ - || కు ల - రి - రు - దు - ||

వ గ మా చ ద ని || సా ద ని స ర గ || ర సా ర గ ర స ని ||
థ - మ థా గ ది || వ మా - - - || ట మ ర - థ - ర - ||

సా శదవిసారీ || సనిచాప వమహా ||

వ్రు - - - - || రా - - మచం - - ||

వగమాదాదని || సారీసా ||

త్రా - - ముస్కు - || రావణ ||

త. -- పాద || పావమదవమ || మగమావదనీద || గమవదని ||

-- రాః || రాః వి-రా - || - - జవా--హో || రవికులః ||

దశదనిసాన్ని || దశవమగాగరీ || నవవమదశవగ

ఠిరా - - జ - || రా - - మ వ - - || రా-మ - చం - - -

మావదనీద || వదవమహావగ || మాదవదవదవదవ ||

ద్రురా - - తీ || వ - నే - - త్రత్త - || ః ఽ - జ - థ - చ - ||

వగమావదని || సాదనిసంగా || ఠిసారీగఠిసంగాని ||

- - మతశ్య - || గరా - - ః || - చం - - ది - - - ||

సావదనిసారీ || సనిదవవమహా || వగమాదాదని || సారీసా ||

తట్టి - - - - || రా - - మచం - - || ద్రు - - ముస్కు - || రావణ ||

అవకాశిక :

తోడి త్రవుమన తన మనసు నుచ్ఛేణించి పృష్ఠి యందంతయు నిండియున్న పరమాత్మ జగు **శ్రీరామచంద్రుని** తలంచుచు ఆనందించుచుని అయ్యవారు చెప్పుచున్నారు.

తోడి – రూపకం

ప. కే మానస చింతయ శ్రీరామం ! ॥శే॥

చ. సా కేత నగర నాథుని సమానరహిత మూరయుని ! ॥శే॥

గతకామ ఇనహృదయార్థ వ కలాధరుని ఇంధిరుని ॥శే॥

శక్తామహాధర ప్రథంజలుని నిరంజనుని ! ॥శే॥

వినతా తనయూర్తి తమో విభాకరుని లుకాకరుని ! ॥శే॥

దేవేశ సమారాధ్యుని దిగంబరుని చిరంబరుని ! ॥శే॥

వందారు లృందారక వరా భయమని రాఘవుని ! ॥శే॥

వరంగ్యగ రాకూర్పిత పదాంబుజవి సహాయుని ! ॥శే॥

ప. - గ | గ రి ర న స || న వి ధ | ర న వి సా ||
- శే | మా - - న స || చిం - - | - త - యూ ||

సా | సా గ మ వ ద || ని స రి స | ని ద వ మ గ గ రి || స
- | - శ్రీ - - - || - - - - | రా - - - మం - - || - ॥శే॥

చ. - వ ర | ని ద వ ద || మ వ | ద ని స స ||
- సా - | కే - త న || గ ర | నా - ధు ని ||

స రి గ | రి స స ని ద || వ ర వి | సా - ని ద వ మ గ || రి స
స - మా | - న ర - హి || త ర - | మా - - ధ - రు - || స || శేమాసః||

అవకాశిక :

ప్రశ్నలు క్రతువిజయము నందిదగు ఈకి ర్తనమున, అన్నముతోదనే హారిథ క్రతుదగు ప్రశ్నలు ఉడారు వర్షముల ప్రాయమువరకు ననురులచే శాధింపబడు చుండియు, హారిథ తీవ్రి విడక దానప వంశమును తరింపజేసుటబడ్చవించిన వారగుటనే సాగరుని ప్రార్థించుయు, "హారి దర్శనమెట్లుగును? ఆశానుశాహుదగు అహారిని సియుచెల్లప్పుగును యుంచు కొండుపట! నాకును అపశమార్పుని దర్శనము కలుగు నుపాయమును భోధింపు"మని వేదుకొనుచున్నట్లు శ్యాగురాజు ప్యామి చెప్పుచున్నారు.

తోడి - ప్రిపుణ

- ప. హారిథి నీకు వందన మొనరించెద ! ॥హారిథి॥
- అ.ప. సాకెకు నీ హృదయారవిందమునను
మారమఱడు గూరు చారి తెల్పుము నాతో ! ॥హారిథి॥
- ప. నాయైడ దయయుంచి సాకు పీమై యైడ
శాయకుండు చారి దెల్పుమీ, ముని
శ్యేయనితో మాటలుట్టమీ ఏ యు
పాయమైనజేసి ప్రాణము నిలుపుమా ! ॥హారిథి॥
2. దనుఱ శాధలనెల్ల రలచను భోగ
భన సంపదంకు చేయశాచను నా
మనసున హారిని సేమారను, నా
కనురార నాధని గన దెల్పుమునాతో ! ॥హారిథి॥
3. అణన్న మనుర శాధాయైను ఒల
రాణ ప్రాయములై చారాయైను శ్యాగు
రాజుపుడు రాడాయైను విను
ఫూ శానుశాఖుడు ఆగవఢ తెలుపుమి ! ॥హారిథి॥

- ప. - ధా | స్తి సా || సా - | - -
 - వా | రి రి || - - | - -
2. - ధా | స్తి సా || సా - | సరిగెరిసరిగెరి ||
 - వా | రి రి || స్తి - | కు - - - - - ||
8. సరి సన్నిధా | స్తి సా || పా - | దమగరి ||
 - బవా - - | రి రి || స్తి - | కు - - - ||
4. సరి సన్నిధా | స్తి సా || వదస్తి | దమగరి ||
 - - వా - - | రి రి || స్తి - - | కు - - - ||
- సన రి | గా మా || గ రి | సా సరి రీ ||
 - వం - | ద న || మొన | రిం చె - - ||
5. సన న్నిధా | స్తి సా || వదస్తి | దమగరి ||
 దవా - - | రి రి || స్తి - - | కు - - - ||
- సన రి | గా మా || మగగెరి | సరిగెరిగెరి ||
 - వం - | ద న || మొ - న - - | రిం - - చె - - - ||
6. సరి సన్నిధా | స్తి సా || పా - | దవమగా ||
 ద - వా - - | రి రి || స్తి - | కు - - - - ||
- సరి | గా మా || సపా | వమగాగెరి ||
 - వం - | ద న || మొన | రిం - - చె - - ||
7. సరి సన్నిధా | స్తి సా || పా - | దవమపా ||
 ద - వా - - | రి రి || స్తి - | కు - - - - ||

- గ మ | పదనిద || శారపశమ | గాగంథ ||
- వం - | ర - న - || మొన - - - | రిం చె - - ||

8. శర సన్ధిధా | స్తీసా || శా - | రపశమ శా ||
ద - వా - - | రి ధి || సీ - | కు - - - - ||

- దని | సనినిద || శాదపశమ | గాగంథ ||
- వం - | ర - న - || మొన - - - | రిం చె - - ||

9. శర సన్ధిధా | స్తీసా || శా - | రి ధి సీ ||
ద - వా - - | రి ధి || సీ - | కు - - ||

ని నరి | గా దప || వ ప మూ - గ | గం రి సా || సా - | - - - - ||
- వం - | ర న - || మొ - న - - | రిం - చె || ద - | - - - - || వా

10. వ. - దా | దా దా || దనీ | ని ద ద ||
- సా | రె కు || సీ - | - హృ - ||

దా దని సా | శా సని సా || శా రి సనిద | దని సా ||
యా - - - | ర - - విం || ర - ము - - | న - ను ||

11. సని దా | రమ మా || రని దా ని సీ | ని ర మా ద ద ||
సా - - | రె - కు || సీ - - - - - | - - - హృ ద ||

దా దని సా | శా సని సా || శా రి సనిద | దని సా ||
యా - - - | ర - - విం || ర - ము - - | న - ను ||

- దా | సా గ రి కి || సొ - సి ద | చా దని సి స ||
- మా | ర మ - - || యు - య - - | గూ - - - యు ||

చా దని సా | సి ద పా ||
చా - - - | థ - - డె ||

పా గ మా - | ర చ వ మ గ గ కి || న ః
య్య - ము - | నా - - - - - - || తో - || వారిథి ||

2. చా దని సా | సి సి ద మ || గ మ వ ద సి | ద మ మ గ కి || న ః
చా - - - | థ - - డె - || య్య - ము - | నా - - - - - - || తో - వారిథి ||

చ. - న ః | గా మా || మా గ గ కి | సా సా ||
- ఆ - | ఇ నై || మ - ము - | ర చా ||

స ని ధా | సీ సా || సా - | సా ర ని సా ||
చా - - | యై ము || - - | ఇ - - థ ||

సా స ః | గా మా || మా ర శ | చా చా ||
చా - - | ఇ ప్రొ || య - - | ము లై ||

ద ని చా ని స సి | ని ద ద మ మ గ || మా - | - - గ గ ||
చా - - - - - | చా - - - యై - || ము - | - - తాణ్ గ ||

మ చా | ర మ చా || చా - సి - | ని ద చా ద మ ||
చా - | - - ఇ || స - - - | ఖు - - యు - ||

చా దని సా | సా సి సి || సా - | సా సా ||
చా - - - | చా యై - - || ము - | వి మ ||

న - | న న రి సా || న ని చూ ర | ద ని సా ||
అ - | ఆ - - మ || చా - - - | వు - య ||

ద ద ని సా | స రీ ని ర మ || గ మ వ ద ని | ర మ మ గ రి || న ర
శ క - - | ప - - ధ - || తె - య - - | పు - మీ - - || - - || వారిథి||

ప్రశ్నలు

శ్రీ కృష్ణ మను మహారముతో మను నిండిన అపచింతలతో నల్గొండక పారియను రెండవరములను స్తోరమగు చిత్తముతో జమియించేదు వారికి పరిమువరై నగలరా ?' అని ఆయ్యివారు వారిధ కులును కొనియాడున్నారు.

5 - 48

- ప. హరి యను హరికి నరియైష్వరే రామ ! ||హరి||

చ. పలువిధముల తలచూర రోసి
నిలువర మగు శక్తియు కేసి
మలయని మత థేదము గోసి ! ||హరి||

2. కరగును మడిల్ గామించి హరి
చరణములను హృదయము నుంచి
వరసుక ముఖ ధనమనియైంచి ! ||హరి||

3. తసుళమెరుగని ఇన చెరిచి
వాసుకి వినమే మలీ కొరిచి నిజ
రాముల సంశాపణ బిలిన్ ! ||హరి||

4. సీ జపమున హృదయము వేగ
రాజుల్లను కేరిన శాయిగ్రాంసుతుని చేయించాగ ! ||హరి||

१. గగరిసన్ని ధనిశరి | గగమము | గాగరిరి ||
 హ - రియను వా - - రి | సరియైవ | రేరా - ము ||

 २. గగరిసన్ని ధనిశరి | గగమద | పాదవమాపమగగరి ||
 హ - రియను వా - - రి | సరియైద | రే - - - - రా - ము - ||

 ३. దదరదదనిసరిసీ | చదనీపరమా | పాదవమాపమగగరి ||
 హరియను వా - - రి | స - రియై - వ | రే - - - - రా - ము - ||

 ४. దగరిగసరినిసీ | దనిసారిసనిదవము |
 హరియను వా - - రి | స - రి - - యై - వ - |

 పాదపమాపమగగరి ||
 రే - - - - రా - ము - || ||హరి||

 ५. గగరిసన్ని ధనిశరి | గగమము | గాగరిరి ||
 సి - - ఆపమునవ్వుద | య - ము - | వేగ - - ||

 దదరదదనిసరిసీ | చదనీపరమా | పాదవమాపమగగరి ||
 రా - తే - ల్లీ - ను - - | కే - - సి - - | స - - - - శ్యా - గ - ||

 దగరిగసరినిసీ | దనిసారిసనిదవము | పాదవమాపమగగరి ||
 రా - ఆనుకునిచే - | రు - ల - - రా - - - | గ - - - - - - - - ||
||హరి||

అవకాశిక :

‘ దైక్ష పలము నాథించి తపము తేయట, అపము తేయట మొదలగునవి తేసికినా ? సారాకషులగు మానఫులంరథి వలెనే ధనవంతుల నాశ్రయించికినా ? స్వాధముషకై పలుక కూడ నిని పరిశిల్పినా ? ఏలనయ్యా నేముల బెట్టిన నీకుజారి కలుగదు ?’ అని తృపామ చంద్రుని అయ్యివారు వేదుకొను చూన్నారు.

తోడి - లిపుట

- ప. నే మొల బెట్టితే మరిలోన
నీకా యానము ఏలరా ! నే మొలా
- అ. ప. ఈ మానవాధములను గోర
ఎల్ల వారల వలె నుండకను ! నే మొలా
- చ. తప మొకటి తేసికినా
దానం లొకటి యడిగినా
కపటాతుకై పరిశినా
కలి హర శాంగరాజ నుత ! నే మొలా
- ప. - ప మ | గా రి స || ని ధ ని | సా స ని స ర ||
- మొల | బెట్టితే || - మరి | లోన - నే - ||
2. గ మ ప మ ప మ | గా రి స || ని ధ ని | స రి గ రి స ని స ర ||
- - మొ - - | బెట్టితే || - మరి | లో - - - న - ని - ||
- గ మ ప ద ప ద | ప మ గ గ గ ర || స రి స రి గ మ | గ గ రి స ని స ర ||
- - కా - - - | యా - - స ము - || ఏ - - - ల - | ని - - - - - ||
8. గ మ ప ద ని ద | ప మ గ రి మ గ గ ర ||
- - కా - - - | యా - - - స - ము - ||

4. - పదనిస్ | నిదనిదవమగర్ ||
 - శా - - - | యూ - - - న - ము - ||
5. - పదనిస్ | కిససనిదవము || గరిసరిచము | గగరిసా ||
 - శా - - - | యూ - - - న - ము - || న - - - త - రా - - - ||
- సరిసరి | వమగగరిస || -
 - నీ - - - | థ - - - - - || - || నేముఱ||
6. ప. - నిస్ | నిసాస్ || కిసరిస్ | గరిగరిసనిసా ||
 - మూ - | నవార || ముల - ను - | తో - - - థ - యూ ||
2. - దనిసరిగా | కిసరినిస్ || కిసరిస్ | గరిగరిసనిసరి ||
 - మూ - - - - | నవా - - ర || ముల - ను - | తో - - - థ - ఎ - ||
- గరిసరిసని | దనిసాసరి || సరిసనిదవ | వమగరిసనిసా ||
 - - ల్ల - వా - | - ర ల వ - || లె - ము - - - | ద - క - యూ - - ||
- చిట్టి స్వరము :
 రిగమవము | గరిసనిధఫధని || సా - రిగము | గరిసనిధనిసా ||
 రిగమవదవ | వమగరిసనిధని || సా - రిగము | గరిసనిధనిసా ||
 రిగమవదని | దవవమగరిసని || సా - రిగము | గరిసనిధనిసా ||
 రిగమవదని | సానిదమగరిసని || సా - రిగము | గరిసనిధనిసా ||
 రిగమగరిస | నిధనిసరిగమవ || రవవదనిస్ | నిదవమగమవద
 సిసరిసనిసరి | గమగారిగస్ || నిదవమగమవ
 మవమగరినిసరి || గమ || నేముఱ||

- - - | - - - స || రి గ మ వ మ | గ రి సా రి రి ||
 - - - | - - - త || చ యె - త - | టి - యె న ర ||

గా మ వ మ గ | రి సా - ని ధ ||
 జే - - సి - | రి నీ⁴ - - దా ||

- - ని | రి న న న || రి గ రి | సా - చ || ద ని సీ | ని సా స ||
 - - నిం | తొ క టి య || ది రి రి | నీ⁴ - క || ప టా - | రు కై మ ||

రి గ రి రి స | స రి గ రి స ని స రి || స రి రి ని దా | ని స సా రి స ||
 రి రి - రి - | నీ⁴ - - - - - క - || రి - హ - ర | శాంతి - గ రా - ||

ని ద వ మ గ | వ మ గ గ రి స || స ని
 - రి - - - | ను - త - - సే || - -

|| యె ఱి ||

అశ్వార్థ

శ్రీ రత్నమునందు తీవ్రులు ఆశాపర్చలై తమకూపలినదానికన్న అర్థికాదికములుగా సంపదములు సంపూర్ణముగా నుండి పొందవలేనని వెళ్లివారై తిరుగ్గుమందురు. నిషమునకు ఎంత ద్రవ్యమున్నను పొట్టనింపుకొనుటకు చారెడు నూకలుగాక వేదేమికూపలెను ? అట్టే యెన్ని కోర్కెలున్న నేని శరీరమునందరథి అపహర్యాగములను కప్పుకొనుటకు ఒక్కకోకగాక యెన్నికావలని యుండును ? కీరును, దేశమును ప్రపంచమును పారించు చక్రవర్తి యైనను నిక్యము నిందించుటును శాశ్వతముగా నిందించుటకును కావలినిఫి మూడుగుల నేలయేకదా ! చారెడు నూకలు, ఒక్కకోక, మూడుగులు నేలయేకదా ! ఇది తెలిసియు హరిని నమ్మి ఆశ్వాసందమును నరులు పొంద కున్నారని అయ్యవారు చింతించుచున్నారు.

తోడి - అది

- ప. రూకలు వదివేలున్న చేరెడు నూకలు గతిగాని టిమనసా ! ||రూక||
- అ.ప కోకలు వెయ్యున్న కట్టుకొనుటకొక్కచే గాని టిమనసా ! ||రూక||
- ప. కీరెనిన శాఖందుట మూడు మూరశాపుగాని
నూఱు భక్తములయిన నోటికంతగాని
ఏలునిండి పాటిన పాత్రకు తగుసీరు వచ్చుగాని
సారతమని హరిని ర్యాగరాజ సన్న లిని మఱవకే మనసా ! ||రూక||

ప. - - - స రి గ మా గ ర | సా - స ని | థ ని సా ||
- - - రూ - క ల వది | వే - ల - | - న్న చే ||

రి సా స రి గ మా మ ద సా | దా వద ని | ద మ గ గ ||
రె దు సూ - క ల గ - థ | గా ని - - | ట - మ న ||

2. వ మ గ ర స ని స రి గ మా గ ర | సా - స ని | థ ని సా ||
సా - - - - రూ - క ల వది | వే - ల - | - న్న చే ||

రి సా స రి గ మా మ ద సా | ద ని సా స ని దా | మా గ గ ||
రె దు సూ - క ల గ - థ | గా - - ని - - | ట మ న ||

8. వ మ గ ర స ని స రి గ మా గ ర | సా - స ని | థ ని సా ||
సా - - - - రూ - క ల వది | వే - ల - | - న్న చే ||

రి సా స రి గ మా ద మ ద ని | స రి గ ర ని | ద మ గ గ || వ మ గ ర స ని
రె దు సూ - క ల గ - థ - | గా - - ని - | ట - మ న || సా - - - -
||రూకలు||

అ. చ. - - - ద ర ద ద మ | మ గ మా ద ర ని | సా స ని సా ||
- - - కో క ల వె - | య్యు - - న్న క - | - - - ట్యు ||

స రి గ ర సా క ని దా ని | స ని సా | స ని దా సా వ మ || వ మ గ ర స ని
కొ - ను ట కొ క్క - ట్యు - | గా - ని | ట - - మ న - || సా - - - -
||రూకలు||

చ. - - - మ మా మ మ | వ ద ని ద ని | - ద మా మ గ ర ||
- - - క్క దే కి వ | శా - - శం - | - దు ట మూ - - ||

సా - స రి సా స ని ధా ని | సా - రి గా | మా ద వ శ మ ||
దు - మూ - ర తా - - తు | గా - - ని | ట మ - న - ||

గగరి స మ మ ద ప ద | ద ని సా స ని చా | ప మ మ గ రి |
సా - - నూ య భ - కు | ఱ - - ము - - | ఱ - రి ప - - ||

సా - స రి సా స ని ధా ని | సా - రి గా | మా వ ద వ ద ||
న - నే^ఱ - టి కం - - త | గా - - ని | ట మ - న - ||

పా - స రి గా మ | పా - ద ని ర | ప మ ద ద ||
సా - ఏ రు నిం డి | పా - - లీ న | పా - త్రై కు ||

ని సా ద ని సా స ని ద మ | ప మ గ రి సా | సా - రి గ మ ||
త గు నీ - రు వ - - చ్చు | గా - - - ని | ట - - మ న ||

పా - ద ద ద ద మ | మ గ మా ద ద ని | పా స ని సా ||
సా - సా ర త రు ని | హ - రి ని తాయ్ - | - గ - రా ||

స స రి గా రి సా స ని చా | నీ సా | స ని చా పా వ మ || ప మ గ రి స ని
ఇ న - న్ను రి ని మ - రు | వ కే | ట - - మ న - || సా - - - -
||రూకలు||

అపారిత :

శ్రీ రంగనాథుని యూరేంపుటుకువమును చూచుచు సొందర్యమూర్తి యగు రంగనాయకుని వర్షించుచు ఆయ్యవారు చాల || రూనలు పాచుకొని యున్నారు. అందించే యిది యొకటి.

తోడి – దూషకం

ప. రాజు వెడలె జాకాము రారె కమూరి రంగ !

॥రాజు॥

అ. ప. తేజి నెకిట్ సామంత రాజు లూడిగము సేయ
తేజరిల్లు నవరత్నపు ఉఘ్య దూషకము లిడి రంగ !

॥రాజు॥

చ. కావేరి తీరమును శావనమగు రంగపురిని
శ్రీ వెలయు చిత్తపీఠిణి వేడ్కుగ రాగ
సేకను గని సురలు విరులచే త్రేమను బూతీంవగ
భావించి క్యాగరాజు – శాఢగ వై భోగ రంగ !

॥రాజు॥

ప. రిన్ధి | రిగగము || మర | వదాదని || సొ - ని | సొ - దని ||
రా - - | జవెడలె || చూ - | - జాము - || రా - - | రే - క - ||

సొనిద | వమదవపమగగ ||
మూ - రి | - - రం - - - గ - ||

॥రాజు॥

2. సా | రిగగము || మానిని | దవదవదని || సతీగా | సరినిసదాదని ||
చా | జవెడలె || చూ - - | జా - - ము - || రా - - | రే - - క - - ||

సానిద | వమదవపమగగ ||
మూ - రి | - - రం - - - గ - ||

8. సా | రిగగము || గమవదు | నిదవదనిశా || సరిగసు | రినిశాదు ||
రా | ఇవెడలై || చూ - - - | - కూ - - - ము || రా - - రై | - - - క ||

గగరి | నిదముగు ||
శ్నూ - - | రిరం - గ ||

4. సా | రిగగము || మనినిదు | వదదదని || శారిని | శా - - ||
రా | ఇవెడలై || చూ - - - | - కూ - ము - || రా - - | రై - - ||

5. ఏ. వదు | నిదవము || పాపగు | మనినిదవ ||
రై - | ఔనె - కీర్తి || సా - - | మం - - క ||

వదు | నిసనిదపాపము || మదపా | దనిసిసు ||
రా - | ఇ - లూ - - కి - || గ - ము | సే - - య ||

6. దవదని | నిదదవమవగము || వమగము | వదనిసనిదవము ||
రై - - ఔ | - నె - - - కీర్తి - - || సా - - - | మం - - - - క - ||

వదు | నిసనిదపాపము || మదపా | దనిసిసు ||
రా - | ఇ - లూ - - కి - || గ - ము | సే - - య ||

సనిదు | దనిసరిగగరి || రిగమగు | గరికిశాసని ||
రై - - | ఇ - ర - - - లు || న - వ - | ర - - త్ను శు - ||

సనిదని | సరిగగరిసు || సనిదని | సనిదవమగరి ||
రి - - - | వ్యు - థూ - - ము || ఇ - ము - | థ - కి - రం - గ - || రాజు ||

7. - ము | మామా || దవవము | గగరిరిన ||
- కా | వే రి || కి - - - | ర - మనము ||

సన్నిగా | రిష సరి || గా | మహదశ ||
పా - - | కసమగు || రం | గం రిని ||

- గ | మహదశ || - రని | సన్నిచాపావము ||
- త్రు | వేలయుచి || - త్ర - | నీ - ధిర్తు - - ||

గా | మన్నిని దశ || వమగా | గంరిసా ||
వే | దుక - గా - || రా - - | గ - - - ||

పద | నిరపతు || పాపగ | మన్నిని దశ ||
సే - | పమగని || సుర - | లవి - రులు ||

పద | నిసనిదపావము || మహపా | దనిసస
శే - | ప్రమే - - - మను - || పూ - - | శిం - చగ

సన్నిచా | రనిసంగగరి || రిగమగ | గంరిసా సన్ని ||
థా - - | విం - - - - చి || శాం - - - | గ - రా - అ - ||

సన్నిదని | సంగగరిస || సన్నిదని | సన్నిదపమగరి ||
పా - - - | ద - గ - వై - || భీం - - - | గ - రం - - - గ - ||

రిషరి | రిగగమ || మహద | పదాదని || సా - ని | సా - - ||
రా - - | అవెడరె || చూ - | - శాము - || రా - - | రై - - ||

అవకాశిక :

శ్రుతి కి రనమునందు చంద్రజీఖరియు, ఇగజ్జనవనియు కిత్తనికి రాణియనగు దగ్గార్పంవికను ప్రతించుచు “ఇనన మరణారి శాధలచే యలసిని, నామనసునందు ఇషయ వాంఛలు కలుగకుండ కాపాడి సీమిడ్డలగు కుమారస్వామి. గచ్చేళాదులవలె నాయందు ప్రశేషు ఖాపి రఫించుచుమ్మా ! రాణ జీఖరి ! దగ్గార్పంవికే ! ఇనని !” అని అయ్యవారు అది శ్రీయిగు దగ్గార్పంవికను వేమకానుచున్నారు.

అది దేఖకతోదియని శాంగరాజస్వామివారి కి రనలను ముద్రించిన కొందరు ప్రాసి యున్నారు. కాని తోడిరాగమనంరుగల పరిచితములగు కొన్ని సంచారములతో యిట్టి దివ్యనామ సంకీ రనలు కనబడుచున్నవి. మహాసముద్రమువంటిరగు యారాగమునందు గల కొన్ని సంచారములతో సేర్చిని నేడ్రిని నై ఆ రచనలకు వేర్చేరు నామనులంపట న్యాయము గాదు. గనుక మాగురువు లుచేంచిన విభమగానే యిందు పొందు పరచడ మైనది.

తోడి – చాపు

చ. ఇన్నాళ్ళవరె వింతనేయకే సీవాడ
నిపుటై కి దగ్గార్పంవికే !

॥ఇన్నాళ్ళు॥

చ. - ఆస్యులనెఱలనమ్ముటివల్ల ఘలములే
దమ్మై కి దగ్గార్పంవికే టిజనని
ఎన్న రాని ఇననముతెత్త నాతరమా వ
ద్విన రాదా దగ్గార్పంవికే !

॥ఇన్నాళ్ళు॥

మనసు విషయాదులంట సీక నన్ను
మన్నించు దగ్గార్పంవికే టిజనని
కామూది గుణములచేక గాసిలేక
కరుణించు దగ్గార్పంవికే
సీమాయలచేత దగ్గిలించకే ఉ
నిరువమ దగ్గార్పంవికే టిజనని !

॥ఇన్నాళ్ళు॥

కలువరించిన నన్ను ఖాచి సీమననేఁ
కరుగచే దగ్గార్పంవికే
అంరుచువుచు నర్థకునిరీతి
యూడుకో దగ్గార్పంవికే !

॥ఇన్నాళ్ళు॥

మలయి గంధి సందడియని మనసున
మరణకే ధర్మాంబికే ఉఱననీ
గిలుకు సామృద్ధులతోను తికురుకు పాలు చా
గించిన ధర్మాంబికే ఉ ఇననీ !

॥అన్నాళ్ళు॥

కంకలమని పాలపెంసి నీ ముఖమును
కనుపింపు ధర్మాంబికే
అతి గుణము గల్లు లపితవిద్య వి
రాసిని ధర్మాంబికే ఉ ఇననీ !

॥అన్నాళ్ళు॥

అటలకై బలికినాడని యొంచ
కాంబికే ధర్మాంబికే
నాటి మొదలుకొని నవ్విన వాడము
నథినాషి ధర్మాంబికే ఉఱననీ !

॥అన్నాళ్ళు॥

పాదములకు నేను లలుమాగు ప్రముఖిక్కి
పావని ధర్మాంబికే
పేదసాదల శాగ్యము నీవనుచు
సెంతితి ధర్మాంబికే ఉఱననీ !

॥అన్నాళ్ళు॥

రాణీవ భస్తురకు భోగడ తరమా ని
రంజని ధర్మాంబికే
రాజుచేఖరి శాగ్యగ రాజుని సతతము
రక్షించు ధర్మాంబికే ఉ ఇననీ !

॥అన్నాళ్ళు॥

శ. -- వెం | గా మా || పా దవ చమ | గా గరిరి || సా - | ఓ గరిసి ||
-- ఇ - | న్నా ర్షు || వ లె - - - | విం త - - || సే - | య - - కే ||

శని శా | సీ సా || -- ఇ ని | పా సరి || గా మ వ దవ | వమగగరి ||
సి - - | వా ద || -- ఇ లు | కై కి - || ర - ర్షు - - | ఓ - - - కే - ||
|| అన్నా ర్షు ||

చ. -- ర | చా చా || ర ర మ | గా మా ||
-- చా | కీ వ || క తు - | న కు ||

మగమా | చా ర మ || చా - | ని ర ర ని ||
టొ - గ | ద త - - || ర - - | మా - - ని ||

సా - | సా సా || థ గ రి సా ని | ద ని సా || - - ర ని | సా సం కి సా ||
రం - | ఇ ని || ర - ర్షు - - | కి - కే || - - రా - | ఇ కే - - ||

ఉ సా | స ని ర ని || చా ని | సా సా || సా ఉ ని చా | చా మా ||
అ రి | కాణ్య - గ - || రా - | ఇ ని || న త - - | త ము ||

పా వద | ని ద ద వ || మో పా ర వ చమ | గగరి సా ||
ర - - | క్షిం - చు - || ర ర్షుం - - - | కి - - కే ||

సా సని | చా చ మ || గమ వ ద ని స | స ద చ మ గగరి ||
ఉ - - | జ న - || నీ - - - - - | - - - - - - - ||

పా సరి | గా మా || వా ర వ చమ | గా గరిరి ||
- ఇ - | న్నా ర్షు || వ లె - - - | విం త - - ||

అవకాశిక :

తుక్కి త్రవుమనందు తప్పిస్తే వాసని యగు ప్రమృద్ద శ్రీమతియగు అమృతార్థిని అర్థంత మనిహారముగ కి త్రించుచు “నిన్ను పొగడుట కెవరితరము ? నివంటిదై వమును ధరలో గానవమ్మా ! నాకష్టములను కాపి యిష్టిష్టివరముల నోసగరాదా ! నీపురమనందు కాపురము శేయువారు ఎంతదన్యులోగదా ! నేను నీవాడమగానా ! నీ ప్రాపులోరియున్నాను. పరులను పొగడలేవమ్మా. నీతు రాజాళివదవు. సర్వులోకనాయిక నీవే వేల్పులకు అదిమూతమవు. నన్ను కట్టాణించి రణింపుమని” అయ్యివారు ప్రాణించుచున్నారు ఈకి త్రవుము లాగ్గుడిపుచరక్కములలో నొకఱియిని ప్రస్తుతి, కాని ముచ్చుచు బహు సక్కాత్తుగా వినటదుచున్నది. ఇట్టికి త్రవుములు వాడుక నుండి తొలిపోవుచుండుటకు కారణము గురుములక : పారముచేసి పాశాంతరమును ర శ్రీ ప్రశ్నాలలో కాపాచుకొనుటకు ప్రయత్నము జరిగినగాని ఇట్టివీ జ్ఞాతియంచుంచుకొనుట కష్టము గనుక యచ్చుచు అష్టా తయ్యాన్నము లేచున్నను అనేమలగు గాయక వారకులు స్నేయరచనలను చేయతో వారి తో ఏనిరముగా నాలుగు నాక్కుములల్లుకొని, వినికిడిలో నిలచిన నాలుగుస్వర సందర్భములను కూర్చుకొని పాడుకొనుచున్నారు. క్రొత్తరచనలు వచ్చుట తప్పుకాదుగాని అని సాయంత్రిగాని చెండ్లివచుండకూడదుగదా ! అట్టుండినచో ఆవాగేయకారునికి కే అది అవమానము.

తోడి – అది

ప. గతిసింహి నేగోరి వచ్చితి తల్లిపరాకా !

॥గథ॥

అ ప. మతినియెంతో వెడకి సమైతిని శ్రీప్రమృద్ది

మతి నీ పదయిగములనే నెఱ న

మిష్టిని ల్రోవుమిక నిఃదాసులకు !

॥గథ॥

చ. పరమో తప్పిస్తిర్సన

గరమందు నెలకొన్న వరమానంది పొగడ

దరమా బ్రహ్మకైనను

ధరలో నీసరిగాన తల్లి నీవాడను గానా

పరిశాపము లెల్ల దొలగ యారక

పురవాదుల ఇతగూడి యిష్టిష్ట

పరముచుచ్చై వము నీవు మను

షిరమత్తు గాచినారుగనుక !

॥గథ॥

తంపురమున జాగుకా
 పురము సేయువా రేపుణ్యము కేసికో
శిశురనిలయే ప్రాపుకోరి యున్నాను
 అంబపరుల నే వేడగలేను
 కావు జాగుసేయక సీవే దరి
 చాపుగాని అస్యులెపరు నాయైద
 రేపు మాపనక సిమహిమలు లలు
 గోపురంబుగాని సుజని !

186॥

రాకాళివదనే సర్వలోక నా
 యః విను మాయనే వేల్పు
 ల కాదియో సికటాషముచేత
 యేకచి త్రమైనందుకు అంబ
 ఇంక నిర్దయ యొందుకు
 సికని ధన రాస్యములకోఅకు యో
 లోకులడే మాటిమా
 బికదుగుట చోకగాని సీకి
 శ్రీ సెందాక విన్నువింపు శాంగరాజుని !

186॥

1. -- పా - గ మా ము ని ని శ | దా - ద | ని స ని వ దా ||
 -- గ - - థ సి - - - | - - చ | ని ని - - - ||

 -- వనిద వ వ మ ర ల గ మా - | పా - - | వ మ గా - థ పా ||
 -- నే - - - - కో - - - | థ - - | - - - - - ||
2. వరిగ మ పా - గ మా ము ని ని శ | దా - - | ద ని స ని వ ద ||
 - - - - గ - - థ సి - - - | - - - | వ ని - - - ||

 -- పా - ద ని ద వ మా ర పా గ మా | పా - - | గ మ ద ని స ని ద మ ||
 -- నే - - - - - కో - - - | థ - - | - - - - - - - ||
3. గరిగ మ వగ మా ర ప దా ని ని ద ని | పా - క | రి స ని వ దా ||
 - - - - గ - - థ - - సి - - - | - - చ | ని - - - ||

 -- పా ద ని ద వ మా ర పా గ మా | పా - - | వ గ మా ద ని ||
 -- నే - - - - - కో - - - | థ - - | వ - - - - - ||

 పా స ని ని ద ని పా - - | - - పా - ద | ని స ని రి స ని వ ||
 చ్చి - - - - - థ - - | - - త - - | - థ - - - - - ||

 దా మ గ మా ద ని పా రి ని | ద మ మా వ మ మ గ | గ మ గ మ ||
 - ఎ - - - - రా - - | - - కా - - - - | - - - - - - - ||
4. గరిగ మ వగ మా దా ని ద ద ని | పా - రి ని | ని రి స ని వ దా పా ||
 - - - - గ - - థ సి - - - | - - - - | వ - - - - ని ||

 -- పా - ద ని ద వ మా ర పా గ మా | పా - - | వ గ మా ద ని ||
 -- నే - - - - - కో - - - | థ - - | వ - - - - - ||

శారీగసంనిసచావిష | తిగంసనిసంస | నిసంకనిసనిష ||
అ - - - థ - - - | - - - త - - | - - ల్ల - - - ||

చాగమచామదనిదనిశారీస | నిదచాసనిదమ | గాసనిదమ ||
చ - - - - ర - - - | - - - - - | ర - - - - ||

-- పొ - గ ఘూ మనినిష | చా - ద | పొ - - ||
-- గ - - థ ని - - | - - వ | ని - - ||

అ ప. - - మగమచా సనిదని | శా శారీని | శా సదని ||
1. -- మ - - థ ని యొ - - | తో వె - - | త థ - - ||

శా సనినిగాగరీంశా | సనినిషచా | దమదనిశా ||
సమై - థ - ని - ప్రీ - | ప్ర - - కు | క్ర - - ట ||

2. శా నిదమదమగమదమ దదని | శా సనిద | - గగ రీం ||
- మ - - థ - - ని - - యొ - - | తో వె - త | - థ - - ||

శా నిదచాగరీంశనిచా | వదనిసంసంసదనిసనిద | శా వగమా ||
సమై - థ ని - - ప్రీ - - | ప్ర - వు - - - - - - ద్ధ | ప్రీ - - - ||

3. వదనిసంగరీంశనిసంసంసనిద | విసనినిదమచా |
- - - మ - - థ - ని - యొ - - - - | తో - - - - వ |

నిశారీగరీం ||
- త - థ - - ||

శా వశిగమగరీంశిగరీంశని | దాదదగగరీం | గగరీంశా ||
సమై - థ - ని - ప్రీ - - - - | ప్ర - - వు - - - | ద్ధ - - - ప్రీ ||

4. వదనిసీగీరీసనికి రీసనిద | నిసనినిరమా |
- - - మ - త - న - యు - - - - | తో - - - - ఎ |

నిసీగీరీ ||
- త - త - - ||

సొ నీగుగ గొ పిమగీరీసొ | రిగీరీసీరీసని | నిసనిదని ||
సమై - త - ని త్రీ - - - - | త్ర - - శు - - - | క్ర - - - త్రీ ||

నిరీసీరీసని చా వచాని చా | మా వదచచమగ | గా గ మా గని ||
మ - త - ని - - చ రయుగ | ము ల - సే - - - | సె అ - న - ||

దగీరీ నీరినిరమద | రినిదమదమగం | చమగీనసన ||
మైత్రినిత్రో - - శుమిక | ని - అ - చా - - - | సు - ఉ - శుత్రీ ||

2. నిరీసీరీసని చా వచాని చా | మా వదచచమగ | గా గ మా రని ||
మ - త - ని - - చ దయుగ | ము ల - సే - - - | సె అ - న - ||

దగీరీ నీరినిరమద | మగదమనిరసం | గరీనిరమగం ||
మైత్రినిత్రో - - శుమిక | ని - అ - చా - - - | సు - ఉ - - శు - ||

నరిగమా - గ మా మనినిప | చా - ర | పా - - ||
త్రీ - - - గ - - త ని - - - | - - చ | ని - - ||

చ. - ర చా పా - పా వమరవ | పా - గ మా | - వ చా ని చా ||
- చా - చా - త త - చద | సే - - - | - స - ర్య - - ||

దగాగా మనిరమగ | గా గ దమమదగ | గరీపా - స ||
తో - త నా - య తివి | మమా - - య - - | సే - వే - ల్యు ||

వ రి గా - గ మా ద మ | ద ని ద మా గ | మ ద మ గ రి ప రి ధ ||
ల - లా - ది యో నీ - | క - టా - - | క - ము - చే - క - ||

ಸಾ ಸರಿಗೆ ಮದ್ದಾ | ಪಾದನಿದಷ್ಟದಮು | ವದವದಮಹಂ ||
ನಿತ - ಚಿತ್ತಮೈ | ನಂ - - ದು - ಕು - | ಅಂ - - ಬಂ - ||

మగ్గు దనిదనిసరి సో | సనిదూపా | దవమాపమగా ||
యిం - - క - ని - - - - | రం - - య | యెం - - - - ||

పుగుముగరిననిధనినరినరి | సొ - - | - - - - ||
 దు - - - - - - - - - - కు - - | - - - | - - - ||

గ రి మ గ ద మ ద ని | ద మ ద గ | మ ని ని ర ద ా ||
ని - శ ని ధ న ధా - | న వ్వి మ ల కొ | అ కు యో - - ||

మగదమనిద రనిసొ | - సనిచావ | రనిససొ ||
తో - కు లడే - మా - టి | - మా - - టి | కదుగుట ||

ଦନ୍ତ ଶାରି ଶନି ଶରି ଗୋ | ଗୋ ପମ୍ପ ଗରେ ନ | ଶନି ଦନ୍ତ ଶା ||
ଚୋ - କ ଗୋ - - - - ନି - ନି | କି - - - - ଧି - - - ନେଂ ||

ద గ రి సా సని దవ | దని సా వ దని ద | వ మ ద వ వ మ గ రి ||
దా - క చ న్న - చిం - | తు - - త్యా - - గ | - - రా - - జ - - ||

నంగమహా-గమమనినిచ | దా-ర | పా-- ||
ని-- -గ -- త నీ-- -| - - చ | నీ - ||

భవతారిక :

శ్రీ కిర్తనమన “అజరుద్రాదులచే నుంచిపెటువాడును, ఆక్రితులు కల్ప ఖూజముచంటివాడును, దేవతలు మనులు మొదలగువారిచే ఆరాధింపబడువాడును నగు శ్రీరామచంద్రునికి యవే నా నమోవాకములు” అని శ్యాగరాణస్వామి చెప్పుకొను చున్నారు.

రాగ ఉట్టం :

దేశకోడి రివ మేళమగు శోడి జన్మము. ఇందరి స్వరములను నొక్కు శేక యై వట్టుటయు” ఒకచానినుండి మరియుక స్వయమునకు శారు నువమోగించు పోతుటయు ఈ రాగమునకు సృష్టి చేపారుచున్నది. దీనిని ఉత్తరదేశిములు బిలాన్స్ అనీ శోడియని శోడియందరి ప్రశ్కారముఁలో నొకటిగా చెప్పుచున్నారు. ఉపుళి శ్యాగరాణస్వామి వారికాంమునకు దక్కిటావర్ధమున గానము చేయలడుచున్న హిందుస్తుస్తిరాగముఁలో నిది కొకటియైన కావచ్చును.

దేశకోడి – రూపకం

ప. నమో నమో రాఘవాయ అనిఁం నమోనమో రాఘవాయ !	॥నమో॥
చ. శుకనుశాయ దీనిలంధవే సకలలోక దయాసిందవే !	॥నమో॥
2. ప్రిత దురితమో ఖములవయే సతత పారిశాద్యుకతవయే !	॥నమో॥
3. నిషనేవ కల్పతరవే అజరుద్రాద్యుమర సుగురవే !	॥నమో॥
4. దీన మానవ గణవతయే దానవాంతకాయసుమతయే !	॥నమో॥
5. ఆయురారోగ్య దాయనే వాయుభోతి భోగశాయనే !	॥నమో॥
6. నూతన నవనిత భక్తి భూతలాది సర్వసాక్షిపే !	॥నమో॥
7. వరగణకర తురిత చాహవే శరజిత దానవముచాహవే !	॥నమో॥
8. నాగరాజ పాఠనాయ శ్యాగరాణ సేవిశాయ !	॥నమో॥

१. రి గ | - రి సా || సా | రి రి రి ని || సరి | మా -- ||
 నమో | - నమో || రా | ఫువా - యు || అని | షం -- ||
 వద | - మగా || రి గ | - రి సా || సరి | - ని సా ||
 నమో | - నమో || నమో | - నమో || నమో | - నమో || ||నమో||

 २. గ చ | ద సా సి || సా | రి గొ రి || సా | - - - - ||
 కుక | నుకాయు || దీ | నకాంర || వే | - - - - ||
 సం | నిని దమ || గ రి | గరి ని || సా | - - - - ||
 నక | ఉర్మి - క || రయు | - సింర || వే | - - - - || ||నమో||

అవకాశిక :

శ్రీ కిర్తనమునందు నికాశ పాశక్కలైన యముని సంహారించి మార్గంచేయుని రక్షించిన పరమేష్ట్యరుని మహిమలను దెలిపెడి కథాసంఖ్యానములను చెప్పులారవిని, నాగకండణ భరుదగు నాదేస్తుని ఏక విల్యమునవర్తికరణకుట్టిగా పమాఖమున నిలచి ఏణంతపూర్ణ చేసినోని తరించడని అయ్యావారు ప్రణకార్టీపరుదగు శంకరుని మహిమాతిథియమును, శక్తివాత్స ల్యామును, కొనియాదుచున్నారు. కొన్ని కిర్తనములయందలి గాక్యములు అన్వయము కుదురుట కొంత కష్టముగానేయన్నది. శక్తిశర్దులు గలవారై నను, శాపయందలి పలుకుబదులు, నానుదులు, అన్వయములు, తెలియనివారివద్ద కః కిర్తనలు తరఫరములుగా నిలిపిపోవుటయు, తెనుగువారు శద్గంభాపి సంకలనములుగా సాహిత్యములనైన సంపాదించి నిలుపుకొనక పోవుటయు శారణములుశాపచ్చును. కానీ శాపకెలియనివారై నను పాటకు ప్రాణమగు సంగితపు పద్మమెట్టులను నాటిమండి నెటివరకు ఎంటో శద్గంభాపి కాపాదుకొనుచు వచ్చిన వారిని మనము చేయు త్రిమైక్క గౌరవింపకతప్పదు.

తోడి – అధి

- ప. సదాభక్తించవే సదాశివుని
సమఖ్యముననిలచి సంకయములేక ! ॥సదా॥
- అ.ప. సకాశ పాశ నాశకుని మహిమ
కథాశ్రవణములగై కొని విని ! ॥సదా॥
- చ. ఏక విల్యము వీకాంతమున తేసి
క్యాగ్గదాశ హాట డెలో విని .
నాగ కంకణభరుని నామస్కరణముతో
ప్రణకార్టీ హారాయని భావించి హృదయమున ! ॥సదా॥

- व सा नी द व व मु हा व ग मा | पा द व | द नि नि स ||
न चा - - त किं - - व - - | वे न चा | - १ तु नि ||
- २ स नी द नि स रि स नी द व व मु व ग मा | चा द द | ग कि सा सा ||
न - चा - - त - किं - - व - - | वे न चा | - १ तु - नि ||
३. स रि ग कि स नी द नि स नी द व व मु ग मु | द व चा व द नि | - द मु मु ग कि ||
न - - चा - - त - - किं - - व - - - | वे - - स - चा | - - १ तु - नि ||
४. १. स रि ग मु मु द व द | द नि स रि स नी द व | व ग मा द व द नि ||
स मु ल मु न नि - ल वि | सं - - - श - य - | मु - - शे - क - ||
२. स रि ग मु मु द व द | स रि ग मु द व नि स | शि ग कि स नी नी द नि ||
स मु ल मु न नि - ल वि | सं - - - श - य - | मु - - - शे - क - ||
५. सा नी स रि स नी द व चा द नि सा | द ग कि स | स नी चा नि स ||
१. न चा - - - शु - पा - - शु | ना - शु | नि - मु हा मु ||
- द व द नि स रि गा कि स नी द नि | स रि ग नि स रि द नि |
क - चा - - - क्रि व ष मु - ० - | क्रि - - क्रि - - नि - |
- स व व नि ग मु द नि ||
- - - वि - नि - ||
६. सा कि स नी चा - व मु ग मु व द नि स रि स |
न - - - चा - - शु पा - - शु - - - |

దనిసంగము | ముగకి స స ||
నా - - - శ కు | ని - మహిము ||

దవదనిసంగారి ససనదని | నంగనిసందని
క - కా - - - క్రి చ ఇము - 0 - | కై - - కొ - - ని -

సవదనిగమదని ||
- - - వి - ని - ||

సాసనిదవదమశవగము | చా - - | పా - - ||
ప చా - - భజిం - - చ - - | వే - - | - - - ||

v. - వవవ వదవమగరిగము | వదవమగము | దవవమగరిసు ||
- ఏక రిల్యు - ర్య - న - ము - | ఏ - కా - - - క | మున జే - సి - క్రి ||

సకి సా - సని ధని స స | సకిగా - మ | వదవదమచ ||
శ్యా - గ - రా - ఆ - మాట | చెవిల్ - - | వి - - - ని - ||

సాసకి సనిదవచాదనిసస | దగరి స | సనిచాదనిసు ||
నాగ - కం - క - ఇ ధ - రు ని | నా - మస్తు | ర - ఇ ము - తో ||

దవదనిసంగారి ససనదని | నగరి సనిరి సని |
ప్ర - ఇ - శా - క్రి హరయ - ని - | శా - విం - వి - హృ - |

దసని దగమదని ||
ద - య - ము - న - ||

సాసనిదవదమశవగము | చా - - | పా - - ||
ష కా - - భజిం - - ష - - | వే - - | - - - ||

అవకాశిక :

త్రికృతి క్రమమనందు శాస్త్రగ్రాహి రాజవంతుని దశావకారములను రాము తత్కష్టము నందే యిముడ్చుకొని గానము చేసుకున్నారు.

రాగ ఉపాయం :

భూపాల రాగము ప్రాచీనము. ఇది యిప్పటి కివ మేళమగు తోడిరాగమునకు జన్మము.

అరోహణము : స రి గ ప ర స

అవరోహణము : స ద ప గ రి స

గాంధారము మాత్రము వ్యశ్రాసము గలిగి అరోహణావరోహణములు ఒకటిగానే యుండి లక్ష్మీశ్వరునము తక్కువగాసుండి కి వారు పొరపడగినపగు తోఁ, రేవగు ప్రి మొదలగు రాగములలోగల రచనలనుగూడ భూపాలరాగమునందలి రచనలుగనే సామాన్యము గుర్తించు చుండు, కాని వివిధమగు కెంచననుమ కలిగిపక సాధారణ గాంధారమును వక్కగా పరించు కొషును అభ్యసించినచో భూపాల రాగ స్వస్తుమను వక్కగా అలవడును. ఇది తెలిసినచో తోఁ, కైపగు ప్రి మున్నుసుఖానిని వేరు వేరుగా ప్రశర్పించుకొను క్రతియు తనంతట కానే యలవడును. ఈ భూపాల రాగమును ఈ త్రందేళిములు భూపాలతోడియని వ్యవహారించున్నారు. అనలు ఈ రాగమున గల రచనలను తోఁమందో రేవగు ప్రియందో పాఠుమ, భూపాలయని చెప్పుటయు కలదు. ఇది రాగ స్వరూపములను సరిగా అర్థయనము చేయలేక పోస్తుటవలననే సంభవించును.

భూపాల – చాపు

ప.	దీనిజనావన త్రిరామ దానవ హరణ త్రిరామ !	॥దీన॥
ప.	పిన విమాన త్రిరామ మీన శరీర త్రిరామ !	॥దీన॥
2.	సిర్డులశ్వరయ త్రిరామ కార్యులక్షణ త్రిరామ !	॥దీన॥
3.	శర్మిషంపద త్రిరామ కూర్మావకార త్రిరామ !	॥దీన॥
4.	త్రికరసుగుణ త్రిరామ త్రికరణార్థిత త్రిరామ !	॥దీన॥
5.	త్రికురుణ్ణ వ త్రిరామ సూకరహుచ త్రిరామ !	॥దీన॥
6.	సరసింహయన త్రిరామ సురపణినిత త్రిరామ !	॥దీన॥
7.	సరశరవేష త్రిరామ నరహర్షాప త్రిరామ !	॥దీన॥
8.	కామివఫలద త్రిరామ పామరదార త్రిరామ !	॥దీన॥
9.	సామంఘరథ త్రిరామ వామసభూప త్రిరామ !	॥దీన॥

10. అముచిమిరాధిత్య శ్రీరామ విగితమోవా శ్రీరామ : ||దీని||
 11. రఘుచలచిలక శ్రీరామ శృగుసుతరూప శ్రీరామ ! ||దీని||
 12. కుళలవ జనక శ్రీరామ కుళలవ చకుర శ్రీరామ ! ||దీని||
 13. దశముల మద్దన శ్రీరామ దశరథందన శ్రీరామ ! ||దీని||
 14. కలిమలవారణ శ్రీరామ ఇలజథవార్పిత శ్రీరామ ! ||దీని||
 15. సలలిత వచన శ్రీరామ హాలదరరూప శ్రీరామ ! ||దీని||
 16. సిద్ధజనప్రియ శ్రీరామ ప్రసిద్ధచరిత్ర శ్రీరామ ! ||దీని||
 17. బ్రద్ర సువసన శ్రీరామ బుద్ధావకార శ్రీరామ ! ||దీని||
 18. జయకరనామ శ్రీరామ విజయరథసారథే శ్రీరామ ! ||దీని||
 19. భయనాళవహాకే శ్రీరామ హాయములరూప శ్రీరామ ! ||దీని||
 20. రాగవతప్రియ శ్రీరామ ఆగమమూల శ్రీరామ ! ||దీని||
 21. నాగసుఖయన శ్రీరామ శ్యాగరాజార్పిత శ్రీరామ ! ||దీని||

ప. సా - రి - గ - గ - రి - రి - స | స ధ ధ రి | సా - - - ||
 దీ - న జ నా - - వ న | శ్రీ - రా - | మా - - ||

స రి - గ చ చ ద ద చ | చ గ గ రి | గా - రి - స ||
 చా - - న చ హ చ ఱా - | శ్రీ - రా - | మా - - || ||దీని||

చ. ర చ ద స సా - స | శి - స శి - గ | గా - శి - స ||
 శి - - న వి మా - న | శ్రీ - రా - | మా - - ||

సా - శి - స స ద ద చ | చ గ గ రి | గా - రి - స ||
 శ్యా - న శ శి - - ర | శ్రీ - రా - | మా - - || ||దీని||

అవకాశిక :

‘జ్ఞానిక్కిలేదన ప్రతి జీవియు భగవతి కైంకర్యమునకు కొంత తాను వినియోగింపబడి ఆనందించుట ధర్మము కదా ? నీ గుణగణములను వార్షికాదులు గానము చేసిరి. నిన్ను ఈనియూదుచు సీయందు నాకుగల భక్తిని పెల్లిది చేయుచు పాటలు పాదుకొనుటకే నేను అన్నించికించేయేవో ! నాకును యట్లు చేయుటయందు ఆశగలదు సుమా శ్రీరామా !’ అని అయ్యవారు చెప్పుచున్నారు.

రాగ భక్తిం :

అసాపేరి రాగము ప్రాచీనము, శాసంగము. ఇప్పటి వారుక ప్రకారము ఇక మేళముగు కోడిజన్యము.

అరోహణము : స రి మ వ దసి

అవరోహణము : స ని స వ ద మ వ రి గా రి స ।

స స రి మ పా అను నవ్వుదు పలుకునడి చతుర్ముఖి రిషిభము. వ మ గా రి స అను నవ్వుదు చతుర్ముఖి రిషిష్టావమునందు గాంధారమును, సాధారణ గాంధారమునకు తక్కువగా సుంధనట్లు బడిగించి పట్టుట సంప్రదాయము, శ్రీరాఘరాజస్వామివారి రచనలేకాక పించి పూర్వులైన వాగ్దేయకారులెందరించు ఈ రాగమునందోన్న చక్కని రచనలు చెప్పియున్నారు.

అసాపేరి – అడి

ప. ఏపనికై ఇన్నించితినని సీపెంచనలదు శ్రీరామ సే ! ॥సేపని॥

అ.ప. శ్రీపతి శ్రీరామవంద్ర సీ చిత్తానికి శెలియదా సే ! ॥సేపని॥

చ. వార్షికాది ముఖులు నరులు నిన్ను వర్షించిన నాయాన పీరునా మేర్మైయుండు నర్థకులు పెంచుదుకే శ్యాగరాజనుత సే ! ॥సేపని॥

५. - శా - శా - ద ప చా | - మ శా ద శా | ప మ గ గ రి న ||
 - వా - శ్రీ - కా - ది | - ము సు ల న | రు - ల - ని స్తు ||

 - గా - రి - స న ని శా | - రి మ రి మ | ప ర ప ద మ ప ||
 - వ - శ్రీం - చి న - వా | - యూ - - స | ది - - - రు వా ||

 - ని శా చ చా శా - శా - శా | శా రి గ రి స | స ని శా చ చ ||
 - మే - శ్రీ - మై - యుం - యు | స - - రభ - | క్రు - - లు - ||

 ప శా - స శా స రి ని స ప ర మ ప | మ రి ప మ ద చ నిని |
 - మె - చ్చు దు రే - - - శాగ్య - గ - | రా - - - జ - సు - |

ద ప చ చ మ గ గ రి

త - సే - - - -

స రి శా రి మ శా - చ చ | శా - - | ప మ ద చ చ చ మ గ గ ||
 - సే - చ ని కై - జ - | ని శ్రీం - - | చి - తి - న - ని - ||

అవకాశిక్

శత్రు కి రనమునందు శ్రీరామవంద్రుని మనోజ్యములగు విశేషములతో
ప్రీంచు, తనను రక్షింపుచుని అయ్యివారు ప్రార్థించు చున్నారు.

అసాధీర — అది

చ. మాపాల వెలసి యిక

మము శ్రీవగరాదా శ్రీరామవంద !

॥మూ॥

అ.చ. నీ పాదముల శ కినిండారగ నిన్ని

కాపాదుక కి నీకరమన నుండగ !

॥మూ॥

చ. పాచ సంహిర నాచరితాపములను దునుము

నే పాటిరా కరుణాపయోనిరిటై న శ్రీపతి విధృత

చాపచాణ యి పాపమతి నరులాపదలను నే

నే చని ఆమను అపదాఘందవ కాపాడ సీకి పరాకేల !

॥మూ॥

2. దినరక్క శక్తార్థిన సాకేతనగరిష నామది పద

రిన సుఖన మానాభిమాన పాలన పమానరహిత రి

సాన సీదు దాసానుదాసుదను దానవాంతక ము

దాన నారద సుగానలోల దరిగాన సంతతము !

॥మూ॥

3. నాగార్థివ విషుత నాగారి రథ నిషు వినా గతిసెలుగ

నాగరాజ వృక్షానుగరాజ్య శవసాగరాంతకా సు

రామవార కనచంగధిర సురనాగ గమన శర

ణగ శా ప్రశ్నిక్యగరాణనుత !

॥మూ॥

- వ. - రమా పావదవర వ | వచమా వరవ | చమగ్గి వ ||
 - మా - పాలవెలసియి | కమము ల్రో - వ | గ - - శారా ||

 - సా - రిసధిసా సా | రిమచదనానిస | వదవు చమగ్గి || స
 - ల్రీ - రా - మచం ద్రా | రా - - - మచం - | - - ద్రా - - - - || -
 ||మా||

 అ. ప - వచమపాదపాసనిసస | - కిచమగ్గిస | సారినిసస ||
 - ని - - పాదముల - భక్తి | - నిం - - - కార | గా - - నిర్మి ||

 - మపాచాస సారినిసస | వచమపాదవచము | చమగగ్గిస || -
 - కా - పాదు ఈ - - క్రినీ | క - రము - న - | నుం - - రగ || -
 ||మా||

 చ. - పా - రపా పావనిరవ | వచమపావదవ | చమగగ్గిరస ||
 - పా - వనం హోర - నా - | - వరికా - వ | ముంపు - దుము ||

 - ధిసాసరిససారిధినస | - రిమరిమువ | చదచనిరవ ||
 - నే - పాటిరా - - కయ | - జా - - పయో | ని - ధి - వైన ||

 - పా - దపా పావనిరవ | వచమపావదవ | చమగగ్గిరిసా ||
 - ల్రీ - వరివిర్ధి - త - | - కా - వశా - | ణ - - కణ - - ||

 - నిసాసరిససారిధినస | - రిమరిమువ | చదచనిరవ ||
 - పా - వ - - మరి - నయ | - లా - - వద | ఉ - ను - నే - ||

 - కచమచచా సాసనిసస | - కిచమగ్గిస | సారినిసస ||
 - నే - - వని జా - - తుము | - అ - - వ - - | జాగ్యం - - దవ ||

- मु - पा - रा - स सा - रि - नि स स | प मु - पा - र व व मु | प मु ग ग रि स ||
 - रा - पा - रा द सी - - की - | च - - रा - - - | के - - - अ - - ||

न रि मु - पा - व व व व व | प व मु - प व व | प मु ग ग रि स ||
 - मु - पा - ल व व ल स य | क मु मु ल्र॒॑ - व | ग - - रा चा ||

- पा - रि स नि सा - सा | रि मु व व पा - नि स | व व व मु मु ग ग रि || न
 - श्र॒॑ - रा - मु चं ल्र॒॑ चा | रा - - - मु चं - | - - ल्र॒॑ चा - - - - || -
 ||म्या||

అపకూర్చ

ర్థు కి త్రనమన శ్రీరామవంద్రుని, 'దిక్కుసివసుచుమంటినయ్యా ! ప్రాద్యనశేఖ బుద్ధులు చెప్పవలె. స్వారివెడఱి యావాడైన రారా మాయింశిదాకా !' అని అయ్యహారు ప్రార్థించున్నారు.

ఇచట అనుకృతముగా వచ్చుచున్న ఒక కథను చెప్పవలసియున్నది. రాజీవ్ వ్యాపారములయందు విముఖులై యున్న శాంగగ్రాంస్వామిని, వారి పోరచుడగు ఒకవేళదు శోకసామాన్యన్నిగా నెంచి, అయ్యహారు ఆరాధించుకొము రామంచాయతన విగ్రహములను తప్పించుకొనిపోయి కావేరియందు పొరకై చెనట. అవిగ్రహములను గానక అయ్యహారు పరితపించుచు, శీర్థయాత్రలు చేసుకొనుచుండగా ఒకవారు స్వప్నమునందు శ్రీరామవందులు అనుగబొంచి, కాను కావేరియలమందుంచీనని చెప్పగా, శాంగగ్రాంస్వామివారు పరుగుపరుగున పోయి జలములందు పెడకి, విగ్రహములను చూచుకొని అనంరపారపణ్ణమున కొన్నికి తనలు పాదుకొనిరనియు, అందరికి యిది యొకటి యనియు చెప్పదురు.

అపావేరి – అది

- ప. రారా మాయింశిదాక రము
శీర సుకుమార శ్రీమైక్షేరా ! ||రార||
- అ.ప. రారా దశరథ కుమార నన్నెలు
కోరా శాశ్వతేరా రామ ! ||రార||
- చ. ప్రాద్యనశేఖ పుణ్యమతోది
బుద్ధులుచెప్పి శ్రోపువుగాని
మాధుగారు సీ మోమును జూచుచు
వద్దనిచి వారము ఘ్రాణించెద ! ||రార||
2. కోరికోర్కులు కొనసాగక సే
సీరాజనయన సీదారిని గని వే
సారితిగాని సాధుభనావన
స్వారివెడఱి సామినేడైన ! ||రార||
3. దిక్కులేదనుచు దఱిని ననుత్రోవ
గ్రిక్కున రాతు కరుణను సీ చే
శ్శిక్కుయున్నదేశమఱతురా
శ్రీశాంగగ్రాంసి శాగ్యమూ ! ||రార||

చ. - శ చ వ వ మ గ గ రి స రి | గా గ రి | సా - స - ని ||
- రా ర మా - - - యం - - టి | దా - - - | క - ర ఘు ||

రి మ రి మా - వ మ పా ర సా - | ని సా ప ద ప | మ వ ద వ మ గ రి స ||
ని - - ర - సు కు మా - ర - | మ్మె - - కై - | ర - - - - - - - ||

2. రి మ ప ర ద వ ద వ మ గ గ రి స రి | గా గ రి | సా - స - ని ||
- - రా - రా - మా - - - యం - - టి | దా - - - | క - ర ఘు ||

3. - శ చ ని వ మ గ గ రి స రి | గా గ రి | సా - స - ని ||
- రా ర మా - - - యం - - టి | దా - - - | క - ర ఘు ||

రి మ రి మ వ మ వ ర ప ద స రి స రి గ | ర సా ని సా ప |
ని - - - ర - సు - కు - మా - - - ర | మ్మె కై - - - - - |

మ వ ద వ మ గ రి స ||
ర - - - - - - - ||

రి మ పా ద ప వ మ గ గ రి స రి | గా గ రి | సా - - - ||
- - రా ర - మా - - - యం - టి - | దా కా - - | - - - - - ||

అ. వ. పా ద ద వ మ వ ద స స స | గా గ రి | సా రి ని స స ||
రా - రా - - ద శ ర ద తు | మా ర - న | నై - - - ల ||

పా ద సా - ని రి ని సా ప ద ప | రి మ వ ద సా | మ వ ద వ మ గ రి స || రి మ
కై - రా - నే - శా - - - శ | కై - - - ర | రా - - - మ - - - || - -

||రార||

చ. పా చ పా - చప దప | - ము పా దపా | మూ - గ గ రి ప ||
ది క్రూ శె - దను చు - | - తె రి సి న | ను - - | లో - వ ||

- ఓ మ పా - పచుగగరి స | - నగారి సా | సారిని సా ||
- గ్రసున - రా - - - - శు | - కరుణ సు | ని - - చే ||

- పాదము పా పదసా | గా గి రి | సా రి ని ఈ స ||
 - కి క్కి - యు న్ను - దే | ల మ - ర తు - - రా - ||

పొదసౌ - సంనిసౌపదవ | రిమపదసౌ | మపదవమగంస ||
శ్రీ - శ్యామ - గ్రా - - జని | భో - - - | గ్రు - - - మూ - - - ||

ఓ మ పా - ర వ చ మూ - గ గ గ ఈ స ఱ | గా గ గ ఱ | సా - - ||
 - - రా - ర - మూ - - యిం - టి - - దా క్రా - - - - - - - - ||

అవకారిక :

**శ్రీ కృతమున త్రిరామంద్రుని సౌందర్యము, కనుసన్నలు, ముఖముసందర్శి
గాంధీర్యము, పదములయిందరి నమిత్వక. సుఖ్మానముండరి ఆక్రమణ, మొదలగు వానియందుగఱ
సుఖమునకు వశులై కొరిచెడి సీత, లక్ష్మీ, భరత, శత్రువు, ఆంజనేయులను పొగడుచు, తట్టి
సుఖమును కానును సంపాదించు కొనవలేని ఆయ్యనారు తలచుకొనుచున్నారు.**

అసాహేరి – అది

- చ. లేకనా నిన్ను చుట్టుకొన్నారు
వక్కువరయులై నిశ్శాసనందము ! ॥లేకనా॥
- అ.ప. త్రికర కరుణాసాగర !
చిన్నయజ్ఞిత చింగామఁడి నీయొడ ! ॥లేకనా॥
- చ. సౌందర్యముతో సుఖము సీతమ్మకు
స్తామిత్రికి కనుల జాడల సుఖము ! ॥లేకనా॥
2. సుందరముఖమున సుఖము భరతునికి
సుఖ్మాన రూపమున సుఖము రిప్పుమ్మనికి ! ॥లేకనా॥
3. చరణయుగమునందు సుఖమాంజనేయునికి
వరగుణ కాగ్యగ్రాణ వరదానందము ! ॥లేకనా॥

- ప. - - - రి మరి మహా | రపర మ | పాదవచము ||
 - - - లే - - కనా | ని - న్నుచు | ట్లో - - - ||
2. గా రి సరి మరి మహా | మపరచ దము | పాదవచము ||
 న్ను రు - లే - - కనా | ని - - - న్నుచు | ట్లో - - - ||
3. రి పమగా రి సరి మరి మహా | మపరచదా సని |
 న్ను - - రు - - లే - - కనా | ని - - - న్నుచు - |
 సపరచమపరచ ||
 ట్లో - - - ట్లో - - - ||
4. వమగా రి సరి మరి మహా | మపరా సంసని | సపరచమపరచ ||
 న్ను - - రు - లే - - కనా | ని - - న్ను - - చు | ట్లో - - - ట్లో - - - ||
5. వమగా రి సరి మరి పరచర | సంగ చంసని |
 న్ను - - రు - లే - - కనా - - | ని - న్ను - చు - |
 నిసి పరమపని ||
 - - ట్లో - - - ||
- రపమగరి సరిగ రి సని | పా - రి మ | పాదవచమగా ||
 1. న్ను - - - రు - ఏ - కహృదయు | లై - ని - | శ్యా - - సం - - ||
- రి పాసంగ రి సని | పా - రి మ | పదపా నిసపద || మపమగరి స
 2. రముఏ - కహృదయు | లై - ని - | శ్యా - - సం - - - || ర - ము - - -
 || శకనా ||
- ప. - - - పమాపదా సని | పా గా | పి ససని పా ||
 - - - ట్లో - కరకరు | జాపా | గరసి - య ||

వదవచ్చమాదపాసస | సంగంగి శివము | గంగిసాననిసా ||
8. వము - ప్రి - కరకరు | దా - - - సా - - | - గరచి - రు ||

వదవదపారమాపావద | సాననిసచ | మహదవచమగా || రపా
వము - చి - నైయ ప్రిత - | చిం - - శా - | మ - దే - సీ - - || యైద
|| లేకనా ||

వ. 4. - - - వమావదాసస | ససాగగ | రిససనిసా ||
- - - చరణయగము | నందుసులు | తూంజనే - - ||

వదవదపారమాపావద | ససనిసా | వచమవదచ ||
యునటవరగుణశ్యాగ - | రాజను - త | వరదా - - - ||

వమగారిసరిమరిమపా | దవదమ | పాదవచమ ||
నందము - లే - - కనా | ని - నుంచు | ట్లుట్లో - - - ||

గౌరిన - - - - | - - - - | - - - - ||
న్నారు - - - - | - - - - | - - - - ||

అవకాశం :

క్రూ || ర్తవమున “మానవులు తమకుగల సమయమును అనగా కీవితపరిమాణమును
గుర్తించుకొని, పుణ్యములను సుప్రాపింపుకొనక పోయినచో పూర్వపుణ్యము గటగిన మానవ
అన్న తిరిగి పొందవచ్చునా ?” అని అయ్యావారు వారోపుచు ధనములండియు చాసము చేయక
శాసనికి తోటిమైయుండి నానిని, కమ్ములుండియు మాడణాలని అంధుకైనవానిని, కవితా
రఘుమును గ్రహింపకొలని వాక్కి కవిత్వమును వినిపించువానిని ఉదహరించుచు,
సమయమును వృధాచేయక పై వచింతన చేసుకొనుడని తోథించుచున్నారు.

అసాపేరి — | తిష్ఠు

- ఫ. సమయము దెరిసి పుణ్యము లాక్ష్మింతని
టుమరి యుండియేమి పోయి యేమి ! ॥సమః
- అ ప. శమక తోడి ధర్మము ఇయుమేగాని
క్రమముతో మనవిని వినపే టమనసా ! ॥సమః
- చ. సారమౌ కవితల విని పెరివాచు
సంతోషపడియేమి వడ కేమి
చేరదేశుగ్రుడైకమ్ములు శాగుగా
తెరవియేమి తెలవండియేమి ! ॥సమః
2. తురక విధిలో విప్రునికి పానక పూజ
సెరయ తేసి యేమి సేయకం తెయేమి
ధరలోన ధనకోట్లకు యజమానుడు
దయ్యమై కేనేమి లోకై కేనేమి ! ॥సమః
3. పదము కాగ్యగరాజచుని పైగానిది
పాడియేమి యెడ్కికేనేమి
ఎదను శ్రీరామ క్రతియుచేసి నరణ్ణ
పై క్రియేమి మృగమై కేనేమి !

1. - ॥ ॥ | మా మా || వ పో | ద చ పా || వ వ మ | పా వ మ ||
- స మ | య ము || తె ॥ | సి - పు || ఇం ము - | లా - - #

మా గ | గ ॥ ॥ ||
బ్లిం - | చ - ని ||

స స ॥ | సా సా || రి స స్త్రి | స ॥ గా || - ॥ మ | పా ద చ ||
- కు మ | కి యుం || ది - - | మే - మి || - పో - | యు - - ||

వ వ మా - గ | గ ॥ ॥ సా ||
మే - - - - | మి - - - ||

2. - బ మ | ర ద సా స సి సా || వ ద చ | వ మ గా గ ॥ ॥ ||
- పో - | యు - - - - - || మే - - | మి - - - - - || - ||నము||

ఆ చ - వ మ | పా దా || స సా | సా సా || - స స | రీ ॥ మ కి ||
- ఇ మ | క తో || ది ర | రక్త ము || - ఇ య | మే - - - ||

గ ॥ ॥ | సా - ని సా ||
గా - | ని - - - ||

- వ ద | సా సా || ని స చ | ద చ వ మ || - చ మ | పా ద చ ||
- క్ర మ | ము తో || మ న - | ని - ని - || - ని న | వే ట - ||

వ మ గ | గ ॥ ॥ స || -
మ న - | సా - - - || - ||నము||

- పా | పా వ మ || గ ॥ ॥ స || స ॥ గా || - స గ | రి స ॥ స || రి స్త్రి | సా సా ||
- సా | ర ము - || క వి - | త - ఱ || - వి వి | వె - పి - || నా - - | - య ||

- ఓ | మామూ || పశా | వరపాదా || - వద | పావము || పా - | - - - ||
- సం | తో ష || పది | యొ - - మి || - వద | కే - - || మి - | - - - ||

- పము | పాదా || సి సా | పా పా ||
- కే - | రె దే || సి - | గ్రు ట్లీ ||

- ససి | కీ రిముకీ || గ కీ | సా - ని సా ||
- క - | ములు - - || శా - | గు - - గ ||

- వద | పా పా || ని సి చ | దవపము ||
- కెఱి | చి - || యొ - - | - - మి - ||

- పము | పాదవ || పముగ | గ రిరిస ||
- కెఱి | వకుం - || ది - - | యొ - మి - ||

||పము||

పత్రారిక :

ప్రశ్న १. క్రమమన కావేరి నదిని కన్ధగా తావిచు సాగరునియందు కలియటకై ఆమె వయ్యారముగ ఎట్లుహోపుచున్నది. వర్షించును, శీరసునందరి ఏంచుఅను చెప్పుచు, అటు నిటు గం రం గేశుని, పంచవదేశుని తలచుకొనుచూ అయ్యునారు. ఆనందించుచున్నారు.

అపావేరి – ఆది

ప. సారిపెడరిన ఈ కావేరిని చూడచే !

॥సారి॥

అ.ప. వారు వీరముచు చూడకచా న

ప్యారి కాథీష్టముల నౌసంగుచు !

॥సారి॥

చ. దురమున కొక కావున గర్జన థి
కరమొక కావున నిండుకరుణతో
నిరతముగ నొక కావున నడుచు
వరకావేరి కన్ధకామణి !

॥సారి॥

2. వేదుకగా కోకిలయ ప్రమోదుగను
వేదుచు రంగేశుని జాచి మం. యా
చేడు ఒగములకు తీవుషైన
మూరురెండు నదినారుని జాడ !

॥సారి॥

3. రాజరాజేశ్వరియని లోగరుచు
శాటి సుమముల ధరామర గణములు
పూజ లిరుగదల సేయగ క్యాగ
ధాం పన్నుకురాలై ముదుగ !

॥సారి॥

శ. - రమపాపాదవ | పమపామపదవ | పమగాగరి ||
 - పొ - రి వెడ - | థ - - - న - - - | యూ - - కౌ - - ||

పసగరిసరిపా - నిపా | రి పమపిమా | పాపమగరి ||

- పే - రి - - ని - - - | చూ - - - ద | రే - - - - || ||సారి||

శ. శ. - పమపాదవపమ | పాదవ | దా పా ||
 - పా - రువీ - రని | చూడక | శా న ||

- సగరిసరిపా - నిపా | ప పదవ | మగరి ప ||

- వ్యా - రి - - కౌ - - థి | ష్ట్రముల నో | సం - గుచు || ||సారి||

శ. రిమరిమపాపా | మపదవ | మగరి న ||
 రా - - జ రా పే | శ్వ్యరియని | పొగచు ||

పగరిపరిఫినపన | రిమపవ | దపవ పవ ||

శా - శిసుములద | రా - మర | గణముల ||

పమపదసనిసస | రిగగరి | సనిపా ||

పూ - జిరుగదం | సే - యగ | శ్వా - గ ||

పదసనిసస పద | పుపదవ | పమగారిస || స

శా - - జస - న్నతు | రా - లై - | ము - - ద్వగ || -

||సారి||

అవకాశః :

శ్రీ కృతవమున 'ఆన్నిటనిందిన ఆయ్యకాసందమునా ! సికారామా'! అని స్వాచిసి పిలుచుచు, 'నీయందే మనముచిన నాకు కలగుచుర్ను కష్టములను తెలిసియు, నమ్మ రక్షింపు కుండుట నీకు వ్యాయమూ'! అని **శ్రీరామవంద్రుని సికామనోహరుని** అయ్యవారు దీనమూ వేదురొసుచున్నారు.

రాగ లక్షణం :

పున్నాగవరాళి ప్రాచీనరాగము. శాపాంగము. నిషాధాంశ్వము. ఇది యిచ్చటి వాచుకు ప్రారము 8 వ మేళమగు తోడిజన్మము.

అరోహణ : స గ ర గ మ వ ద ని

అవరోహణ : ని ద వ మ గ ర స ని స

స గ ర గ మా అనుసప్నుదు చతుర్శురి రిషము వరికించుట వంప్రచాయము. ఈ రాగమున ప్రాచీనుల రచనలనేకములుగలవు.

పున్నాగవరాళి – ఇది

- ప. ఇదినీకు మేర గాదురా శ్రీరామ
నామది తల్లిదిల్లెను శ్రీరామ ! ॥ఇది॥
- అ.ప. పచిలమగా రౌలిచికె భావమువేరె యన్నది ! ॥ఇది॥
- చ. గతిలేని వారిని కడకేర్చే కై వమని
పతికశాసన నమ్మితి శ్రీరామ ని
న్నతి వేగమున వేడితి సంతతము న
మ్మతిని నిస్సేకోరితి సికారామా ! ॥ఇది॥
- భ. వరమదయాఖుని పాలన సేతువని
పరగున దేవరాయ గౌరిలిన నామై
కరుణారెనని కస్మిరాయ చూచి సిమసు
కరుగడెందుకురాయా సికారామ ! ॥ఇది॥

శ. అన్నిట నీండిన ఆదృతానందమన
మన్నవసేయరాదా ప్రిరామ నీ
కైన్నరాని పుణ్యమురాదా ప్రిష్యాగర్యాజ
సన్నత నీవాడనుగాదా నీకారామా !

||ఇది||

శ. - - నగ రి రి గ రి గ రి | న రి గ రి గ రి | న రి గ రి గ రి గ రి గ రి ||
- - అ - ది నీ - - రు - - | మే - - - ర | గ - - - రు - - |

పా - - - - ద వ | వ మ గ రి | రి స సా ||

రా - - - - ఉ - - | - - రా - | - - మ రు ||

- - సా రి గ రి గ రి స | సా రి గ రి స నీ | స గ రి గ రి గ రి గ రి ||

- - సా మ - - - ది - | త - - త్త్త్వ - - | ది - - భై ను ||

పా - - - - ద వ | వ మ గ రి | రి స సా ||

రా - - - - ఉ - - | - - రా - | - - మ రు ||

||ఇది||

శ. వ. - - - మ మ మా మా | మా మా | ద వ వ మ ||

- - - వ ది ఱ ము | గా ఱొ | ఱ - చి - ||

గా రి గ రి గ రి గ రి పా | ప మ మ గ | గ రి ఱ స || సా

కై ణ - - - వ ము | వే - కే - | యు - న్న - || ది

||ఇది||

శ. - - స గ రి రి గ రి రి గ రి | ర రి గ రి గ రి | స రి గ రి గ రి గ రి ||

- - అ - - - - నీ - - | ట - - - నిం | ద - - - న -

పా పా పా ద వ | వ మ మ గ | గ రి ఱ స ||

అ యు తొ - - | నం - ర - | మ - న - ||

-- సా రి గరిగరిన | సా రి గరిన నీ | సగరిగమ ||
 -- మన్న ను - - - న - | సే - - య - - | రా - - - - ||

 పా - - - దచ | పమగరి | రినసా ||
 రా - - - (ఉ) - | - - రా - | - - మ ||

 సా సగరి రిగరిగరి | సగరిగరి గా | సగరిగమ ||
 నీ కె - న్న రా - - ని - - | తు - - - ఇం | ము - - - రా - ||

 పా - - - దచ | పమగ | గరిగన ||
 రా - - - (ఉ) - | శ్వా - గ - | రా - - - ||

 పా మా మా మా | మా మా | దచ పమ ||
 ఇ న న్న త | నీ వా | డమగా - ||

 గా రిగరిగమ పా | పమగ | గరిగన ||
 రా నీ - - - కా | - - రా - | - - మ - ||

 సా సగరి రిగరిగరి | సగరిగరి గా | సగరిగమ ||
 - ఇ - దినీ - - తు - - | మే - - ర | గా - - - దు - ||

 పా - - - దచ | పమగరి | రినసా ||
 రా - - - (ఉ) - | - - రా - | - - మ ||

అపత్తారిక :

ప్రమోద విజయము అను యఁకగానము నండలిదగు ఈకి రసమున క్రమము ద్రవ్యాదులు క్రీతారి రథునమునకై, పరితపించుయ పాములచే కరపించినను విషమును ప్రాగీంచినను, మరెన్ని శఫ్ట్ములు శైట్టిరును లక్ష్మీమునేయిక నిలచి యుర్కుతన తమశును నిందించుకొనుచు ఏల తనయందు కారుఁ కలగచేరని వాపోపుమన్నట్లు అయ్యివారు చెప్పుచున్నారు.

పునాద్వాగవతాఖి – చాపు

ప.	ఇందురా యూతనుస్తును పాకిక	॥దిందుకా॥
ప.	ఇందుముఖురు రాక హృదయము వగులగ
నందతీలో కాలి భెందసీయని యద !	॥మిందుకా॥
ప.	పాములకే మేను లబగట్టిం నుండ
సేపో కారణమని యొంచు చుంటిసే !	॥నిందుకా॥
ప.	మనకేల సెపమని మన్నించిరో శేక
తమశు తెల్లిము గాచు కాళము కై వ !	॥మిందుకా॥
ప.	నా ఇయము ఇంది నమ్మరె కేశుని
రాతిలు ప్రిశ్యాగరాత వరదురు చా !	॥నిందుకా॥

శ. సా - | న ని శరి || ॥ గ గ గ గ | గ మ ప ద ప చ చ గ గ ||
 - - | ఇం - దు - || కా - - - - | యా - - - - - - - - ||

రి శా | రి శా ని శా || శా మ రి | గ రి రి శా || శా - | న ని శరి ||
 త చు | చు - - - చు || శా - - | కి - - చు || రిం - | - - దు - ||

చ. -- ర | పా చ చ || పా - | ద చ చ చ చ చ || -- చ చ | ద ని చా పా
 -- ఇం | దు చు లు || దు - | రా - - - క || -- హృద | య - - చు

పా చ చ చ | గ రి రి శా || -- చ చ | గ చ చ చ ||
 చ - గు - | ఱ - - గ్మ || -- అం - | ద - ర - ||

రి గ చ చ | పా పా || -- చ | గ చ చ చ చ ||
 రి - - - - | కా రి || - - చెం | ర - - ని ||

చూ గ గ గ | శా శా || శా - | న ని శరి || ॥ గ గ గ గ | - - -
 య - ని - | యం ద || మిం - | - - దు - || కా - - - - | - - -

అప్పారిక :

శ్రుతి రనమున 'సంసారమునందు మునిగియున్నవారైనమ కామారి చిష్టయమల
యందు తగిలియున్న వారైనను, మరిహిసులైనను, సీయందు సమృతిలేని వారైనను,
నీ ఈ క్రుటైన వారిని సేవించినచో అరింపుగడా ! ఆవి యింత భాగ్యముని చెప్పుటపు తరమా !'
ఆని భగవండుక్కుటైనవారిని సేవించుట యాదుగల అసంతసును, గొప్పరనమును, అయ్యునారు
పొగదుచున్నారు.

పున్నాదవరాకి – చాపు

చ ఇంత భాగ్యమని నిర్మయించ గ్రై
పేశ్యం | దాదుల తరమా !

॥ఇంత॥

ఐ.ఎ. ముని చింతనీయ | కీరామవ నిమమది
చింతించు సుజనుల పూజించువారి !

॥కింత॥

చ. మరిహిసులైన నెమ్మురిలేనివారైన
అంతి పాపక్కుములైన ఎన్నటికి స
ద్వారానివారైన | కీరామా
శృంతిపురాణమత ప్రతిలేని సిను స
న్నుంచి సేయు భక్తుల జతగూడిన వారి !

॥కింత॥

సారెకు మాయ సంసారమందు చాల
దూరిన వారైన కామాదులచే
పూరిత మరులైన సకల వేద
సార నిన్ను మనసార నవిన్ను సుధా
పూర చిత్తుల సేవగోరిన వారి !

॥కింత॥

శర్మిచేల సీదుమగ్గుము తెలియని
కశ్రూరుగ్గులైన క్షాంగరాజునుత
ధర్మరహితులైన లోకములు
నిర్మించిన సీదుశర్మును స్మరియించు
నిర్మించుతులకు శర్మ మెంచినవారికి !

॥ఇంత॥

1. - గా | మా పా || - పా | పా పా || - మా | పా ర వ ||
 - యం | త వా || - గ్య | మ ని || - ని | ట్ట యం - ||
 వదము | గ రి పా ||
 వ - - | - - - ||

2 నీ సా | సా పా || - పా | పా - ని దవ || వమా | పా ర వ ||
 - యం | త వా || - గ్య | మ - - ని - || - ని | ట్ట యి - ||
 వదము | గ రి పా ||
 వ - - | ట్ర - - ||

నీ సగ | రి పా || స నీ | సరిగరి || గా - | - - దవ ||
 చేత్తుం - - | - ద్రా || దుల | త - ర - || మా - | - - - - ||
 మగరి | పా - - ||
 - - - | - - - ||

|| 508 ||

అ. వ. - మా | మా మా || - - - | మగ గా || - గా | మా పా ||
 - చిం | త నీ || - - - | య - ర్ప || - రా | మ వ ||
 వపా | పా - ని దవ ||
 నిను | మ - - రి - ||

- గా | గా గా || మ పా | దవ దా || పా - | పా దవ || దవము | గ రి పా ||
 - చిం | చిం చు || ను ఇ | ను - ల || పు - | జి - - || చు - - | వా - థ ||

|| 509 ||

చ. - గగ | గా గా || గా - | గా గా || గగా | వమగా || గ రి | పా నీ ||
 - మి | హిను || టై - | న సె || ముడి | శే - ని || వా - | టై న ||
 - రిగ | రి పా || న నీ | నరిగరి || గా - | - - పా || మగా | రిన నీ ||
 - అరి | పా వ || కృతు | టై - - - || న - | - - ఎ || న ట్రి | రి - న ||

- ఓ గ | తి సా || ఓ ఫీ | న ర గ ర || గా - | - - ద ప || మా - | గ ర స ని ||
ద తి | రా ని || వా - | కై - - - || న - | - - క్రి - || రా - | మా - - - ||

- మ మ | మా మా || - మా | మ గ గా || - గ గ | మా పా ||
- కు తి | పు రా || - ఇ | ను - త || - ప్ర తి | చే ని ||

వ పా | పా పా ||

ని ను | న - ||

- మ గ | గా గా || గ మా | ద ప దా || - ప ప | పా ద ప
- న్న తి | సే యు || థ - | క్తు - ల || - ః త | గూ డి -

ద ప మ | గ ర స ని ||

న - - | వా - ర - ||

||కొత్త||

అనువాది :

శ్రీ ! త్రనమున తన పరిశరములలో నుండిన జనులు చేయు పనఃలను చూటి మనసున వ్యధచెందుచు అయ్యవారు “ ప్రిమా ! కత్తలమని ఉండూరిదుగుడు, పరథనములకు పచారశులకు ఆశించువారును, భానుమిత్రు కొనిన వేయాండ్రు లోధులకు లోబి లంధుమిత్రుల యందు హోషములెంచు చేయిగా గలవారును, అలుల్చిడ్లలను పోణించుటకు పరులసంసారములను పొదుచేయువారును, పెద్దలను దూషించుచు దరికులైనవారిసి దాసులైన వర్తించుచు నుండి వారును, భానుమాధులై కారశమ్యము తెరుగక వర్తించువారును, ఎక్కువై పోశుచున్నారు. నీరికి కాలుని వలన కలుగు యిక్కట్లు తెలియక పోశుచున్నవి. నీరు నీయందరి రక్తిని సంపూర్ణించు కొనశేక పోశుచున్నా రే ? ఈజనులయందు బొంగళక్కి యథిక మగుచున్నదే ! నీరిన వహ్నిగ్రస వర్తనులను చేయుటమైట్లు ? యొగ్గులైనవారిని నీపు రణించుపుగదా” యని చెప్పు చున్నారు.

పున్నాగవరాణి - ప్రిపుల

- ప. ఎవరు తెలియగ టొమ్మేరు
విషములేని పూజలు శేసేరు ! ||ఎవరు||

చ. ముదమున పరులరూకలకు పర
సురముల కాళించి తా కూడుటకు
ఉదరము నింపుట కొలు చాలా
ఉంరువార తిరిగెద రావడకు ! ||ఎవరు||

2. కొన్నతొత్తుల మాటమీఱలేక
అన్నరమ్ముల తల్లిదండ్రుల సేర
మెన్ను చే పనిగాని సారమైన
పన్నగళయన సిపదము నమ్మేరా ! ||ఎవరు||

3. అలయిద్దలను నమ్మేరు వారి
కాళించి చరులకొంపల ముంచేరు
కాలుబిపల్ల విండారు రామ
కష్టముణెంది భువిని బుట్టేరు ! ||ఎవరు||

v. స సా | పా పము || మ మగ | గ రి న || స సా |
ఎ వ | రు తె - || రి య - | ట్రో - - - || ద్యు ర |

రి గ రి గా || - - - | - - - - ||

రు - - - || - - - | - - - - ||

ప పా | పా పా || పా - | దా పా || మ మా | ద ప పము || గ రి | సా - - ||
వి వ | ర ము || తె - | ని తూ || ఈ అ | జై - - - || సె ర | రు - - ||
||ఎవను||

v. ప పా | ప ద పా || మ గ రి | రి సా || స సా | రి గ రి గా || గా - | సా సా ||
ము ద | ము - న || చ రు - | ఱ రూ || క ల | కు - - - || - - - | చ ర ||

ప పా | పా పా || పా - | దా పా || మా - | ద ప పము || గ రి | సా - - ||
సు ద | తు ల || కా - | శిం చి || శా - | ము - కూ - || దు టు | కు - - ||

మ మా | మా మా || మ మగ | గ రి గా || రి గ రి | గ మ పా ||
తు ద | ర ము || నిం - - | పు - టు || టొ ఱ - | కు - - ||

- - - | పా పా ||

- - - | చా అ ||

పా - | పా పా || - పా | దా పా || ప పా | ద ప మా || గ రి | సా - - ||
రి - | ర నూ || - ర | రి ర || గె ర | చా - - || వ ర | కు - - ||
||ఎవర||

అవకాశిక

**నౌకాపరిప్ర మను యికుగానమనందలిదగు యూ కి భ్రమనున గోపికలు ఆంధరించు
టాని త్రికృష్ణునితో యొము రా నవియందు విహారించుము, తమ శోందర్భార్థికయమువుకు ముగ్గుడై
పారి తమతో త్రిధించుమన్నాడని ఆనందించుచు చెప్పుకోనుచున్నట్లు అయ్యావాయ విపరించు
చున్నారు. ఇందు నయరాగులలో గోపికలు పారుచున్నట్లు అయ్యావారనియున్నారు. నయ
రాగములు వినువారి మనస్సులను ఆకర్షించి ఆనందతప్పియులను చేయునని శాస్త్రప్రసిద్ధము.**

పున్నాగవరాళి – రూపకం

- ప. వినోదు నోచితిమో చెలుల మేదాన మొరగితిమో ! ॥ఎనోదు॥
- అ.ప. తృపాఠు కొలుపురె తెలుం చెక్కిక్కునోత్తుచును
మానసక మో వానుచు చంద్రానును హృదయమున నుంచ ! ॥ఎనోదు॥
- చ. తృపత్యములు మనము దెలులు తృమించు యోవసము
వారిషటోచనుడు చెలుల పాలాయెగదపుమ్మె
కోరికలిచేరెను యదు నీరుని కనులార జూడ ! ॥ఎనోదు॥
2. ఖంగారు పొమ్మెలు : చెలులు చాగుగా బెట్టుకోని
శృంగా రాంబరములను తెలులు చెలువొందగట్టుకొని
న గటిగా నంగములు శుభాంగునికి నోసంగగ మన ! ॥మేనోదు॥
8. పొంగారు తానదిలో తెలులు పొంగుగా గుమిగూడి
మంగళాకారునితో తెలులు మనసార గూడిచిని
రంగపరి యపొంగుచు మన చెంగటను తెలగంగ మన ! ॥మేనోదు॥
4. వాగిశార్యమరులకు తెలుల వర్ణించ నరవొనె
శాయగరాణా ప్రువితో తెలులు భోగములందుచును
శాగుగ దమిచేగగను నయిశాగుము థిలాగుశాఢ ! ॥ఏణోదు॥

ప పా వ ద పా ప మ || గ మ పా పా ద ప మ ప ||
ప సీ - - ము - || సీ - - - - - - - - - ||

ప మ గ గ ర లి పా || స స ర ి స నీ ||
చి - - భ - - మో || చె ల ల - ము ||

నీ నీ నీ నీ స నీ || స గ ర గ గ || ర గ మ ప ద ప ప మ గ ||
ప - చా - - న || మొ - స - గ || ప - - - - - - - - - ||

ప మ గ గ ర లి పా ||
మో - - - - - - - ||

అ. ప. పా వ ద పా ప మ || గ మ పా పా ద ప మ ప ||
ప నా - - దు - || కొ - లు వ - - మ - ||

ప మ గ గ ర లి పా || స స ర ి స నీ ||
చె - - - - - || చె - లు - ల ||

నీ నీ స నీ || స గ ర గ గ || ర గ మ ప ద ప ప మ గ ||
చె క్రి - క్రి || సొ - - - త్తు || చు - - - - - - - - - ||

ప మ గ గ ర లి పా ||
ము - - - - - - - ||

మూ ము గ ర || గా ము మ గ ర || ర గ మ ప ద ప ||
మూ న క మో - || వా ము చు చం - || ప్రా - న ము హృ ర ||

మ ప ద ప ప మ గ ర ి స ||
య ము వ - ము - - - చ ||

||ప సీ ము ||

(పరిషమలు మొదటి చంక్రి శల్లవి వలె, తక్కిన చంక్రిలు అనుశల్లవి వలె
పాథుర్కొవవలెను)

అవకాశిక :

ప్రోకొ చరిత్ర మను యతుగానము నందలిది యగు ఈ క్రీత్రమన గోపకలు
శ్రీకళ్ళప్ప పరమాత్మనికి పరిమళ గందముల లది, తిలకము దిద్ది, మంచి వస్త్రములను భరింపజేసి,
హోరపురిచి పూజలు చేసి ఆనందించుచున్న విధమును అయ్యావారు చెప్పుచున్నారు.

పున్నాగవరాళి – ఆది

ప. గందము పుయ్యరుగా పస్తిరు !

॥గం॥

ప. ఆందమైన యదునందన్నపై

కుండ రదన లిర వౌండగ పరిషళ !

॥గం॥

ప. తిలకము దిద్దయగా కస్తూరి తిలకము ఉద్దరుగా
కలకల మను ముఖకళ గని సొంక్కచు
బలకుల నమ్మితము లోలికెడు స్వామికి !

॥గం॥

2. చేలము గట్టరుగా బంగరు చేలము గట్టరుగా
మారివితో గోపాల శాయలతో
నాలమేపిన వికాల నయనానికి !

॥గం॥

3. హోరతు లె త్రరుగా ముత్యాల హోరతు లె త్రరుగా
నారీ మఱులకు వారము యోహన
వారక రొమసగెడు వారి జాతునికి !

॥గం॥

4. పూజలు సేయరుగా మనసార పూజలు సేయరుగా
శాయలు మరి విరకాలలు దషపనము
రాజిత క్షాగరాజ నుపునికి !

॥గం॥

ర. సరిగ్గిసారి స | స్తి - - | ససాని ||

గం - దముపుయ్యిరు | గా - - | చస్తిస్తిరు ||

సరిగ్గిసారిని | సా - - | - - - - ||

గం - దముపుయ్యిరు | గా - - | - - - - ||

అ. వ. గాగగమవదశ | పావశ | వదనిదదశ ||

అందమై - నయదు | నందమ | మై - - - - - ||

మామగళిగమపాదశ | గామవదశ | చమగగిశ ||

కుంద - రదనరిర - | వోర - గ - | ప - రి - మశ || ||గందము||

(చరణం మొదటి చంక్రి పల్లవి వలె, రెండు మూడు చంక్రిలు ఒను పల్లవి వలె పాటుకొనవలెను)

ప్రశ్నలు :

కృతి ! రసమున ప్రామ చంద్రుని 'అగమ వినుత, రాగ రహిత, పర మృదు చాప', అని ఎన్నియో విజేషములగు స్తుతి వాక్యములతో పొగడుచు 'నిన్ను కోరితా ! నన్నెలు కోరా !' అని అయ్యవారు ప్రార్థించుచున్నారు.

పున్నాగ వరాటి – అది

ప. తవ దాసోహం తవ దాసోహం తవ దాసోహం దాశరథే !	॥తప॥
చ. 1. పర మృదుభాష విరహిత కోష సరపర వేష దాశరథే !	॥తప॥
2. సరసిం సేత్ర పరమ పవిత్ర సురపతి మిత్ర దాశరథే !	॥తప॥
3. నిన్ను కోరితా నినుషు శూర నన్నెలు కోరా దాశరథే !	॥తప॥
4. మనవిని వినుమా మఱవ సమయమా ఇనకుల ధనమా దాశంథే !	॥తప॥
5. ఘనసమ సీల ముని ఇనపాల కనకదుకూల దాశరథే !	॥తప॥
6. ధర సిపంటి దైవము లేదంటి శరణు కొంటి దాశరథే !	॥తప॥
7. అగమ వినుత రాగ విరహిత శాంగరాజునత దాశరథే !	॥తప॥

వ. పరిస్థిస్థా - ఓ ఓగం | గంగమశాము | గగం సా
 నవదా - సో - - హం - - | - - త వదా - | సో - - హం

 పరిస్థిపుగగరి | - సరిస్థి | సా - - ||
 తవదా - సో - - హం - - | - దా - తర | థే - - || ||తవ||

 చ. - వదపుగమశాపా | - మపాదపా | దనిదవమా ||
 - వర - మృదు - శాప | - విరకొత | కో - - - పు ||

 - పమమమమమపమప | మగరిగమశా | పమగరిన ||
 - వరవరపేప - - - | - - దా - తర | థే - - - - - || ||తవ||

అపకారిక :

దీవ్యనామ సంక్రతవలలోనిదగు ఈ రథయిందు శ్రీరామునిచై మనసు కింగ్
పూతంచెయ భక్తిమక్కొనడ సంసారాదులయిందు మమకచే కామట్లు పమయమును వృద్ధాచేసి
మోసపోవుచు, కష్టపడుమన్నారో శ్రీరామునికి అయ్యవారు విన్నువించుకొనుచు, 'కవ
దానోవాం' అనుచున్నారు.

శున్నాగవరాళి - చాపు

ప.	పాపికల్యణ సుదరచామ మామ పాపికల్యణ సుదరచామ !	॥పాపి॥
చ.	చదివిన వాడనుగాను రామ ఇవి బుద్ధునుచు తెలియలేను !	- ॥పాపి॥
2.	భక్తిముంచుటు బుద్ధిలేక రామ ఒకిమాలి తిరిగి కిందాక !	॥పాపి॥
3.	దినశివము దరము కొఱకై రామ దనికలగాచి తీవరమైక !	॥పాపి॥
4.	ఆలములమైని ప్రేమ సీపాదాల సుందరై కిరామ !	॥పాపి॥
5.	సంసార సుఖము సతమని నామసార మెలుగ మఱవిశిని !	॥పాపి॥
6.	విషయాదులను సేను రోయలేక విప్రవీరి మోసమాయ !	॥పాపి॥
7.	సేరమైతో చేపినామ ఏమిసేరమని వేడినాను !	॥పాపి॥
8.	శుకసమ్మత నమ్మగన్నతాకై యొకసారి శరణనుకొన్న !	॥పాపి॥
9.	తచ్ఛికన్నుల రఘుటిక నినునవిశ్శతి నన్నేలుకోరా !	॥పాపి॥
10.	నిను నమ్మి వారిదే మేలు గామ సీపారసేన వేయలే !	॥పాపి॥
11.	సాకేతరామ నామీద ప్రేమ శేషందుటు మరియాదా !	॥పాపి॥
12.	శరణ్య సాకేతరాజ రామ పరిపాలిక శాంగరాజ !	॥పాపి॥

శ. -- న | శా శా || శా - | శా న న్ని || శశి | శి గి ||
-- శా | హి క || లాం - | ఇ సుం - || దర - | రా - - ||

శ శి గ శి శి | గ శి శి శా || - - శి గ | మా ప ద ప || మా గ | గ శి శి శః ||
మా - - - | మా - - - || - - శా - | హి క - - || లాం - | ఇ - సుం - ||

శశి | శి న న్ని || శా - | - - - - ||

దర - | రా - - || మా - | - - - - ||

||శా హి ||

అవక్కారక

ప్రత్యక్ష రైనమందు భగవానుని అవశారముఁలో అత్యంతమనోజు నుటై నప్రిచామ;
ప్రకృష్ట రూపములను కొనియాడును చక్కని మాటలలో అయ్యవారు స్తుతించియున్నారు.

ఇన్నాన్నగ వాళి - చాతు

- ప. మానస సంచరించే రామే ! :మానసః
- చ. పరముని తక్తలోక చయ్యారేణ్య
పరమావన సిర్షరవరేణ్య ములకితభార్థే ! :మానసః
2. స్వరజిత ఘనరవ మాధురేణ్య
సురవైరి నివయ తమచూచేణ్య నిరుపమ కౌరేణ్య ! :మానసః
3. వికసిత సరసీమవా సేత్తే !
మకరాంక కోటి సన్నిధగాత్తే కాళిక మిత్రే ! :మానసః
4. ఖుకములు వినుక సుచారిత్తే
అకశంక సీకాసుక క్రత్తే కరుచూపాత్తే ! :మానసః
5. అగణితలోక గణాధారే
సగవైరి రిపు జలద సమీరే దుర్జనదూరే ! :మానసః
6. విగిత మద హృదయయగారే
నిగమాగమ సుచారే హరి పరిచారే ! :మానసః
7. కమలానన సుశగుణ గ్రామే
కమలారి శేఖర ప్రియరామే వారిద శాఖమే ! :మానసః
8. కమలా హృదయ కమదరోమే
అమలచిత్తచరితు థిమే గోపికాకామే ! :మానసః
9. వారిశేంద్ర రుద్రాధిశే
రాగాలోక మదవినాశే సకలాధిశే ! :మానసః
10. రాజ రాజ పూర్తి రమేశే
శ్యాగరాజ హృదయనివేశే సాకేతప్రరిశే ! :మానసః

శ. సా - | న ర రి న నీ || సా - | శి ర మ రి || గ మ పా |
మా - | న - న - - || సం - | చ ర - - || రే - - |

పా మా || వ ని ద చ | పా మా ||
రా మే || మా - - - | న స ||

గ గ మ వ ర చ | చ మ గ గ రి రి || సా - | సా ర న నీ ||
సం - - - - | చ - - ర - - || రే - | రా మే - - || ||మానస||

చ. రి గా | మా మా || మ పా | మా మ గ || రి గా | మా మా ||
వ ర | ము నీ || ట - | క్ర లో - || క చ | యా రైణ్ ||

ప పా | ప ర వ ని ద చ మా || చ పా | మా మ గ || రి గా | మా మా ||
చ ర | మ - - - - పా || చ న | చి - - || క ర | చ రైణ్ ||

ప పా | మా మ గ || గ గ రి | సా సా ||
ము ల | తీ క - || రా - - | రైణ్ - || ||మానప||

୧୮

నోకావరిక్రమము యిక్కగానము నందఱి యాకి రైనమున గోపికలు సంసారసుఖము లనిత్యములని కెలుసుకొని, 'సనకసనంద,' నాదిమునులచే సుంఖపదునవియు, బ్రహ్ముడిదేవతలు కొలుచునవియు, వేదపురాణాగమాదులయందు చరించునవియు, శక్తులవృద్ధయ పీతము 10ందుంచుకొని సేవించుకొనునవియునగు సింహాదములయందు శక్తినిపసాదించుము త్రికల్పణ!" అని వేదుకొనుచున్నట్టు శాంగ్రామస్వామి తెచ్చిచున్నారు

శున్నాగ వరాళి - అది

- ప. హరి హరి నీవివ్య శాచారవిద మియ్యనే ! ॥హరి॥

ఆ.ప. భరనుగల భోగబంగ్యముతెల్ల
తథ్యముగాదు సుమీ తృప్తిష్ట ! ॥హరి॥

చ. సనకసనందన ఉనారదా శుంఘున మునుతెల్లనుతింప
పరచనయన ప్రశ్నాధి సంక్రందన ఘనుతెల్ల సేవించు
మును వేదపురాణాగమ శాస్త్రవిద్యల నెల్ల చరించు
ఘన సమీలి నిరుంజన నిరుంజ కినికరమున శాస్త్రగర్భమ భావించు ! ॥హరి॥

- v. - గె గా గా గా | గా గె గె | సా - - ||
 - హా హా హా నీ | - ది - - | వ్యు - - ||
- సవహదవమా మగ | గరిగిన | సారని సా ||
 - పా - చా ర - - చిం - | ర - మి - | య్యు - - వే || హా||
2. - గగమ వదనిదచచమగా | చచమగగెరీ | సారని సా ||
 - హా - చా - - - - ర - చిం | ర - - - మి - - | య్యు - - వే || హా||
- ఆ. వ. - మమమమమమమమమమ | గరిగమ | చచహా ||
 - ర ర మ గ ల థో | గ - భా - | గ్యుముతె ||
- శదహా వనిచాచమగా | గాచమహా | మా - గగెరీ || న
 లితట్యుము - - గా - - | దుసు - మీ | ఉ - - కు - - || షై || హా||
- చ - గగగగగగగగ | గెరీహా | రిసట్టి సస ||
 - సన కసనం దన | శ్రీ - - నా | ర - దశకా ||
- సవహదవమా మగ | గ రి రి స | సారని సా ||
 - ద్యునమును - - తె - | ల్లునుతిం - | - - - వ ||
- గగగగగగగగ | గ రి సస | రిసట్టి సస ||
 శన ఇనయనల్రు | హై - - దిసం | క్రిం - - దన ||
- సవహదవమా మగ | గ రి రి స | సారని సా ||
 మునుత్తె - - సే - | చిం - - - | వ - - - ||
- . గగగగగగగగ | గెరీసస | సారని సా ||
 . మునువేదపురా | జా - - గమ | శా - - షై ||

- స పొ పచు మా మగ | గ రిరి న | పొ రి ధి పొ ||
 - వి - ద్యు ల - నె ల్ల - | చ - రిం - | చు - - - ||

- ము ము ము ము ము | గ రిగ ము | పొ చ చ ||
 - ము న స మ సి ఱ సి | రం - ఇ న | రి ద్యు ఇ ||

వ చ ద చ చ చ ని చ చ చ ము గా | గ చ ము పొ | మూ - గ గ రిరి || న
 - శ ని క రము - న తా ట్లు - గ | రా - - ఇ | రా - - విం - - || చు || హరి ||

అవకాశిక :

నోకావరిత ము యకగానము నందిలియగు ఈ త్రవుమున పరమస్తురుషుణి తెలిస్కొనబాలక పామాన్యదగు మానపమాష్టుడనియొంలి, తమనాయకుని రక్షిం : కొపుల్లై యిచ్చింలి విషయిలై గోవకాంతలు 'అన్యదాళరణం నా స్త్రిక్యమేవ కఃణం ము' అనుష్టు ప్రశ్నమైని కమమును పరిచారింపుని వేడుకొనుచున్నట్లు శ్యాగురాఖప్యామి చెప్పుచున్నారు.

శున్నాగ పరాఠి – శ్రితుణ

ప. కృష్ణ మా కేమి కోవ లలుకు కీ త్రిగులు యాదవకాల !	॥కృష్ణా॥
చ. సాగ రవికి తెల్లుతోయె వెట్టి చరిది మే మోర్యనాయొర్పి !	॥కృష్ణా॥
2. సరివారిలో సిగుతోయె నీరు కానులవైచాకనాయె ఉ !	॥కృష్ణా॥
8. పర్వయు నే నమకొన్న నీరు పామర్ఘ్యము అాపు రిన్నప్రి !	॥కృష్ణా॥
4. పాయలేని మమ్మె నీపు యొ యుపాయమై నచెప్పి ప్రోపుప్రి !	॥కృష్ణా॥
5. మాతోషేకగ యింక కాదకర్లై మఱము ఇక పాణనార్థ ఉ !	॥కృష్ణా॥
6. ఇదుచుచు శల్లిసాకేసో లేక యొ పాపులకండ్లు కాకెనో ఉ !	॥కృష్ణా॥
7. రాకేందుముణ దయరాచా శ్యాగురాఖార్పిక ప్రోపరాచా ఉ !	॥కృష్ణా॥

శ. -- న | మా గా || గ ర ర న | న ర ర స న్ని ||
-- కు | ష్టా మా || కే - - మి | త్రో - న - - ||

శా న | మా గ ర || ర గ మ ప ద | శా పా || ప మ గా ర గ ర ర శా ||
ఱ ల్యు | కీ రి - - || ఆ - ల్ల - - | ను యూ || ద - వ | శా - - ఱ ||
||కృష్ణా||

శ. న ర గ | ర మ మా || గ గ ర | న ర శా ||
న ర గ | ర వి కె || లె - ల్ల | పో - యొ ||

శా న | మ మ మా || గ ర | గ మ శా ||
వె ష్టి | చ ర కీ || మే - | మో - ర్యు ||

ద ప మ ప | ప మ గా గ ర ర || శా
న్నా - - - | యొ - - (కీ) - - || -
||కృష్ణా||

అవకాశిక :

ర్షికి ర్తసమనందు లోకపు పోకడలను తెలియని పణిశాఖలనివలె భగవంతుని శిలలను తెలుసుకోనగోరు భక్తునివలె ఆయ్యానారు తనవెంటుండి రక్షించుమని ప్రించు ప్రాణించు మన్మారు. ఇంది సాహిత్యమున కొంత మధురత త్తిఛాయలు గోపరించుట గమనార్థము.

రాగ ఉట్టము :

ఘుంటూరవము ప్రాచీనరాగము. ఇప్పటి వాడుకణోగల కి వ మేళమగు తోడిజన్మము.

అరోహణ : ని స రి గ మ వ దా

అపరోహణ : ర వ మ గ రి స సీ

ఈ రాగమునందు గల షైత్రణ్యుని పదములయందు రెండు మర్గ్యములను ప్రయోగించును శాంపాగముగా పాదుట వాడుక. అయినను శాంగరాజస్వామివారి రచనల యందు కనబడుచున్న రాగస్వరూపమున సంపూర్ణసంపూర్ణముగా పాదుచు, స్వరములను వాటి వాటి నియత సాంపుములయందే ఎవర్కువ ఇంగులు తేండాపలుకుట పద్ధతి. ముద్దుస్వామి కీంతుల వారి రచనలలోరు కనబడుచున్న రాగస్వరూపము ఇప్పుడు చెప్పిన రెండు విధములకు విఫిన్నముగాను ర్యాచి గనుక యిరాగమనవకు మూడుస్వరూపములు కనబడుచున్నావి. ఏరపసులు పాదుకొనుచున్న న్నపు ఆ సాంప్రదాయమును అనుసరించుట కొంతవ్యాయమని తోచుచున్నది. ఏలనన ఇచ్చుచు చెప్పిన మూడు సంఖ్యాయములు ప్రాచీనములే.

ఘుంటా - ప్రిపుట

వ. ఇన్నార్చు నన్నెంతి యెందుకి గేఱ !

॥అ॥

అ.ప. పన్నగ నాపాఠి భాగ్యమా వనమాఠ !

॥అ॥

చ. కాలుడైన నాపరికాపము ఖాచి
కాటు కాటుమని దైర్యముబలికి
కాలివీర వేద్యసల్పుచు మయి నీ
కీలాగు బుద్ధుని క్రిగంట ఖాచుచు !

॥అ॥

ఎందులోయన వెంట నేగివత్తు ననుచు
ముందుఖిగైన నీవెందు తోతివో
అందగాడ పశ్యసందుడ నీవై తే
అందరిలో నన్నారథించు కొమ్మె !

॥అ॥

శాశ్వతమాదగనేను శాశ్వతినాయక
వేదగలేదుగా వేదగులలకు
శరుతోదులేని తోదునివేగాని
యాదితప్పలేని అపరాధవ సీ !

||६||

శకరూపమున ల్రోచి శకరూపమున వచి
శక రూపమున శాశ్వత చుంటివి గాని
సుఖదాయక సత్తమంతై సతేదా
అశంక శాంగరాజార్పిక చరణ !

||७||

చ. - - ని | సా స వ || పా ర చ ద వ | చ మ గా రి స ||
- - ఆ | నా న్ని ల్లు - || న - - - - | సై - - ఱ - - ||

సా ని | సా స ర || గ రి | సా - - ||
- యొం | దు కీ - || సై - | ఱ - - ||

అ. వ. ని సా | సా రి స సీ || ద ని | ద చ చ మ ||
చన్ని | గ - - నా || పా - | ఱ - - - ||

గా గ | మ వ ర చ చ మ గా || గ రి | సా - - ||
శాగ్య | మా - - - వ - న || మా - - | ఱ - - ||

||८||

చ. ని స | గ రి స || ఱ ఱ గ సా | ఱ ఱ మా || దా - | ద చ చ మ గా ||
శా ల | లై - న - || నా - - - | చ - ఱ || కా - | చ - - ము ||

గ రి స | ఱ ఱ సా ||
శా - - - | - - ఱ ||

ని ని | స చ పా || చ మా - గ | గ రి సా ||
శా లు | శా - లు || మ ని - - | లై - - ఱ్యు ||

స గ ర స | రి నీ || సా - | - - - ||
 ము - - - | శ ర || త - | - - - ||

ని ని | ని ద పా || ని - | పా పా || ని స ర స | ని స నీ || ద పా | పా - - ||
 అం | ది - ర || వే - | రక - || ప - ల్య - | మ - - || మ య | నీ - - ||

ని స | సా ర స నీ || ద నీ | ద ప ప మ ||
 - | రా - - గు || బు - | త్వీ - ని -

గా గ | మ చ ర చ చ మ గా || గ ర ర | పా
 | క - | గం - - - ట - - || అం - చు | చు

|| ७ ||

భావకారిక :

నౌకా చరిత్రము నందిలగు యొక్క క్రమము నగదు గోపికలు 'కష్ట విష్ణురముల కోర్పు ఖాధు మిత్రులను కాదని పెరుగు పాశ పోసి పెచిన శరిరమును నీ కొసిగిది యమునా నది పాలగుటకా! అనేక జన్మల నుండి తపస్సు చేయుచు, శ్రీరామువశాసున నీ యొద్ద వరములను పొంది నదియు నిందు కేనా! అని రాము నీట మునిగి పోషుదు మేఘాయున భయమున రగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుని రణంపుని వేదు కొనుచున్నారు.

శ్రీరామ చంద్రుడు తన శౌంధ్రు మూర్తి యందు శాచాత్మ్యమను పొందగోరిన మహార్థులను అనుగ్రహించ దలచి "మీరా గోపికలై జవ్వించురు, నేను శ్రీకృష్ణవశాసున వచ్చి మిమ్ము అనుగ్రహించెరను" అని వారికి వరమిల్చిన బిషయమును ఇందు అయ్యవారు ప్రస్తావించుకొన్నారు.

ఘంటా - అది

ప. పెరుగు పాలు భుజియించి తమవుల పెచిన దెల్ల నిందుకా! ||పె||

అ. ప. నిరవధి సుఖ దాయక మా వయసు నీటను గలయటందుకా! ||పె||

చ. అత్మమామలతో స్త్రీకై మేపెదు రాడిన దెల్ల యిందుకా!
నత గరిగి ఇక్కున నందుమని సంతస్తిన దిందుకా! ||పె||

2. ఆస దీర నీ సేవ వలయునని ఆరసిన దెల్ల నిందుకా!
పాసి యుండ సేరక పెద్దలవే శాముల శెందిన దిందుకా! ||పె||

3. స్నాన పానములు తేయువేళ నిను ధ్యానము తేసిన దిందుకా!
మేను నీ పొమ్ము తేయుటకై మేమల్లాడిన దిందుకా! ||పె||

4. తరిరు లోపులై యమునా నదిలో దల్ల దెల్ల టందుకా!
వలయును పొం జన్మము రామునిచే వరములు జడసిన దిందుకా! ||పె||

5. కోటి జన్మములు తపములు తేసి కోరినదెల్ల నిందుకా!
సాటిలేని నీ శీలలు మనున సై రించి యున్న దిందుకా! ||పె||

6. అగమ నిగమ పురాణ చారుడని యనుసరించిన దిందుకా!
ధ్యాగరాజ నుత కారకనాను నీ తత్వము దెలిసిన దిందుకా! ||పె||

చ. గ గగ గ మ వ ద వ | వ ని ద వ | ద మ వ వ ||
పెరుగుపా - ల భ తి | యం - - చి | త నా తు ల ||

మా వి ము గా గ మ పా ద వ | మా ద ప మ వ | ప ము గా రి స ||
పెం చి - న దె - - - ల్ల | నిం - - - దు | కా - - - - || పెరుగు ||

అ. బ. న స గ రి స న రి స న్ని | స స మా - గ | గ మ పా ||
ని ర వ ధి సు ల రా - - | య క మా - - | వ య సు ||

పా ద వ ప మ గ గ రి స రి న్ని | సా - గ రి స | సా ర సు సా ||
ని ట ను గ - ఱ - యు - - - | టం - - - దు | కా - - - - || పెరుగు ||

(వరణములోని రెండు పంక్తులు వల్లని, ఆనువల్లని, వలె పాదుకొనవలను)

అపకారిక :

శంకిత్రనము నందు భగవానుని అమ్రగ్రహమునకై పరిషపించు శక్తుని స్థితి విరహిత యగు నాయిక స్థితిని తలపించు చుప్పు చా యగునట్లు 'మేను సగమాయె' 'సేరమేమో తెలియదాయె', ఆరడిక కాళదాయె' మొదలైన పదములను ప్రయోగించుచు, తనకు భగవానుని యందు గం ప్రేమాతిథయమును శాంగరాజ స్వామి యొరుక పరచు చున్నారు.

పుంటా - ఆది

చ. ఇంక యోవసై తే సే సేమి సేయదురాం !

॥ఇంక॥

అ. వ. వంకళాక సీ పంటి పరమ దయానిధి !]

॥ఇంక॥

చ. శీర రాని పోరాయె సారెకు మేను సగమాయె
సేరమేమో తెలియదాయె ఆఱడిక కాళదాయె !

॥ఇంక॥

2. ప్రపత్తి యొన్నికలలేని కావ్యతయముల నలపతి గాని
పాప గణము లన్నియు పురుషుని రూపమై శాధించే గాని !

॥ఇంక॥

3. వాగధిష వంశ్య ని స్నేగాని యొరుల నమ్మని
శాంగరాజుని వైని శాగాయె ప్రిరామ !

॥ఇంక॥

- v. - సరి మా గరిగి | సరి రిససని | సన్ని సా ||
 - ఇం - క యూ చ - - | వై - తే - - - | నే - - ||

 - సరి మా గరిగి | సరి వమగా | గరిగి సా ||
 - నే - మి నే యు - - | దు - - - రా | రా - - మ || ||అంక||

 4. v. - రశా పా దవచమ | పా దశ | వమగగరిగి ||
 - చం క జా త - - - | ని - - | వం - - టి - - ||

 - సరి మా మవదవ వమగగ | గరిగిసరి | రిససని స్తి ||
 - వర మ ద - - - యో - - - | ని - - థి - | కిం - - - - || ||కు||

 v. - రి సా సా రిసన్ని | సా - రి మా - గ | గరిగి సా ||
 - తీ ర రా ని - - | పో - - - - - | రా - - యు ||

 - సరి మా మవ | వవమగ | మా పా ||
 - సా - రె సు మే - | సు - సగ | మా యు ||

 - దపా పా దవిదవ | దవ రమ | వగమా ||
 - నే ర మే మో - - - | తెలి య - | దా - యు ||

 - గగమవదవమ | మగగరి | రి స సరి ||
 - అ - ఱ - డి - కి క | కా - త - | దా - యు - || ||అంక||

అపకారిక

దీవ్యనామ సంకీర్తనములయందలి దగు యాకి క్రన్తి మధురథ క్రితావమన స్వామిని కాంక్షించుచు, 'నీకరమును బట్టుట, నీమాపున చూపుకలుపుట మొదలగు చెనులయందలి ఆనందము అనురథైక వేద్యము. అట్టిములములేని ప్రతుకు దుర్ఘరము' అని శ్యాగ్రరాజస్వామి చెప్పుకొను చున్నారు.

ఘంటా — ర్మంపె

ప రామ రామ రామచంద్ర ఉ
రామరామ గుణసాంద్ర !

చ. ముఖ్య ముఖ్య నీకరముబట్టి త్రీ
గన్నులగుచే మున్నది తరము !

॥రామ॥

2. నామాపు నీమాపు పరిగా జేసే జేము
నాసుళము ఎవరికి యొఱుక !

॥రామ॥

3. ఇది బ్లాస్టియముచు యానథియ్యవేరే
వేయ్యలీటిక దనకు రామయ్య !

॥రామ॥

4. చెట్టబట్టుని నాట్చితి రామ
బొట్టు కటని కన

॥రామ॥

5. ఎవరికి దగునే శాగరా ఔం
పువలె రామ శ్యాగ్రరాజ పరిపాల

॥రామ॥

v. సొ - ॥ | ము మూ || ము వ దవ | వ ము గా గె ॥
రా - - | ము రా || ము - - - | రా - - . ము - ||

సొ - ॥ | మూ - || మూ | మూ - || గా | ము పొ ||
వం - - | లద్ - || - | - (U) || రా | ము రా ||

రష | వ మూ || గె శి వ ము | గె శి ని ||
ము - | గు ణ || సొ ० - - - | - - - - ||

సొ | - - - ||

లద్ | - - - ||

|| రాము ||

అపత్తారిక :

తృతీకి ర్రవచున సమస్తి కల్యాణగుడ సంబమ్మదును, సార్వభౌముడును వేఖుగొందు ప్రిమామంద్రుని శోందర్యమును పేరుపేరు వరుసల వర్ణించుచు, కావ్యగ్రామసాహితీ మంగళములను ఆరాంషించుచున్నారు.

ఘంటా — ఘంప

ప. జ చుముగగళు నిత్య శుభముగళం !

॥జయః॥

చ. కరుణారసాంశు కామారి విముతాయ

తరుణారుణాధ సుందర పదాయ

నియవమ శరీరాయ నిఖలాగమవరాయ

సురవినుత చరితాయ సుప్రతాయ !

॥జ ను॥

ఉ. కుంద సమ రదనాయ కుంఠత సుగేయాయ

మందరాగధ గాయ నూర్ధనాయ

కందర్పు జనకాయ శామిత సుఫలనాయ

అంధార కారాతి థీక రాయ !

॥జయః॥

ఇ. పర్వతాకపీతాయ సాకేతనదనాయ

నిర్వికారాయ మానిత గుడాయ

సార్వభౌమాయ పోషిత శాంగ్రామాయ

నిర్వాణ ఫలదాయ నిర్మలాయ !

॥జయః॥

ప. - చద | పూ ప || దవమగ | రి న ని ||
- ఇయ | మంగ || శం - - | ని - తన ||

స మూ ప ము | గా రి || సా | - - - ||
కు ద్ర - - | మంగ || తో | - - - ||

||ఇంయు||

८. - पर | पा र || पा | र प मु ग रि || स रि स र | मा च मु ग रि ||
- क रु | चा र || पा | चा - - - य || का - - - मा - - - ४ ||

ಸ ೪ | ಸ್ತಾ ಸ ||
ವಿಸ | ಕೂ ಯ ||

- స ము | మూ ము || మూ | ప ప ప ము గ ||
- త రు | త్రా రు || త్రా | త సుం - - - ||

గగ | మచ్ దచ్ ద | శా | - - - ||
ద ర | చ దా - - - | యు | - - - ||

- పదు | పసదు || శా | రపమగరి || నరిచరి | మాపమగరి ||
- నిరు | పమక || రీ | రా - - - య్య || ని - అ - | లా - - గమ ||

స 8 | సా స || - స మ | మ మ మ || మ మ | చ ప చ మ గ ||
చ - | రా య || - స ర | వి సు త || చ 8 | త - - య - ||

గొ | మ చ ద చ ద || పొ | - - - ||
సు | చ శ - - - || య | - - - ||

అవకాశిక :

తెల్సుగురాజ సభుకైన ప్రకృష్టి పరమాత్మను తమతో నొకా విచోరమును నెచుమన గోపికలు యమున లోనికి గొని పోయినారనియు, ప్రకృష్టిము వారి మనా శాపముల నెరగిన వ్యాధిను ఉడకు రంద్రమును చేసి ఉద్యతమగు గారి వానను సృష్టించి పరి నరము అందంతటను థిథక్కుమను అల్లు కొమసట్లు జేసి గోప యువతులు స్నేహ తప్పనిశచేరం బెంగ' మని వేదుకొను నట్లు జేసి వారితో క్రిందించు చుర్చుడనియు ఆయ్యివారు తమ నొకా చరిత్రమును యతు గానము నందలి యూ కి ర్తనసున చెప్పు చున్నారు.

ఘంటా – చాపు

ప. ఉన్నతావున నుండ నియ్యదు వాన
యురుములై కే పెనుక తియ్యదు !	॥ఉన్న
ప. సుడిగాలి యోదజట్టి వకిగా వానలై కేగోట్టి !	॥ఉన్న
ఒ. ఉడలో రంద్రము గలిగె యో వనితల తెవ్వురు సఠగె !	॥ఉన్న
ఓ. కనులకెందు గానరాదు గథ కాఢింది మనకిక పీచు !	॥ఉన్న
ఔ. మతిచోపు దారి ఇనిరమాణై అపుడె మరమింప వలచంటివమాణై !	॥ఉన్న
చ. మన మెయిక్కునో గూడాదు ప్రశయమన నిధిగా వేఱులేదు !	॥ఉన్న
ఖ. రాజ వదనలు రారమాణై శాంగగురాజ సభుని ఊడరమాణై !	॥ఉన్న

ప. -- నరి | మా మా || గ గా | మ వ ద వ వ మ గా ||
-- ఉ - | స్నే శా || తు న | మం - - - ద - - ||

గ ఎ రి | సా - - || సా - | శ శ గ రి చ న స సి ||
ని - య్యై | దు - - || వా - | న - - - - - - ||

స్తీ స రి | మా మ మ || మా వ మ గా | గ మ వ ద పా ||
- యు రు | ము లై - || శే - - - | చె - న - క ||

మ వ ద వ మ వ | మ వ చా ర వ చ మ || గా - | చ మ గ రి సా ||
థ - - - - | య్యై - - - - - || దు - | - - - - - || ||కు||

ప. -- వ ర | పా పా || మ వ ద వ చ మ | గా గ రి రి ||
-- సు ది | గా థ || యో - ద - - - | జ - - - ||

పా స రి | మా మా || మ వ ద వ చ మ | గా గ రి రి || స వి
ట్రి వ ది | గా వా || స - లై - - - | శేగొ - - || ట్రి - || కు||

ఆవకారిక :

శ్రీ కృష్ణమండు మరుర శత్రీఖావపూర్వికమలగు మాటలతో “**శ్రీహరిని** కనుగొనుటకు నాకెవరు దారి జాపుదురు, ధరలోగల సంపదల యూకర్షణలకు లోనుగాని మహారాజులెవైన నా స్వామిని నాకు జాపగలిసేమో! అశ్చీవారిని కనుగొనుట యెట్లు? నాకు ప్రథమరక్షణ విభూతిపుటు సంతోషాతిషయమను మదను కమలగప్పి నా స్వామిని నమిష్యయున్న వాడను గానేమో, నా స్వామిలేని సంపదలు సౌఖ్యములు మొరలగునవి ఎన్ని యున్న సేమి, ఇవి వ్యాపారములేకావా!” అని అయ్యోరు చింతించున్నారు. ఇది ఘంటా రమయనం దుంధటచే శత్రీఖామయను చక్కగా వ్యక్తపరచుచున్నది.

ఘంటా – చాపు

చ.	ఎట్ల కనుగొందుకో శ్రీహరిని సే	॥సెట్ల॥
అ. చ.	చుట్టర గడియ దోవు నా మదిలోని
జాలించి విభురితో దెల్పువారి	॥సెట్ల॥
చ.	ధరలో గలుగు సంపదల కోసి తనువుచు
మరచి హారిని గూడు మహారాజులకు గాక	॥ఎట్ల॥
2.	మలయని మదమున దెరియకుంటిని గాని
యలనాడే సదయుని ననుసరించక తోషినే	॥సెట్ల॥
8.	చిన్నాపాయము నాడే శ్రీహరివై నాస
గొన్న కీపుడగాను కోరండపాడే సే	॥సెట్ల॥
4.	ఈ జన్మ మీ బాగ్య మీ సామ్యులైల్
యోఙన మా క్యాగరాజు వినుపుని సే	॥సెట్ల॥

చ. -- చ | పా ర చ చ ము || గా - | ॥ గ మా చ చ ము గా ||
-- ఎ | ట్లీ క - - - || ను - | గొ - - - - - దు ||

గ ర రి | సా సా || ॥ ర సా | రి సస సి ని స రి గ ||
నే - - | - (U) || హ రి | ని - - - సె - - - || ||సెట్లు||

అ. చ. -- ర | సా సా || ని స రి గ మా | గా గ ర రి || మ గా | గ ర రి స స
-- చు | ట్లీ ర || గ - ది - - | య ద్రి - - || వ కు | నా - - మ ది

ని స రి గ మా చ చ ము | గా - - || - - ర | పా చ చ ము ||
త్రి - - - - - | ని - - || - - ఖా | తి దె రి ||

చ చ చ | ద చ చ చ ము పా ||
పి వి ఫు | ని - - - త్రి ||

-- గ | గా మ చ చ ము గ మ గ ము గ || రి గ రి గ రి | సా ని స రి గ || మా
రె | లు - - - వా - - - - || - - - - - - | ॥ ని - - - - || -
||పెట్లు||

చ. -- గ మ | పా ర చ చ ము || గ గా | గ మ పా ర చ చ ము చ చ ము ||
-- ర ర | త్రి - - క || లు సం | చ - - - - ర - - - - ||

ర గ మా - గ | గ రి రి పా || ని స రి | గా మా ||
చ - - - - | రి - - సి || త ను - | తు ను ||

-- చ ర | చ ర ర ర || ర చ చ చ ము పా | చ చ చ ము గ గా ||
-- మ ర | చి - వా రి || ని - - - - | గు - - - దు ||

-- ॥ గ | మా - చ చ ము గా || గ రి రి | పా ని స రి గ || మా
-- మ హ | రా - - - లా || త - కు | గా క - - - - || -
||పెట్లు||

అవకాశిక

రుణ ! క్రమము నందు ప్రామహంద్రుని కరుగా విశేషములను కొనియాడును . కృతమాన్యు వస్తు గారచింప రాదా ! తనయు చెటువంటి వాడైనను తల్లిరంగ్దులకు ముద్దైశుశు గదా ! శార్యుధుపంటిదైనను కించిట్టుననో క్రతుషు ప్రియమే యగును గదా ! శ్రుతి-భాషాదనగు సంచేతల యందు లోచములన్నను వానిని తరించి నాయందు ప్రమే-క్షాపముంచుట వీ విధి కాదా !” అని అయ్యవారు ప్రార్థించుచున్నారు.

ఘంటా - రూపకం

ప. గారచింప రాదా గరుడ గమన రామన సు	॥గార॥
అ. ప శ్రీ రమా మనహార శ్రిత హృదయ విషార
శేర రాజదేర శ్రీ రఘువర థిర	॥గార॥
చ. పేరుకైన లేదా ఓరిచికే రా రాదా
సరివారలాడ లేదా విని పరద కరుణ రాదా
మాఱు లంక వాదా ముమ్మురు నమ్మలేదా	॥గార॥
2. తనయుధారు మాట తల్లిరంగ్దుల కదియాట గాదా
నిను చాడిన పాట విని సి ముద్దునోట యై
మన వల రిచోట మారువ ఇక తెరచాట	॥గార॥
3. రూక లౌసగి కొన్నపటి రూపమెట్టున్న
శ్రీశర గుణమన్న ఎఱి చెలిను వీదరన్న చ
రామ సీకు మిన్న శాఖగరాణ విషాత కిన్న	॥గార॥

ప - పర ద వ చ మ || గ చ మ గ ర సా || - స ర సా స ర స ని ||
- గ ర విం - చ - || రా - - - చా || - గరు ర గ మ న - ||

సా సి స ర గ మ మ ||
రా మ - - - న ను ||

అ చ. - చ చ పా ర || ర చ పా పా చ వ మ గ
- లు ర మా మ || సో - - - హ - ర

- స ర గ గ మ మ || గ గ గ ర స - ||
- ల్రి త హృ ర య వి || హో ర - - - ||

- స ర సా స || ర స ని సీ || స ర మ మ చ మ గ గ ర ||
- చే ర రా వ || దే - - - ర || లు - ర ఫ్యు - - వ - ర ||

సా - సి స ర గ మ ||
ఫీ - - - - ర || || రా||

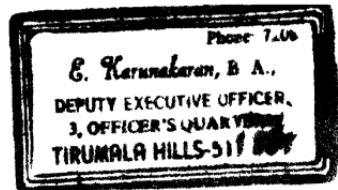
చ. స ర గ || మా మా గా || - రి స సా రి స ని సీ || పా - ర గ మ
పే రు కై న || లే - చా || - చి - రి చి - కే - || రా - - రా చా

వ చ పా చ చ మ పా || ర చ పా మా మ మ
స ర వా ర లా - డ || లే - - చా వి సి

గ గ గ మ చ ద చ చ మ || గ చ మ గ ర సా ||
వ ర ర క - రు - ఇ - || రా - - - - చా ||

- స ర సా స || ర స ని సీ సీ || - స ర మ మ చ మ గ ర ||
- మా లు ల లక్ష || రా - - - చా ము || - మాక్క - రు న - - - మాక్క ||

సా - సి స ర గ మ || - చ ద చ చ చ మ || గ చ మ గ ర సా ||
లే - చా - - - - || - గ ర విం - చ - || రా - - - - చా ||

అవకాశిక :

రణ కీర్తనమన చేషాయి యగు శ్రీహరిని “థక్కుంను రణించువాడ వగు
స్తుత్యాముణ్ణులు తోయెపుట్టుా!” అని ప్రత్యుంచుచు ఖాంతభూషణంద్వాగు నీవు, నాగరూష
ముహ్ము మొదలగు వారిచే కీర్తిపుటుచుందువట. నాయందు దయరాచా!“ అని అయ్యవారు
అడుగుచున్నారు.

రాగ నాటం :

ధర్మాంగిం రాగము ప్రాచీనము ఇది యిచ్చటి వాటుక ప్రకారము ఈవ వేళమగు
తోడి ఇవ్వము.

అరోవాణ : సగమ వని స

అవరోవాణ : సనిదపమగిస

ర తీ గం యా రాగమునందు ప్రాచీను లనేక రచనలు చేసి యున్నారు.

భనాయిని – రూపకం

ప.	ఎందు శాయ రా దయ ఇనకుల తిలకా దయ	॥ఎందు॥
చ.	ఇందు వదన కుందరదన మందర భర సి దయ	॥ఎందు॥
ఇ.	ఖాంత భూష భక్త పోష శరలు చేషాయి	॥ఎందు॥
ః	ప్రిత శరణ్య సురవరేణ్య కృత సుపుణ్య భన్య దయ	॥ఎందు॥
	నాగరాజ భర సుతాజ ఆయ్యగరాజ వరచా దయ	॥ఎందు॥

14)

త. - స | స సనిదావ || వమగా | రిసా - ||
- ఎం | దుశా - - య || రా - - | రయ - ||

- ని | సగమా || పొ - ని | - - సొ రిసనిద ||
- ఇ | నకు ల || రి - ల | - - కార - - - ||

2. వనిసా | స సనిదావ || ఏదవ | వమగగరిస ||
య - ఎం | దుశా - - య || రా - - | ర - య - - - ||

- ని | సగమా || వనిసగ | రిసనిదవమగమ ||
- ఇ | నకు ల || రి - ల - | - - క - - - ర - ||

8. వనిసరి | సనినిసనిదవమ || మగపమ | రవచమగరిస ||
య - ఎం | దు - శా - - - య - || రా - - - | ర - య - - - - ||

- ని | సగమా || వనిసగ | రిసనిదవమగమ ||
- ఇ | నకు ల || రి - ల - | - - క - - - - - ||

వనిస | స నిసనిదావ || వమగా | రిసా - ||
య - ఎం | దుశా - - - య || రా - - | రయ - ||

చ. - గ | గగగగ || గొమగ | రిసనిదవనిసా ||
- ఇం | దువదన || కుం - - | ర - ర - ద - న ||

స | ససనిదవ || వమగా | రిసగ మవనిసా || రిన
మం - | ర ర - ధ ర || ని - - | ద - య - - - - || - - || ఎందు ||

అవకాశిక

ఈ క్రతనమనందు శ్రీరాముచంద్రుని ధ్యానమే గంగాస్నానము వంటిదై , సమ ప్రశచింతను పోగొట్టునదియైయున్నది . రామనామ ధ్యానమును చేయక తీరస్థానములు , మెముదలగునవి చేసినను ఉపయోగమేమి ? పరాశ్రీ ధనాదులను వాంఛించువారి మనస్సల యూదలి దుష్టవాచములను శాంగరాజు కోరి తెలుసుకున్న రామనామ సంస్కరణ మొక్కచే పోగొట్టుగలదని చెప్పుకొన్నారు.

ధనాధ్యాని - ఆది

అ. ప. ధ్యానమే పరమైన గంగాస్నానమే మనసా రామ !

॥ధ్యానః॥

ప. వానసీటి మునుగ మునుగ తోని

పంచన బ్రహ్మ మదహంకారములు తోపున రామ !

॥ధ్యానః॥

ప. పరథన నారీమఱలను దూఢి

పరనింరల పరహింసల మీటి

- భరను వెలయు శ్రీరాముని కోరి

శాంగరాజు తెలుసుకొన్న రామ !

॥ధ్యానః॥

1. - గా మ పా చర్దపర | మ పా - | - - పని ||
- ధ్వనమే - - - | - - - | - - వర ||

సొ - - - నిద | పమ పా | - - పారప ||
మై - - - న - | - - గం | - - గా - - ||

2. పమ గా మ పా చర్దపని | దపపమగర | నగమా పని ||
- - ధ్వనమే - - - | - - - - - | - - - వర ||

సొ కీ కీ కీ కీ సని సొ రి స | ని స సని దా | పాదపమా పరప ||
మై - - - - - న - - - | - - గం - - | - - - గా - - - ||

పమ గా మ పా - - | ని స పద | పమ దప ||
- - స్నానము - - | - - - - | ట - మన ||

పమ గా రి పా - - | గ మ గ మ పా | పా పాదప ||
పా - - - - - | రా - - - - | మ - - - ||

పమ గా మ పా చర్దపని పా | ని పా | - - ని ని ||
- - ధ్వనమే - - - | - - | - - వర ||

పా మ గ గ రి పా ని పా రి స | ని ప ప ని పా రి స | ని పా ని ని దా ప ||
మై - - - - - న - - - | - - గం - - - - - | - - - గా - - - ||

పమ గా మ వ ని స రి స ని దా | పా - - | పమ దప ||
- - స్నానము - - - - - | - - - | ట - మన ||

పమ గా రి పా - - | గ మ పని సొ సని | దప పాదప || పమ
పా - - - - - | రా - - - - | మ - - - - - || - - || ధ్వని ||

అ. ప -- నీ నిదపా | నీ సా | శా - ని గా ||
-- వాన - నీ | - ట | ము - - ను ||

గ మూ గ గ ట టి స టి ని | శా నిదపా | నీ సా ||
గ - - ము - ను - గ - | తో - - - | - ని ||

-- టి స సా శా టి స | నీ పా ని ప | పా స ని ని ||
-- చం - - చ - - | న త్రో - - | - - - చౌ ||

స టి సా ని సా నిదప | పమ పా | గ మ పా ద ప || పమ
మ - - ద హం కా - ర | ము - లు | తో వు న - - || రా ము ||ధ్వని||

ఏ. -- పపా ద పా | పా ద ప | మ పమ గ ||
-- చ ర ర న | వా - - | టి - - - ||

గా గ మా వ ని | న నిదప | మ పమ గ ||
- మ ఱు ల ను | దూ - - - | - - టి - ||

గా గ మ పా - ని ద ప | మ గ వ మ గా | టి పా ||
- చ ర నిం - - - - | ద - ఱ - - | చ ర ||

-- నీ పా గ మా | ప ర వ ద ప ము | పా - - ||
-- హం - న ఱ | పీ - - - - | టి - - ||

-- నీ నిదపా | నీ పా | శా - ని గా ||
-- ర ర - ను | వె ఱ | యు - - టు ||

గ మూ గ గ ట టి స టి ని | శా నిదపా | నీ సా ||
ఫో - - - ము - నీ - | తో - - - | - ఱ ||

-- ର୍ତ୍ତ ଶଶୀ ଶାରିନ୍ | ଶିଶୁ ଶିଶୁ | ଶାକନୀ ଶି ||
-- ଶ୍ରୀ - - ଗ - - | ରା - - - | . - - - ଜା ||

ଶର୍ତ୍ତ ଶା ନି ଶା ନି ଦଶ | ଦଶ ଶା | ଶା ଦଶ || ଦଶ
- - - କେ - ଯ - - | ମୁ - ଶ୍ରୀ | ଶ୍ରୀ - ରା - - || ମୁ - ||ଶ୍ରୀନମ୍ଭେ||

తప్పారిక :

శుణ కి ర్తనము నందు తగవంథుని గురువుని శాచించి సవీర్పు తక్కుడగు శిష్యుడనని అయ్యవారు చెప్పుకొంచుచు, “విల్లగింజవైనా, శాస్కరుడవైనా, ఏమైనా సిఫేసయాగ్య! చంచల విత్తుడనైనము నీ యందు గురుభావము నుఱచిన నన్ను విడనాడకమీ!” అని ప్రాణించుచున్నారు.

రఘ్యసు - చాపు

ప. సీ చిత్తను నిర్మలమని నిన్నె నమిష్టనాను	॥నీ॥
అ. ప. నా చిత్తము వంచన చంచలమని
నన్ను విడనాడకుమీ శ్రీరామ	॥నీ॥
చ. గురువు చిల్లగింజ గురువే ద్రమరను
గురుడే శాస్కరుడు
గురుడే తద్రుడగు గురువు నీ వమకొంటి
ధరను దాసుని శ్రోపు శ్యాగరాజ నుత	॥నీ॥

ನ. - ಗ ಮ | ಶಾ ಮೂ || ಗ ಮೂ | ಗ ರಿ ಸೊ ||
- ನಿ - | ವಿ ತ್ರಿ || ಮು - | ನಿ - - ||

ని సా | గా మా || గా - | మా - - ||
 రక్తి ३ | మా - || రా - | మ - - ||

2. - గ మ | చనిదపమ వ || గ మా | మ గ రి సా ||
 - నీ - | చి - - - - - || త ము | ని - - - ||

ನಿ ಸ್ತಾ | ಗ್ರಾ ಮ್ಯಾ || ಪ್ರಮ್ ಗ ಮ್ | ಸ್ತಾ - - ||
ರತ್ನಿ ಲ | ಮ್ಯಾ - || ರ್ಹಾ - - - | ಮ್ಯಾ - - ||

3. - పగ మా | పని పొ రి సని దపా || పమ పా మ | మగ రి పా ||
 - ని - - | చి - - - - - || త్త - పు - | ని - - - ||

ని సా | గా మా || గ మా | పా పా ||
ర్లు ల | ము ని || శ్చ ల | ము ని ||

ପା-ନି ଶ | ଶ ନି ଦ ପା || ପ ମ ପା | ପ ମ ଗ ଗା ||
ନ - - - | ଶ୍ରୀ - - - || ନ - - | - - - ମିଛି ||

ಮುವದವರಮ | ೨೦ ೪ ೪ ೬ || ಸಾ - | - - - ||

म - - - - | - - - - || न - | - - - - ||

॥నీ చిత్తము॥

ఆ. వ. - గా | మూ పా || వ సీ | ర పవము || పవని | సా సా ||
- నా | చి - || త్రము | వు - - - || చన - | చం - ||

సగంసరి | సనిసొ ||
చ - ఎ - - | మ - ని ||

- గ మ | పా సి || రీ స ని ద పా | పగ మా పా || ప పని | పా పా ||
- నా - | చి - || త్రు - ము - - | వం - - - || చన - | చం - ||

స గ రి స రి | సా రి ని సా ||
చ - అ - - | మ - - ని ||

8. - గ మ | పని పా రీ స ని ద పా || మ పా మ పని పా ని | ప మ మా ||
- నా - | చి - - - - - - || త్రు - ము - - - - | వం - - - - ||

ప పని | పా పా || స గ రి స రి | సా రి ని సా ||
చన - | చం - || చ - అ - - | మ - - ని ||

- ని స | స మ గా రి స || స ని చా ప | ప మ గ మా ||
- న ను | చి - - ద - || నా - - - | ద - - తు ||

పా - | - - ప ని || స ని ద | ప మ గ రి || ప
మీ - | - - - || రా - - | మ - - - || - | పని చిత్రము ||

9. - ప ర | పా మా || గా - | మా పా ||
- గు రు | వే చి || రి - | గిం ఇ ||

- ప ని | స ని ద ప || ప మ గా | రి పా ||
- గు రు | వే - త్రు - || మ - - | ర ము ||

పి స | గా మా || - ప ము | మ గ రి పా ||
గు రు | చే ఫా || - సక్క - | రు - - తు ||

గ మ | పని పా రీ స ని ద పా || మ పా మ పని పా ని | ప మ గా మా ||
గు రు | చే - - - - - - || శ - త్రు - - - + | ద - - తు ||

చ చ ని | సా సా || స గ రి స క్రి | సా రి ని సా
గు రు - | తు సీ || వ - ను - - | తొం - - టి

- ని స | స మ గా రి స || స సి దా వ | వ మ - మా ||
- ధ ర | ను - - దా - || ను - ని - | బ్రో - ను ||

పా - | పా చ ని || స ని ద | చ మ గ ర || స
త్యాగ రా - || జ - - | ను - త - || -

||ని చి త్తము||

అవతారక

ర్రష్ట కి ర్రనమునందు పట్టణింపునేవ చేయుచు శ్రీరామచంద్రునికి సంగీతమును
వినిపించుచున్న సందర్భమున శ్యాగురాజుశ్యామి 'రామాథిరామ' మనసు రంకీల్ బల్కు-రాధా !'
అని యధుగుచున్నారు.

భవాగ్ని - అది

వ. రామాథిరామ మనసు రంకీల్ బల్కు-రాధా !	రామా
॥ వ. ఈ మహిని వెలసినదేమి సదా నాతో !	రామా
చ. ఖంగారు మేటి పాన్చువై భామామణి శ్రీజానకి
శ్యాంగారించుకొని దెలువొంద నిన్నుగని
పొంగుచు మల్లెవిరుల పూటించువేళ శ్రీవారి
సంగీతము పాఠమని స్యామి శ్యాగురాజునితో !	రామా

పే. - - - స ని స గ ము | పొ - వమ్ | గ ము పొ ||
 - - - రా - మూ - ధి | రా - ము - - - ము న ||

2. పుగిననినని సగు | పుగుపగు | - మా ||
మ-----రా-మ- థ | ర-----మ | - మన ||

8. పండితునినుని నాగు | పా-నీ-దవ | మగుపా ||
మ - - - - రా - మూ - థ | రా - - - మ | - - మన ||

4. ತಮಗರಿನನಿ ನನಿನಗಮ | ಪಾ-ನಿಸ್ತನಿ | ದಪಮನ್ ||
ನ-----ರಾ-ಮಾ-ಥ | ರा----ಮ-|- -ಮನ ||

5. వమగరివనిసనిసగమ|వనిసంసరివిసి|సనిదపా||
మ- - - - రా-మూ-ఱ|రా- - - - ము-|- - ము-న||

8. వమగరిన్నిన్నిన్ని నగమ | వనినగ్గా-రిస | నిదవమప్పా ||
మ - - - - రా - మా - థి | రా - - - మ - | - మ - న ||

ప మ గ రి న ని సా స ని ధ వ | న ని స ని స ని స | - గా మ వ ||
స - - - - రం జీ - - అ | బ - - - - లక్ | - గా రా - ||

ద చ చ మ గ రి సా ని ధ శ | న ని స ని స ని స గ | మ ా గ మ పా సి చ ||
- - ద - - - రం తీ - - అ | ఇ - - - - ల్య - | - గొ - - రా - ||

ప్రమాదార్థి

- - - -

|| రామ ||

చ. - - - గ మ హ ని | సిద్ధసాచ | సి సంసని ||
- - - శ - మ హ | ని - - తె | - అ - - సి ||

2. సా - గ మ చ ని ని | రి స్తో ని ర చ మ చ | ని స్తో ర స్తోని ||
న - ణ - - - హీ | ని - - - - వే | - ఱ - ని - ||

స్తోని ర చ మ చ ని ని | రి స్తో ని ర చ మ చ | ని స్తో ర స్తోని ||
న - - - - యూ - మ - హీ | ని - - - - వే | - ఱ - ని - ||

3. స ని గా - మ గ రి స స ని ర చ ని | సా - స ని | ద చ మ గా - మ చ ||
న - - దే - - - మి - - - స | దా - నా - | - - - - తో - ||

4. ద చ మ గ రి స మ గ రి స స ని ర చ ని | క గ కి స చ ని | సా - గ మ చ ని సా ||
-- - - - దే - - - మి - - - స | దా - - - నా - | - - - - తో ||

సి ర చ మ గ ర

- - - - - ||రామ్య||

5. - - - పా పా చ | మ చ ర చ మ చ | - చ మ గ మ ||
- - - ఃం గా రు | మే - - - టి | - పా - - న్ను ||

పా - పా పా చ | చ మ గా మ చ | ద చ చ మ గ ర ||
పై - శా మా మ | ణ - - ట్రి - | - - శా - - న ||

పా - పా మా - | గా - మ | - మ చ చ మ ||
ః - ఃం గా - | ఃం - చు | - ఃొ - - - ||

గా - గ మ వ ని స ని ర చ | గా - మ చ | ద చ చ మ గ ర ||
ని - చె లు వొ - - - ర - | గా - ని - | - - న్ను - - గ ||

పా - గ మ పా ని స | ని దా పా - చ | ని పా ర ని ||
ని - పొ - గు చ - | మ - - - ణ్ణ | - వి రు - ||

శా - స ని గా రీ | సా - సా - ని ద | శని ని
ల - శ్రూ - - చొం చు | చే - శ - ఉ - | - - శా

శా - గా గా గ | గ పి ము గ రీ శా | - ని ద వని ||
థ - శం గి త | ము - - - - శా | - దు - - మ ||

శా - స ని గా గ రీ స | ని ద వని స ర సని | ద వగా మవ ||
ని - స్వా - - చు - - శాయి | గ - - - - శా - | - - జా ఈ - ||

ద వ వ మ గ రి

- - - - - - -

||రామ్య||

అవకాశిక :

ర్తు కి రనమునందు అయ్యవారు శ్రీరామచంద్రుని 'దుష్టులను దండించు వాడపు నీను, శిష్టులైననారి హృదయముల యుండు నిపసింతుచట కి శాంతమునుందరాంగా ! ఇలను శాంతిగ్రామ నీను వేరా ? అని ప్రశ్నించుచున్నారు. శ్రీరామచంద్రుని సకల తత్త్వాల స్వరూపునిగా పేరించుట, తాను ఆ తత్త్వాల స్వరూపును వేరుగాదను థాపమును అయ్యవారు వ్యక్తి కరించుట గమనార్థము.

ధనాంగ్ని - రూపకం

- ప. శాంతము నుందరాంగ సకల తత్త్వాల నీ వేరా ॥శాంతము॥
- అ. ప. తామస రహిత గుణసాంగ్రద ధకను వెలయు రామచంద్ర
ఇష్టమై వము నీ వేర ఇలను శాంతిగ్రామ వేరా ॥శాంతము॥

1. - వ | చ వముగగ ము || పా | - - పా ||
 - శ్వాస్ | మసుం - - - ర || రాం | - - గ ||
2. - ద | చ వ వముగ ము || పా | సీసిసిదవ ||
 - శ్వాస్ | మసుం - - - ద || రాం | - గ - - - ||
3. వ ము మ ద | వ వ ముగగ ము || వ ని | సీరిసనిద ||
 - - శ్వాస్ | మసుం - - - ద || రాం - | - గ - - - ||
4. వ ము మ ద | చ వ ముగగ ము || చ ని సరి | సని సనిదవము ||
 - - శ్వాస్ | మసుం - - - ర || రాం - - - | - - - గ - - - ||
5. గ ము మ ద | చ వ ముగగ ము || చ ని ప | చ సని రిసనిద ||
 - - శ్వాస్ | మసుం - - - ర || రాం - - | - - - గ - - - ||
6. వ ము మ ద | చ వ ముగగ ము || పా | వనివనిసనిసరిసనిద ||
 - - శ్వాస్ | మసుం - - - ద || రాం | - - - గ - - - - - - - ||
1. వ ము పని | - స సనిదవ || వ ముగ | గ వ ముగరిసగ ||
 - - సక | - ఱ - - త్రి || సీ - - | - వే - - - రా - ||
2. మ వని | - స సరినికు || గ మ వని | సరిసనిదవముగ ||
 - సక | - ఱ - - త్రి || సీ - - | - - - - - వే - రా - ||
3. మ వని | - స సగరిసరి || సనిస | సిసనిసనిదవముగ ము ||
 - సక | - ఱ - - - త్రి || సీ - - | - - - - - వే - రా - ||
4. వ పని | - స సగరిసరి ||
 - సక | - ఱ - - - త్రి ||

ని స ని స ని చ | వ సి ప ని చ మ మ ప శ మ గ ||
ని - - - - | చె - - - - రా - - - - ||

మ వ | ప చ మ గ మ || చ స ని | రి క ని ద పా ||
- శ్రీ | మ సు - - ర || రా - - | - - గ - - ||

ప. - చ సి | స మ గ రి స || స గ రి | పా స రి ని పా ||
- శ్రీ - | మ స - ర హి || త - గు | ఇ సా - - ల్రా ||

శని స గ | రి స స రి స ని ద చ | గ మ చ ని | స ని ద చ మ గ రి చ || గ చ ||
ద - ర - | ను - చె - ల - యు - | రా - - - | మ - చం - - - - - || ల్ర - ||
|| శ్రీము ||

చ. - చ | చ చ చ చ || మ మ | చ చ మ గ గ ||
- దు | ష్ట్ర ర సు అ || మ ద | వి చా - - ర ||

గ మ గ | మ చ ని స ని || ద చ | మ చ మ గ రి రి || పా | - - ||
- శ్రీ - | ష్ట్ర ఉ న హృ - || ద య | వి హో - - - - || రా | - - ||

- మ గ | మ చ ని స గ రి స || స మ గ | రి స స రి న స ||
- శ్రీ - | ష్ట్ర దై - - - - - || చ ము - | - - ని చె - - ||

స స ని | స గ రి స స రి ని || స చ ని | స స ని ద చ మ గ || మ
రా శ్రీ - | ధ - ను - శ్రీ - - - || గ రా - | - శ్రీ - ను - || త || శ్రీము ||

అవకాశిక :

ప్రత్యుషింఘనామ సంకీర్తనమునందు ఏకౌర్కాకౌర్క చరణమున ఇకౌర్కాకౌర్క దుర్గణమును పేరొక్కని వానిని తరించుటకు భగవానునికిగల ఏకౌర్కాకౌర్క శత్రుని తెలియజేయామ, భవమును గట్టుకొనరాని గుంటు యనియు, నీపేరు దానిని దాట్చుచుట్టు తెచ్చవంటిదసియు శాంగరాజు సాగ్నిమి శ్రీరామచంద్రునికి తెచ్చుకొన్నారు.

రఘుసీ - చాపు

ప.	శ్రీరామ దాస దాసోహం అన సీరిజ సేత్ర సీకేల సుచేహం !	॥ప్రతి॥
ప.	గట్టు గానరాని గుంటూ, రామ, పట్టుకోదాట సీపేరు తెచ్చంటూ !	॥ప్రతి॥
2.	చలచి తమను చలించున రామ, చెలగు సీవామహాస్తము వైరియగును !	॥ప్రతి॥
3.	కామాదులను నక్రారా దీర్ఘరామయ్య సీచెచ్చక్రము గాదా !	॥ప్రతి॥
4.	అహా మను జడత్వ్య మంచి శ్రోవ సహజమో సీ చెం శరములు లేవ !	॥ప్రతి॥
5.	ధుష్కర్మ మనకొండ తెగయరామ నివ్వులైప పవనజధుండ సదయ !	॥ప్రతి॥
6.	ఇనన మరణమును సుడిని నిల్చిపునరైన సీ యాజ్ఞ గాదను వడిని !	॥ప్రతి॥
7.	జాతికరు గూడి నారం ప్రీతిచేత తెలిసికొంటిమి నామసారం !	॥ప్రతి॥
8.	పన్నుగ భవమతి ఫారం రామ నిన్ను వినాస్యై వములను కోరం !	॥ప్రతి॥
9.	మద మత్సురము లను గజములకు సీ పదకమలాంకుశ రేఖ అంకుశము !	॥ప్రతి॥
10.	ఓంకారులను పర్వతములకు సీ కరాంకిత వ్రతరేఖ వజ్రము !	॥ప్రతి॥
11.	పరగుడ రాజుధిరాజు రామ పరమ పావన పారిత శాంగరాజు !	॥ప్రతి॥

శ. -- స | స గ మ శా || పని స రి స ని | ని ద వ చ మ ||
-- శ్రీ | రా - - మ || దా - - శ - - | దా - - శో - - ||

పని పవనీ | శా - - ||

హం - - - - | - - - - ||

- - - | - - ని ద చ మ || పని స రి స ని | శా ని ద చ మ ||
- - - | - - అ - న - || ని - - - - - | ర జ - - - ||

గ మ వ ని స రి | స ని స ని ద చ ||
శే - - - త్రై - | ని - - కే - - ||

ప మ గ మ ప ద చ | మ గ ప మ ద చ మ గ || రి శా | శా రి ని శా ||
ల - - - - - | శం - - - - - - - || దే - | హం - - - ||

|| రామ ||

శ. -- ని | ని రి స ని ర || శా మ | శా - గ మా || శా స ని | శా - - ||
-- గ | ట్ల్యుగా - - - || న - | రా - - ని || గుం - - | టు - - ||

స గ రి స రి | శా - ని శా || - - చ | పని స రి శా || శా ని | ని ద చ మ ||
రా - - - - | మ - - - || - - చ | ట్ల్యు - - - కో || దా - | టు - ని - ||

గ మ వ ని స రి | స ని స ని ద చ || మ గ ప మ ద చ | మ గ రి శా ||
శే - - - - - | రు - - తె - - || చుం - - - - - | - - - టు ||

|| రామ ||

అపకారిక :

శ్రుతి రథమనందు సంగీత జ్ఞానము శక్తితో విజితమైనప్పుడు సన్మానిస్తాడు, తగవాతునికి సన్నిహితమలుగుటకు ఈ మార్గమును భృంగి, నచేశుడు, సమీరుడు మొదంగు మహా శక్తిలందరూ అనుసరించిరనియు, న్యాయాన్యాయములు తెలిసి, ఇగములు మాయా మయములని యొరిచి, కాయణాద్యులైన కామ, శోధ, పొహా, మర, మత్స్యరములను అఱు శ్రుతులను ఇయించగల తెలివి, శక్తితో కూడిన సంగీత జ్ఞానము వలననే కలుగుచున్నదని అయ్యాచారు చెప్పుకొన్నారు.

ధనాయిని_అది

చ. సంగీత జ్ఞానము శక్తివినా సన్మానిస్తాడు గలదె ఉ మనసా పంచా

ఆ. వ. భృంగి నచేశ సమీరజ మటః మ
తంగ నారదాదు లపాసించే పంచా

చ. న్యాయా న్యాయము తెలుసును ఇగములు
మాయా మయమనే తెలుసును దుర్గణ
కాయణారి ప్రద్రిష్టుల ఇయించే
కార్యము తెలుసును క్యాగరాషనికే పంచా

- v. - ప ప మ గ మ పా ని స | స రా ప చ ప | ప స స రి ని స ||
 - సం గి - - - త జ్ఞా న - | ము - - - త | త ! త్రి - వి - నా - ||

 - ప ప సి సా రి స సని సి సని సి పా ని ప | ప మ ని ప మ గ గ మ
 - స నాత్రై - - - - - ర్గ - - - - - ము - - | - - క ల దే - ట -

 ప ని ప ని సా రి స సి ద || ప మ
 - - మ - న - - పా - || - -
2. - ప ప మ గ మ ప స స రి స | స రా ప చ ప | గ స రి ని సా - ||
 - సం గి - - - త జ్ఞా - - న - | ము - - - త | త్రి వి - నా - - ||
3. v. - - - మ గ మ ప ప ని స స | స ని గ రి స | పా రి ని సా ||
 - - - త ప్రం - గి న చే - త స | మీ - - ర జ | ఘ ట - జ ||
3. - - - మ గ మ ప ప ని స స | స ని గ రి స | స గ రి స రి ని స ||
 - - - త ప్రం - గి న చే - త స | మీ - - ర జ | ఘ - ట - - - జ ||
- ప ని స సని రి స ని ద ప ప మ | ప ప మ గ గ మ |
 - మ తం గ నా - గ - దా - దు లు - | - పా - - - సి - -
- ప ని ప ని సా రి స సి ద || ప మ
 చే - - - - - - - - || - - ||సంగిత||
5. - పా - పా - పా ప ప | ప మ గ మ ప మ | మ గ ప మ గ రి సా ||
 - న్యా - యా - న్యా య ము | - - తె లు సు ము | ఇ - గ - ము - లు ||
- మా - మా - మ మ మ ప ప | మ గ గ మ ప ప | స స స ర ప ప ||
 - మా - యా - మ య మ సి - | - - తె లు సు ము | దు - - - ర్గ జ ||

- - - मु ग मु चचनि सा | - नि गा रि सा | सा रि नि सा ||
 - - - का - यजा - - रि म | - द्रि पु ल अ | यं - - चे ||

- वसी सा सनि रि सनि द चम | चचप मु गगम |
 - का - र्य मु के - ल - सु - कार्य - | गरा - - - जा - |

वनि वनि सा रि सनि द || चम
 नि - के - - - - - ||

॥संगीत॥

३८४

ఈ కిర్తనమనందు కొనకి నాయకుడగు శ్రీరామవంద్రుని స్వరూప శోంరద్యములను వట్టింపుచు, అయ్యవారు మంగళమును కాంపించుచున్నారు. ఇందు గల శ్రీరామవంద్రుని మూర్తి వరణము వృద్ధింగము

ଧନ୍ୟବାଦ - ଅଧି

- వ. ఆనకీనాయక నీరు ఇంచు మంగళం నృప
 సూన సుందరమునకు శుభ మంగళం హారే ! ॥షా॥
 చ. ఛాలమునకు నీరు కపోలమునకు మంగళం
 నీలవ్రం నీ పలు వజ్రాల ఛాలమునకు మంగళం ! ॥షా॥
 2. యోవరమునకు చిరు నశ్యనుకు మంగళం
 దువ్విన యలకల మీరి పుత్యులకు మంగళం ! ॥షా॥
 8. మాటలకు రచ్చాల కిరిటమునకు మ గళం
 నాటక సూత్రదార నీ తేట కండ్లకు మంగళం ! ॥షా॥
 4. కొడమునకు కుసుమ కొడ ఇనక మంగళం
 కొడ తనమునకు రోక క్రొడమునకు మంగళం ! ॥షా॥
 6. ఉంగరమునకు నీ దృష్టాంగమునకు మంగళం
 పొంగుచ చదముల నుండు గంగకును మంగళం ! ॥షా॥
 8. నీ గుడ జాలమునకు నిత్య శుభ మంగళం
 నాగళయన పాలిత క్యాగరాజ మంగళం ! ॥షా॥

ప. సా సని చా వమ వమ గమగ | గ మ హ వ మ | మ గ వ మ మ గ రి న ||
జా న - క - నా - య - క - | సీ కు ఇ య - | ము - గ - శం - న శై చ ||

గ మ వ ని ద వ ని స | స గ రి స రి న సా | ని ద వ మ గ మ వ న ||
మూ న సుం ద ర ము న కు | శు - భ ము - గ - | శం - - - హ - రై - ||
||శా||

ప. వ ని ద వ ర వ గ మ వ | గా మ గ గ రి రి న | సా ర ని సా ||
ఛా ల ము న కు సీ - దు క | పో ఉ - ము న కు - | మం గ - శం ||

గ మ వ ని ద వ ని స | స గ రి స రి న సా | ని ద వ మ గ మ వ న ||
సీ ఉ వ ర సీ - వ య | వ - జ్రె - ము ల కు | ము - గ - శం - - - ||
||శా||

(తక్కున చరణము ఉట్టే పాటుకొన వశెను)

అవకాశం :

శ్రీ కృతసుమి నందు వేషారులై, ‘ఇన్న నిమిత్తం లహరకృత వేషం’ అనుసముం “వేగమె లేది సిట్టముచుగుట, విభూతిపూర్వముట, ప్రేష్టు లెక్కించుట మొకలగు పసులు చేసినము రామకృత్తి మాగ్గము తెలుసుకొనని వారికి ముక్కియొట్టు కలుగును ? కానున కాళించి పీరిట్లు చేయదు రే గాని, సీ నామ కత్త్వమును తెలియజాల కున్నారు సుమా !” అని **శ్రీరామునితో** శ్యాగురాజ స్వామి చెప్పి కొనుచున్నారు.

రాగ ఉపాం :

థేముక రాగము యిప్పటి వాడుక ప్రకారము ఇవ మేళక ర్త. సంపూర్ణ సంపూర్ణము. ఇందుగల గొంధారమును కించిత్ కంపనమతో పలికించుట సంప్రదాయము. కాక లి సిపాదము యొక్క స్థానమును అనుభిషమతో పలికించుట యలవడి నవ్వుడే యారాగ చౌఘయలు స్వప్తముగా తెలియగలవు ఇందు ప్రాచీనుల రచనలు కంపనముట లేదు.

శు.రి, సా.గ, శు.మ, ప, శు.-కై_, కా.-ని స్వీరములిందు వచ్చుచున్నాని

థేముక – అడి

ప. తెలియ లేదు రామ కృత్తి మార్గమును !	॥ తెలియ॥
అ. వ ఇలనంతట తిరుగుచును కలువరించే రే గాని రామ !	॥ తెలియ॥
చ. వేగలేచిసీట నునిగి భూతి బుసి వేళ నేంచి వెరికి శాఫునీయులై
రాగ్ పైక మార్గన లోలులై రే గాని శ్యాగురాజ వియత !	॥ తెలియ॥

१. --- వదదవమగా- ॥ | సా - సా - స | రిసన్నిసా - స ॥
 --- తెలియ - - లే - రు | రా - మ - థ | క్రి - - మా - గ - ॥
२. గా - మా - వదదవమగా- ॥ | సా - సా - స | రిసన్నిసా - స ॥
 ము - ను - తెలియ - - లే - రు | రా - మ - థ | క్రి - - మా - గ - ॥
३. గమవదనిసననిదవమవమగ ॥ | సా - సా - ప | ర నీ దప ॥
 ము - ను - - - తెలియ - - లే - - రు | రా - మ - థ | క్రిమాగ్గ - ॥

 ద నీనిదదప ॥ ద నీసా -
 క్రిమా - - గ్గ - ॥ ము - ను -
 ||తెలియ||
४. చ. --- దవదసనిదవదని | సా - దవ | దనిసరిగా ॥
 - - ఇ - లనం - - - త - | ట - థ - | రుగు - - - చు ॥
५. సా - గరిసాసని | దవదనిసాని | - దపా - పము || గా - మా
 ను - కలువరిం - | చి - - - - రే | - గా - - ని - ॥ రా - మా - -
 ||తెలియ||
६. --- వశపావ | పా - పా - వద | పమాగ ॥
 - - - వేగ లేచి | నీ - ట - మని | గథూ థ - ॥
- గా - మా - నరిగమావ | మదపమా - గా - రిస | రిగమావద ॥
 పూ - ని - వే - ల్లసెచి | వె - ఱ - - కి - క్రూ - | - ఖ నీ - యు ॥

1. సా - ద చ ద స ని ద చ ద ని | సా - ద చ | ద ని స ం గ ం ం ||
 త్రై - శా - గ మై - - - క - | మా - రజ్జ - | న లో - - - య ||

సా - గ ం సా స ని | ద చ ద స ని సా ని | - ద పా - చ ము ||
 త్రై - కే - గా ని - | శాయ్ - గ - - రా | - జా - - థి - - ||

2. గా - మా - ద చ ద స ని ద చ ద ని | సా - ద చ | ద ని స ం గ ం ం ||
 శా - - - శా - గ మై - - - క - | మా - రజ్జ - | న లో - - - య ||

సా - గ ం సా స ని | ద చ ద స ని సా ని | - ద పా - చ ము ||
 త్రై - కే - గా ని - | శాయ్ - గ - - రా | - జా - - థి - - ||

గ మ చ ద ని స

త - - - -

|| తెలియ ||

అపకారిక :

శ్రీ కిర్తనము నందు లోక మర్యాద ననుసరించి 'పొరుగింటి పుల్లకూర రుబి' యనుసట్టు "సీకు ఇతరులు చేయు పూజలు ఘనమై సీ భక్తుడి నగు నేను చేయు పూజలు కీత వగుటలేదా ? నమ్మి నాసరి వారలగు తక్కులలో తెలిక పరచి నా కష్టములను తలవకున్నావు శ్రీరామా!" అని క్యాగరాం స్వామి ఆర్తితో ఉప్పటై నమునకు విన్నచించు ఓసుచున్నారు.

రాగంకుణము :

థిన్న పడ్డముము ఇప్పటి గాదుక ప్రకారము ఇంక మేళమగు థేమక జన్మము.

ఆరోహణ : సరిగ రి వ మ వ సి స

అవరోహణ : స ద వ మ గ రి స.

దీనినే ధుని థిన్న పడ్డముము అని సుఖ్యరామ దీక్షితుల వారు తమ సంగీత సంప్రదాయ ప్రదర్శించియందు చేరొక్కని యున్నారు, సంపూర్ణ సంపూర్ణమని చెప్పియున్నారు. ఇది పొచీన రాగమే కావచ్చును కంఠి ఇందు ఇతరుల రచనలు మాత్రము అందుచాటులో లేవు.

థిన్న పడ్డముము - అది

ప. సరి వారితోన చౌక చాల చాయొనా !

॥సరి॥

అ. ప. పొరుగింట్ల వారం దేశి

పూజ చూచి చల్ల నాయొనా !

॥సరి॥

చ. కారుమారుగా వలుకు వారలు

తత్తరించగ చూడ న్యాయమూ

పారమార్థికుల దుఃఖ జాలముల

చాపలేదా శ్రీ క్యాగ రాజమత !

॥సరి॥

5. సరిపొప్పము | పొ - పొ - ర | పమామ
సరివారి - | లో - న - చో | కచాల
2. గా - ర సన్నిసరిగారి | పొ - పొ - ర | పమామ ||
దా - నా - - సరివారి | లో - న - చో | కచాల ||
3. గా - ర సన్నిసరిగారిపము | పనిపనిసాపద | పమామ ||
దా - నా - - స - ర - వా - - రి | లో - - - సచో - | కచాల ||
4. గా - ర సన్నిసరిగారిపము | పనిపనిసనిసాగ
దా - నా - - స - ర - వా - - రి | లో - - - న - చో -
రిసనిసపదపము || గా - ర సన్ని
క - చా - - - ల - || దా - నా - - || సరి ||
5. ప. - - - పవిసొని | సొ - సొ | రిగొరి ||
- - - పొరుగిండ్ర | వా - ర | లచే - ||
- సనిసదపముపనిసరిగొరి |
తి - - - - పూజమా - చి - |
1. సనిసదపముప | దపమామ || గా - ర సన్ని
త - - ల - - నా - | - - - యె || నా - - -
2. సనిసదపముప | దపమపదపము || గా - ర సన్ని
త - - ల - - నా - | - - - - - యె || నా - - -
- చ. - - - పపపొప్పము | దా - పద | పమగారి ||
- - - కారుమారు - | గా - లలు | కు - వారి ||

2 సా - నీ - ప ప శా ప ము | ప ని ప ని శా ప ర | ప ము గా ర ||
తో - - - శా రు మూరు - | గొ - - - - అ లు | కు - వా ర ||

స ని స రి గా గ రి ప ము గా ర | సా - స ర | గ ర శా ప ము ||
తో - - - - త - త - రి ప | గ - చూ - | ద - నా ణ్య - - |

ద ప దా ప ని శా ని | సా - సా - స | రి గొ రి ||
మూ - - పా ర మూ ర్థి | కు - ల - ద్యుః | ఖ జూ ల ||

స ని స ద ప ము వ ని స రి గ రి | స ని స ప ర ప ము వ | ద ప మూ ము ||
ము - - ము - - శా ప లే - - ర | క్రి - - - - - శా ణ్య - | గ - రా జ ||

గొ - రి స నీ

ము - త - -

||పరి||

ఆవకారిక :

శ్రుతి క్రిందము నందు జానకి రఘుడగు శ్రీరామ చంద్రుని శాందర్భమును వర్ణించుచు, “శ్రుతి హీమలంగు ఆనులను మదగజములకు, సింహము వంటివాడపు సుమా నీవు!” అని శ్రీరామ చంద్రుని శాంగరాజు స్వామిని కొనియాదు చున్నారు. ఇందుగం ‘రక్తచిన డళనయను’, ‘ముకుర కపోలు’, ‘గానలోలు’, ‘మనతమాల సీల’ పంచి పదములు ఎంతో అందముగా శ్రీరామ చంద్రుని రూపమును సాక్షాత్కారించ తేయునట్లున్నవి.

భాగ లక్షణం :

శుద్ధ సీమంతిని యిచ్చుటి వాటుక ప్రకారము ఇవ మేళముగు థేచుక జన్మము.

అరోహణ : సరిగ మ పద స

అపరోహణ : స ద ప మ గ రి స

ఇందు శాంగరాజు స్వామి లారి రఘన యొకక్కటి మాత్రమే కసబు చున్నది. ఇతరుల రఘనలు తొరకుట లేదు.

శుద్ధ సీమంతిని – అది

ప. జానకి రఘుడ భక్తి పారిషాత పాపో సకలలోక శరణ !

॥శాః॥

అ ప. గానలోల ఘన తమాల సీల
కరుణాల వాల సుగుడ కిల !

॥శాః॥

చ. రక్త చిన డళ నయన నృపాల
రఘుణి యానన ముకుర కపోల
రక్త హీమ ఇనముద గజణాల
సంచ పదన శాంగరాజ పాల !

॥శాః॥

ప - గా రి సా - సభ | ధ సా స | స లి మరి మ ||
- జా నక్కి - ర - | మణ త | క్రపా - - ర ||

పా వవము వద వవము వ | చముగా మవ | దవ చముగగ ఈన ||
జా తపా - - పొ - స - క | ల - లోక - | - - శ - ర - ణ - ||

చముగా రి ప - రి గ రి స నశి | ధ సా స | చ వవముగమ ||
జా - - నక్కి - - - - - ర - | మణ త | క్రపా - - - ర ||

వద వద స వద వము వ | మ దా మవ | దవ చముగగ ఈన ||
జా - - - తపా - - పొ స క | క లోక - | - - శ - ర - ణ - || జానకీ ||

అ చ. - చవ పా వ వము వ | వద సా సరి | గరి సా ||
- గా న లో లఘు - న | త - మాల - | సి - ఱ ||

2. - చవము పా వచము వ | వద సా సరి | గరి సరి గ ||
- గా న - లో లఘు - న | త - మాల - | సి - ఱ - - ||

గరి గరి సి సి వద దవ చసరి రి | సా ము వద చ | చముగా - రి సరి ||
క - - - రు జా - - - ల వా - - - | ల సు - గు - | ణ - శి - ఱ - - ||
|| జానకీ ||

చ. - మము మమా గరి గమా | - మపా దపా | చముగా రి స ||
- ర క్రన ఱి న - ద ఱ | - న యన నృ | పా - - - ఱ ||

- సరి గరి సా రి స | - సరి గమా | వద చద పా
- ర ఫు ఛే - యూ నన | - ము టు ర క | పో - - - ఱ

- వ మ ద శ ర మ శ | ద స స ర | గొ రి స ||
 - థ క్ర హో - న జ న | మ ర గ ఇ | ఇ - ల ||

గ రి గ రి స స శ ర ద వ చ స రి రి | శా మ శ ద వ | శ మ గా - ఇ స ర ||
 శం - - - చ వ - ద - న త్తాంగ్ - - - | గ రా - - - | ఇ - పొ - ల - - ||
 ||జానకి||

అవకాశిక :

శ్రీ కృష్ణము నందు ఇశ్వర్య మంతయు పరమాత్మాడగు సాకేశరాజు కను సస్నేల యందు నడచుచున్నది. ఆతడు శ్రీరాముచంద్రుడై మానవ చూపమన పెలసి తసకార్య స్థిరికి వశమునకు భోవనెంచి యుండగా తండ్రియగు దశరథుడు యువరాజ పట్టమును కట్టినెంచి వశిష్ఠాదులలో సాభాగ్రింధకౌని యొర్కాటిన్నిటియు ఎంతో చక్కగా చేసుకొని యుండగా తన కేమియి శెఱియస్తూ తైకచే వరమిలను కోరుగట్టుచేసి శాను భూషణములన్నిటియు తైకకొసగి వన వాసమునకు వచ్చినాడు. ఎవరికి మాత్రము సామర్ధ్యముగాదు? ఇథి విధానమును చాటుట పరమాత్మానికి వశముగానినాడు అల్పప్రయోజనములకు ఆశించి పుట్టుట గిట్టుటయను మనో సముద్రమున పడి తన్న కొనెడి మానవులకు ఏమి సామర్ధ్యముగాదును? అని అయ్యవారు చెప్పుకోసున్నారు.

రాగ ఉషణం :

వర్షని ప్రాచీనరాగము చాదు. ఇప్పటి వాడుక ప్రకారము 11వ మేళమగు కోకిల ప్రియంస్వాము.

అరోహణ : సగమి పదని స

అవరోహణ : సని దచమి స

ఈ రాగమునందు కొందరు గ్రంథక్రితులు 'సని వరపమిగస' అవరోహణగా చెప్పియున్నారు. అయ్యవారి యారవన తప్ప జేరోకటి యారాగమునందు చానరాదు. మాపారమునందు సని వరపమిగస అనియొ ప్రయోగమంలు కనబదుచున్నవి. ఇదియు బహుక. అయ్యవారు సృష్టించిన రాగములలో నొకటి కావమ్మను. కోకిలప్రియ రాగము నందు కు-రి, సా-గ, కు-మ, ప, చ. తై. కా-ని స్వరములు వచ్చుచున్నవి.

వర్షని - రూపకం

ప. మనసా మన సామర్ధ్యి మేమి ట!

మనసా

అ. ప. ఏమి సాకేశరాజు ఇశ్వర్యమనే రథమునెక్కి-

తన పామర్ధ్యముచే తానే నడిపిచేనే!

మనసా

చ. అలనాడు విషాదులు పట్టము గట్టే పటు
కుఱ వివి వేగమే భూషణముల నొసగిన తైకను
పటుమాఱు ఇగనుశైలు కల్లులనిన రవిజని మాయ
పటవేసి శాంగరాజు చెరుడు చా ఇనగ లేదా !

४. च च गा - - || मु ग ग स सा || न नि दा नि स ग स || नि स ग स गा मा ||
मन सा - - || मु स सा - - || मु - - र्ण्ण मे - वि || ६ - - - - - ||

2. వమగమవదనీ || దచపమగాగన || సన్ధిధానిసగన ||
మనసా - - - || మనసా - - - || మ - రఘ్యమే-మి ||

ని నగ స గా మా ||
క - - - - - ||

8. శమగసగమపరన్నిసగా || సనిదపమపమగసా ||
 మ - న - సా - - - - - || మ - న - సా - - - - ||

న ని ధ ని సా సి న గ న గా ॥
మ - - - ర్యు వే - - - మి ॥

ని సగమ చదవమగసగమ ||

4. వమగనగమపదనిపగో || సనిదపమపమగసా ||
 మ - న - సా - - - - - || మ - న - సా - - - - ||

5. వమగువదనిసగ్ం || గసనిదనిదవనిదవము ||
మ - న - సా - - - - || మ - న - సా - - - - - - - - ||

గమవవదపుమగుగస్ || సనిదదవవమగసగము ||
మ - - ర్ధీ - - మై - - మి - || & - - - - - - - - - - - - ||

పావమపా - - ||
మన - సా - - ||

6. వవదనిచాపా || వదనిసాసా || నిసగ్ంసగ్ం ||
వ - ను సా - || కే - తరా ఱు || వి - - శ్వము నే ||

మూముగుసాసనిదవ ||
ర ద - మునె - - కిట ||

2 దపమగసగుపచదని || వదనిసరనినాసా ||
వి - ను - సా - - - - - || కే - - తరా - - ఱు ||

సాగసనిసగగ్స || గమపమగమగ్స ||
వి - - శ్వమునే - || ర - ద - ము - నెకిట ||

3. సనినిదరవవమగగస్ || గమపదనిసనిదనిసా ||
వి - ను - సా - - - - - || కే - - - త - రా - - ఱు ||

- సగసగ్ం || పమగుగుసాస ||
- విశ్వమునే || ర - ద - మునెకిట ||

నిసగుసగ్ం || నిసనిసగుసగ్ం || దనిసాసనిచావవ ||
తనసా - - ము || ర్ధీముచే - - - || రా - - నె - - నది ||

నిదపుగాపుగసగమ
పిం - - - చే - - సే -

పాపు పా - - ||
మన - సా - - ||

చ. మమసుమప || గమహపుగాసస || నిసగగసనిధాపా ||
అంఱనారుప || థో - - దులు || ప - ట్రిముగ - - - ||

ధనిసానిసగాగస ||
ట్రి - - - - వలు ||

సనిధానిసగస || గసగమగా || గమపపదనీ ||
కు - లవినివే - || గమే - భూ - || షణములనో - స ||

దరపుపప ||
గినకై - కను ||

పదనీదాపా || - పదనీసస || నిసగొసగగగగ ||
ప - లుమాఱు || - జ - గమ్మలు || క - ల్ల అనినర ||

మూమగసాసనిదప
వి - జనిమా - య -

నిసగుగొపా || నినిసగుసా || దనిసాసనిదాపా ||
పంవే - - సి || శ్యాగరా - - * || ప - రయ - యతా ||

నిదపుగాపుగసగమ || పాపు పా - - ||
జ - న - గ శే - - ధా - || మన - సా - - ||

ఆప్తారిక :

ఈ కీర్తనము నందు స్తుతిముల సహవాసమును తేసి భగవంతుని యందు క్రీస్తు చెంపాందించుకొను వచ్చాళము కలిగినప్పుడు జారవిభజనము ! అట్టీ యువరాషము వమృతయు శూర్యజన్మ సుకృతము వలననే కలుగుచున్నది గసుక దానిని సద్గ్యానియోగము చేసుకొని శాము తమ మరస్సునకే నోధీచుకొను చున్నారు శాంగరాజసాయామి.

రాగ ఉథం :

కల్ద, కల్ద అనురాగము 18వ మేళమగు గాయక ప్రియ జన్మము.

అరోహణ : స రి గ ప ద ని స

అవరోహణ : స ని ద ప మ గ రి స

ఇందుగల శుద్ధ నిషాధమును ఒదుపుగా పట్టవలసి యుండును. ఈ రాగమునఁదు అఱ్యలు రచనలు కావచ్చుటలేదు ఈ కీర్తన కూడ తలచుగా విరవచ్చుటలేదు

కల్ద -అడి

ప. సమయము ఏ మరకే మనసా నమః

అ. ప. సుమతులౌ నరులను చేరి నిః
సుఖమును భవించుటకు నీ కిదే నమః

చ. అంతరంగమున కలుగు భయమున
అంతరిక భక్తిమార్గము శెరిసి
దాంత సంరకుటైన
శాంగరాజ సమ్మతుని సాంద నమః

1. - - - సర్టి గపా దా | పమగా | రి రి సా ||
 - - - సమయము వీ | మర కే | మనసా ||
2. సరిగరిసరి గ ప గ గ పదా | సరిగపదదపదమ |
 - - - - సమయము - ఏ - - | మ - ర - కే - - - |
 గగరిసా || పమగగరి ||
 మ - నసా || - - - - - || ||పమ|||
3. ప. - - - మపా దద పనిసి | నిససరిసరి | గా - రి సరిసరి ||
 - - - సుమతులొ - నయ | లనుచే - - - | ర - - ని - - - ||
 గం ససరి గమా గం | సని సా | పదనీదప || పమగగరి
 జ - - సుఖమ ను కవిం | చుటకు | ని - - - కి || దే - - - || పమ|||
4. - - - పా - రపా పమ | గగరిసరి | - గరి న స ||
 - - - ఆం - తరంగ - | ము - నకలు | - గుభయము ||
- పా - సర్టిగమా మగరి | ససా సరి | - గరి గ పద ||
 న - ఆం - త రి క - - | భ క్రిమా - | - గుమును తెరి ||
- పా - మపా దద పనిసి | నిససరిసరి | గా - రి సరిసరి ||
 ని - చాం - తసం - ర - | కుక్కె - - - | - - - న - - - ||
- గం ససరి గమా గం | సని పా | పదనీదప || .
 ఉ - - శాం - గ రా ఇస | - న్ను తు | ని - - జా - ||
- పమగగరిసరి గపా దా | పమగా | రి రి సా ||
 ద - - - సమయము వీ | మర కే | మనసా ||

అప్పతూరిక :

ఈ క్రమము నందు శ్రీరామనికి సభాయై ఆచ్ఛాదులకే పూతింపటచుచ్చుకే, తక్కులు కట్టాడు, చిననిదైయై యొచ్చుచ్చున్న జనకతనయి యగు నీఁతమైను శాంగరాజున్నామి స్తుతించుచున్నారు.

— రాణ ఉత్సవం :

కలక్కి యిచ్చటి 18వ మేళమగు గాయక పియ జన్మము.

ఆరోహణ : సరి మధుర ని స

అవరోహణ : సనిపమరిస

ఇందుగల శుద్ధదైవత శుద్ధ నిషాచములను మెలకువళో వరికించుట వలన రాగభావము మనోజ్ఞము దా స్మరింపవచ్చును. ఇందు ప్రాచీనీల రచనలు కూనవచ్చుట లేదు.

కలక్కించి — అది

ఎ. ఇ జనక తనయై ఇతికము లాలయై ॥పు॥

అ.ప రాజన్నవ మచి భూషణే ఇ
రఘురామ సభ సతతం మామవ
॥పు॥

ఎ. శతవరణాధ్య శరణల ధరానిలే
నత మానవ మానస సత్పరనే
శతముల కిరిటి లసన్నది గడ నీరా
ఇతి చరణే శాంగరాజుర్పితే ॥పు॥

ప. ప - - ప మ ప ద నీ | ప మ జ మ ర ి మ | ప మ ర ి మ ర ి స ర ి మ ||
 ○ - - జ న క - - | త - న - - | య్ మ - - - - - ||

అ. చ పా దా ని ని సీ స | స స సీ స రి | మ మ రీ పా ||
రా జ న్న వ మ డె | థూ - మ డే - | - - - కీ ||

ని ని పా చు దచ చ దా | ని స ని | పా హ ఏ మ ||
ర ఘు రా మ - స - ఇ | స త తం | మా మ ద - ||

చ. - పూముపూపూ | - పదానిసీ | పాపమరిస్తిను ||
- శతవదనాదాల్చి | - శరజల | దరానిశే ||

రి మ చ పా మూ - రి రి సొ | - ని స్తి స సొ | రి రి మూ ||
- - న త మూ - న వ మూ - న స స - | తన ద నీ ||

- ప మా వ రా ని స్తా స స స | సా 8 స్తా 8 మా | రీ సొ ||
- శ త ము లక రీ - టల | స నద్దిఁడె గ ఱ | నీ రా ||

- సనివహా - పూ - మ ర వద్దా | - సనివహా | పహావు ||
 - క్రిత చర రచే - - శాస్త్రి - గ | - రా - జూ - || బి | కే - - || ||

అవకాశిక :

ఈ కృతనము నందు తన యందు పరాకు చేయుచున్న స్వామిని ప్రార్థించుచు
నీ పదములు నమ్మితినయ్యా! ఈ యుద్ధార రూపా' అని శ్రీరాముని శాంగరాజస్వామి
ప్రార్థించుచున్నారు

రాగ లక్షణం :

అకాహుళి యవ్వటి వాడుక ప్రకారము 18చ మేళమగు గాయక ప్రియ జన్మము.

అరోహణ : స గ మ వ ద ని స

అవరోహణ : స ద ని ద వ మ గ స

ఈ రాగము నందు శాంగరాజస్వామి వారి రథన యొకక్కటియే పాడుకలోనున్నది.

అకాహుళి - అది

ప. పరాకు చేసిన నీకేమి పలము గలిగేరా పరాత్మా || పరాకు ||

అ.ప. సురావని సురా ప్రమావ రాజరావ ఘన నా ర్ముడ || పరాకు ||

చ. ఘురాన సిదు పదార విందములను బ్యాటీ ప్రమొక్కగ లేరా
ని దాన రూప దరిదాపు లేదు ఉదార శ్రీ శాంగరాజనుత || పరాకు ||

- ప. దద నిరషా - | మగషా | మగమష ||
పరా - కు చే - - | సినసి | కే - - మి ||
2. దదనిదపదనిదషా | పమగషా | పమగమష ||
పరా - కు చే - - - | సి - న సి | కే - - మి ||
1. మగమషనిద సదనిద | మనిదని | పాదనిషా ||
పంముకథికెరా - - - | పరా - త్వి | రా - - - ||
- 2 మగమషనిద సదనిద | మనిదని | సిగమగషా ||
పంముకథికెరా - - - | పరా - త్వి | రా - - - || ||పరాకు||
- అ.ప. మనిదనిషా - - | స సమగ | షా - - ||
సురా - వ సి - - | సురా - త్వి | మా - - ||
- పసమగషా - - | సిగమగషా - ద | నిదషాద పమా ||
పరా - ఇరా - - | ప - ఘ - న - - | నా - - యొ - ద ||పరాకు||
- చ. మదాదదానిద | పషాచ | నిదదపమగ ||
సుదానసి - దు | పదార | విం - - - ద ||
- మగనమగమషా | మనిదసదనిద | షా - - ||
మనముల - ట్రీప్రైము | క్రూ - గ లే - - | రా - - ||
- మనిదనిషాసస | ససమగ | షా షా ||
నిదా - నరూపద | పదా - ఘ | కే దు ||
- ససమగషా - - | సిగమగషా - ద | నిదషాదపమా ||
కదా - ర ట్రీ - - | ఆణ్ణీ - గ - రా - ఇ | మ - - త - - ||పరాకు||

అవకాశిక :

శ్రుతి క్రిపసము నందు శ్రీరామచంద్రుని కొనియాడు “నీవు చరాళరునిచే కృతింపబడేవినాడవు. మేముఱల పూటి చాయ గల పొందర్యవంతమగు మూర్ఖిగా గలిగినవాడవు. చంచల ప్రకృతి మారు పేరనదగు వానర సమూహములచే పరివర్యలను గైకొనిన మహాసుభావుడు. సూర్యుని వాటి తేజస్సు గల నీవు పాచములను పోగొప్పెడి వాడవు.” అని అయ్యి వారు చెప్పమన్నారు.

కర్మాంతక సంగీతమున కీర్తన, కృతి అను శెందు ప్రక్షేక రచనా విథాగములను ప్రాచీన వాగేయకారులు నిర్వచించియున్నారు. భగవంతుని, శేష నాయకుని స్తుతిమాత్రము విషయముగా గైకొని క్రించుకున్నాడనికో కీర్తన. ఆధ్యాత్మిక, లాటిక, మానసిక విషయములను నివేచించునరిగా రచన సాగినటో కృతియని చెప్పుటకు ఉదాహరణ శైవైశ్వరును గలవు. ఇది కీర్తన కోవకు చెందిన రచన. ఇచ్చే రచన యందరి సందర్శనును తెలిసికొని నిర్ణయించు ఓనవలసి యున్నది.

రాగ లక్షణం :

కోకిలప్రియ యిప్పటి వాయక ప్రకారము 14వ మేళము. సంఘూర్ధ్వ సంఘూర్ధ్వము. ఖ. రి, సా. గ, శు, మ, వ, చ. దై, కా, ని స్వరములు యిదు చుట్టుచున్నవి. ప్రాచీ ముల రచన లీ రాగము నందు కానవమ్మటలేదు. అయ్యివారి రచన యాదు గల రాగ స్వరూపము సొంపుగా నున్నది. సంపదాయఫ్లోలైన గురుషుల వలన రాగ స్వరూపములు తెలుసుకొని అభ్యయనము చేయవలసిన రాగములలో నిది యొకటి. ఇందుగల పూర్వాంగము తోడి. ఉత్తర రాగము శంకరాథముగా కనథదునున్నను ‘గ రి స ని’ ‘ని స ర గ’ అనుపచ్చదు ఛేసుక వలెలు ‘మ వ ద ని స ని ర ప’ అనుపచ్చదు శంకరాథ చాయలు కనథదునున్నను, సంగతులము, సంవర్ధములను కలుపునప్పుడోక మనోజ్ఞ రూపము దీనికి సంతరించునున్నది. దానిని గుర్తించి పోషించి అభ్యసించవలసి యుండును మేళక క్ర రాగములలో బూడరు వాగేయకారులు రచనలను చెప్పియున్నారు.

కోకిలప్రియ – అది

- ప. దాశరథే దయాశరథే!
॥దాశ॥
- అ. ప. ఆ శరవరణ చరాళర గేయ క
పీళ సుహృదయ నివేళ మృద్గా కర!
॥దాశ॥
- చ. సుసింహార ఇలధర కోధా పరిపాలితే శాపర త క్రతిలాధ.
పరిపర కేళ పాచవినాళ తరణి సుకాళ కాయగొరాణే!
॥దాశ॥

1. --- సార్గాగంథిం | సా - నని | దూధ సానిం ||
 --- దా - - శ - - ర | ఫే - క - | రు దా - - - ||
2. సార్గా - మావమగగంథిం | సా - నని | దూధ సానిం ||
 ర - ఫే - దా - - - శ - - - | ఫే - క - | రు దా - - శ ||
3. సరిసరిగమపాదవచమగారి | సాననిదా | దుశానిం ||
 ర - ఫే - - దా - - - శర | ఫేక - రు | దా - - శ ||
4. శరిసరిగమపదనిసరిసనిదవమ |
 ర - ఫే - - - దా - - - శ - - - ర - |
- దవమగకిసని | దూధ సానిం ||
 ఫే - - - శరు | దా - - - శ ||
- సార్గామపాదనిదనిదవమగరి | సా - - | - - - ||
 ర - ఫే - దా - - - శ - - - శ | ఫే - - | - - - ||
- అ. చ - - - సనిదవదారి | ససససరి | గమగారి ||
 - - - ఆ - శ - రమ | రణవరా - | శ - రగే ||
- సా - సా - దనిసాసరిగరిసని |
 య - క - ని - శమ - హృ - ద - |
- దా - పా - మప | దవదనిసనిదవ ||
 య - ని - వే - | శ - మృ - జా - - - ||
- సిదవమగరసరిగాగంథిం | సా - - | - - - - ||
 క - ర - - - దా - - శ - - ర | ఫే - - | - - - - ||

చ. --- పవశావ | పూ - హ - మా | పదపమగరి ||
 --- సరసిజ | నా - శా - ఆ | ల - భ - - ర ||

సూ - సూ - భ న్ని సూ న్ని సరిసరి | సూ ఱ గా - మ | పవదనీర ||
 తో - త - వ - రి పూ - - - రి | తే - శా - వ | రత - - క్రీ ||

2. దవమనా - పవపదనిప | దనిసనిదవనిద | పమదవమగపమ ||
 లా - - త - నరసి - - జ | నా - - శా - జ - | ల - ర - - - ర - ||

గరిపూ - సన్ని ధూ స్ని సరిసరి | గా - మా - వ | పదనిసరిస ||
 తో - శా - వ - రి పూ - - - రి | తే - శా - వ | రత - - క్రీ ||

ని రా - పా - సనిదవచారి | సూ - సూ - సరి | గమ గంరి ||
 లా - శా - వ - రి - త ర | కీ - శ - పూ - | - - వ వి ||

సూ - సూ - దనిపూ సరి గతిసని |
 నా - శా - త - ర టే - - - సం - |

చా - పా - మ వ | పదవనిసనిదప ||
 కా - శా - శ్యా - | - - గ - - - శా - ||

నిదవమగరి స ఱ గా గరిరి | సూ - - | - - - - ||
 తే - - - శ - దా - - శ - - ర | థే - - | - - - - ||

అవకాశిక :

శ్రీ త్రసము నందు శ్రీరామవందుడు కాకాసు ని శిక్షించిన కథయు, వారి సంహార మొనరించి సుగ్రీవుని రణించిన కథయు, విష్ణువుని శ్రోతిన కథయు వరుసగా చెప్పు కొనుచు, 'ఆనాటి శ్రీరాముడువు నీవు గావా? నీ భక్తులైన విషికుధారులు ఏ పూరుతో పూజించిరయ్యా! నే నట్టి పూరుతో పూజించవలేదా?' అని కాను నమశ్రీ శ్రీరాముని అంతితో శాంగ్రామస్వామి పోషించుచున్నారు.

రాగ ఉట్టం :

వచ్చా భరణము యిచ్చటి వాడుక యందు గల మేళక త్రంతో 14వరి, సంపూర్ణ సంపూర్ణము. ఇందుగల 'గ మ ప ద సీ', 'ద ని స ఁ గ మ సా', 'మ గ ర స సీ' శుండఁగు ప్రయోగములు రక్తివతములై, రాగస్ఫూర్యాపమును వ్యక్తము చేయుచున్నావి.

ఇందు స, శు-ని అం-గ, శు-మ, వ, శు-ధై, కై - ని స్వరములు వచ్చును.

వచ్చా భరణం - ల్రిపుట

ప.	ఏ రాముని నమిక్తివో నే నే పూర్ల పూజ చేసిఱినో	॥౨॥
అ. ప.	వారము నిజ దాస నమితు రిష్టులై న
వారి మి మించే శ్రీరాముడు గాదో	॥౩॥
చ.	ఏకాంతమున సీత సో తోర్పి తోకొట్ట
కాకాసురుడు చేయు చీకాసు టై రించు
తోక మదిని దయలేక శాంము నేని
ఏకాశుని చేసిన సాకేత చం గాదో	॥౪॥
2.	దార పుత్రుల వద్ద చేర సీక రవి కు
మారుని ఎంపట శారదోలి గిరి
శేర శేసినట్టి కారా నాయకుని సం
పోరము తేసిన శ్రీరాముడు గాదో!	॥౫॥
3.	రోషము నాడు దుర్మాపలు విని వి
శిషులు దా వేళ ఫోషించి శరణన
శోష రాపలు మద శోషకుడై న ని
శోష శాంగ్రామ పోషకుడు గాదో	॥౬॥

5. -- సరి | గా మా || ప చా ద పము | మ గ మా మ గ రి ||
-- ఏ - | రా - || ము - ని - - | న - - - - - ||

గా ప మ గ రి | సా రి స ||
విడ్యుతి - - - | వో - - ||

2. రి స నీ సరి | గా మా || ప ర ని ర పము |
నే - - నే - | రా - || ము - - ని - - |

మ గ మా మ గ రి || గా ప మ గ రి | స నీ ధ నీ స ర గ ము ||
న - - - - - || విడ్యుతి - - - | వో - - - - - ||

8. గ రి స నీ సరి | గా మా || ప ర ని సా ని | ర ప చ మ గ గ రి ||
నే - - - నే - | రా - || ము - ని - - | న - - - - - ||

గా ప మ గ రి | సా - - || రి స నీ సరి | గా మా || ప ర ని సా - | నీ ద చ ||
విడ్యుతి - - - | వో - - || నే - - నే - | పూ అ || పూ - - - - | ఇ చే - ||

మ గ చ మ గ రి | గా - - ||
సి - థ - - - | వో - - ||

2. రి స నీ సరి | గా మా || ప ర ని సా - | నీ ద చ || మ గ చ మ గ రి | సా - - ||
నే - - నే - | పూ అ || పూ - - - - | ఇ చే - || సి - థ - - - | వో - - ||

8. రి స నీ సరి | గా మా || ప ర ని స రి గ | మ గ రి స ల ద ని ||
నే - - నే - | పూ అ || పూ - - - - | ఇ - - సై - - - ||

సా ని ద ప ము | గా - - || రి స నీ
సి థ - - - | వో - - || సై - - || || సేచాముని ||

చ. -- ద | దా దా || పా మ పా - | వ వ మ గ మా || - ర చ | దా ర ని ||
చా | ర ము || ని - ఇ - | దా - - - స || - - చ య | అ కు - ||

సా సని దా | దని సా || - - సం | గా గ ప మ గ ం ||
రి పు - - | లై - న || - - వా - | రి మ - - - - ||

సా ని ని దా | దని సా ||
ర - మ - | ఇ - చే ||

-- రని | సా - సని || ర వ మ వ మ గ | స రి గ మ వ మ గ ం || సా
- - ర్షి - | రా - ము - || దు - - - - - | గా - - - - - - - || ర్షి || ఏ ||

చ. -- ద | పా పా || ద వ మ వ మ గ | వ మ గ ం పా రి స ||
- - ర్షి | మ ము || న - - నా - - | దు - - - దు - - ||

థ గ మ | చదని చా || శు పా ర చ మ | గ రి గా మా ||
- రా - | మ - - లు || వి - - - - | - - - ని ||

పా క ర | గా మా || గ మ వ మ వ ర | ర వ వ మ గ గ ం ||
వి ర్షి - | మ లు || దా - - - - - | వే - - - - - - ||

సా స ని | ని ధ ని సా || స రి గ రి | గా మా ||
శ ఫ్ఱి - | పిం - - చి || శ - ర - | ఇ - - ||

పా ద | దా దా || పా మ పా - | వ వ మ గ మా ||
న క్షి | మ రా || వ - లు - | మ - - - ద ||

-- ర చ | దా ద ని || సా సని దా | ద ని సా ||
- - ర్షి - | మ కు - || లై - - - - | న - - ||

సా స్తి | గొ గొ పము గ్రి || సా నిని దూ | ద ని సా ||

ని ర్దీ - | ష చ్యా - - - - || గ - - - | రా - ఇ ||

- - ద ని | సా - స ని || ద ప మ వ మ గ | స ఱ గ మ వ మ గ ఱ || సా

- - ప్రో - | ష - కు - || రు - - - - - | గొ - - - - - - - || ద్రో || ఎ ||

అపకారిక :

శ్రీ కృతము నందు 'భక్తులను యొక్కైనను వారటు చెప్పినచో' అని తనకే తెందు కున్న 'వని భగవంతుడు చెప్పినట్లు క్యాగరాజ స్వామి పాదకోనుచున్నారు. అట్టి శ్రీరామ చంద్రుడు నేడెం తన్న వేడు చేయుచున్నాడని ప్రార్థించుచున్నారు.

రాగ లక్షణం :

ఆహారి ప్రాచీన రాగము ఇప్పటి వాదుక ప్రకారము యిది 14వ మేళమగు వకుణ తరణమునకు ఇన్నదు.

ఆరోహణ : స రి స గ మ ప ద ని స

అవరోహణ : స ని ద ని ద ప మ గ రి స

వక్ర సంపూర్ణమగు నిది ప్రాచీన రక్తి రాగములలో నొకటి. దీనిని వెంకటసుఖ 20వ మేళమగు నారి రింగోక (సట బైరా) ఇన్నయుగా చెప్పియున్నారు. కాని వాదుక యందిది వకుణ భరణ ఇన్నయుగానే వివచ్చుచున్నది నిఃమునకు మేళక ర్తుల ఆవిర్మామయునట పూర్వము నుండియే ఆహారి వాదుకయిదు ఉండి యుండవచ్చునని ఉనుమానింపవలసి యున్నది. దీనిని 8ివ మేళమగా కొందరు పూర్వాచార్యులు దవహించి యున్నారు క్యాగరాజ స్వామి వారి కీర్తనలయిదు గల సంచారములు, ప్రయోగ సందర్భములు ఔత్రజ్ఞల పదముల యందరి రాగ భావములనే కలిగియున్నవి. విలంబ కాలమన పాదుకోనదరిన రాగములలోనిది యొకటి. 'శి ద ని స' అనుపచ్చుదు వచ్చుకొన్ని వచ్చును, 'స గ సా' అనుపచ్చుదు సాధారణ గాయార మును, 'ద ని ద ప' అనుపచ్చుదు శుద్ధ ధైవతమును పలుకున్నవి. 'స గ మ పా' అను ప్రయోగము తపుచుగా వచ్చుచుండును. ఇందుగల గమక పరికారులను గురు ముఖమున నశ్య సించిన వారికి తప్ప యా రాగ స్వరూపము చెట్టు వచుట కషము. పూర్వ ప్రస్తుతమగు భాషాంగ రాగములలో నిదియొకటి.

ఆహారి – ప్రతిపుట

ప. ఎటుల కాపాదుదువో శ్రీరామ చంద్ర న !

॥నైటులు॥

అ. ప. ఎటుల కాపాదుదువో రఘువీర

సట్లు మాయ సంసార మందు తగిన న !

॥నైటులు॥

రని రచ | పా - - - ||
ర - - - | - - - ||

- - ని ద | సీ సా || సరీ సా - రి | సని సా ని చ ||
- - మటు | మా య || సం - - - - | సా - - ర - ||

రచ వర | సే సని వరద రచము || వచ మా - గ | మవదని || రచ
- - మం - | దు - - - త - - - || గ - - - - | థ - న - || న -
|| సైటులా||

చ. - - వర | పా చమ || మగ మా | మగ సా రి ||
- - అను | ది న - || ము - ను | దా - - ర ||

సా నరి | గా మగరి || నరి సా - ని | సా సా ||
- తన | యవ - - || గ్రా - - - దు | ల సా ||

- - నగ | మా పా || పా రా ని సని వ | రచ పా ||
- - ఉన | ము సే || యు టు - - - - | కొరకు ||

- - వర | పా చమ || నగ మా | పా పా ||
- - ధన | ముటు - || క - థ | గ న ||

- - దని | సా సా || స సా | సా సా || సా ని స | సా సా ||
- - మను | ఆ అ || పొగ | ది యా || శించిన | నై క ||

వదని | రచ పా ||
ము - ల | జూ - సి ||

- - నిద | సి సస || సరీ సా - రి | సని సా సని చ ||
- - తన | టు సరి || టై - - - - | ద - - ని - - - ||

రచ వర | పా రద రచము || వచ మా - గ | మవదని || రచ
- - థగు | శు న - - - || థ - థ - - | గ - న - || న - || సైటులా||

అవ్యాపక :

రు ! ర్తవసు నందు పూర్ణమంద్రాసీ శూక్రించుటకు చంపకనులు, శామరయి, జాజులు మొదలగు సుమహాలు తెలిప సొంపైన మాసుతో వృక్షమలములను చేసి శూక్రించి తెక్కుకు రావన్ని జరు మరణపు శాధనము పోగొట్టుకొనడని శ్రీగోపాలు వారు చెప్పున్నారు.

ప్రాచీనమను, రాగస్వరూపమను విపరించెడియు త్రిపుట శాశ్వత విలంబ కాలమను పాదరగినదియు నగు కైత్రజ్ఞ ల వారిపి ఇట్టిదేనగు పదముకటి ఎంచ రాగమన గలదు

ಅಪ್ಪಾರಿ - ೫೪೬

శ. -- చ | ద వ ప ప మ గ || గ మ వ ద ప మ | గ మా గ స ర స ర ||
-- చ | ల్ల - రే - - - || రా - - - - | మ - - - - - ||

ని సా - స గ | మ గ మా పా || పా ద ప చా ని స ని ప | ప ద ప ని చా పా ||
- - - చం - | ట్రు - - ని || పై - - - - - | పూ - - - - లు ||

2. ద ప ప మ ప | ద ప ప ప మ గ || గ మ ప ద ప మ | గ మా గ స ర స ర ||
- - - - చ | ల్ల - రే - - - || రా - - - - - | మ - - - - - ||

ని సా - స ప | ప ప మ గ మా || పా మ ప చా ని స ని ప |
- - - చం - | ట్రు - - - ని || పై - - - - - - - |

ప ద ప ని చా పా || ద ప ప మ
పూ - - - - లు || ॥ తల్లు ॥

-- ప ద | ని ద నీ సా || రి సా | సా రి చ స ని
-- సొం - | పై - - న || మ న | మ తో - - -

2. సా ప ద | ని ద ని స రి స ని ప || పా స మ సా మ గ |
- సొం - | పై - - - - - న || మ - - న - - |

సా - రి సా - రి ని స ||
సు - - - - - తో - ||

- ని | ని ద స స ని స రి స || ని సా ని స రి సా ర
- యం | పై - - - - - న - || ఱం - - - - -

స స ని చ ప ద ప ని ||
గా - - - రు - - - ||

ర వ మూరచ | మూగా || గ ము నదని స | నెనిదవచమగ ||
 - - గు - - | వ అ || తో - - - - | మం - - లి - - - ||

గా సగ | మగ మపదవమహ || మా - గా - | గ మ పదవమగర || సా
 - చగ - | వ - - - - క || ము - అ - | నే - - - - - - - || ర
 || చల్లచే ||

పుస్తకాలి

ఉత్కుప సంప్రదాయ కీర్తనలోనిదగు ఈ కీర్తనము నందు శ్రీరామవందుని పచింపు సేవచ్యుమ “ఆగమోక్తమైన శయ్యను అంగికరించి పొంది శ్యుదలగునవి సేవించి, పూలవోరములు వేసుకొని గందము నలదుకొని శ్యుగరాజు చేసిన వస్త్రియు ప్రియమార నంగికరించి పచ్చెంపుచూయ్యా!” అని అయ్యివారు చెప్పుటున్నారు.

ఆప్సారి - విక్రే లఘువు

ప. పూర్తి పొన్నమీద రాగ పూర్ణ పవ్వించు !	॥పూర్తి॥
అ. వ. నీల మనక్కామహారే నియమ రామ శ్యు మల్లె !	॥పూర్తి॥
చ. మధు శర్మర యానశాలు మరి యారగించి
విధు మళ్ళ కమ్మైని విడము వేసి నను కట్టాక్కించి !	॥పూర్తి॥
2. పరిషత్ గంధంబు మేన శాగుగాను బూసి
మెరయగ సుమ హరములను మెడనించు వేసి !	॥పూర్తి॥
3. ఆగ మో క్రమేన నంగికరించి
శాఖగరాజ కృతముత్తల తర్వయని నంతోప్పించి !	॥పూర్తి॥
అ. వ. చా దని సీ సా స రి స స ని సా
నీ ల - ఘన శాఖ - - మ హ - రే	
ని దని సీ సా రి స స సనీ ప ద ప చ మ
ని య వ మ రా - - మ - - య్యు మ - ల్లె -	॥పూర్తి॥
ప. పా ద పా చ మ గా మ మ గ ర న
పూర్త పా మ్ము - మీ ర కా - - గ	
న గ మ పా చ చ ని ద చ పా -
పూ - ర్త చ వ్యు రిం - - - చు -	॥పూర్తి॥

అవకాశిక :

కు క్రతును నందు 'తక్కులను కాపాడచి దయా సముద్రమధైన టిరాము చంద్రా ! సర్వాక్తి మర్గుములను తోథించిచిపి. తక్కులను ఎవరైన హింసలు పెట్టినవో ఇవి యన్నియు నీవే యనుభవించి వారిని కాపాడిచి. నింద, తిరపొక్కరములకు, మనస్తాపముల నుంచుకొనవలది కాదిమి కరిగియండుమని తోథించిచిపి. అన్నము తాంబులమాల నిచ్చి దేహమును పెంచినది నీవే కదా ! తక్కులకు తల్లియు తుడియు నేనేని పఱమార్పు పరిణిషిము చేయలేదా ? ఆట్టి నీ దయ యిరుదేల చూపకున్నావు?' అని అయ్యివారు వినమ్రమై రామశ్రద్ధుని వేదుకొనుచ్చారు.

కు క్రతునుకు ఒక ఇతిహాసము కలదని పెర్చలు చెప్పమరు. అయ్యివారి సోదరుడు లౌకిక రఘృషీతో తమ్ముదు క్యాగేశవరు దన సంపాదనను లేక వ్యాఘరముగా కాలము గదుపు మూడుడని, విద్యను వృద్ధా చేయుచ్చాడని నయ థములతో మార్చి మట ప్రారంభించేము. ఒకప్పుడు కోచోద్రిక్కుడై తమ్ముని పశులు కొట్టమన పడ్డవైచి పటగుక్కాటితో నీపుపై చాదినాడట. వేదనకు చాళక స్పృహతప్పి అయ్యిపారు కొత తడవు వడిముండిప్పుడు అ మగతయిందే త్రిముడు కనటడి 'రిష్టా, యటు చూడుమని' తన వీపు చూపగా అన్న జపేశు తను కొట్టిర డెబ్బులు కవడికలు అయ్యివారు అచ్చట చూసినారట. అప్పుడేస్థామి 'గీత తల్లి, తండ్రి నేనే నిన్నావు సర్వకాలసంగ్యాప్తుల యందును నేనాదుకొను చుసే యందును, కషపజపందని నెలవిచ్చినట్లు తోచి అయ్యివారకి మెంచువరాగా, వారు బుచించడనట్లును, కాంబులము నారగించినట్లును, అనుభవమును పొంది అన్న జపేశు తను కొట్టిసేరదను నట్టుమధు పమునుపొంది నాటి మండి ద్విగుట్టేక్కుత విశ్వాసముతో రాముని కొలుచుకొనట జరిగినదని యందురు. ఇది కొత విష్ణుసింహక తప్పుడని తోచున్నది. అయ్యివారు అనేక సందగ్ధము లంతో 'చిన్ననాచె చెయ్యిబట్టిపని, నాకు తల్లితండ్రియై నిలిపెదన్నావని, కుశాశుభ ఫలప, లను నీ కర్మించి నేను నిల్లి ప్రుడైనై యుండవలనని చెప్పినావని, ఆంకమ అనేక సందర్భములలో స్వామి తనతో ఆనకిచ్చినట్లు ఎన్ని యొసార్లు చెప్పుకొన్నారు. దానినింటి ఈ కథ సందర్భమునకు సరిగా నున్నదని భాషింపక తప్పుడు. నమ్మకమునునది యన్నచో ఇది యొట్టు ఇంగుచుకు ఇరుగుట కవకాళమున్నదా ? అను ప్రశ్నలు ఉత్సవుములే కావు. నమ్మకము లేనప్పుడు ప్రశంపమున మిగులునది ఖూన్యమే.

అపారి – అది

ప. ఆ దయ తిరఫువర నేచేల
రాదయ ట దయాంటు థి నీ !

॥కారయ॥

అ. వ. మోదముతో సద్గుక్కి మర్కుమును
తోధాషిసి సదా త్రోలిన నీ !

॥ కాదయ॥

చ. నిమ్న తిట్టి కొట్టి హింసతెట్టిన వన్నియు నన్నునలేదా
ఎన్న రాని నిందల శాశవాని మన్నించగ లేదా !

॥ కాదయ॥

2. అన్నము శాంబూల మొసరి దేవము మిన్న సేయలేదా
కన్న తల్లిదండ్రి మేమనుచు శాయిగరాజునికి పరవళమీ లేదా !

॥ ఆదయ॥

ప. - - - ప చ మ గ మ పా | పా - - | - ప ర ని ర ||
- - - ఆ - - - ర య | ఉ - - | - ర ఘు - - ||

పా - - మ మ పా ద ప | మా గ మ | గా మ ప మా - ప గ మా గ ||
- - - వ ర సే - - | - దే - | - - - - - - - - - - ||

2. శిస న గ మ పా | పా - - | - ప ర ని స ని ||
ం - ఆ - ర య | ఉ - - | - ర ఘు - - - ||

ని దా ప పా మ మ పా ద ప | మా గ మ గ మ ప ద ప మ గ మ ||
- - - వ ర సే - - | - దే - - - - - - - - - - ||

8. మ గ శిస న గ మ పా | ప ప మ గ మ | - ప ర ని స ని ||
ం - - - ఆ - ర య | ఉ - - - - | - ర ఘు - - - ||

ద ప పా మ మ పా ద ప | ప మ మ గ మ | గ మ ప ద ప మ గ మ ||
- - - వ ర సే - - | - - దే - - | - - - - - - - - - - ||

మ గ శిస న గ మ ప ద ని స ని | ద ప ప మ | గ మ మ గ శ ||
ం - - - రా - ర య - - | ఉ - - - | - - - - - - - - - - - - ||

సా సారిష సారిష సాన్ని | సా - - | సా - గ మా ||
యం - - - - - బు - - | థ - - | - - - - ||

పాదవచమచచమగ మపా | పా - - | - - - - ||
ని - - - - కా - - - దయ | - - - | - - - - ||

అ. చ. - - - పాదవదనీ | సా - - | సారిషనిసు ||
- - - మో - - రము | తో - - | స - - - - ||

సా - నిసనిదనిసొ | సారిషనీ | దనిసనీపద ||
- - దృ - - - క్రిము | రక్తి - - - | ము - - - - - ||

2. పా - పాదవదనీ | సా - - | సారిషనిసు ||
ను - మో - - రము | తో - - | స - - - - ||

సా - సరిగెమగరిస | సారిషనిసు | దనిసరిషనిదని
- - దృ - - - క్రిము | రక్తి - - - - | ము - - - - - - -

దపానిసరిసు | నిసారిషనిసు | ని - పదవ ||
ను - భోదన - | జే - - - - | సి - - స - ||

పా - - దనిదవము | మగమామగరి | సా - గ మా ||
చా - - త్రిశో - - - | చి - - - - | స - - - ||

పాదవచమచచమగ మపా | - - - - | - - - - ||
ని - - - - కా - - - దయ | - - - - | - - - - ||

చ. - - - వపా పా | పాదని | దవచము ||
- - - నిమ్మితి | ట్రైటో - | - - - - ||

గౌ - స గ మా పా | ద ని స ని సి - చ్ | ర శ చ చు ||

ట్రి - హిం - స తె | ట్రి

గౌ - మ గ మా పా | పా ర ని ద వ చ చు | మ గ మా మ గ రి ||

న - వ - స్ని యు | న - - - - - | స్ను - - న - - ||

సా - గ మా పా - - | ర ని స ని సి - చ్ | ర ని చా పా ||

శే - - - - - | చా - - - - - | - - - - - ||

- - - వ ర సి సా - ని | సి - స ని చ | వ ర చ ని ద చ ||

- - - ఎ - స్ను రా - - | ని - - - - - | నిం - - - - - ||

చ చు మ గ మా మ గ పా రి | సా - గ మా | పా - - ||

ద - ల - - కా - - - | ఈ - - - | మ - - ||

పా - - - స గ | మ వ ర చ చు చ | పా ర ని ద చ ||

ని - - - మ - | స్నిం - - - - - | ర - - గ - ||

పా - మ మ గ మా మ గ రి స గ మా | పా ర చ ని | సా - - ||

శే - - - - - - - - - | - - - - - | చా - - || || ఆరయ్ ||

చ. 2. - - - వ పా ద ని చా | వా - మ మ గ మా | మ గ రి పా ||

- - - అ స్ను ము - - | కాం - - బూ - - | - - - ఽ ||

- - - స సా మ గ మా | పా - మ మ గ మా | - గ మా పా ||

- - - మొ స - - గి | శే - - - - - | - - వా ము ||

- - - వ ర చ పా మ గ మ | మ గ రి పా - గ | మా - - ||

- - - చి - స్ను - - సే - | - - - - - | య - - ||

పా - పా - మ గ మ శ ద ని స ని వ | ద ని దా పా - మ | పా
లే - - - - - - - - - | - - - - - - - | దా - - ||

- - - పర పా - ద ని | పా - - | ని స రి స ని స
- - - క - న్న త - | లి - - | తం - - - -

పా - స స ని ద ని పా రి స | సి సి - వ | ద ని దా పా ||
ద్రి - మే - - - మ ను - - | చు - - - | - - - - ||

- - - ని స స గ హూ | మ గ రి పా | రి స ని పా ||
- - - శ్వగ రా - - | - - - జు | ని - - క ||

- - - స పా రి స పా - ని | ద ని స రి పా - ని | ద ని దా పా - మ ||
- - - చ ర - - చ - - | త - - - - - - | మీ - - - - - - ||

- - గ మ గ మ శ ద ని స ని వ | ద ని ద వ ప మ గ మ | మ గ రి పా - గ
- - లే - - - - - - - - | - - - - దా - - - | - - - - - -

మా - వ వ మ గ మ పా | పా - - | - - - - ||
- - ఆ - - - ర య | - - - | - - - - ||

అవకాశః :

కుండలి కుండలి రమమన శ్రీరామచంద్రుని దయను కాంక్షించుచు “నీకు నిజముగా దయ రావశాగాని నిన్నడ్డగించు వారెవరయ్యా ! శ్యాగరాఘవృత్సరనా ! థక్కులను రక్షించ బూనిని నో నిన్న కాదను వారెవరున్నారు ?” అని అయ్యవారు వేదుకొనుచున్నారు.

రాగ లక్షణము :

వసంతశైలి రవి ప్రాచీనరాగము. ఇప్పటి వాడుక ప్రకారము 14వ మేళమగు వక్కాశరణ జన్మను.

అరోహణ : సరిగు మచర నిస్త

అవరోహణ : సనిదు మచరు గరిస వక్క సంపూర్ణము.

‘దనిశా’, ‘సరిగు మగరిసి’, ‘సనిదు మి’, ‘పమగా’, ‘గమచమ గమరా’ మొదలగునవి విశేషప్రయోగములు ఇందు షైల్జ్ఞని పదములు కూడ కలను.

వసంతశైలి రవి – రూపకం

ప. నీరయరాచా ! ॥నీ॥

అ. ప. కాదనే వారెవరూ కల్యాణరామ ! ॥నీ॥

చ. ననబ్రతోచే వాడని నాచే తెలియ
యినవంశ తిలక యుంత కామనమా ! ॥నీ॥

2. అన్నిటి కథికంరికని నేపాగదిం
మన్నించితే నీమహిమకు తక్కువా ! ॥నీ॥

3. రామ రామ శ్యాగరాఘ వృత్సరన
నామరి తల్లిల్లగ న్యాయమా వేగమే ! ॥నీ॥

1. ని - ర | సీరము || పచమగ | మా రా ||
 నీ - - | - రయ || రా - - - | - రా ||

2. దన్నిని | దముముదారమగ || మగరిస | సరిగముదా ||
 నీ - - | - - ర - య - - || రా - - - | - - - రా ||

3. నినిదర | మమదదమమగగ || మగరిస | సరిగముదా ||
 నీ - - - | - - ర - - - య - || రా - - - | - - - రా ||

4. దమదని | సనిదమనిదమగ || మగరిస | సరిగముదా ||
 నీ - - - | - - ర - - - య - || రా - - - | - - - రా ||

5. దన్నినా | సనిదసనిదమా || పచమగరి | సరిగముదా ||
 నీ - - | - - ర - - య - || రా - - - | - - - రా ||

6. ని - ర | సీ - దప || పచమగ | మా రా ||
 నీ - - | - - రయ || రా - - - | - రా ||

7. ప - మద | - మదానిదని || సని | సా - - | - - | - - సని ||
 - కా - | - ద నేవా - - || రెవ | రు - - | - - - | - - -

8. దమమద | - మదానిదని || సని | దనిసాంసనిసనిదానిద ||
 - - కా - | - ద నేవా - - || రెవ | రు - - - - - - - -

9. మగమద | - మదానిని || సని | దనిసాంసనిసని ||
 - - కా - | - ద నేవా - - || రెవ | రు - - - - - - -

- గొ | - మ గ రి స || ద ని స | - స ని ద మ గ మ ||
 క | - ల్యై - - ఱ || రా - - | - మ - - - - - || ||నీరయ||
- చ. - మ | మ ప ప మ గ మ || గ మ చా ; ద మ ద ని సా స ని ||
 - రా | మ రా - - - మ || రా - - | మ - ల్యై - - గ - ||
- ద మ మ | మ పా ర ప మా ర మ గ రి || స రి గ మ | ప మ గా - ||
 - - రా | ఇ హృ) - - - - - - - || తన - ర - | - - న - ||
1. - మ ర | - మ చా ని ద ని || స ని | సా - - || - - | - - స ని ||
 - నా - | - మ ది త - ల్ల || డి ల్ల | గా - - || - - | - - - - ||
- ఓ. ర మ మ ర | - మ చా ని ద ని || స ని | స ద ని సా స ని ||
 - - నా - | - మ ది త - ల్ల || డి ల్ల | గా - - - - - - - - ||
8. ర మ మ ర | - మ చా ని ద ని || స ని | ద ని సా రి స ని స ని చా ని ద ||
 - - నా - | - మ ది త - ల్ల || డి ల్ల | గా - - - - - - - - - - ||
4. మ గ మ ర | - మ చా ని ని || స ని | ద ని సా స రి స రి ||
 - - నా - | - మ ది త ల్ల || డి ల్ల | గా - - - - - - - ||
- గా | - మ గ రి స || ద ని స | - స ని ద మ గ మ ||
 ల్యై | - య - - మా || వే - - | - గ - - - మే - ' || ||నీరయ||

అవకాశః :

శ్రుతి కి ర్తనమునందు “మాయింట సెలకొనియువు నిన్ను సెరమిష్ట వేచుకొను చుంటిని, పరమ పురుషుడపగు నీను తప్ప నాకెవరుదికుగై ? నచ్చు శ్రోచుటకు భారమా ? మున్ను ఈ క్రతులను శ్రోచిన విధమును దెలిసి వేచుకొనుచున్నాను. ఉరుమారమూ, నీకు నేను భారమా !” అని శ్యాగ్రామస్వామి తన యిష్టదైవమును ప్రార్థించుచున్నారు.

వసంతభైరవి – ఆది

- ప. రమారమణ భారమా నన్ను శ్రోవ శ్రీకర ! ॥రమా॥
- అ. ప పుమానుడని గాదని నాతో తె
ల్పుమా నరోత్తమ సమాస రహిత ! ॥రమా॥
- చ. సమిక్షిక్యగు దొరకని గర్వము అదియగాక భరతో జనులుమర్మను
సెరిగి నమ్ముళోదేరంటి భర్తాచైది మోహవరము లౌసంగి ఈ క్రతు
వరుల కాదిన కి శ్రిచింటి మరి మరి నన్నిందరిలో చెయిబట్టశ్రోవ
శరణకొచ్చితినయ్య దరి నిశచుకొన్నాను శరణమే గతియంటిని ! ॥రమా॥
2. స్వరణ తెలిసి యేరె పరమాత్ముడు నివేయన్నాను పా
మరులతో సరి లోయుచుటె సీ గోచరములనే బల్యకొన్నాను నామాటలెల్ల
కరుణతో నిజమణితేయు వఁ దా దండములిడినాను శ్రీరామరామ పరమపాపన నాదు
శరణతోపనన్నా దరణతేయుటకింత కర్వై న విధమేమి ! ॥రమా॥
3. వ్యాజములకు నేను రాజులనంచేను గోపాలగతిరేక సీతా
నా జాతి దెఱుపలోకే లాజములు వేగగనేల శ్రీరామరామ
అజ్ఞానుకావు రాజరాజ పక్షలలోకపాల విషభక్తశ్యాగ
రాఖని యింట సీపురాతిల్లి నావుగనుక నిషిధమును నిదుపూజలవిధవణాల ! ॥రమా॥

ప. న స రి గ మ ద ద ని సా | ని సా ని | ద మ పా మ గ ||
ర మా - ర మ ఱ శా - - | ర మా న | మ్మ త్రో - - ||

మా - - ప మ గ మ ద ని సా | ని ర మా | ప మ గ మ ద మ గ ర ||
క - - - - - | త్రీ - - | - - క | ర - - - - - - - ||

2. ద ని స రి | స ని ద ని ర మ | ప మ గ మ వ మ గ ర ||
త్రీ - - - | - - - - - క | ర - - - - - - - ||

3. ద ని స రి | గ మ గ రి స ని ర ని | స ని ద మ వ మ గ ర ||
త్రీ - - - | - - - - - - - క - | ర - - - - - - - ||

అ. ప. ప మ గ మ ద ద గ మ | ద ని ద ని | సా స ని ద మ ||
ప మా - ను త ని గా - | ర ని నా - | త్రో - - - - ||

2. | ద ని సా ద ని సా | స ని ద ని స ని ర మ ||
| ర - ని నా - - | త్రో - - - - - - - ||

8. | ద ని సా ద ని స రి | సా స రి ||
| ర - ని నా - - - | త్రో కె - ||

గ మా గ మ గ రి స రి స ని | ద ని ద మ | ప మ మ గ ర ||
ల్ప మా న - రో - త్ర - మా - | న - మా - | న ర హా - క || ||ర మా||

చ. - వ పా మా - పా మ గ మ ద | దా ని స ని ద మా | ప మ గ స రి న ||
- స రి సి - కె - - వ్యర్థ | దొ ర - క - ని | గ - - ర్య ము ||

- స రి సా స స ని ధ ని సా రి స | రి సా ర గ ర | గ మ పా మ గ మా ||
- అ ది య గా - - - క ధ ర - | త్రో - అ ను ల | మ - - ర్షై - ము ||

రద మప మగ రి సరిగ మ | పా పచ మగ నూ | గ మా దా - ర ||
నెరి గ న - - ముక్కొ - న్న - | శేరం - - - టి | ర - ర్మ్మ - ది ||

ని స చా ద ని ద మప మగ మ | ప మ గ రి సా సరి | గ మప మద ద ||
హో - క వ - ర ముల్లో - - - | సం - - - గి త - | - - - - క్రీ ||

- ని కీ స స ని ద ద చా ర ని | ద మ ప మగా | మా గ మ ద ద ||
- వ రు ల కా - చి న కీ - - | - రి విం - - | టి మ రి మ ర ||

- ని స చా ద ని చా మ గ మ త | పా ప మ గ మ | ద ని సా ||
- న - న్నింద - రి లో - చె యు | ఱ - - - ట్లీ | ల్లో - వ ||

- ద ని ద ని స స ని రి స సా | రి గ మా గ మ | గ రి కీ సా ||
- శ ర లు లో చింతి - న - య్య | ద రి నీ - - | వ - - ను ||

స ని స రి స ని స ని చా ద ని ద మ | మా గ మ ప మ |
కొ - న్నా - - - ను - - చ - ర ణ | మే - - గ థ |

ప మ గ మ ప మ గ రి ||
యం - - - టి - ని - ||

||రమా||

అవకాశిక

తుంగ క్రూను, నందు దేవశ్రూపాములగు పుష్టముల కావులను పేరొక్కనచు వానితో సంతోషముగా పరమాత్మని పాదములను శ్రాజించెదనని క్యాగరాజస్వామి చెప్పు చున్నారు.

రాగ లక్షణము :

మాయామాళవగోళ ప్రాచీనరాగము. సంపూర్ణ సంపూర్ణము. ఇప్పటి వాడుక యందు 1వ మేళము ఇ దుగల స్వరముగా కూర్చు ప్రారంభకులకు నుఱువుగా వట్టుండగలదని గుత్తించి మహామాత్ములైన పురందరాములు శరభి, ఇంట, అలంకారములను కల్పినచేసి విచ్ఛార్థులకు చెప్పేడివాడుకను ప్రచారముకు తెల్పిరని అమర్ఖృతముగా వినుచున్నాము. కముక ఉరాగము మేళకర్తల ఆవిర్యామమును; సూర్యమునుండియే వాడుక యందుండి యందునని శాచింపబలసియున్నది. ప్రాచీనుల గీతకి రూపులు మాత్రము ఇందు విశేషముగా కానవచ్చుట లేదు ఆసేకములగు జన్మించున్నాము. కనక రాగమై యిది కోటించుచున్నది. కాళ్ళపాక వారి రచనలు కూడ కొన్ని దూరాగమున కానవచ్చుచున్నవి.

ఇందు 'కు.రి అ.గ, శు.సు, శ, శు.ధై, కా.ని స్వేచ్ఛములా వచ్చుచున్నవి.

మాయామాళవగోళ – రూపకం

ప.	తులసిరకుని ఉచే సంతోషవుఱగా శ్రాజితు !	తులసి॥
అ. ప.	పటుమారు చిరకాలము పరమాత్మని పాదమందు !	పటుండీ॥
చ.	సరసీరుహా పున్నాగ చంపక పాటల కురవక
కరపీర మల్లి కా సుగాధరాజ సుమములు
భరనివి యొక చర్యాయును భర్మాత్ముని పాశేక
పురవాసుని పురవాసుని పర క్యాగరాజములుని !	తులసి॥

5. పద | పా - మ మ గ మ || పా ప మ | గా ర స న్ని ||
తు ల | సీ - - ర - శ || మ ల - | చే సం - - ||

స స ర | గ ర గ || మ గ మ ద | ప ద ప మ మ గ మ ||
తో - - | మ మ గ || పూ - - - | - - తీ - - - తు ||

2. ప పద | ని ని ద ద ప మ గ మ || ప ద ప మ | గా ర స న్ని ||
తు ల - | సీ - - - ర - శ - || మ మ - ల - | చే సం - - ||

స స ర | గ ర గ || మ మ | - - ప మ గ ర || స స ర | గ ర గ ||
తో - - | మ మ గ || - | - - సు - - - || తో - - | మ మ గ ||

8. గ మ ప ద | ని స స ని ద ద ప మ || గ | - - స ర గ ర ||
పూ - - - | - - తీ - - - తు - || - | - - సం - - - ||

ర గ మ గ | గ మ ప మ మ ప ద ప ||
తో - - - | మ - మ - గ - - - ||

ద ని స ర | స ని ద ప మ గ మ ||
పూ - - - | - - తీ - - - తు ||

4. ని ని ద ర | స ని ద ప ని ద ప మ || ద వ మ గ | ప మ గ ర గ ర స న్ని ||
తు - ల - | సీ - - - ర - శ - || మ మ - ల - | చే - - - సం - - - ||

స ర గ ర | గ మ గ మ ప మ ప ద || ని స ర స | ని ధ ర స ని ద ర మ ||
తో - - మ | - - మ మ - - గ || పూ - - - | - - తీ - - - తు - ||
|| తు ల సీ ||

१. ష. నిని | సీ సస్ || రి రి | కి సస్ ||
పలు | మా - యు || చిర | కా - లము ||

2. నిని | సీ సస్ || సరిగెరి | గొముగెరిస్ ||
పలు | మా - యు || చి - ర - | కా - - లము ||

3. నిని | సీ సస్ || సరిగెము | పముగొరిస్ |
పలు | మా - యు || చి - ర - | కా - - లము

సనిసరి | సనిదని స స్ || దనిసరి | సనిదాపమగము ||
ప - ర - | మా - - - తుడైని || పా - - - | ద - ము ల - ను - || మలిం

४. పద | పదపదమప || పమగమ | పా - మగమ ||
సర | సీ - - - రుహు || పు - - - | నాము - - - గు ||

దపపమ | గమగరి రి సా స్ || సరి | గరిగమ ||
చం - - - | ప - క - పా - - || టం | కు రువక ||

పద | పదపదమప || పమగమ | ప పా - మగమ ||
కర | పి - - - ర || మ - - - | లీకా - - ను - ||

గరి | గమదప || పమగస | రి సా ||
గం - | ధ రా - జ || ను - మ - | ము లు ||

పద | మపదప పమపా || మగమా | పాడక్రద ర ||
ధర | ని - వి - యొ - క || ప - రి | యా - - యము ||

దనిసరి | సనిదాపద || దనిసరి | సనిదనిసస్ ||
త - - - | రాఫై - - తుడైని || పా - - - | కే - - - త ||

నిని | స రి సా రి గ || సా మర్తి | రి గ కి స స ||
శుర | రా - - సు ని || ర్ప - - | రా - - చు ని ||

శసని | ద ని స రి స ని సా || ద ని సా | స ని ద వ చ మ గ మ ||
చ ర - | చా య - - - - గ || రా - - | ఇ - ను - తు - ని - || శులనీ ||

అవకాశం :

రుషి కి త్రసము నందు తులసి మహాత్మ్యమును చెప్పుచు వనమారి యగు **శ్రీ** మహా విష్ణువునకు తులసి యొంత ప్రియమైనరో శాంగ్రాంపాంగ్రామి నిరూపించుచున్నారు. తులసి దళములు వేయగనే సీరు తీర్థమగుచున్నదనియు, కృష్ణావారమున శక్యరామ పుణ్యక ప్రతము చేసి వారదునకు **శ్రీకంఠి** పరమాత్మను దానమిచ్చి స్వామి యొస్తు ధనముచు వారదున చెచ్చి తిరిగి పొందగలన్న గడ్డము చూపగా, పరమాత్మనుడు తన లరుపు ఒక తులసి రకము మాత్రమే సరియురుని **శ్రీ రుక్మిణి**చే నిరూపించాశేనించారు ఆ కథను అయ్యగారు మనోజ్ఞముగా యాందు చిత్రించినారు

మాయూ మాళవగోళ - అది

ప దేవి **శ్రీ** తులశముడై ల్రోచుట కిడె సమయముడై మాయుడై ॥దేవి॥

అ.ప. పావని **శ్రీ హేమాంద్రాదులు** సీ తక్కి చే విలసిల్లిరట మహా ॥దేవి॥

చ. సీను తేక ఇంకరి (ఇంకరుడు) మారమడు సిరిజాదుల నొల్లడటా ॥దేవి॥

సీనుతేక తీర్థము సేవించుట సిరము వేరాయొనటా

సీనుతేక శ్రాంఘన శ్రీహరి సరినిల్యక శాసెనటా

సీనుతేక వనమాలని ఉల్పెరా సీ సరెవచే శాంగ్రాం వినుత మహా ॥దేవి॥

5. --- గరి మగరి చమ | గరి గరి సా న స్తి | ధథ ధని ||
 --- చెవి త్రి - - తుల | శ - - - మృత్రో - | - చుట కి ||
2. సా - గరి గ మపమ గరి | పమ గరి సా న స్తి | ధథ ధని ||
 చె - చెవి త్రి - - - తుల | శ - - - మృత్రో - | - చుట కి ||
8. సా - గరి గ మపదచమ | గ మపదచమ గరి స స్తి | ధథ ధని ||
 చె - చెవి త్రి - - - తుల | శ - - - మృత్రో - | - చుట కి ||
1. సరిగరిగ గ మ గ మ పా | మ ప చా వ - - | ప మ గరి స స్తి సరి ||
 దె - - స మ య మ - - - | - - - మృత్రో - | శ - - - - - - - ||
2. సరిగరిగ గ మ గ మ పా | మ ప చా వ ద సి ద సి సా సి సరి |
 దె - - స మ య మ - - - | - - - మృత్రో - - - - - - - |
- స సి ద ప మ గ రి ||
 మా - య - - మృత్రో - ||
- సరిగరి గ మ పద సి ద ప మ | ప మ గరి సా | - - - - ||
 - - - - దె - నీ - - త్రి - - తుల | శ - - - మృత్రో | - - - - ||
- అ. ప. - - - ని ని పా రి స సని | ద వి స ని ద పదమ | ద పద సి పా ||
1. - - - పా వ ని - - త్రి - | హేత్తుం - - - త్రా - - - | దు - ల - సి ||
2. - - - ని ని పా రి స ని స సని | ద వి స ని ద పదమ |
 - - - పా వ ని - - - - త్రి - | హేత్తుం - - - త్రా - - - |
- ద పద సి స ని చా ||
 దు - ల - సి - - - ||

వి సరి సక్తి గగకి సనిదని సరి | సనిదన పమగమ
- - - - థ - త్తి చే - - చిల | స - - త్తి - ర -

పమాగరి సనిధి || నునరి
ట - - మ - - - || చో - -

||పేచి||

చ. - - - పా పచమగమప | గమ పా మ గ | రిసరిగ ||
- - - నీ వు - లే - క శం | క - రు దుమా | - రమణ ||

మా - గ మ పదపమగమపమ | గరిసనిధని | సా - రిగరి ||
దు - నీ - ర - జా - - - దు - | ల - - - నో - | ల్ల - - ర - ||

గా - గ మ గ మ పమ | గ మ పద నిర | పమ పమ గా ||
ట - నీ పు లే - - క | తీ - - - ర్త ము | ను - సే - వి ||

రిసా రిరిసనిధనిస | సరిగమ పమ గా | రిరిసా ||
చుట్టి - ర - నుచు - | పే - - - రా - - | యొనట ||

- - - నినిచానిదచాపమ | గ మ గ మ పా పమ రచ | చానిద ||
- - - నీ - వు లే - - క - | త్తా - - - ము - న - | త్తిహరి ||

నిసా సనిచాగగకిసని | దపదని | సా - - ||
సరిని - ల్యక - - పా - | సె - న - | ట - - ||

- - - సరిగొరిగమగ | రిగమగం స | సనిసరిసనిచా ||
- - - నీ - వు లే - - క - | చ - న - మా - | ఱ - న - ఱ - - ||

ని సరి సరి గరి సని దని సరి సని | ద సని ద పా చ మ
రై - - - ర సి - స - టె - వ్వీ - టె - | శ్వా - గ - రా ఇ -

చ మ గ ఱ స ని దు ||

ను - త - మ - - ||

ని సరి సరి గరి మ గరి చ మ | గ ఱ గ ఱ పా |
పో - - - - చే వి (ఉ) - - తు ఱ | శ - - - మా ఈ | - - - - ||

ప్రశ్నలు

ప్రకాశనమునందు కాలరాముని అలకలసొంపు, తిలకపుత్రీరు, వెక్కుల సీగసు, కంఠమునడరి ఆశ్రయముల అందము చెప్పుము, కాటక, మారీచ సుశాహులవంటి దుష్టులను దూరము తెచ్చిన ప్రకాశమును గూడ చెప్పుకొనుచు అయ్యవారు అనందించు చున్నారు.

మాయామాళవ గౌళ - అది

ప. మేరు సమాన ధీరవరద రఘునిర జాతము రారా మహా !

१८५

.. వ. సారసార పొయ్యారపు నడులను

159

చ. అలక్కల ముదును తిలకపు తీసున

తముకు చెక్కి ఉపాట్లో దనరు శెమ్మానును

గళమున కోర్టిలు జనక శూషుణముల

దథ దుర్వానవ శ్యాగరాషారిత !

15

संस्कृत विद्या की विवरणीय विद्या

$\frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{8}$ or $\frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$ or $\frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

28 8 5 8 5 8 5 9 5 8 X 8 1 X 8 X 5 5 5 5 X 5 5 5 5

प्राचीन विद्या के अधिकारी एवं विद्यालयों की समिति

ను ప్రాంతికి వచ్చిన విషయాలలో దుఃఖంగా ఉన్న వస్తువులను

8. మగరిస రినరివధినరిగరి | గమవదనినిసరిన |
 - - - మే - - - రు - - న | మూ - - - - - |

నిరపమగమచమ ||
 - - - న - - - ||

గారినమమగమశా | పదవదశా | - పవవమగ
 - - - రి - - - ర వ | ర - - - ర | - రఘు - - -

మా పా - దనిదని | శా సరి | రినసిశా ||
 - ని - - - ర జా | తా - - | ము - - - ||

- శా రి సనిశా నిద - పా | పారపమచమ | మగమగగరగరి || శా
 - శా - - - - - - - ర | మ - - - - - | ప్రి - - - - - - - || -

అ వ. -- దా - పమా | గమమగరి | పా - రిగా ||
 - శా - ర శా | ర - - - - | పు - - - ||

మా గమగమశా | పా - దనిద | నిసిశనిద ||
 వయ్యి - - రపు | న - - ద - | ఱ - - - - ||

2 శా దా - పమా | గమపమగమపమ | గరిమగ ||
 - శా - ర శా | ర - - - - - - | పు - - - ||

మా పా - దనిదని | రిసరిస | సనితాని ||
 వయ్యి - - - రపు | న - ద - | ఱ - - - - ||

పా పా - దనిదని | రిసరిస | సనితాని ||
 సు ని - - - రద | కాం - - - | - - - క ||

సా సా స్నిద్ధాదా | పారవవమవమ | మగమగగంగరి || పా
ని నితి - - వి | మ - - - - - | హ - - - - - || -మేయ||

చ - - చాపమా | గమగరి | గామా ||

1. -- అలకల | ము - - - | ద్రును ||

2. -- చాపమా | గమచదశమగరి | గామా ||
అలకల | ము - - - - - | ద్రును ||

3. -- చాపమా | పారవమవపమగారి ||
-- అలకల | ము - - - | ద్రు - - ను ||

-- సాధిసరి | గరిమగ | మమచగా ||
-- తిలకపు | తి - - - | - రు - ను ||

-- గమాపదా | పమగా | రిసరి ||
-- తశుకుచె | తి - - | తి - తి ||

-- సరిగమా | పచాదపమవమ | దాపా ||
-- రనరునె | మొక్క - - - - - | మును ||

-- రచాపమా | గమగరి | సరిగమ ||
-- గతమున | తి - - - | తి - - - ||

పాగమాపదా | నిస్సన్నిదా | - నిపా ||
టల్కనకథూ | ష - ఱ - - | - ముం ||

-- చచానిపా | పాతిగరిస్స | నిపా ||
-- రతికథు | రొక్క - - - | న.ప ||

-- సా - సని దప | పారవవమవమ | మగమగగరిగరి || పా
- శ్యా - గ - రా - | జా - - - - - | భి - - - క - - - || -
||మేయ||

అవకాశిక :

ర్షి క్రూరము నందు సంగీతక్కాప్తు కోవిదులై, మహాతక్కలై తరించిన బుమలు
దేవతలు మెదలను వారిని వరుసగా తలచుకొని శ్యాగురాజుస్వామి వందన మరించుకొన్నారు.
అందు చెప్పుతికిన వారందరును ప్రశ్నానంద కోవిదులు, సంగీతక్కాప్తు మర్మములను తెలుసు
కున్నవారసి శ్యాగురాజుస్వామి చెప్పుచున్నారు.

మాయామాళవ గౌళ - ఆది

ప. విదులకు గ్రమేక్కుర సంగీత కో !

॥విదు॥

అ. ప మురుసున తక్కరక్కత సామ నిగమ

విదులకు నాదాతక్కత సత్త స్వర !

॥విదు॥

చ. కమలా గౌరి వాగీశ్వరి విధి

గరుడ ద్వాజ కివ నారదాటులు

అమరేశ భరతకాళ్విష చండి

శాంబనేయ గుహ గణ ముఖులు

ను మృకందు జ కుంఠజ కుంబురు వర

సోమేశ్వర శాట్ దేవ నంది

ప్రముఖులకు శ్యాగురాజ వందులకు

ప్రశ్నానంద సుధాం బుధి మర్మ !

॥విదు॥

1. -- స స రిగ మా | గా -- | ఓ సరి ||
 -- విదు - 0 కు | ప్రేము -- | శైల్పి ద - ||
2. స ని స స రిగ మా | పా - ము | గ ము మగరి ||
 -- విదు - 0 కు | ప్రేము -- | శైల్పి - ద - - ||
3. స ని స స రిగ మా | ప మ గ మ పా - ము | గ మ గరి ||
 -- విదు - 0 కు | ప్రేము - - - - - | శైల్పి - ద - ||
4. స ని స స రిగ మా | గ మ ప మ గ మ ప ము | గ మ గరి ||
 -- విదు - 0 కు | ప్రేము - - - - - | శైల్పి - ద - ||
5. స ని స స రిగ మా | గ మ పా మ ప చా | ప మ గా మ గరి ||
 -- విదు - 0 కు | ప్రేము - - - - - | శైల్పి - - ద - - ||
6. స ని స స రిగ మా | గ మ ప చ ద ని చ ప ము | గ మ ప మ గరి ||
 -- విదు - 0 కు | ప్రేము - - - - - | శైల్పి - - - ద - ||
7. స ని స స రిగ మా | మ ద పా ప చ మా | మ చ గా మ గరి ||
 -- విదు - 0 కు | ప్రేము - - - - - | శైల్పి - - ద - - ||
8. స ని స స రిగ మా | గ మ ప చ ద ని సా సి | ర పా మ మ గరి ||
 -- విదు - 0 కు | ప్రేము - - - - - | శైల్పి - - ద - - ||
9. స ని స స రిగ మా | చ చ ని స రి స ని చ | చ మ గ మ చ మ గరి ||
 -- విదు - 0 కు | ప్రేము - - - - - | శైల్పి - - - - - - - - ||
10. స ని స స రిగ మా | పా - మ చ చ | ర ని సా ||
 -- విదు - 0 కు | ప్రేము - - - - | - శైల్పి ద ||

5. ఓ సనని ససని దని చావము | పూ - గ మూ | దవదని ||
- - - - ముర - - మున - - | శ్రో - - - - | శ - ర - ||

1. సా ససరిగెగా | మూముగెరి | రిగెరిసో ||
-కుత -సా - | మని - - | గ - - మ ||

స స రి గ మూ | పొ - మ మ గ రి | ప మ గ రి సొ - రి ||
క్ర) త - సొ - | మ - - ని - - | గ - - మ - - ||

గుమా మగరిగం సా | నంగిగమగం | ననిదని ||
- విదు - - - కు | సా - - - - | దా - - - ||

1. సా సత్నిదయిదః | పా - మ మగమా | గమసదశమగరి ||
- శ్లీక - స - - - - | త - - స్ని - - | ర - - - - - - - - ||

2. సౌ - ని సో సుని దధని దప | గమ పదని సరి సు |
 - - - తల్లుక - స - - - | స - - - సు - - - |

నిదవుగరిగరి || సూ - నీ
ర - - - - - - - || - - -

|| ३ ||

తస్త - ద ప చా మ ప ద ప | చా స ని ద | ప మ ద ప ||
- - క మ లా - - - - | - గొ - - | - - ర - ||

చావ తదనిదవతము | గమగమవతు | గరిగమా ||
 - వా - - - కి - - | శ్ర్య - కి - - | - - వి కి ||

-- గ-శుగ్ - మ రపు | ద రపుగు | - క రి పొ రి గ ||
-- గ-శుగ్ - - - | ద్వ్య- శ - - | - - శ వా - - ||

స స రి గ రి సా | మూ ము గ రి ప ము గ రి సా ||
రా - - - ఇ వం | - ద్వ్య - - ఎ - - - కు ||

స రి గ రి ము గ రి | స స ని స ద సీ | సా - - ||
ఇ - - - హ్య - - | నం - - - - ర | ము - - ||

స ని చా ని ద పా వ ము | గ ము వ ద ని స రి స | ని ద వ ము గ ము వ ద ||
చాం - - - బు ధి - - | ము - - - - - - - | - - - - ర ష - - - ||

వ ము గ రి

- - - -

||విదుతము||

అపకారిక :

క్రూరి త్రనమనందు దక్కిఁ తెలాస మందు దీకుగా నిపసించి కామాక్షి అష్టవాలిని సాంకీగా నిలుపుకొని కటుషకీషుడములతో తక్కులను పరిపాలించెడి వృషశర్వజడగు రణతలిం నాథని అయ్యవారు కి త్రిచుచున్నారు.

ఇనీ అయ్యవారి సాహిత్యములను సంపాదించి ముప్రించిన పెనుకటి గ్రంథములలో కానవమృట లేదు. ఇంవరి వల్లని అనువల్లిపులు అందమూరా రాగకాళములయందు అమరియున్నను, వరణమునందు మాత్రము అమరికఱు కరినముగానే యున్నవి.

మాయూ మాళవగౌళ — రుంపె

ప రక్కించవే ప్రిరజత గిరినిలయ

వృషశర్వజానంద మోత వరదాయక !

॥రక్కిం॥

అ. ప. కుంఠలో ప్రశంచమును నిర్వహించిన నీకు

పశుపాతము గాదురా ప్రణకాథిహర నన్ను !

॥రక్కిం॥

చ. దక్కిఁ తెలాసమందు దీకుతో వసియించి కా

మాక్షి కల్పి యాబగ్రు సాంకీగా యుండి నీ

పీషుచి ప్రి శాయగరాజుని గావించుట (రక్కించ) ఉ

పేషుతము ఏలరా ఉంగభూషణ నన్ను !

॥రక్కిం॥

ప. సాపరి | గామ || పాపద | నిసా || సాసని | దపాపమ
ర - - | క్షించ || వే - - | - (O) || ర ఇ - | త గి ఋ -

మగపమ | మగరిసా ||
ని - ల - | యో - - - ||

ప. సాపరి | గామ || గమపద | నిసా || సనిదని | సరిసనిదప ||
ర - - | క్షించ || వే - - - | - (O) || ర - ఇ - | త - గి - ఋ - ||

పమగమ | పమగరిసా ||
ని - ల - | యో - - - ||

8. సరిగమ | గరిసనిదా || పమగమ | పదనిసరీ ||
ర - ఇ - | త - గి - ఋ || ని - ల - | య - - - - ||

సన | సనిగరిసా || సనిదా | సీస ||
పృష | శ - - ర్యు || జా - - | నంద ||

రి రిసని | దనిసనిదప || దదపమ | గమ పమగరి ||
మో - - - | కు - వ - ర - || దా - - - | య - కా - - - ||

సాపరి | గామ || పదపద | పా - ||
ర - - | క్షించ || వే - - - | - - ||

9. ప. మగమా | పదప || దా | నిసంస || సరి | సాపని || దని | సాస ||
కు - క్షి | లో - ప్ర || పం | పమను || నిర్య | హం - చి || న - | ని కు ||

2. పద | పమగమపా || దనిసరి | సనిదనిసా ||
కు క్షి | లో - - - ప్ర || పం - - - | చ - ము - ను ||

సంగము | గంచిశాసని || దశదని | శాస ||
ని - ర్య - | హం - చి - - || న - - - | నీకు ||

సం | శాసని || దశదా | నిశా || సనిసం | సనిదాపము ||
చకు | పాత - || మే - - | ఉరు || ప్ర - ణ - | కా - - త్రి - ||

గమపద | పమగరి శా ||
హూ - ర - | న - - - న్ను ||

శాసరి | గాము || పదపద | పా - ||
ర ప - | క్షింపు || వే - - - | - - ||

చ. పద | పపా || పమపా | రపము || మప | మాము || మగరి | గము ||
రక్కి | ఇకై || లా - న | మం - దు || దీకు | తోవ || సి - యిం | చిక్కా ||

గా | పమగగ || రిసస్తి | రిశా || శా | రిగా || మా | దపా ||
మా | కి - కర్కి || యూ - - | ఇగక్క || శా | కిగా || యుం | దిసీ ||

మగము | పదప || దా | నిసస || సం | శాసని || తని | శాస ||
నీ - - | క్షించి || త్రి | శ్యా - గ || రాణ | నిర - || క్షి - | పశు ||

సం | సససని || దశదా | నిశా ||
వే - | కితము - || ఏ - - | ఉరు ||

సనిసం | సనిదాపము || గమపద | పమగరిశా ||
త్రి - ర - | గ - భూ - - || మ - ణ - | న - - - న్ను ||

శాసరి | గాము || పదపద | పా - ||
ర - - | క్షింపు || వే - - - | - - ||

అప్పారిక :

శ్రీ కృతమునందు భగవంతుని విశ్వరూపమును దృష్టియందుంచుకొని గ్రహా కార్యాలైన సమయ సృష్టికి మూల భూతుడును, తేణోమయుడును నగు శ్రీరామచంద్రుని యున్ గ్రహా బలమును సంపాదించుకొనిసచో మానవులు కామాద్యుషిష్టద్వాగ్గము వంటి రిపులను నిగ్రహించగలశ క్రిని సాధించగలరని శాంగ్రామికామ్మా చెప్పుచున్నారు.

రాగ లక్షణం :

చేవగు ప్రతి ప్రాణినరాగము. ఇప్పటి 16వ మేళముగు మాయామాళవ గౌళ జన్మము

అరోహణ : స రి గ వ ద స

అపరోహణ : స ద వ గ రి స

కొడప శాశవ రాగము. ప్రసిద్ధమగు యిం రాగమునందు కింకి కృతాదు లంతగా వినవచ్చుటలేదు
కారణము బహుక : ఇది శాశవాగమునకు సన్నిహితమయి యుండుట వలన రాగస్ఫూర్యాపమును
వ్యక్తపరమటకు అంతగా వలను పడక యుండుటమే కావచ్చును. ఇవ్వదు అయ్యవారి యిం
కృతము కచ్చ చేవగు ప్రతి వేలిక రచన వినవచ్చుటలేదు.

చేవగు ప్రతి - అది

!! ఉపాయి !!

॥ గ్రహాలమేమి శ్రీరామాను గ్రహా బలమే బలము ! ॥ గ్రహా

అ. ప. గ్రహా బలమేమి తేణోమయ చి

గ్రహమును ధ్యానించే వారికి నవ ! ॥ గ్రహా

చ. గ్రహాపిడం వంచాపముల నా

గ్రహములు గల కామాది రిపుల ని

గ్రహమునేయు హారిని భజించే శాం

గరాంనికి రసికాగైనరులకు !

॥ గ్రహా ॥

5. -- దశాదగా | రగుశాదవ | గా - వగరి ||
-- గ్రహం ఱ | మే - - - | - - - - - ||

సా సా రిషన ధ ఫ ధ | సా - - | - - - - ||
ము (ఉ) - - - రా - - | ము - - | - - - - ||

2. -- సా రిషన ధ ఫ ధ | నరిషనిగా | గా - - ||
-- (ఉ) - - - రా - - | ము - - - - | - - - - ||

8. -- సా రిషన ధ ఫ ధ | నరిషనిగా | రిగుశాగవదవ ||
-- (ఉ) - - - రా - - | ము - - - - | - - - - - - - ||

రాగగావదా | శాదవగవ | రవగరి ||
ము గ్రహం ఱ | మే - - - - | ఱ - ఱ - ||

నరిసా రిషన ధ ఫ ధ | సా - - | - - - - ||
ము - (ఉ) - - రా - - - | ము - - | - - - - ||

ఆ. ప. - - వ చగవదా | సా - - | - - సా ||
-- గ్రహ - ఱ ఱ | మే - - | - - ము ||

2. - - వ చగవదా | సా - - | సా రిగ రిస ||
-- గ్రహ - ఱ ఱ | మే - - | - - - ము - ||

8. పా వ చగవదా | పా చద | సా రిగ రిస ||
- గ్రహ - ఱ ఱ | మే - - | - - - ము - ||

4. దవవవగవదా | దదసదదకింస | సా రిగ రిస ||
- గ్రహ - ఱ ఱ | మే - - - - - | - - - ము - ||

५. దశవ శగచదా | శగవదసా | వదసంగస్ ||
 - - [గహ- ॥ ० | మే - - - | - - - ని - ||

రి సం సం సా గం | సా ం గం స్ | రి సదశ్ ||
 - తె - తో - - మ - | య - - - - | - - ని - ||

దా పా దగా | పా దా | సా ం స రి ||
 - [గహ-మును | ధాం - | నిం - - - ||

- - సా ం గం సదశ్ | దావగ | పా దవదగ్ || పా
 - - చే - - - వా - - | రి రి - | న - - వ - || -
 ||[గహ]||

६. - - గగపా - - | దా పా | గవదా ||
 - - [గహ-పి - - | ద ॥ ० | వం - - ||

పా గా - వదవదవ | గా దవ | వగగస్ ||
 చ పా - - - - - | చ ము - | ల - నా - ||

రి దపా దగా | పగగరి | రి సరి ||
 - [గహ-ములు | గ - ॥ ० - | కొ - - ||

పా రి పా రి | గా వగ | వదసా వద్ ||
 - మా - ది | రి పు - | ల - - ని - ||

పా వవగచదా | వగవదసా | వదసంగస్ ||
 - [గహ-ము ॥ ० | తే - - - యు | వా - - రి - ||

రి సం సం సా గం | సా ం గం స్ | రి సదవ్ ||
 ని భ - జిం - - - - | చే - - - - | - - - ధాం ||

ଦା ର ପା ର ଗା । ପା ଦା । ଶ୍ଵାସିତି ॥
ଗ ରା - ଶ ନି । ଶ - । ର - - ନ ॥

- - ଶ୍ଵାସିତି ର ଦ ଚ । ଦା ର ଗ । ପା ର ଚ ର ଗ ॥ ପା
- - କା - - - ଶ୍ଵାସିତି । ଶ ରୁ - । ଶ - - କୁ - ॥ - ||ଶ୍ଵାସିତି||

అపకారిక :

చూ

క్రై కి క్రనమనందు తన తమ్ముడు యుద్ధమనందు రావడుని కమాద్యైన ఇంద్ర కిత్తువలు మూర్ఖిరుదుకగా, శత్రువులు చేయు సంతోష సంరంథములకు కోపగింయకొనును, రాముని మూల బలమును, దనుఘ్ంకారము చేయుచు. వడగొట్టుచున్న ప్రిమారంద్రుని శిశ్యుమును వర్ణించుచు రామకాణములు దుష్టికణ, శిష్టప్రకణ చేయగల సమర్థవంతములని కాగ్యగ్రాజస్వామి యునుచున్నారు.

ఈ కి క్రనమనకు అనుకృతముగా వినవచ్చుచున్న ఒక ఇతివోసిము కందు. అన్నజ్య పేశుదు అయ్యవారి ఆరార్థమూర్ఖులగు రామ పంచాయతన విగ్రహములను బొంగిలించి కావేరి యందు పారవేయగా అయ్యవాయి చింతాగ్నస్తులై మనక్కాంగులిని కోర్కోయి శిర్దయాత్రలై వెదరినారట. అస్సుదు వారు ఒక షైక్రమునుండి మరియుక షైక్రమునకు పోపుచున్నచ్చుదు కట్టులు అయ్యవారి పల్లకియాడు కొంత దసముంచినారట. ఈ విషయము అయ్యవారికి తెలియదు. శిష్టులకు మాత్రము తెలియును. వారి ప్రయాణము కొంత దట్టముగా నుండిన యజావియందు రాత్రి సమయమున సాగుచున్నది. కొందరు చోరులు అయ్యవారి పల్లకి యందు దసమున్న కాడ నెరిగి కోమోసుటకు రాబోడగి నారట. శిష్టులు భయముతో అయ్యవారికి యా విషయ మును విన్నవించుకొనగా సావేరి రాగమునందలి యా కి క్రనసు వారు పాడుట కారంగించి నారట. ప్రయాణము సాగిపోయినది. చేరపసిన మకిలీ కొంత దాపునకు వచ్చుపరికి తెల్ల వారి నది. అయ్యవారు అను ప్సానములు తీ క్రొసుటకై పల్లకి నాపించుకొని అందుండి లయటికి రాగానే దూరమునుండి పీరి నసనరించుచు వచ్చుచున్న చోరులు తమ ఆయుధములను పారైని చి ముకుఱిక హాస్తములతో అయ్యవారికి నమస్కరించుచు “మీ పల్లకిని దనురాణములతో నింత పరకు కాపాడుచు వచ్చిన మీ సేవులగు ఆ మహావీరులేరి ? వారిరువురి పాడములకు నమస్కరించి మేము పోపుదు”మనినారట. అయ్యవారు పరమానంద శరిపులై ఆ చోరులను కొగించు కొని ‘నాయనా మీరెంత అదృష్టములు, రామ ఉడ్ధుజులను కనులార చూడగలిగించి. మీకిక జన్మలేదు’ అని కీచించి పంచి దర్శారురాగమునందు గం ‘ముందుపెచుక యిరుప్రక్కలతోడై’ అను కి క్రనసు పాడుకొన్నారట.

రాగ లక్షణం :

సావేరి ప్రాచీన రాగము. ఇష్టా వాయకప్రకారము 15 వ పేళముగు మాయా మాశవ గౌతమయ్యము. మేళక త్రట పుట్టుకు పూర్వమునుండిము | పసిద్ధములై యున్న రక్తి రాగములతో సావేరి యొకటి.

అరోహణ : స రి మ ప ద స

అవరోహణ : స ని ర ప మ గ ర స.

వెకటమః సంప్రదాయమన దీనిని శాషాంగమని చెప్పియున్నారు. కాని యిష్టాదు వాడుక యందు గల సాపేరి శాషాంగముకాదు. కైత్రజ్ఞాని సదములయందుగల సాపేరియు, అయ్యవారి కిర్తనలయందుగల సాపేరియు ఒకటిగచే యున్నవి. ఇందు శార్క్షషాకవారి రథనలనేకముగా కానవమ్మ మన్నవి.

సాపేరి — అది

ప. రాముహాణ క్రాణ కౌర్య
మేమని పొగడురా ట మనసా !

॥రాము॥

అ. ప. భాముకాసపరు రావణు మూర్తి
బిలముల నేలగూళచేయు !

॥రాము॥

ప. శమ్ముదు లడలిన వేళ సురిపు
తెచ్చుని చక్కెర పంచియగ గని
తెచ్చునుచు ఇంద్రారి బల్కు సమ
యమ్ముని లేవగా
సమ్ముతితో నిలబడి కోదండపు
క్షాయి పోషముల శనలు తేసి కా
నెమ్ముది గల తోడును ఖాచెనురా
నిజమైన తాఙ్గరాజు నుశుడగు !

॥రాము॥

1. -- గరిగిసా | సాన్నిధి | ధరిసనరిశ ||
-- రా - - - ము | శా - - - | - - ఇ - - ||
2. ०० గరిగిసా | ధనరిగిసన్నిధి | ధరిసనరిశ ||
-- రా - - - ము | శా - - - - | - - ఇ - - ||
3. ०० గగరిచమగరిసా | ధనరిగరిసన్నిధి | ధరిసనరిశ ||
-- రా - - - - ము | శా - - - - | - - ఇ - - ||
4. ०० మవదదచమగగరిశ | ధనరిగరిసన్నిధి | ధరిసనరిశ ||
-- రా - - - - ము - - | శా - - - - | - - ఇ - - ||
- ०० నరిచమచమవదచద | మపా - | వదమగశ ||
-- శ్రా - - - - ఇ - - | - తో - | రణ్ణ - - - ||
५. ०० మవదదచమగగరిశ | ధనరిగరిసన్నిధి | ధరిసనరిశ ||
-- రా - - - - ము - - | శా - - - - | - - ఇ - - ||
- ०० నరిచమచమవద | పా - దసా | - - ని ర ||
-- శ్రా - - - - ఇ - | తో - - | - - రణ్ణ - ||
६. చమగగరిచమగరిసా | ధనరిగరిసన్నిధి | ధరిసనరిశ ||
-- రా - - - - ము | శా - - - - | - - ఇ - - ||
- ०० నరిచమచమవద | చదసంగి; ఉసిని ర ||
-- శ్రా - - - - ఇ - | తో - - | - - రణ్ణ - ||
७. నిదచమచమవదచమగగరిశ | ధనరిగరిసన్నిధి | ధరిచమరిశ ||
* * * దా - - - - ము - - | శా - - - - | - - ఇ - - ||

ఓ న రి చు వమ వద వద | వద స రి గ గ రి | స ని ద కి కి ర ||
-- త్రా - - - - - ఱ - - - | ఱ - - - - - | ఱ్య - - - - - ||

పమ గ ర

- - - -

||రామ||

1. -- ద వ ద స సా | స గ రి సా | ని ద ప ద ||
-- మే - - మ ని | పొ - - గ | దు - దు - ||

సా - - సా - - | ని ద ప మ | వ ద ని వ ద మ ||
రా - - - - - | కె - - - | మ - - న - - ||

2. గ రి ద వ ద స సా | క రి గ రి రి స ని ర | ద మ ద ద ||
సా - ఏ - - మ ని | పొ - - - గ - - - | దు - దు - ||

సా - కె - - గ రి | ద ద స ని ద ప మ | వ ద ని వ ద మ ||
రా - - - - - - - | కె - - - - - | మ - - న - - ||

3. గ రి ద ప చ స సా | స రి గ రి రి స ని ర | ప ద చ ద ద ||
సా - ఏ - - మ ని | పొ - - - గ - - - | దు - - దు - ||

స న రి స కె - - మ చ ద చ | దా - - | ప ద స ద ని ద ప మ ||
రా - - - - - - - - - | కె - - | మ - - న - - - ||

4. ప మ గ రి ద ప ద స సా | స రి గ రి గ రి స ని | ద ద ప మ ప ద ||
సా - - ఏ - - మ ని | పొ - - - గ - - - | దు - - - దు - ||

స రి గ రి గ రి గ రి స మ ప ద ప ద ద ప మ | గ రి మ ప ద రి స ని |
రా - - - - - - - - - - - - - | కె - - - - - - - - - |

తి వము బదర వము || గరివరి

| ము - - - వ - - - || సా - - -

॥చాము॥

అ. వ. - - దా దా వద | రప్పము మవ | మదవదవ ||

| ము - - - శా మక్క - | - - - - న - | - వదు - - ||

దదరపదదనినివద | సా - - | - - నిర ||

- - రా - - - వ - లు - | ము - - | - - ఱ - ||

2. పదము దా దా వద | రప్పము మవ | మతవదవ ||

- - - శా మక్క - | - - - - న - | - వదు - - ||

దదరపదముగరిమవదవద | సా - - | నినిడదసరిస ||

- - రా - - - - వ - లు - - | ము - - | - - ఱ - - - - ||

1. తి - దదగిం సా , నిడనిదవము | పా దా ||

- - ఱ ఱ - ము ఱ | నే - - - - | - ఱ ||

సా - - - నినిద | పా మవ | దనిడము ||

గు - - - ఱ - - | - - - | ఔ - - - ||

2. గ సరినిదగిం సా , సనిరనిదవము | పా దా ||

యు - - ఱ - ఱ - ము ఱ | నే - - - - | - ఱ ||

దనిసరిసరి - - మవదవ | దా - - | వదనిడనిడశు ||

కు - - - - ఱ - - - | - - - | ఔ - - - - - - ||

8. వ మగరవరినిదగిం సా , కనిదనిదవము | పా దా ||

యు - - - - ఱ - ఱ - ము ఱ | నే - - - - - | - ఱ ||

సరిగెరిగెగెరిసమవదవదదవము | రిమవదసానిద |
తూ - - - - - థ - - - - - | శే - - - - - |

వమవదవమగరి || గరిసరి
- - - - - - - || యు - - - || రామ||

చ. నినిదనినిదవదవదవము | పారవద | దదనివద ||
త - - ముడై - యుబై - థన - | వే - - శ | సుర - రిషు ||

సాసనిదవదమగరి | సారిమవ | దనినిదవ ||
తెమ్మునిచ - - కైర | పం - - చీ - | యగ - గని ||

మగరిపమమదవదద | రిసనిద | చమగరి ||
తె - - ముడై - నుచు - నునిం - | క్రా - - థ | థ - లక్ష - ||

సనసనిభధధసన | సరిపమగరి | రిసా ||
సమయ - - - ముడైని | శే - - - - | వగను ||

ససిగెరిగెరిసా | సనదదదస | సనిదవద ||
స - - ముడైతోనిల | థ - డి - కొ - | దం - - ద - ||

రవదరదనిదవని | దమవదద | సససా ||
ర్ముగ్గు - - వో - మములశ | నలశే - - | - సిశా ||

పారిగెరిగెరిసరి | సగరిపా | సనిదవద ||
శె - - ముడిగలతో | య - నుఱూ | తె - నురా - ||

దదరిసాసనిదవద | ససనిపద | వమవదనిదవము || వమగరి
నిఇ - సై - - నశ్శ్య - | గరా - - శ | ను - తు - దో - - - || - - -
|| రామశాణ||

ప్రశ్నలకు :

దివ్యనామ సంకీర్తనములలోని కైన, ఈ కీర్తనమున సిటిని నమిష్యయందు రాశేము. చందుని తింటించు కుముదములవలె నిన్నె నమిష్య సికరణయే రాజమోగమని, సీ మాయయే రాజభోగమని చెప్పుచు “శ్రీ రామచంద్రా సేసు సీకు కాని వాడనా ?” అని శాంగరాజస్వామి ఈన యిష్ట దైవము నటుగుచున్నారు.

సాహిత్య చాపు

ప	ఇంకళన్న దెల్చి శరమా ఇగదీశ్వరనే సీ కిరమా సీతా !	॥ఇంత॥
చ.	సిటిలోని రాశేమురా రామ నిను నమిష్య బతకు తీవమురా !	॥ఇంత॥
2.	సివే తన కిహపరము రామ నిను నమిష్య కాపురము !	॥ఇంత॥
3.	రజసీశు ఖాచు కుముదమురీతి రాజిల్లు నిను కూడముదము !	॥ఇంత॥
4.	సి కరడే రాజమోగము రామ సీ మాయయే రాజభోగము !	॥ఇంత॥
5	రాఘవ శుభకర మూర్తి శాంగరాజ సీవాడని కిర్తి !	॥ఇంత॥

- ప సా రీ | గ స రీ || సా స్తని | ద వ ద ర || చ చ ము | గ గ చ ను ||
 ఇం త | క - న్ను || తె ల్పు - | త ర మూ - || జ గ - | దీ - శ్వర ||

 సా - | స్తని ఫ ధా || రి న రి | చ మ దా || చ మ గ రి న రి | మ వ ద రి సా ||
 సై - | సీ - - ఱు || ఇ త ర | మూ - - || సీ - - - - - | తో - - - - - ||
 ||ఇంత||

 చ. పా ద | పా చ ము || గ గ గ | గ రి రి ను || స్తని ఫ ధ | పా రీ ||
 సీ ఱు | లో ని - || రా - - | తీ - చ ము || రా - - - | రా ము ||

 పా మ | ర వ దా || స స చ | స్తని చ ద చ ||
 ని స్తు | న - వి ష్టు || బ్రతు కు | తీ - - చ ము ||

 చ మ వ ద స | ని ద చ మ దా ||
 రా - - - - | రా - - - ము ||
 ||ఇంత||

అపకారిక :

ఈ క్రితి రదుమునడు మధుర క్రితి సాప్రదాయస్తును త్యాగరాజస్వామి సూచించు చున్నా యని తోచుచ్చుడి శ్రీరామచంద్రుని దర్శనమునకై ప్రార్థించు కంతు జనక రాజీవలోరన, సుందరమూర్తి, శృంగారవారిఁఁ, పుద్ముర త్యాగరాజుని పాలింపరాదా ! అను. పదములయందు క్రితి, శృంగారమా తోచేకిన లాడుచున్నవి.

సాహేరి - ప్రతిపత్తి

వ. ఇంత శామస్తుఁఁ శే సెంతని సై రింతు ఏమి చేయదురా రామ ! ||ఇంత||

ఆ. వ. కంతుజనక నన్ను వింత చేసితే నిష్టు కు
రంత నవ్యరా సీశాకాంత నను కరణైప ! ||ఇంత||

వ. రాజీవలోరన రాజీవో రావేమిరా
తీవనము సీవేరా తీమూతాకశనో
రాజీవాసన జనక రాజీలు రఘువ శ
యాజరాజ సీవే రాజీవాధార ! ||ఇంత||

2. సుందరమూర్తి నాయందు రయరాదు సే
సెందుతోదూరా సీయఁదు చిత్తముగాని
యొందున్నా వో రాకేందు శేర నాత సీ
కెందు యమమాన మిందుపదన ! ||ఇంత||

3. గౌరవమేధి శృంగార వారిఁఁ భోవ
గ రాదా పావను గ రాదా మని హృదయు
గాగా ప్రత్యక్షముగా రాదా బుక మర్దు
గార త్యాగరాజుని గారవింప ! ||ఇంత||

ప. రపారదా | దపదద || మా - పదా | పాపమగ రి ||
ఇం - త శా | మసమైతే || సౌ - త ని | సై - - రింతు ||

ససగ రి | సా స ని ధా || సరిపమగా | గరిసా ||
వి - - మి | సేయు - దు || రా - - - - | రా - - ము ||

||ఇంత||

అ. పమాపదా | ససససస || సరిగరి | ససనిదాద ||
కం - తు ఇ | నక నస్సు || విం - త జే | సితె - ని స్సు ||

పదదరిసని | దపపమపదసని || రపాపమ | పదపమపద
ణి - రి - త - | స - వ్యై - ర - కాకాంత - | నసుతరుణీప ||
||ఇంత||

చ. రదద | దారద || మపద | పమగ రి ||
రాతీవ | లోచన || రాతితో | రా - వేమి ||

గరిస | సని ధాఫధ || సరిమ మ | మపదాపప
రాతీవ | న - ము సీవే || రా - తీమూ | శా - థ తనో

మపద | ససససససా || సరిగరి | సాసనిదపదా ||
రాతిశా | సనజనక || రా - జిల్లు | రఘు - వం - ఈ ||

పదదరిసా | సనిదాపద || దసనిదపదా | పాపమరపదా
రా - జ - రా | జ - నీవే - || రా - తీ - పా | రా - - ర - -

రపారదా | దపదద || మా - పదా | పాపమగ రి ||
ఇం - త శా | మసమైతే || సౌ - త ని | సై - - రింతు ||

ససగ రి | సా స ని ధా || సరిపమగా | గరిసా ||
వి - - మి | సేయు - దు || రా - - - - | రా - - ము ||

అవకాశిక :

శ్రీ ! ద్రవసునందు దన కనక వస్తు పాహానములతో అంధకరించుకొని యున్న శరీరమునందు మంచి యముడి యించుకయు లేదనియు, ధనికులతో చెరిచి వృద్ధమనియు, దనసు కలిగినప్పుడు చుట్టుముట్టు చుట్టుములను నమ్మాట షైలీ మనియు, అశ్వాతమగు యా దేహమును పోషించుట నిరద్రకమనియు, అది పురవివోరించి యగు త్రిపుర సుందరితో శాంగరాజు స్వామి చెప్పుకొనుచున్నారు.

బొపెర – ఆది

- ప. కన్నతల్లి నీవు నాపాల కలుగు గాసి చెందనేలనమ్మా ! ॥కన్న॥
- అ. ప. వెన్నయండ నేళి కెవక్కె న వెనన పదుదురా త్రిపురసుందరి అంబి ; ॥కన్న॥
- ప. ఎల్లా వారి దనము లభ్యములుమలీ ఎక్కువైన గట్టి మిడ్డెలన్నియు ఎల్లా గాని కన్నవారటు గాంచు సుఖము సున్నయనుచుసు ఉల్లమునను శాగ తెలుసుకొంటీని ఉండి ధనిక సంభాషణము జే నొల్లమాయలని డెని రజ్జువై యురగ బుద్ది చెందనేలనమ్మా నను ! ॥కన్న॥
- ప. పలుకు మంచిగాని శాందర్పు లుమలీ శాపమరదు లక్కులన్నపరమ్ములు కలిచి ఖాచువారు లేచిని కమల కానతారు అనుచును తలమకొన్న వెపక వారి మాయల తగుల శాలనమ్మా మరు మరిచి కలను ఖాది సీరని త్రమని కందురా ఆదిపుర విపోరించి నను ! ॥కన్న॥
8. కనక భూషణముల చెట్టి మటియు సాగసుఁడేని పాలుతోసి పెంచినా తనువు సతముగాదు నిర్మలతన మించుక లేదు అనుచును అనుదినమెనరించు నలిచ్చెయల నీకని వర్షిన శాంగరాజురక్కి చినుమన్నిట నీవ నెఱి వేలుల వేఱని యొంచుదురా | త్రిపురసుందరినను ! ॥కన్న॥

ప. -- రి మా పా | -- వ ము | ద వ చా ||
-- క న్న త | - - - - | ల్ల - - ||

వ ద ని ద వ ము శ ద | వ ము గ రి | గ రి సా ||
ని - - - శు - నా - | - - పా - | - - ఱ ||
సా న రి గ రి సా | - - స ని | ధ స రి స ||
- క ల గ - గా | - - - - | సి - - - ||

స రి వ ము వ ద ని ద | వ ము వ ద | వ ము గ రి || సా
తెం - ద - సే - - - | ఱ - న - | - - మ్మై - || - ॥క న్న॥

అ. ప. -- పా ద ని ద చ | మ వ ద ని ద వ మా | గ రి సా ||
- - చె న్న - య మం - | - - - - - - | ద - - ||

రి ము పా ము శ ద | ప ద సా ని ద పా | ద వ ము ప ద ని ||
సే - - - భ - | తె - - వ - - | తై - - - - - ||

చా న రి గ రి స స రి స ని ద | వ ము వ ద స ని చా | - వ ము గ రి సా ||
న వ్యై - స - - స - - - - | చ చు - - - చు | - రా - - - - - ||

సా వ ము పా ద సా - | స ని చా - | వ ము గ రి గ రి సా || సా
- ల్రి - శు ర సు - | ద - ఱ - | అం - - - ఱ - - || - ॥క న్న॥

చిట్టి స్వరము

ని ఛా పా న రి | స రి మా | గ రి స రి ||
మ పా మ దా పని | - ద పా | ద మ వ ద ||
సా ని ద కి స గ | కి స | ని ద స రి ||
గ కి స ని ద సా | రి ని ద ము | గ రి స రి ||

॥క న్న॥

త. - ద ప దా ప మ | ప ద ద ప ప మ | పా మ ప ద ప ||
- ఎ - ల్ల వా - | - - - - - | ప ధ - - - ||

దా ప ద ని ద పా | మ ప ర ని దా | పా ర ప దా ||
న ము ల - - శ్వ | ము - - - లు | మ - - ప ||

దా పా ప మ ప ద ప మ గ ర | స ర మ ా - | గ ర ప మ గ ర గ ర ||
- ఎ - - కు క్క - - - కై - | న - - - | - - - గ - - - ||

పా - - స ర ప మ పా ద ప | మ ప ద ప మ ప ద ప | మ ప ద ని దా ||
టీ - - మి - - - - - | టై - - - - - - - | త - - - ని న్న ||

పా మా మా పా | పా పా | మ ప ద ప ||
యు క ల్ల గా | - ని | క - - - ||

దా - - పా - ద ని ద | ప ద ద ప ప మ | పా - -
న్న - - వా - - - - | ర - - - - - | లు - -

పా ప మ ప ద పా | - - పా ని ద | ద ని దా పా ||
- గాం - - - చు | - - ము - - | అ - - ము ||

పా ప ద పా కీ , స ర స ని | దా ప మ ||
- మ - న్న యు | ను - చు - | - ను - .

దా పా ప మ ప ద | పా ప మ | ద ప దా ||
- ఉ ల్ల - ము - | న ను - | పా - గ ||

- - మ ప ద స ని దా | . ప ద ద ప ప మ | పా పా ||
- - తె - లు - ము - - | కొం - - - - - | తి ని ||

- - పా పా స ని దా | - - మ ప | దా పా ||
- - ఉ ర కే - - - | - - ద - | ని క ||

ಸೌ - - ಸನಿ ಪಾ ದಾ | ಗ ಸ ರಿ | ಸು ಸೌ ||
ಸಂ - - ಥ - - - | ಷ - ಷ - ಮ್ಮೆನ್ನ ||

— ಸಾ - ರಿ ಗ ಸ ರಿ | ಸಾ - ರಿ ಗ ಸ | ರಿ ಸಾ ||
— ನ್ಯಾ - - - - ೩೬ | ನ್ಯಾ - - - - | ಯ್ಯಾ ೦ ||

సా గ రి ప మ గ రి సా | నీ రి గ రి సా | స ని పా దా ||
ని తె - ర - - - సి | ర - - - - - | ఇ - - - శై ||

-- మ చదిం సా | సాంగిం దిస్సా | సనిపాదా ||
-- యురగ-బు | - - - ది - - | ఇం - - - ||

ದ ಸ್ತಾ - - ಶನಿದಾ | ಶಮ ಶಾದನಿ | ಶಮಗರಿ || ಸ್ತಾ
ದ ಸ್ತಾ - - ಶಾ - - | ಶಾ - - - - | ಶಾಶ್ವತ - ಶಾ - || ಶಾ

అపకారిక :

ఈ కీర్తనము నందు 'జనకజయగు సీతమృతా' కూడిన వాయువు, దుర్జ్యనులను నిర్మాలైంచువాడును, సజ్జుషులయిన వారిచేత, సనకాదిమునులచేత శూలింపబడువాడును, కమలముల వాటి నయకములు కలవాడును, కూర్కొరునిచే ముతింపబడువాడును సగు శ్రీరామ చంద్రుని ఎల్లప్పుడును **కీర్తించెదను గాక యని త్యాగరాజస్వామి చెప్పుకొనుచున్నారు.** ఈ కీర్తనను అసాధేరి రాగమునందును పాయట కలదు.

సాహేరి – రూపకం

ప.	జనకజాస్మేత దుర్జ్య నాభు పురుహూత	॥జన॥
అ. వ.	సన కాది సుముఖి గీత సజ్జు గణ పారిజాత	॥జన॥
చ.	దేవ దేవ సకల జీవన ధువనేళ	
	భావం రిపు భావ సదన భవ్యగుణమండి కోళ !	॥జన॥
2.	జల జూప్త కలా నో నిధి జలజ చార పరేళ
జల జాయణ చరణానుర జల చాశుగ శ్రీళ	॥జన॥
3.	శ్యామ సుందరాగ రంగ శయన విగతమాయ
శాముర జన వ్యాధ్యార త్యాగరాజ గేయ !	॥జన॥

ప. రి సరి నరి మమ || మచ్చదదశరసక్ష ||
ఇనకణ - - న || మే - - తయు - - ర్ష ||

శని శద శవము || మచ్చదాదశమగరిస ||
నా - - మపు రు - || హణ - - త - - - - - ||

||ఇవ||

ఆ.ప. రి సరి గరిస || స సశని దమశ ||
సనకా - ది సు || ము ని కి - - - త ||

శద స స శని దశ || మచ్చదాదశమగరిస ||
శ - - జి న - గ ఱ || పా - ర ఖం - - - త - ||

||ఇవ||

చ. మా ము గరిరి || రి సరి మా ము ||
చే క చే - - వ || శకల తీ - ||

శదదరి సా సని దా || దమ పా - - ||
వనము - వ సే - - || - - త - - ||

రి సరి గరిస || సా సశని చా మమ ||
చా - వఱ రి పు || చా వ - స ద న ||

శద స స శని దశ || మచ్చదాదశమగరిస ||
త - - వ్యగు - ఱ ము || యె - రో చా - - - - - ||

ఇవ||

అవకారిక :

ఈ కీర్తనలు నందు “హింసాది క్రూరకర్మమి లను రోసి దారపుత్రాశులను హారి చాసులను తేసి, యోగమార్గమున శంకుద్దులైన కంసారి యగు శ్రీహరిని సేవించువారు శంసారులైటనేమయ్యా! తక్కిమార్గమున చరితువారికి సుక్కి సులభమగు కదా!” అరి చెప్పుచూ వీచాగాసమున శ్రీహరిని రాజుఁచేయుటమే ముక్కిసాధనమని అంగ్రేజుప్రామిచెప్పుచున్నారు. ఇందు అయ్యవారు “శ్రీ రాగమున పాఠుయ” అని చెప్పియున్నారు. కానీ అనుశృతముగా యూ కీర్తన సాచేరి యందే వివరమయన్నది.

సాచేరి – ఆది

- ప. శంసారులైతే నే మయ్యా కిథపించా వకాసుడెదుట నుండగ ॥సం॥
- అ. ప. హింసాదులైల్ రోసి హింసాదుల గూడి ప్ర^ణ శేయుచునే ప్రాద్య కంసారిని నచుక్కువారు ! ॥సం॥
- చ. జ్ఞానమై రాగ్యములు హినమైనటి భవ
కానన మున దిరుగు మానపులు సదా
ధ్యాన యోగ యుతులై నీ నామము బిలుష్టును
నానూ కర్మఫలము దానము సేయువారు !
2. క్రూరశ్శ యోచనల దూరు చేసి తన
చార పుత్రుల పరి చారకుల తేసి
సార రూపుని పద సార యుగముల
సారె సారెకు మనసార పూతి వివారు ! ॥సం॥
3. ధాగవకుల గూడి ధోగములైల్ హారి
కే గావిసుచును రీశా గానములతో
అగమ చరుని శ్రీరాగవున చాదుచు
శ్యాగ్రాజనుతుని కాగుగ నమ్మువారు ! ॥సం॥

చ. సా స ని పదా పా రని | ర ప ప మ గ ా లిగ | ఈ స ర ర ||
సం సా - - రు లై - - | శే - - - సే మ - | య్యై - కి థ ||

మ మ వా ప మ ద ప దా ప ద ని ప దా |
పిం - - ఛా - - - వ తం - సు - దె |

పా ర న ర ప మా | గ రి మ ప దా ||
రు - - టు - - | సుం - ద - గ ||

||సు||

అ. వ. మా ప ర స స స స | స స రి గ రి | స న ద రి స స దా ||
పొం సా రు లైల్ల రోసి | హం - - సా మ | ల - గూ - - ది ప్ర ||

ప ద ద రి సా స ని దా ప మ | స రి మ ప ద రి సా |
శం శే - యు చు - సే ప్రొ ధ్వ - | కం - సా - రి - ని |

స ని చా ప వ దా ||
న - ముగై వా - రు ||

||సు||

వ. చా ప దా ప ద ప మ ప ద ప మ | గ ర సా స రి రి |
జ్ఞా - న - వై రా - గ్యి - ము - లు - | పొ - న మై - న |

స ని ఫ ధ సా ||
టీ - థ - వ ||

స రి మ ప వ ద ప ద మా గ గ రి | స రి మ ప | ద ర ని ప దా ||
కా - న న ము - న - - కి రు గు | మా - న పు | లు - న - దా ||

స స | స స రి గ రి | స ని త రి స ని దా ||
ర్యా న యొ - గ యు త్తై | సి నా - మ ము | ఱ - - - ల్యు - చు ||

ప ద ర చి సా న ని చా చ చ ము | న చి మ చ ద ని సా |
నా నా క - ర ఫ - ఉ ము ల - | చా - - - న - ము |

న ని చా చ మ చా ||

సే - యు వా - రు ||

||సం||

అపకారిక

త్రి కిర్తనము నందు వంచనిక్కుగుని రాణి యిను ధర్మ సంపదైని దేవిసి “సీపు కరుణా సాగరివి; నీ వంటి దైవమును సే నెందుడు గనశేను. సీపు నా హృదయము నందు నిచివి నాకు దూరికిపోయాలి. నిన్ను మఱిచెదనా? సీపు తోపవలెనమ్మా” అని ఆ తల్లిని అయ్యవారు ప్రాణించుచున్నారు.

పొపేరి - అది

- ప. సీపు తోపవలెనమ్మా నను నిఖలంలోక ఉనసి! సీపు॥
- అ. ప దేవి త్రిధర్మసంపదైని దివ్యదర్శనమొని సంతము! సీపు॥
- చ. సీవలె కరుణాసాగరి యో జగాన సేవితకి కనుగొనగా నెక్కుడగాన పాపమగు త్రిమత్కుంచ నదీశ్వరునిరాణి నాభామమలో దొఱకు కొంటి నికమఱిచెదనా ఈపరకు ఛేసిన ఫేరములను సీవెంచక నలుగురిలో దసకిక కాపలసిన కోరికలొసంగి కావును పరిషపాపని ధర్మసంపదైని! సీపు॥
2. నాయుడ పూజనసేయక పసిడిలికంజ నాయట నస్సిట సీవని డ్యూచిలిక మాయపు కఠసాగర కాథలు యెండాక యొడచాయని సీపదఫ త్తి నొసంగబరాకా కాయజ ఇనకుని సోదరి సీయొక్క మాయలను దొలగ భేయక యుండుట న్యాయముగాదు దయాపరిశుభ ఫలదాయకి యో ధర్మసంపదైని! సీపు॥
3. రాజభామణి సతియయిన కుథాకారి అంట రాజరాష్ట్రప్రారి త్రిజగదాధారి స తోషపయిని సీ మహిమలను దెరియ వేత్తెత్యాగామాది పరమథాగవత హృదయాగారే యో ఒగిని గౌరి పరాత్మప్రారి అవ్యాఖమునను బరిపాలన శేయు టిజగదీశ్వరి నెఱమిష్టి నిను రాజిగా ధర్మసంపదైని! సీపు॥

ప. - పదసానిద్యాపమ | పదమాగరి | లిగ్రిచన ||
- నీ - తు [తో - - వచ | లె - - న - | మృ - - నన ||

- ಸ ರಿ ಸು ಸ ನಿ ಪ್ಲಾ ಧಾ | ಸೂ - ರ ಗ ರಿ | ಮ ಹ ದ ಹ ಧಾ ||
- ನಿ ಅ ಲ ರ್ಹಿ - - ಕ | ಇ - - ನ - | ನಿ - - - - ||

2. - పరస్తి గోరి సనిదధమ | పాదనిపదమూ | గర్భించ ||
- నీతు - - [లో] - - వన | తె - - న - - | మృ - - నను ||

- సరిసా సనిష్టా ధా | సరిమ పదదచమ ; పదసంగం || స
- నిఖలత⁴ - - క | జ - - - న - - - | ని - - - || నీతు||

ఆ. చ. - ద సా ద ద ప మ గ న | రి రి చ ద | చ ద సా ||
- చె వి | కి - - - ధ - | ర్షి సం - చ | - ర ని ||

- స రి మా గొ రి స సని | ద చ పా ద మ | చ ద సా ||
- ది - వ్యు ర ర్యు న మె - | న గి సం - - | త త ము || ||నీతు||

చ. చదపమపదచమగగరిరిసా | శనిషధాననరి | పమదపదా ||
శి - వలెకరుణ - సా - గ - రి | యా - జగాన్ - సే | వెదకి - - ||

ప మ ప ర సొ ని ర ప మ గ రి గ రి | సొ - - | - - - - ||
క ను గో న గా నె - క్కు డ గా - - - | న - - | - - - - ||

సరివమగగరిసానరివమ|వదదవమవద|సాసా||
సా-వనమగుక్కిమత్తం-వన|దిక్కీరుని-రా-|చేనా||

పమ ప ద స్తా ని ద వ ప ద మ గ రి స రి | - - - - |.
థా - పమ టో టో అకు టోం - టి ని క మ ఱ | - - - - |

చ ద చ ము చ ద చ ము గ రి గ రి సా | న ని ఫ ధ స రి చ ము |
యా - వ ర కు ను శై - - - - సి వ | సే - - - - - |

ద ప చా చ ము చ ప ||
- - - ర ము ల ను ||

ర మ గ రి సా ట గ రి స ని ఫ ధ ధ | సా - - | - - చ మ ద ప ||
ని - - - పె చ క - - న ల గు రి | ర⁴ - - | - - త న కి క ||

చ ద స రి గ రి రి గ రి రి స రి సా ని | ద మ చ ద సా | - - - - ||
కా - వ ల సి న క్ష⁴ - - - రి క లొ సం రి | కా - - శు ము | - - - - ||

చ ద గ రి గ రి సా స ని పా చా | మ చ ద ని ద చ మ గ | రి చ మ ద ప || చ
ప ర త పా - - వ ని - - - | ధ - ర ప్లె సం - వ - రం | ని అం - ఱ - || -
||సి తు||

ಮಹಾರಾಜ :

నోటావరిత మను యక్కానమనుడఱి దగు యాకి రనమన సొందర్యవతులగు
గోపికలు ప్రికష్ట దేవిని తమ కోరికలు శిరమనియు, తమ్ముదుంచింపకొమనియు, వేదుకొను
చుస్తుల్లు శాఖగ్రాణస్వామి కెప్పుమన్నారు.

ప్రాపెరి - రూపకలో

- చ. చాలు చాలు సీయు క్రూలు నడువదు సారసాకు త్రికృష్ణ ! ||చాలు||

అ. వ. శూలదర్శను కరుడైన మమగూడి సులములను భవింపవే త్రికృష్ణ ! ||చాలు||

చ. అధర రదనములగని సాక్షుచు మేమాంచివల్పితిమి
బుధరకు శల్యసారద్య మొనరించి శోంకుతెఱుగమైతిమి త్రికృష్ణ ! ||చాలు||

2. కండవక్కెరవంటి పటుకులు విని మేము కామించివల్పితిమి
ఉండియుండి చాలునిగిర్ి మరి తొట్టుయూచున దెబుగమైతిమి త్రికృష్ణ ! ||చాలు||

3. కాగ్యారాజును డని యతిప్రేమచే తరువాలు వల్పితిమి
థోగిశయన మా మాటలు మీఱకు బుద్దిశారీ వౌదుసుమి త్రికృష్ణ ! ||చాలు||

ప. - ద ర సా సని వరు || మహధ ర సని చా వరు ||
- చా - బు చా - - లు || నీ - - - యు - - కు లు ||

వదచమగరిగరిసా || - సరిగ సరి రె ||
వ - రు - వ - - - రు || - సా - రసా - కు ||

రనిఫదసారి || దదచమగరిమచదచచ ||
క్రి - - - - - || కు - - - - - షో - - - - - ||

||చాలు||

అ. ప. వ మా వచా సా - ససా || సరిగ సరి రి ||
తూ - ల ర రా - రు ల || కరుటై - - న ||

స స సని వదా || దవ దగ సరి ||
మమగూ - - ది || సుఖములను భ ||

సని చా వదమాగరి || రదవమగరిమవదవదా ||
విం - - వవే - - || క్రి - - - - - కు - - - షో ||

||చాలు||

ప. - దదరదదద || వమ పాదనివదమా ||
- అదరదదన || ము ల గ ని - సా - - ||

గ రి వ మగరిసా || సనిధా సనరిగరి ||
కుముమే - - - ము || ఆ - - - రి - - రి - ||

సరి మమమా || మవదాదవచమపా ||
వ - - ల్పి రి చి || గా - - - - - ని ||

పమావచా ససస | సరిగ సరి రి ||
షు ధ ర క క ల్పి | సా - ర - ర్పి - ||

స స స ని వ చా || ద చదగ స రి ||
మొ నరిం - - చి || లోం - కు తె యు గ ||

న ని చా చ ద మా గ రి || ద ద చ మ గ రి మ చ ద చ చా ||
మై - - ఉ మి - ల్రి - || కృ - - - - - - ష్ట్రీ - - - - || ||మాల||

అప్పారిక :

శ్రుతి ! త్రనమునందు మానవులకు పూర్వోణప్రకృతంటగు కర్మ ఎంతటలవత్తరమైనటి
చెప్పమా, "సిలాయతాకి ! నిన్నునమైవచ్చియున్నము నాకర్మ నమ్మ విడువున్నదిసుమా !" అని శ్యాగరాజస్వామి చెప్పమన్నారు.

పాచెరి - ప్రిపులు

- ప. కర్మమే ఖలపంతమాయా తల్లి కాయా రోహిణియా ! ||కర్మ||
- అ. ప నిర్మలమగు నాగపురమున సెలకొన్న సిలాయతాకి సకలంకసాకి ! ||కర్మ||
- చ. భరము భనికలగోరి నానా పరిశాపమాల్ దిర్ఘశేరై యని
పరమగున నే ఖయలుదేరివచ్చి పరమపాపని సీ సన్నిధి శేరినా ! ||కర్మ||
2. వారిధి మచి గర్భంచి ఈ వమురకు కా రానె, చి నిస్సు
సాంటెకుగని తలపువియుందు థిరకము గల్ల నిను, బొడగాంచినా ! ||కర్మ||
8. కాపాన లేని నామదికి సీకరుఁడే భనమని బలిగ్ నిం
కాసతో వచ్చి సన్నిధి నిషచాసుకైన శ్యాగరాజనికి ! ||కర్మ||

క్రికె

శ. -- చమ | పారనిదవము || వమగా | శిసా || సనిదా | సాసా ||
క్ర. -- క - | రషై - - మే - - - || ల - ల | వంత || మా - యా | త రీ ||

-- సర | పావమపా || మవదవచా | సొసనిదా || వమ
-- కూ - | యా - - రీ || హా - ఇ - - | జాయ - - - || - - || కర్షై ||

అ.ప. -- వమ | పారా || ససా | పా - రిగరి || శంపిచమగా | సంసా ||
-- ని - | రషై ల || మగు | నా - - గ - || తు - ర - - | ము - న ||

సనివచా - | సాసా || - - దద | గసరీ || ససా | రిసనిదపావము |
నె - ల - - | కొన్న || - - ని - | లా - యి || కా - | కీ - - సక - |

పదనిదవము | గరిసరి || మా
ల - రీ - - - | క - సా - || కీ ||
||కర్షై||

-- వద | పారచ || వమపాని | దవవముగరి || రిసారి - | మామా ||
-- ధర | మదని || కు - ల - - | గరీ - - రి - || నా - - - | నా - ||

-- సర | పావమవద | దవపావము | గగరిసా ||
-- వర | కా - - వము || ల - ను - - | ది - - ర్షై ||

-- సర | వమవదపా ||
-- తే - | టై - - - రి ||

-- వమ | పారా || సా - | పా - రిగరి || శంపిచమగా | సంసా ||
-- న - | రగు || న - | నే - - - - || ల - య - - | ల - దే ||

సనివచా - | సాసా || - - దద | గసరీ || ససా | రిసనిదపావము ||
రి - - - - | వచ్చి || - - వర | మ - పా || వని ; ని - - స - - ||

పదనిదవము | గరిసరి || మా
న్ని - - థి - - | చే - రి - || నా
||కర్షై||

ప్రాణిక

దివ్యనామ సంకీర్తనములయందలి దగు యాకి ర్తనమున కాను ఆత్మ సమర్పణము చేసుకొనుమ, శ్రీరామవందుని శాఖాగ్రాజస్వామి కి త్రించున్నారు.

సాహిత్య - చాప

ప. ప మూ | పా దా || పా ము | గగ రి స || స సా | స ని ధా ||
ఇ యు | ఇ యు || సీ - | కా - రాం - || ఇ యు | ఇ - యు ||

స రి | మూ మూ || ప ప ము | పా దా || సొ - | సా సా ||
ర ఘు | రాం - || ఇ యు - | ఇ యు || క - | లాం ణ ||

సొ రి | సొ రి || సొ - | స ని ర ప || దా - | - - - - ||
సుం - | ద ర || కా - | రు - - ణ్ణ || రాం - | - - - - ||

ప ము గ రి స రి | మ ప ర క ని ద ప ము ||

రాం - - - - - | - - - - - - - - - ||

||జయ||

(వగణములన్నియు యూ విధముగనే పాదుకొనవలను)

అవకాశిక

రుచి కి ర్తనమున పూజానంతరము స్వామికి తై వేదాగ్యదుల నొసగి సమస్తభోగములు నమర్పి, కాంబాలము నొసంగి, కమ్ముపడికె చేత నియ కొని సేవించుచు, అనందించవలెనను, కోరిక ఎన్నదు తీరునో యసి అయ్యవారు స్వామి తై భోగమును కొనియాడుచు, తనకోరికను దీర్ఘమని వేదుకొనుచున్నారు.

సాచేరి – రుంపె

- చ. తీమనా నాలోని డ్యూ ! తీమనా॥
- అ.చ. సారమో సీ పాదసారమున నాదు హృద
యారవిందమున భైట్టి కట్టుకోక ! తీరునా॥
- చ. కమ్మువిల్లుని గన్నాంథి గలిగిన హరే
ముమ్మాగ్ను పాలన్నము కుత్తింపబెట్టి
కమ్ముని విడంబోనగి కడురత్నముల మొలును
తమ్ముపడికెను లట్టి శానిప్రదు నిలువకను ! తీరునా॥
- 2 అనుడనము సీదు పాచాబ్జముల నొత్తుచును
గనక మయమో సురట్టికరము నిడి విచరి
ఘనమైన పడికల్పనున నుంచి పాదుచును
గనులార సేవించి కాలముల గడపకను ! తీరునా॥
3. రాజుధిరాజ సురరాజ వందితపాద
శ్రీజానకి రమణ శ్రీంగార జలందే
రాజుధరుదగు క్యాగరాజ పూజితుదనుచు
రాజుల్లు సీకిర్తి రాజిగా లోగదగు ! తీరునా॥

7. సరిమ పా || మ చదచదా ద || చ మ పా చ మ || గ రి పా - ||
తీ - రు నా || నా - - - లోని || రు - - - - || గ్ర - - - ||

8. చ మ చదపా - || ని ద చ పు గరిస ||
దు - - - - - || గ్ర - - - - - ||

8. సరిమ పా || ద ద చ మ గరి మ వ దా || చ మ చ ద స రి గ రి ||
తీ - రు నా || నా - - - లో - - - ని || దు - - - - - ||

స ని దా చ మ గ రి ||
గ్ర - - - - - || ||తీరునా||

అ. ప. వ ద స ని దా || చ మ చ ద సా స || చ ద స స స || స రి గ రి స స ||
సా - ర - మో || నీ - - - పా ర || సా - ర స ము || నా - - దు హృద ||

స ని ద ద గ రి || రి స క రి స ని చ || దా చ మ చ ద స ||
యో - - ర విం - || చ చు న - బె - - || టీ క - - - ట్లు ||

ని ద చ మ గ రి స ||
కో - - - క - - || ||తీరునా||

చ. దా దా ద || పా చ మ గ గ రి || స ని పొ ధ సా || రి స రి మా చ ||
రా జా థి || రా జ - సు - ర || రా - - జ వం || ది - త పా ర ||

చ మ స ద ని ని చ ద || చ మ పా ద చ మ గ గ || క స రి మ చ ద ద ||
తీ - - జా - - న || కి - - ర - మ - ఇ - || శృం - - గా - - ర ||

ద చ చ మ పా - ||
అ - ఱ - థే - ||

వద సనిదద || పమపద సా సీ || వద స సొ || స చి గ చి స సీ ||
రా - ః - ధరు || ద - గు - శ్యాగు || రా - ః పూ || జి - తు దనువు ||

సనిదద గ చి || చి స స చి సని పొ || దా పమపద సీ ||
రా - - ః - లు || సీ - కి - - - కి || రా ః - గ - పొ ||

నిదపగ చి సీ ||
గ - ద - గ - ను ||

|| శిరునొ ||

ప్రశ్నలు :

ర్హ కి ర్హనునదు జగజ్ఞని యగు తలక్షమైవారిని వర్షించాడు, ఆమెకు తల యందు సైగమ కోటులు, తను మర్గమన సకల పురలు, చరణముగమలయందు వై కుంతము నున్నవని పొగారుడు, తన్నప్రోవెని శాస్త్రగ్రాజసామీ వేషుకొనున్నారు.

సాహిత్య - రూపకలో

ప. తులనీ ఇగజిసనీ దురితావహించి !

ଚ - ନ ର | ଗ ରି ସୋ || ନ ରି ନ ର | ଶ ନି ଧ ଧ ଧ ଧ ର ||
- ତୁ ଲ | ନୀ ଜ ଗ || ଜ - ନ - | ନ - ଦୁ ର - - ||

సా | రి పూ - మ పూ || ద రి స | - ని ద వ మ గ ||
తా | ప హ్ - - రి || టే - - | - - - - - ||

2. గరిసరి | చుగకి || సరిగర | చనిసహధరి
- - రుల | సీ - ఇగ || జ - న - | ని - దు - 8 -

సా | రి పా - మ వ ర || స రి గ | రి స ని ద చ మ గ || ८
 రా | చ హ - - రి - || టై - - | - - - - - - - - || - ||ముల్సి||

ಅ. ಚ. - ಚಮ | - ಚರ್ಚ ಸಸ | ಸನಿ ನ | ದರ್ಶ ಸೊ - ||
- ಕಲ | - ಚರ್ಮಸು || ಸೇ - | ಸ - ರ - ||

2. - వమ్ | - వద్దా సి సీ || వద్ద | సి రి గి సీ ||
 - ఇ ల | - వర మగు || నీ - | నరి వే - ||
1. రి సీ | సని దవద్ద || వద్ద సీ | - ని దవముగ || 8
 యైలు | లే - - రటు || త్రో - - | - పు - మి - క - సు ||
2. రి సీ | సని దవద్ద సరి || గగరి | సని దవద్ద మగగ || 8
 యైలు | లే - - ర - ట - || త్రో - - | పు - మి - క - సు - || - || మలసీ ||
- చ. - వప్ | - దప్పా పా - ము || దవద్దా | - మప్పా దప్పా ||
 - వర | - ఇయుగు - - || లు - లు | - నదుంకు ||
- మప్ప | - ద దవద్ద మగగ || గగరి | సరిమూ మూ ||
 - వర | - మమై - - - - || కొ - - | త - మ టు ||
- రిసీ | - రమా ము || మప్పా | దవద్ద మగగ ||
 - నర | - ని జా కీ || నీ - - | మ - - - ధ్వని - ము ||
- నని | - వధ్వా పా || రిసీరి | మమ పా ||
 - నక | - ల సు రా || వా - - | సమ టు ||
- వమ్ | - వద్దా పా || సి సీ | సని వద ద ||
 - రి రి | - ము న లై || గమ | త్రో - - యైలు ||
- వద్ద | - సి సి రి గి రి || సారి సి సి సీ ||
 - చెల | - సుచు - - ము || నాన్న - - | - - - రటు ||
- సగి | - రి సొ సీ || సని వ | దా - ర ||
 - నర | - నత్తాగ || రా - - | జా - రి ||
- దిసీ | సని దవము || వద్ద సీ | - ని దవముగగ || 8
వ - ర | త - - క్రులు || పా - - | - దే - - ర - || టు || మలసీ ||

అవకాశిక :

ప్రశ్నకి త్రయమునందు ప్రశ్నాదుని రక్షించుటను చెప్పుచు “ఆట్లు నస్నేం రక్షించ వయ్యా ? నికేమైన ధనము, వాహానములు మొదలగునవి యివ్వపడేనా ?” అని క్యాగరాజ స్వామి శ్రీరాముని వేడుకొనుచున్నారు.

సాచేరి - అది

- ప. దరిచాపుతేక వేడితే దయరాజేమో శ్రీరామ ! ||దరి||
- అ. ప. కలిగిన కలిగిన కరుణించి గ్రోహువేమో ! ||దరి||
- చ. అలనాడు నిర్మన వైరి కాబుని
ఖాచి లోవితివిగాని
వలని పదముల నమిషైన
వరమియ్య తోచునా క్యాగరాజ ! ||దరి||
- ప. - - - ద కి స స ని చా వ మ | గ స రి స ని | ధ సా ర ||
- - - ద - ర చా - - పు - | లే - - క - | - వే ది ||
2. మ చ ద చ దా ర ర స ని ద ని ద చ వ మ | గ రి గ రి స ని ధ న |
తే - - - - ద - ర - ర చా - - పు - | లే - - - - క - |
- ధ న ర మ ర మ చ మ ||
- - వే - - - ద - ||
8. ర చ ద ా గ ర స స ని దా వ మ | ద ద చ మ గ ర స ని |
తే - - ద - ర - ర చా - - పు - | లే - - - - క - |
- ధ న స ర మ చ ర ని ||
- - వే - - - ద - ||

4. దా - స రి గీ రి స ని ద వ మ | గ రి స రి మ ప చా | ప మ గ రి స ని ధా ||
తే - ద - రి దా - - - తు - | తే - - - - క | - - వే - - - ది ||

రి - ర ర చ ద ని ద వ మ | గ రి గ రి స ని ధా - స రి మ ప ర స ||
తే - ద య రా - - - - | దే - - - మో - - - - ప్రి - - - రా - ||

ని ద వ మ ప ద

మ - - - - -

||దరి||

ప - - - ప ద సా స || స కీ రి | స స రి స ||
- - - క రి ధ న || ము - లు | - క - రి ||

2. ని దా - ని ప మ ప ద సా స | స కీ రి | స ద స రి గ రి స ||
న - - - - - క రి ధ న | ము - లు | - క - - - రి - ||

3. ని దా - ని ప మ ప ధ సా స | ని ద స ని దా మ | - మ ప చా రి స
న - - - - - క రి ధ న | ము - - - - లు | - క - - - రి -

4. ని దా - ని ప మ ప ద సా రి | గ రి రి గ | - రి స ||
న - - - - - క రి ధ న | ము - - లు | - క రి ||

ద స రి గ రి స రి స స ని దా ప మ | ప ద సా - ని ర |
న - - - - - క రు లెం - - చి - | భో - - తు - |

ప ద ప ద స రి గ గ || రి -
- - - వే - - - - || మో -

||దరి||

5. - - - స రి గ స రి | సా - రి | ప మ పా - ర ప ప మ
- - - అ ఱ నా - దు | ని - ర్ష | ర - రై - - -

2. గరివరినధనరిగనరి | సా - రి | వమవదసానిద ||
 ర - - - - అలనా - దు | ని - ర్జు | ర - వై - - - - ||
8. వమక్కుర్కుర్కున్కు | గగరినిధనరి | వమవదసానిద ||
 ర - - - - అలనా - - దు | ని - - - - ర్జు - | ర - వై - - ర - ||

వమగరినధనారిగనరిన | చా - రి | సరిరిపామదచ ||
 శా - - - - యని - చూ - చి | తో - చి | రి - చి - - గా - ||

చా - వదసారి | గగరిగ | - రిక ||
 ని - వలచి - | వదముల | - నమిత్తి ||

దశరిగరిసరిసననిచావమవదసానిద |
 న - - - - వరమి - - య్య - | తో - - - చు - |

వదపదసరిగగ | రి - రి -
 నా - - శ్య - - గ | రా - అ -

||దరి||

४८०

దివ్యనామసంక్రతముల యందిలగు ఈ క్రతుమున దినుకులను పొగడి, తనువులను చెంచి, వరితలనుగాంచి, వద్దాడి వారిని కోసి, దశరథ నందససి కొలుచుట వివేకమని శాంగరాణస్థామి చెప్పుమన్నారు.

ಸ್ವ-ಪೇರಿ - ಅದಿ

- ప. రశరథ నందన చాసవ మర్గన
రయియా మాం పాపి ! ||రశరథ||

చ. చాబును మాయాకాలము చేయ
కాలను తోయకాలయా రామ ! ||రశరథ||

2. మనసున నాకీ మనులను కోరి
జనులతో చేరి చెప్ప సీ దారి ! ||రశరథ||

3. ధనికులనెంది తనువును వెంచి
వరితలగాంచి వదురు పొంచి ! ||రశరథ||

4. నే వరదేశి నేయున గాసి
చాపవే దాసి పాపు తేసి ! ||రశరథ||

5. సర్వముసీవు సారెమరావు
గర్వములు లేపు గ్రుకున ప్రోవు ! ||రశరథ||

6. వలదితి సీలవర్ష సుళిల
చలమిక నేల స్వామి నేతాశ ! ||రశరథ||

7. సాగర శయన సారవ నయన
శ్వాగరాక్షావన కారకసుగుణ ! ||రశరథ||

ట్లై

శ. - వదా స్తో స్తోనిదదవ | - వమావదా | వమగరి ||
- దళరత్నం -- దన | - దా - నవ | మ - ర్దవ ||

- పస్తీ ఫ్లో స్తో - రపొ - మ | దా వమగరి | పరిమవదా ||
- దయయా - మా ० - పొ - - | హిరా - - - | - - - - మా ||

||రథరత్న||

అపకారిక :

దివ్యహామ సంకీర్తనముల యందలి దగు యా కీర్తనమున “నట రాజ వినుతుడ వగు నిను నమ్మకనే మోసపోదునా ? దుర్గిష్టయాబులను దూరము చేసి ధన, తనయ, కళ త్రాదులు తనవి కావచు బుద్ధి నిచ్చి, తపములు లొమ్మరిండ్ల వంటి వను జ్ఞానము నిర్చి, రక్షించు వాడవచు నిన్ను నమిష్టయుంటిని సుమా !” అని శ్రీరాముని శాఖగ్రాంప్యామి కీర్తించు చున్నారు.

సాచెరి – రూపకం

ప.	నమ్మక నే మోసపోదు నటరా నటరాజ వినుత	॥నమ్మ॥
ప.	దుర్గిష్టయములు మనసున దూరక చేసే నిను నెఱ	॥నమ్మ॥
ఒ.	ధన తనయ కళత్రాదులు తమదని బుద్ధియని నిను	॥నమ్మ॥
ఓ.	ఇంద్రియముల కావ్లోద మిచ్చే రూపము గల నిను	॥నమ్మ॥
ఔ.	లొమ్మరింట్ల గాని నెఱనమ్మకు తపమును యను నిను	॥నమ్మ॥
ప.	నెమ్మడి లేని ఇనన మరణమ్మైల దొలగించే నిను	॥నమ్మ॥
ప.	రఘుసుల రక్షమా శాఖగ్రాంప్యిక పదయుగ నిను ।	॥నమ్మ॥

శ. వద | ర రి సరి సనిద || పూ | వమద దశమగరి ||
వ - | మృ - క - నే - - || మో | స - ర్తి - - - దు - ||

సస | సని థసరి || ద రపమ | గరిసరి పాపమ ||
సట | రా - - సట || రా - - - | జ - వి - నుత - || | సమృక ||

శ. వమ | వ వద స స || రి గరి | రి మగరి ||
దు - - | ర్షిష - యము || ఱ - - | మనసున ||

వ రస | సని దవదమ || ద దవమ | గరి సరి వ వమ ||
దూ - - | ర - క చే - - || సే - - | సి - ను - సె ణ - || | సమృక ||

అపథారిత :

ర్షు కి త్రపము నందు చరాళ క్రియగు రాజరాజీవ్యురిని స్తుతింపుచు, “నీను మా చామునికి సోదరిచి. నీ దయ చేత దేవతలు తమ తమ స్తానముల యుదు స్తీరముగ నుండి నుఱము ఉన్న భవించుచున్నారు. నన్ను మన్నింపరాదా ?” అని శాంగశాఖస్వామి ప్రార్థించుచున్నారు.

సాహితి – ఆది

ప. చరాళ క్రి మమచరాద నామై పరాకేల నమ్ము ॥పరా॥

అ. ప. పురాణ ధర్మ సంవర్ధని గు పురాధిశ్వరి రాజశేఖరి ॥పరా॥

చ. పరాహి ధర దేవరాజ జలజ క
వ రాకు సాయలు వరాలు కోరు
వరానన నగ వరాత్మక ముని
వరార్పిత నమ ల్యోవరాద ట ! ॥పరా॥

2. విశాలనయన కుళాలుగా సి
దు సేవ తేసి క్రిదరాధి పాదు
య శాశ్వతులై వరవశాత నథి సే
య శాంతమున జూచు శాంతచీ ! ॥పరా॥

3. నిరావ రాధుల నిరాకరించే
దురాత్మకుల నిందు రాక సేయ
గ రాదు వర శాంగ రాజమంత కుఠ
దరాము సోదరి ధరాదర సుతా ! ॥పరా॥

శ. వదసా సనిదవప వము | చదనిద పాపము | పమగరి ||
ప - రా - - క్రిమసు - | ప - - రా - ద - | నా - పై - ||

సరిపాసనిఫుధసరి | దదవము గా - స | కీపమవద ||
ప - రాకే - - లన - | - - - మాషై - - | - అం - ఱ - ||

శ. వదసరి గా - రి సనిదచాపాపము | సరిమపదసనిద | పమగరి ||
ప - రా - - కే - - క్రిమసు - | ప - రా - - ద - | నా - పై - ||

సరిపమగళసుఫుధసరి | దదవము గా - స | కీపా ||
ప - రా - - కే - - లన - | - - - మాషై - - | - - ||

అ.శ. దపాచాదససు | సరిగరి | సనిద ప ||
తురండి ర - రై | సం - వ - | ర్తని - ఉ - ||

వదసా సనిదరపద | నిసనిదపద | పమపద ||
పు - రా ధి - - ష్ట్యరి - | రా - - జకే | - ఖరి - || పరా||

చ. దపాదపాదపవము | పమదపవము | గరిసనిధా ||
నిరాపరాధు - ల - | ని - రా - క - | రిం - చే - - ||

ఫుధసా సరిమపము | పదనిప | చాచా ||
దు - రా త్సైకులనిం - | దురా - క | సేయ ||

పుపాదనిససా | సరిగరి | సరిససు ||
గరాదవరాష్ట్య | గరా - జ | నుతశుభ ||

వదసా సనిదచాపవము | దపాదవ | పమచా ||
ద - రామసో - - దరి - | దరాధ - | రసు తే || పరా||

అప్పతూరిక :

శ్రీ కృసుమండు లలము కులము మొదలగునవి శీర్పులు గర్జించదగినవి కావచియు,
శ్రీ శేనివారు జపములు, శీర్పుస్నానములు మొదలగునవి చేయుటు తర్వాతమిల్చియు ఉపహాసముఁఁ
శ్యాగరాజస్నానిఁ చెప్పుకొనుచున్నారు.

పాపెరి – రూపకం

ప.	లలము కులము యేలరామ శక్తికారణము !	పాపెరి
అ. ప.	పెలయు నకఱసిద్ధులెల్ల వెంటవచ్చుగాని మేను !	పాపెరి
చ.	నీటికాకి మీను ముసుగ నిరత ముదయ స్నానమా
చేటకములు కొంగగూర్చ దేవ దేవ ధ్యానమా !	పాపెరి
2	పత్రములను మేయు మేక – లలమైన యువాసమా
చిత్రపక్షులాగయ సూర్యచంద్రులకు సామ్యమా !	పాపెరి
8.	గుహలాపేషకోటులుంటే గుణమికల్ల వొనులా
గహానమునను కోతులుంటే ఘనవో వనవాసమా !	పాపెరి
4	ఆంగమములు బలుకుంటే సంగతిగా వొనులా
అంగము ముఖ్యన్ని శాలరు యిస్తురు దిగంబరులా !	పాపెరి
E.	వరుమ శ్యాగరాజ వరరు వరథక్కులుసేయు శక్తి
పెలగు నకఱములకెల్ల దెల్లిన కాపోనుగా !	పాపెరి

ప. - వద | స కనివద || మవదా | పమగగరిస ||
- లల | ముకు - లము || ఏ - మి | - - రా - - మ ||

2. రదశద | సరిగ్గిసనిద ద || మవదర | చమగగిస ||
 - - ల | ము - పు - ల - ము - | నీ - మీ - | - - రా - - మ ||

సను | సరి సన్నిఘం || సరిమన | దశా - నిదపము || రద
ట్లెక్ | కీ - కా - - - ర | గ - - - - | ము - - - - - || - - - || గలము||

అ.ప. - దద | ప మదదపద || సో | థ గ థ స బ చ ||
 తేల | యు - న - - భ = 2 | రు - త - - 3 = ||

2. - ద ద - వ మ ద ద చ ద = శో తి గ | తి శో చ =
- చ్చ ల | యు - న - ల్లం = వ - - - ల్లం ఉ అ =

- వ | ద స ం గ ం || స ని పా | ద ద ర స ని ద చ మ || ర ద
- ఎం | ట రా - - - || వ - - | చ్చు - గ - - - ని - || - - బలము||

చ. న్నాటః | ద పా ప మ || పా మ ధ | - - ప మ గ రి ప ||
- సి | ట కా క - || మీ - మ | - - ము - ను - గ ||

- సస | రి స సి వర || సౌ | రి వమ రవద్దా ||
- నిర | తము - రయ || స్తో | నమూ - - - ||

- చ | ర చ చ చ మ || ద చ | ద సా స || - చ | ద స | ర గ ర ||
- కే | ట క ను ల - || కొ - | గ గూ ర్ప || - దే | వ త - - ల ||

స ని పా | ద థ స ని ద వ ము || ద ద
ధ్య - - | న మా - - - - - || - - || బలము ||

అవకాశిక

ఈ కి త్రయమువందు శ్రీరామవందుని "శవార్థిని దాటించుటకై ఆశానుకాపుడ
వగు సీకరమును అందించవయ్యా ! " అని శ్యాగరాణస్వామి ప్రార్థించున్నారు.

పాపేరి - డుంపె

ప.	రామాధిరామ రఘురామ	॥రామా॥
అ.ప.	కామనము లేల సీకామనోరమణ !	॥రామా॥
చ.	పగ కేయలేల నాపాలనీదు
వగ కేఎ విదశాలవు గతేంద్రపాల !	॥రామా॥
2.	నీ సాముగై సే నదుగలేదు నిందు
మోసవో ప్రాపుచమం చాసలేదు !	॥రామా॥
3.	నీ సరి సమాన మెపరింతో రామ
నీరజరథాక చిక్కితిరా నీవలలో !	॥రామా॥
4.	ఆచని యెడ తనకు పోదునిః
చాసరకుణ నిను వినాగతిలేదు !	॥రామా॥
5.	కల్గు లాడనీ తలియలేరా నీ
కల్గు నేరముణాని సే నీకు వేళా !	॥రామా॥
6.	శ్రీ నను మఱివరగునా యిది
పాపమే గాని యెడకాయ మనసగునా !	॥రామా॥
7.	ఆశాను శాహుకర మీరా శ్యాగ
రాజుని శవార్థిదాటించి వరమీరా !	॥రామా॥

శ. స ० | మా వ || ర ర | ర ద స స || స ని చ | ర చ చా ||
రా - | మా ० || రా - | ము - ర ము || రా - - | మా - - ||

మ చ ర ర | చ మ గ రి న ||

||రామూ||

శ. వ. చ మ వ | ద స స || స ర గ | ర సా || ర ర స ని | ర చ చా ||
రా - - | మ న ము || లే - - | ఱ సీ || రా - - - | మ - సో ||

క చ చ మ | గ ర సా ||

హా - రా - | - - - ||

||రామూ||

శ. వ ర | పా చ మ || ద చ | ర చా || మ వ | ద సా || గ రి | సా స ||
వ గ | శె యు - || లే - | ఱ నా || పా - | - ఱ || సీ - | దు - ||

వ ర | పా ని || ర చ | పా మ || ద చ | పా మ || గ రి | చ మ గ ర స ||

వ గ | లే ఱ || వి ద | రా ఱ || వ గ | శెం ల్రె || పా - | - - - ఱ ||

||రామూ||

అవకాశం :

దివ్యామ సంకీర్తనములయందరిదగు యాకీర్తనమున తనయందనుగ్రహమునుంచి
తనకో శ్రీరామవంద్రుదు పరికెననియు, అట్టిప్రత్యుతు యాప్యుదు తనయందుకేక చేయుచూన్న
డనియు, అట్లు చేసనచో రామ సహింపణాలననియు క్ష్యగరాణస్తామి శ్రీరామునికి చెచ్చుకొను
చున్నారు.

పాచెం - 40

- ప. శ్రీరాము రాము రాము సీకా వృజ్ఞాంధి సౌమ ! ||४||
- ర. సీపాదముల రక్తి నిండారగా సౌపరి
కాపాదు నాపాప మేపాటి రామ ! ||४||
2. పణి కొన్నాళ్ళిపురు పలుక కుంచే విధులునా
కుంచుర్చుముల నెల్ల దలచిను బ్రోపచయ్యా ! ||४||
8. పలుమారు నిమపాడి పాడి వేడుకొన్నాను
కలకలమని నాతోపలుక వేమయ్యా యిపురు ! ||४||
4. లోకుం నెఱనముక్కోక సీపాదము १०
చాకను మదినుంచక్కిగంట ఖాదవేమి ! ||४||
5. రాజు శేర దేవరాజ రాకీప భవ
శూఖాద్రు శ్రీ శ్యాగరాజుని మొఱలాచించి ! ||४||

- ప. పాదపా - స - నీ చా శమ | చా పా - శమ | గగ్గి శరము ||
 త్రి - రా - మ - రా - ముర్మాషు | సీ - రా - హృ - | జ్ఞల దిసో - ము || ॥
- త. పా మపా - డ - పట స నీ | పొ రి రి గొ క్రి | పట నీ ద వడ ||
 నీ - పా - డ - ముల ర త్రి | నిం - దా - ర | గ వో - స - గి ||
- పాదపా - పా నీ చా పా శమ | పాదపా - శమ | గ ఉ పా ||
 రా - పా - కునా - - పా హ - | మే - పా - టి - | రా - ము || ॥

ప్రశాసక :

దివ్యహామ సంకీర్తనముల యందరి రగు ఈ కీర్తనమున “సితు నన్ను బిజలిను, నేను నిన్ను విడువచుమా ! పతివ్రతయగ్ంశ్రీ తన వారుడు కోపించిన విడివిపోపునా ? అట్లే నీదయకరిగి సితు రక్షించువరకు నేను విడువచుమా .” అఖి శ్రీరామవంద్రునికి శ్యాగురాణ స్వామి తెచ్చుకొనుచున్నారు.

సాహిత్య – అధి

మ.	శ్రీరామవంద్ర రాఘవ సకంటోకా రారక్షమేవ మామవ !	॥३॥
మ.	కంటికెదురుగా రారా శ్రీరామ నీ
వంటి తైవముగానరా !	॥३॥
2.	వించే ఏడులు లోదురా శ్రీరామ నా పే
రంచే నీకెంత వారురా !	॥३॥
3.	వేసట దోరదాయైన నామాట వసి
పోసముగ భోయైనా !	॥३॥
4.	పతికోపించితే మారపతియైన నిః
సథి రిఠ నడుచు కోనా !	॥३॥
5.	తల్లి గొట్టితే సరగున కాలుడు వద
పల్లి వములు విడచునా !	॥३॥
6.	ఆకంక గుణసాంద్ర నామైకచట మెం
తకు మయ్య రామవంద్ర !	॥३॥
7.	పతిసితు పరమపాపన శ్రీరామ స
ద్గం సితు సుందరానన !	॥३॥
8.	చావరర ల్రోప యోవన నిఃక క
పావ తిమిర విపోవన !	॥३॥
9.	దాసుడి శ్రీ శ్యాగురాణ రక్ష చింపి
శాస పాశేర రాణ !	॥३॥

v. పా మి పా - ద పా వ మ గ గ రీ | సా - రి | స ర మ మ ||

 - కా - ముదం క్రూ - దా - తు | చ్ఛ - హ | క్ల ఉ టో కా ||

పా మి పా - ద పా శ్రీ మ శ గ రీ | పా పా - ధి ధ | చ మ శ రి శ రి మ ||

దా - ర - క్ష్య మే - - - - - | వ మా - - | మ - - - వ - - ||

అవకాశిక :

ర్షి క్రినమునందు “సిర్పులమగు అంతఃకరణముతో” అవర్పించ్చా స్వరూపుడగు త్రిమహంద్రుని యొవరు పూజించుచున్నారో, వారి హృదయముడము అతడు నిమిచి, ఇహమముల కొనగి కరుణించుచున్నారు. దయావరుడగు ఆచేశుని యాఖ్యాత్ముడవై, కావ్యత్రయము లలో చిక్కపడక ఆవాగ్యందపుడగు ఆ హారి ప్రిహ్మా విమలని అసుదినమును పూజించుచేపనసా” అని అయ్యివారు మహాస్కాంతి తోధించుచున్నారు. ఇది సమస్తంకి క్రమములోనోకటి.

ముద్రించబడ్డమనందు అవ్యాయములు ఈదరణి మాటలెన్నో కానపల్నానవి. అయ్యివారిని ధార్మానించుకొని కూడించంతపరకు దిగ్ది పరిపరచుట ఇరిగినది.

కాపేరి – ఆది

- ప. ఆవద్యందపురు హారి ప్రిహ్మావినుపురు
అనుభినము భక్తించి అనుభరించపేచునసా ! ॥అపు॥
- అ.ప. కావ్యత్రయమన ధరను చిక్కపడక
దయావరునాఖ్యకు అవ్యాధాయొంచక ! ॥అపు॥
- చ. ఆందముగ ఇని యాహూత సుచరితు
నరి సుంభముగ పూజించిన కా
నంతఃకరణమున అసీనుడై ॥అపు॥
- శ్లోకాలాని కిమాపరము థొపగిన !

చ. - సీ సా సీ ని దా పా వ ము | పా వ ర పా వ ము | గగ రి స ||
- ఆ వ చాప్యం - ర తు దు - | హారి - ప్రి హై - | వి సు తు దు ||

- సౌ సరీ స్తు ప్రి ధను | సరి మపు | పమదపు ||
- అ ను ది న ము - భ తీం చి | అ ను సరిం | పవే ము న ||

2. ద సరి గం కి సీ ని దా పా వ ము | పద సరి సీ దా |
సా అ - వ - చాప్యం - ర తు దు - | హా - రి - ప్రి - హై ||

పద ప మ గ రి సా ||
వి - ను - తు - దు ||

- సరి గరి సరి సన్ని ధ ఫ్లా | సరి చా పద | ప మ గ రి మ ప ద పు ||
- అ ను ది న ము - భ - తీం - చి | అ ను సరిం - | ప వే - ము - న - ||

డ స సా సీ ని దా మ ద | సా - - | - - - - ||
సా అ వ చాప్యం - - ర తు | దు - - | # - - - ||

శ. వ. - ప మ పా ర ప చా సీ సీ | సరి గం రి సీ | సీ ని దా ప ద ||
- చా - ప త్ర - య ము న | ర - ర ను చి | క్లూ - ప ద క ||

- క కి గ కి సీ ని దా ప ద | రి మ ప ద సా | సీ ని దా ప ద ||
- ర య ప రు నా - - జ్లైకు | అ - న్యై - ధా | ఎం - - చ క ||

- సీ సా సీ ని దా మ ద | సా - - | - - - - ||
- ఆ వ చాప్యం - - ర తు | దు - - | - - - - ||

శ. - పా ప పా - పా ప మ ద ప చా | - మ పా ప ద పు | ప మ గా రి స ||
- అం ధ ము - గ - - గ - ని | - యా - ఫ్లూ - త | సు - భ రి తు ||

28)

- సరీసనని థర సా | - సరీమా - | పాపమదచా ||
- అతిసుల - కముగా | - పూ - తిం - | చిన - కా - - ||

దపమ పా దపచా సస | సరీసా రిస | సనిచా పర ||
- నం - కఃకరణ మున | ఆ - - సీ - | ను - - ఎ - ||

- సరీసా రిసనిచా పర | రిమపదసస | సనిచా పర ||
- ఉ - కాగ్గాగ్గా - - జని | కిహచ - రము | లో - న గిన ||

స సా స నిచా మద | సా - - | - - - - ||
అ పచాయం - - ధశు | దు - - | - - - - ||

అవకాశిక :

దివ్య నామ సంకీర్తనముల యందలి దగు ఈ కీర్తనమునందు కర్మముల యందలి మర్మములను శెఱపుకొని తోరి ఐన్ములను నాటకము నందరు పాపములను తోలగించు కొని, శ్రీహరి యందు మనసుంచి గానుకెద్దువలె శాము తిరుగును, ఇతరులను కూడా యిట్టే యుండుడని బోధించు పలు మతముల వారి బోధించు బినక ముక్కి మార్గమును పారించు కొనుటకు కావలసిన జ్ఞానమును సంపాదించుకొనుపుని తన మనసునకు శామే చెప్పుకొను చున్నారు శ్యాగురాజస్వామి.

సాపేరి—చాపు

- ప. శ్రీరామ రాము శ్రీషులము గామూ సేరమా బ్రోవ భారమా ! ||ప||
- ప. మనసా నా మాటవిని సారెకు ముక్కిగను పీసు మంచిదసుపీసు ! ||ప||
2. పశువిధ కగ్గుంబుల యందు మర్మము దెలిసికో హారిని కలుపుకో ! ||ప||
3. లోకుల తమ త్రోప యేకమందురు ఒప్పకోకవే మోసబోకవే ! ||ప||
4. మాటి మాటికి మానెరోటి యొద్దులు తిరుగు ధాటిరా మత మే పాటిరా ! ||ప||
5. ఆ మతముల యందు నేమము సత్కము యేమర బోకు పామర ! ||ప||
6. గత్యంతరము లేదు | పచ్చేకమున ఖాదు నిత్యాని కృత కృత్యాని ! ||ప||
7. తోరి భవ నాటకముల జేయ పాపము తోలగును సుఖము కలగును ! ||ప||
8. నా తలపున నుండు శ్రీమని మనసెందు పీదనో ఎవరి బోధనో ! ||ప||
9. జాడ దెబుసుకొని వేడుకొన్న నన్ను జాడడు మాటాడడు ! ||ప||
10. బ్రోధ లోభములతో శాధించిన యారాధనో లేక బోధనో ! ||ప||
11. సధయుని చిఱునవ్వు వదనుని పద భక్తి వదలను ఎందు గదళను ! ||ప||

12. సేమముగ కొరి నోమున కొరికన రాముని తితకాముని ! ||ఉ||
18. శిలని సద్గుణ శాలిని షాచుచే చాఁసు అస్వమేలను ! ||ఉ||
14. వలరాష జనకుని వలమదునని పేర గౌలుతును యముని తెలుతును ! ||ఉ||
16. నా ఇయమును శాంగరాజుని రాజుధి రాజునకు గూర్చు రాటని ! ||ఉ||
5. రి న రి | మా మా || మ దా | పా ద మ || ప మా | గా రి ||
 ప్రి - - | రా మ || రా - | మా - - || ప్రి తు | ఠము ||
- పా రి | గా రి || మా - | ప ద ప ద || గా రి | పా రి ||
 గా - | మా - || సే - | ర - మా - || ప్రి - | - వ ||
- పా మ | గా రి || పా - | - - - - ||
 రా - | - ర || మా - | - - - - ||
2. పా మ | గా రి || స రి మ ప ద రి | స ని ద ద ప మ గ స ||
 రా - | - ర || మా - - - - | - - - - - - - - - - || ||ఉ||

అవకాశం :

శ్రీ కృతము నందు శ్రీరామ చంప్రమని సాగమను వర్ణించుచు, “వేచాగము రాష్ట్రాల్లోను వర్ణించ నలవికాని వగు సీ మహిమలు, సీ సాగమలు యింతనుచు వర్ణించ తరమా ?” అని శాఖ్యగ్రామస్వామి కీర్తించుచున్నారు.

రాగ లక్షణము :

గుండక్రియ (గుంట్ర్క్రియ) ప్రాచీన రాగము. అన్నమార్యాద వారి తరువాత యొ రాగమునందు రచనలు అంతగా కానవచ్చుట లేదు. ఇది 15వ మేళమగు మాయా మాళవ గౌళ జన్మను.

అరోవాణ : స రి మ వ ని స

అవరోవాణ : స ని వ ద వ మ గ ఈ స

గుండక్రియ_అది

ప. ఇంతనుచు వర్ణించ తరమా ప్రశ్నేశ్వరిందాదులైన ! ॥ఇం॥

అ. ప. కంతుని గన్న మా చక్కని కల్యాణ రామచంద్ర సీ సాగ ! ॥సిం॥

చ. చల్లని చూపుల కన్నలు మఱి జా
శిల్లి కళల గేరిన యాననము
పెల్లని మాటల భయకరము రిని
యెల్ల సహజమైన రామ సీ గుణ ! ॥మిం॥

2. అన్యం కోరి మోర తపము
లెప్పెన్నో కేసి వరము లంది మూ
ర్దన్యాలైన వారి మదంబుల రా
జన్మ లఘుతున నఱచే వరా క్రమ ! ॥మిం॥

3. వాగేళాది సుర కోట్లకు లే
దాగమ శాస్త్రములకు గన గూడని
నాగరాణ భూషణమైన
శాఖ్యగ్రామ సమ్మత సీ మహిమ ! ॥ఇం॥

1. - స రి మ వ ద పా | - ద చ మ | చ మ గ రి పా ||
- ఇం - త ను చు వ | - ర్షిం - చ | త - ర - మా ||
2. - స రి మ వ ద చ వ ని | - చ ద చ మ | చ మ గ రి పా ||
- ఇం - త ను చు వ - | - ర్షిం - - చ | త - ర - మా ||
3. - స రి మ వ ద ప మ వ ని | స ని చ ద పా చ మ | చ ద చ మ గ రి గ రి ||
- ఇం - త ను చు వ - - - | - - ర్షిం - - - చ - | త - ర - మ - - - ||
4. స ని స రి మ వ ద చ వ ని స రి | స ని స రి స రి స ని | చ ద చ మ గ రి గ రి |
- - ఇం - త ను చు వ - - - | - - ర్షిం - - - చ - | త - ర - మ - - - ||

5. స ని స రి మ వ ద ప మ వ ని | స రి స ని చ ద చ మ | చ ద చ మ వ ని ||
- - ఇం - త ను చు వ - - - | - - ర్షిం - - - చ - | త - ర - మ ఖ ||
- సా - సి - వ ద చ మ చ మ గ ర | రి సా | చ ద చ మ ప ని ||
- హైం - క్రొ - య - ల - కై - - - | న - | త - ర - మ ఖ ||
- స రి గ రి స ని స రి స ని చ ద చ మ | చ మ గ స రి | సా - - ||
- హైం - - - క్రొ - య - ల - కై - - - | న - - - | - - - ||
- ॥అంతః॥

- అ. 1. - ద పా మ పా సి సా | - సా - సి - | చ ద చ మ ||
- కం - త ని క న్న | - మా - - - | చ - క్రి - సి ||
2. - ద పా మ పా సి సా | - చ ని స రి స ని | చ ద చ మ ||
- కం - త ని క న్న | - - మా - - - | చ - క్రి - సి ||
3. - ద పా మ పా సి సా | - స రి స గ రి స | స స చ ద చ మ
- కం - త ని క న్న | - - మా - - - | చ - - - క్రి - సి

- వనిసా స నిపద వని | స సనివము | వదపమపమగరి || వని
 - క - - లాం - - ఇరా - | మచం - ప్ర - | సీ - - - సా - గ - - -
 ||సింత||

7. - వద పమగరిసా | - సరిమా - | వదపా ||
 - వా - గి - శా - ది | - సుర కో - | ట్లు - కు ||
8. - వనిసనివమగరిసా | - పమగరివని | సరిమవనిసరి ||
 - వా - గి - - - శా - ది | - సుర కో - - - | ట్లు - - - కు - - ||
- సా - ససనిపద పమగా | - రిమావని | వదపమగరిసా ||
 - దా - గమ - శా - (ప్ర) - ము | - అకు గన | గూ - - - ద - ని ||
- దపామపానీసా | - సరిమగరిస | సనిపదపమ ||
 నా - గరా - జ | - భూ - మ - లై - | ఎ - - - న (ప్ర) ||
- వనిసా సనిపదవని | ససనిపము | వదపమపమగరి || సని
 లాం - గరా - - జస - | - సువతని - | మ - హి - మ - - - || - -
 ||అంత||

అష్టారిక :

కృతి రథము నందు “తుద్రములైన ప్రయోజనములను సాధించు కొనుటకు నిన్ను వరముల నడుగుటకు నేను ప్రార్థించలేదయ్యా ! ధృతుని వలె, ప్రహోదుని వలె భక్తి నిన్ను కొరిచి నీ సాన్నిద్యమున నుండుటమే నాకు చాలు” సని అయ్యవాడు తన ఆరాధ్యాలైన వసునకు వినిషిసేయు చుస్తారు.

ఆందు ప్రహోదుని, సాంకీర్ణా అయ్యవాడ రుదహరించు కొన్నారు. ఏలనగా, ఏదియో డిక ప్రయోజనము నాశించి శగవంతుని ప్రార్థించుట అందరును చేయు పనియే కాని హిరణ్య క కిర్పురి సంహారి, చిన పిదప శ్రీనారసింహా స్వామి ప్రహోదుని యారు కరణ భాషి వరములిచ్చేర కోరుకొమ్ముశగా బాలుడైన అజ్ఞాన స్వరూపుడు, “నాకేమియు వరము లక్ష్మించేమ. నీవే నా యందున్నావు, అట దేమే నాకొగల మహా వరము.” ఆని స్వామి యొక బ్రతిమాలినసు అడుగుని వాడగు మహాఫక్తుపు ప్రహోదుడు. తొమ్మిల్లురి విధము లగు భక్తి మాగ్గములఁదును ఇది సర్వో శక్తిప్రమగు భక్తి యని పెద్దలు తెప్పురుడు.

రాగ లక్షణం :

ఘుస్టర్ (గుజరాతి) ప్రాచిన రాగము. 15వ వేళమును మంయూ మంఛవగోళ జన్మము.

అరోహణ : స రి గ మ ప ర ని స

అవరోహణ : స ర ని ప మ గ రి న

ఈ రాగము రుదు అయ్యవారి కీర్తనగాక వేకెష్ట రచనయు నిష్టదు వాఢకయందు నిన వచ్చుట లేదు. కాళ్ళశాక వారి రచనలిందు కొన్ని గలవు.

ఘుస్టర్_ఆది

ప. వరాల దు కొమ్ముని నా యందు వుచన సేయు న్నాము !

॥ప॥

అ. ప సురాసుర బినుత రామ నా మను భక్తి సే కోరి యుండగ నసు !

॥ప॥

శ్రీస్తామునస్తిజముగ నమ్మినిషారి మనసు కొంచె పుమాశించగరా.

దముచు ఘుని బేసిన నీ లిమదుకు కనక కళిపు సుఖుడు సాంకీర్ణా ! . . . ॥ప॥

3. అ వినేళముతో తెలియకను భవ సుఖముల కాకించిన గాని
ర్ఘవమైన పల మొసగు నీ శ్రీకి ర్ఘవుడు సాక్షిగాదారా మను ! ||వ||

8. చరా చరాత్మక సుర పూజిత ఇక పరాకు లేకను సతతము నీ ద
యరావలె ననుచు కోరిన శ్రీ శ్రీగురూజీనిపై కృప లేక నను ! ||వ||

ప. గ గా గా గ మా | ర ని పా పా | మ మ గ గ ||
వ రా లం దు కొ | మ్మై - ని నా | - యం - దు ||

2. గ గా గా గ మా | వ దనీవద | వ మ పా వమ గ గ ||
వ రా లం దు కొ | మ్మై - ని నా - | యం - - దు - - - ||

8. గ రి స రి గా గ మ పా చ మ మ వద చ | దా వ దని ని పా
వ - రా - - లం - దు - - కొ - - - | మ్మై ని - నా - -

ద వ చ మ చ మ గ గ ||
యం - - - దు - - - ||

4. గ రి స రి గా గ మ పా చ ద ని స | రి స ని స ద ని వ ద |
వ - రా - - లం - దు - కొ - - - | మ్మై - ని - నా - - - |

మ చ గ మ చ మ గ గ ||
యం - - - దు - - - ||

1. గ మ చ ద చ మ గ రి స రి | గ మ చ మ గ గ | సా - - ||
వం - - - చ న సే - - య | నాయ్ - - - య | మా - - - - - - - ||

2. గ మ చ ద చ మ గ రి స రి | గ మ చ ద ని స ద ని | చ ద చ మ గ రి స రి ||
వం - - - చ న సే - - య | నాయ్ - - - - - య - | మా - - - - - - - - ||

శ చ వ చా ని స ద దని | సా సీ సీ | దని దద ||
సు రా సు ర వినుత | రా మ నా | - మ న సు ||

2. వ చా ని స ద దని | సీ గీ సీ ని సూ | దని స దని వ చా ||
సు రా సు ర వినుత | రా - - మ - - నా | మ - - న - - సు ||

1. స సొ దని వ ద చ | మ ద చ మ | గ మ గ ర ||
- భ క్రినే - కో - | రి యుఁ - ద | గ - - న స్కూ ||

2. స సొ దని వ ద చ | మ్మా గ మ వ ద సీ | వ ద చ మ గ మ గ ర ||
- భ క్రినే - కో - | రి యుఁ - - - ద | గ - - - న - స్కూ - || ||ప||

చ. వ పా వ పా వ మ | గ మ వ సు | మ గ వ మ గ ర సూ ||
చ రా చ రా త్సైక | సు ర పూ - | తీ - త - యీ - క ||

2. వ పా వ వ ద నీ వ ద ప మ | గ మ వ ద చ మ | గ మ వ మ గ ర ||
చ రా చ రా - - త్సై - క - | సు ర పూ - - - | తీ - త - యీ క ||

న ధా ధ స్తీ స ర | గ మ వ మ | గ రి స ర ||
ప రా కు లేక సు | స త త ము | సీ - ద యు ||

స చా ని స ద ద ని | స రి గ స రి ని సూ | ద ని స ద ని వ చా ||
- రా వ లె న సు చు | కో - - రి - - న | ఉ - - శ్యా - - - ||

స సొ దని వ ద చ | మ్మా గ మ వ ద సీ | వ ద చ మ గ మ గ ర ||
గ రా జ ని వై - - | కృ చ - లే - - | క - - - న - సు - || ||ప||

అవకాశిక :

తృతీయి క్రమమునకు ఒక ఇంచిపసును చెప్పదురు. శ్రీ శ్వాగ్రాజస్వామి అన్న అపేఱని ఆగడము వలన శ్రీరాము వచ్చాయిన విగ్రహములను పోగొట్టుబోని మనశ్శాంతి తేక తీర్మానాలు చేసికొనుచు, ఓఱుపరి యందు శ్రీ వేంకచేశ్వర స్వామిని దర్శించుటకు రాగా, వారు వదిల్న సమయమునకు స్వామికి నైవేద్యముల నిచ్చుటకు తెరు అడ్డముగా వైచిరట అభి చూచి శ్వాగ్రాజస్వామి ‘ఈ తెర నా లోపలనే యున్నది, దీనిని తొలగించుము స్వామి!’ అని వేమకానగానే తనంశట కానే తెర తొంగిపోగా స్వామి దర్శనమైందట.

మద మత్స్యరము లమ తెర మనస్సునందే కలదనియు, అది అచ్చమైన దీప శన్మిథిని ముగ్గు పడిన రీతి, యింపుండక ఫుటిమ సమయమున ఈగ తగులరీతి, హరిశ్వామచేయు వేళ చిత్తము అంత్యజావాడకు పోయిన రీతినున్నదని ‘యా మదమత్స్యరములమ తొలగించి ఈ! ఓఱుపరి వేంకచేశ్వరా! నీ సన్నిధిని ప్రసారించుమని అయ్యవారు ప్రార్థించుసాన్నిరట.

రాగ లక్షణాలింపి :

గౌటింపు పంతు ప్రాచీన రాగము. 1వ మేళమగు మాయా మాఛవగోళ జన్మము. ఈ రాగమున పూర్వా వాగేయకారుల రచనలు కానవచ్చుటలేదు. గౌటింపు రాగమునకును అరోహించారోహించును లిట్టే యుండుట వలన కొండరు ఈ కీ క్రమముపు గౌటింపు రాగము నందు చెప్పుటయు కలదు. కానీ గౌటింపు ర్పివ మేళమగు కామవర్ధని జన్మము. కనుక ప్రతి మర్యాద మధ్యము మాత్రమే పలుపును. గౌటింపు నందు శుద్ధ మర్యాద ము మాత్రమే పలుకును. ఇది సంప్రదాయజ్ఞుల మతము. గౌటింపు రాగమున శ్వాగ్రాజస్వామికి పూర్వులైన కైత్రజ్ఞుల వారి పదములు గలను. ఈ రాగము నందు ‘స ని వద వమగిస’ అని అవరోహించుటములను ఉండారులు చెప్పియున్నారు. కానీ ‘స ని వద వమగిస’ అనియై క్రమముల యందు ప్రయోగములు కనబడుచున్నావి. కనుక అవరోహించుటను అట్టే చూపియున్నాను. ఇదియు అయ్యవారు ఉద్దరించిన ప్రాచీన రాగములలో నొకటి కావచ్చును.

అవరోహింపి : స ని వద వమగిస

అవరోహింపి : స ని వద వమగిస

గౌటి వంతు - అది

- ప. తెర శియ్య రాదా నారోని, ఇరుపతి వేంకటరమణ మధ్యరమను ! ||తెర||
- అ. ప పరమ పుసుష ధర్మార్థి మోక్షముల, పారచ్రోలు చున్నది నారోని ! ||తెర||
- ప. ఇరవొందగ భుజియించు సమయమున, ఈగ తగులు రీతి యున్నది హరిధార్మను సేయు వేళ చిత్రము, అంశ్యజు వాడకు బోయినట్లున్నది ! ||తెర||
2. మధ్యము ఆకర్థించి గాలముచే, మగ్గుమైన రీతి యున్నది అవ్యాప్తిన దీం సన్నిధిని మరు, గడ్డపడి చెఱి! నట్లున్నది ! ||తెర||
3. వాగుర యని తెలియక మృగ గడములు, వచ్చి తగులు రీతి యున్నది వేగము సీ మతము నమశరించిన, శాంగరాజుశ మర మధ్యరమను ! ||తెర||

ప - ఫ ఫ స్త్రి స స న ని రి | సా - స స | సా - ర ర ర స న నీ ||
- తె ర శి య గ రా - - | దా - నా - | రో - - ని - - ||

2. - ఫ ఫ స్త్రి స స న ని రి | సా - ఫ మ | పదప మ గ ర గ ర ||
- తె ర శి య గ రా - - | దా - నా - | రో - - ని - - - ||

3. స ని స ఫ స్త్రి స స ర ప మ | ని ప స ని ర ర స ని | ద ద ప మ గ ర గ ర ||
- - తె ర శి య గ రా - - | దా - - - నా - - - | రో - - - ని - - - ||

స ని ప రి మ పా సి స స | స ని స ర స ని ప మ |
- - ఓ ర ప త వేం క ట | ర - మ - ఱ - మ - |

పదప మ గ ర గ ర || స ని
తన - ర - మ - ను - || - - ||తెర||

అ. ప. - ప శా మ ప ప స ని ప ర | సా స న స | గ ర స స స ||
- ప ర మ పు ర మ - - ర | రా స ర మో - | - - క మ ల ||

ఓ స నీ చదవమరిషుచని | సరి సనిదచమ |
పార క్రో - - - లు - చు - - - | - - స్ని రి నా - - |

పదపమగరిగరి || నని

తో - - - - ని - || - - || తెర||

చ. - పా - చ పా చదపమ | పా సని పదమా | పదపమగరిగరి ||
- మ - త్యము అ - కరి | గొ ని - గొ - - | అ - ము - చే - - - ||

సన్నిసహాన్ని సనసన్నిరి | సా సపమ | పదపమగరిగరి ||
- - ము - గ్ను మై - నది - | రి సు - - | స్ని - - - - రి - ||

సన్నిసహమపచసన్నిచరి | సా సన్నిసు | గరిససస ||
- - అ - - చృ మై - - నది | పనస్సి - | రి - నిమరు ||

- సససనిచదపమరిషుచని | సరి సనిదచమ |
- గడ్డి ప - ది - చె - ర - చి - | న - ట్లు - - - - |

పదపమగరిగరి || నని

స్ని - - - రి - - - || - - || తెర||

॥వక్తారిక : ॥

వైష్ణవరక్తక్తవిషయము నందాదగు యాక్తర్తనమున శ్రీహరి దర్శనమునకై
ప్రభోదు చిత్తించునున్నట్లు చెప్పుచు, కానును తన శ్రీరామాని దర్శనమునకై ఎట్లు
పరితపించుచున్నారో అయ్యవారు మధురముగా చెప్పుచున్నారు.

గౌరిపంతు — చాపు

ప.	ఎంతపాచిసై ఇ సేమి సేయదు వో	॥ఎంత॥
	ఏలాగు కాశుడునే ఓ రామ !	
చ.	అంత దుఃఖములను దీర్ఘకారిని ఖాచి
యొంత వారైవను కాయ పహింతురే !	॥ఎంత॥
2.	మచ్చికతో చాను ముచ్చుటలాడి మోస
బున్ని యేచుమది వచ్చేసో కటకటా !	॥ఎంత॥
3.	అవమించి యాయాస లడను విధి
ప్రానునా నా ముద్దువేసుని గానమే !	॥ఎంత॥
4.	సేవశేయుచే తీవనమని యుంటి
దైవమూ నాపారి భాగ్యమిట్లాయునే !	॥ఎంత॥
5.	రాళీలు శ్రీశ్యాగరాజ కా లొంగుచు
బూతించు శ్రీరఘురాజిందు లేవందు !	॥ఎంత॥

శ. -- స | రి పా || మ పా | పా చని || సా - | స రీ గీ రి స సన్ ||
-- ఎం | త పా || - పి | కై - - || ర - | నే - - మి - - - ||

సా ని పా - | చని స రి స రి సా || రి సని | చదచమ ||
సే - యు - | దు - - - వో - - || ఏ - - | లా - గు - ||

చమగమరి | రి పా || రమ చని స రి | సని చదచమగరి || గరి చని
కా - - - - | కు దు || ట - - - - - | రా - - - మ - - - || - - -
|| ఎంత ||

(వరణము రిటై పాడనలెను)

అవకాశిక

ప్రశ్నకి త్రవుమనందు “తమకు సేవలు చేసి పొగదుయండి కొలవు గాంధ్రికు కాసిచ్చుటకే లోథించు ప్రభువులు హారిదాసులు తమకు సేవచేయుటలేదనకొనుచూనున్నారు. రాజు ధర్మము చమ్మర్చు సుల వారిని రక్షించి పోషించుటకాదా ! వారిని కొలుచు స్థానులు వడికిప్పుము ఉను చూడలేచున్నానయ్యా ! ఇది యంతయు సీ మాయయొకాదా ! సుఖనులను రక్షించ రాదటయ్యా ?” అని శాంగరాజుస్యామి విస్మయించుకొనుచున్నారు.

గౌధిషంతు - ఆది

ప. కాసిచేయే నొప్పాయొనురా కలించే రాజులకు !

154

అ. ప. (హారి) దాసులు సేవించరనుచు ప్రభువులా

దయచూనిరి పరమేంతక లోయిరి ?

155

ప. రాజాంగము కొలవు నాలుకాశుల రక్షణ పరముచొం

రాజునుతై సన్నైర్గ మెఱుగక శరాకుసేయ చునచొం

అజ్ఞము గౌరిచే విపరుల కానందము గలదో శాంగ

రాజువీనుత సీ మాయగాని సీరజనయన సుఖనాథు విమోచన !

156

.5

శ. --- దదవము వవని | సా - స్ని | వదవము గరిగరి ||
--- కా - సి - - చై - | దే - గో - | - - ప్య - యొ - ను - ||

సా స్ని ఫని సా రిసి | సా - - | రి రి రని రదవము || గరివరిము వ
రా - - క - రి - - తో | - - - | రా - - - ఆ - అ - || కు - - - -

శ. --- ఎమూ వని సా | సా సి సి రి స | ని సి రి స రి రి ||
--- దా - సులు సే | విం వ - ర - | సు - ము - ప్రశు ||

సి సా పని సరి సని పా | ని సస ని పద | పము గరిగరి సా ||
శు లు రయమా - ని - రి | పరమెం - - - | చ - క - తో - - ||

నరి మా
యు - 8

||౮||

శ. --- పా - పా - పా వము | దదవము గరిగరి | సస సస్సి పా ||
--- రా - జాం - గము - | కొ - ర - కు - నా - | - లుజా - - ||

ఫి పా సరి పమా ము గరి | పా స స్సి పా | ఫి పరి పా ||
కు లర - కు ల ప - ర | సు ల - మో | - - - - ||

--- సరి పమా గరిగరి | పా స స్సి పా | ఫి సరి సరి ||
--- రా - ఇ సు లై - - - | స స్సా - - | గె మె - రు - గ ||

పా - సరి మా ము | పా దద పా వము | పా సని పా వము ||
క - వ - రా టు | సే - - - య - | ఘ న - మో - - ||

పా - వద పా పా వము | గరిగరి పా | సస్సి పా సి స ||
- - ఆ - ఇ సత్తము - | గో - రి - కే | వి - - ప్రవ ||

రి రి రి స వ మ ని చ స ని స రి | స ని చ ర చ మ గ రి | గ రి న రి మా ||
రు ఉ కూ - సం - - - ద - ము - | క - ల - - - - | - - బ్రి - - ||

పా చ చ మా వ సి స స | సా ని స రి స | ని స రి స రి రి ||
క్యా గ రా - ఇ - వి ను | త నీ - - - | మా - - య గా ||

స సా చ సి స రి స ని పా | ని స స ని చ ర | చ మ గ రి గ రి పా ||
- ని నీ - ర ఇ న - య | న సు ఇ - నా - | - - ము - వి - - ||

స రి మ మ

మొ - చ న

॥ కూ॥

అవకారిక :

దిక్షునామ సంకీర్తనములయందరిదగు యాకి క్రస్తమన లోకపు పోకడలను దృష్టి యాదుంచుకొని, “పుత్రికపు చమలు చేయువారు, ఎదుటోపవ్వచూచి యోర్క్యులేనివారు, వ్యాదయ మున నగ్నినింపుకొని పైకి చల్లగ మాట్లాడు వాను, శాస్త్రాదులు చదివియు ఆశవచాసులైన వారు, చలుక సేప్పియు, సిన్నదుగ లేని తెలివీహమలగా మనుజలున్నారే గాని సోరార రామ రామ రామకృష్ణయనరే ! పీరికి సద్గియొట్లుకలుగునో కదా !” అని శాంగరాజస్వామి చింభించు చున్నారు.

గౌహంతు — అది

- ప. రామ రామ కృష్ణ యనరే రాతరి పగలు మాసీళా ! ||రామ||
2. ఇతర మాగ్గ సౌఖ్యములకు అతని హృదయమే సాషియు ! ||రామ||
3. కాని పనులు కోరికోరి కరగుచుండే మానవులు ! ||రామ||
4. కుత్సితపు నూటలకు కండ్రుగ పొరలెదు మానవులు ! ||రామ||
5. ఎదుటి పచ్చ జాదరేక హితపు మాటలాడే జనులు ! ||రామ||
6. చాల శాస్త్రములన్నియు చదివి యాసచాసులైనవారు ! ||రామ||
7. చల్లని వాప్కులు బలిక స్వాంత మనల మైనవారు ! ||రామ||
8. చలుక సేప్పి యదుగవోతే తెలివికి పోనియైనవారు ! ||రామ||
9. జాతిహిందైనవారు జాణలైనారదే సాషి ! ||రామ||
10. పాచు వంది గజ పిఛావ పాతకాగ్రేసెన్యులే సాషి ! ||రామ||
11. శాంగరాజు తెలింకాన్న కారక మిహార సాధనము ! ||రామ||

१. పా - ద వము వము గరి | లగరిసా | రిరిసస్తు నరము ||
 రా - మురామురాముకృష్ణ | యు - న శే | - - - - - ||

 - వదావనీసనిసరి | సనివదదవము | వదవముగరిము ||
 - రా - లలివగలు - | మా - - సీ - - - | శా - - - - - ||రాము||

అవకాశిక :

ర్షి కి ర్తనమునఁదు “వాసవ హృదయ నివాసుడగు శ్రీరామచంద్రుడు దాన అహార్త్రిహరుడు, తోకారాధుడు. అట్టి రాముని దలచక మోషణోటు మనసా ! అయ్యంగువారిని ఆశ్రయించి ధనము, తరుణులు, ముదలలు భోగమంలను సంపాదించుటకు యిష్టించుట వెనుకటి జన్మించి వాసనలను పెంచుకొనుటయే యగుసునుమూ ! పణితల్పుళయననియిందు మనసునుంచి తలచుటయే ముక్కిసాదరము. అప్పుడే సుమన పత్యమునూ కలున”ని చంచలమగు మనము నుద్దేంచి అయ్యవారు చెప్పుచున్నారు.

గౌరిపంతు – అది

- ప. వెశాసలోకు వినవే సత్కావాసము నిడువక వే ! ..మో||
- అ. ప. దాన జనార్త్రి హరుని శ్రీరాముని
వాసవ హృదయ నివాసుని దెరియక ! ..మో||
- చ. అల్పాశ్రయమున గల్లు వెననములు
కల్పింతరమైన తోదు జేప
తల్పుళయనుని నెఱనమిడైతే సా
కల్పమెల్ల నీచెరును మనసా ! ..మో||
2. ధన తరుణుల కాసించుటెల్ల
వెనుక తనువు కలనశై గాని
మనసుచేక సేత్యని దలచితే సు
మన పత్యమును ఉసునే మనసా ! ..మో||
3. గౌరవహీన ధనికుల గాచుటయు
సేరములకు నెడమొనుగాని
గారవించు త్యాగరాజ హృదయ
గాయని తోకార్థాయని ధలచక ! ..మో||

1. - స రి మ పా వ మ వ ని | సా - - | ని స రి స రీ ||
 - మో - స లోకు - వి న | వే - - | స - - - - ||
- సా - స ని ప పా వ ద పా వ మ | వ ద ప మ గ రి | ప మ గ ర గ ర సా ||
 - తాన్ - వా - - స ము - వి యు - | చ - క - వే - | - - - - - - ||
2. - స రి మ పా వ మ వ ని | సా - - | ని స రి గ రి స నీ ||
 - మో - స లోకు - వి న | వే - - | స - - - - - ||
- సా - స ని ప పా వ ద పా వ మ | ర మ వ ని స రి స నీ |
 - తాన్ - వా - - స ము - వి యు - | చ - క - వే - - - ||
- వ ద ప మ గ రి గ రి ||
 - - - - - - - - - ||
- స స రి మ పా వ మ వ ని | సా - - | - - - - ||
 - మో - స లోకు - వి న | వే - - | - - - - ||
3. 1. - ప దా ప మా వ ని స స | ని స రి స రీ | ని స రి స రి స రి ||
 - దా - స ఆ నా - రి మా | రు - ని - ల్రి | రా - - - ముని ||
- సా - స సా స ని ప ద పా వ మ | పా వ ద పా వ మ | గ రి గ ర సా ||
 - వా - స వ హృ - ద - య ని - | వా - - సు ని - | తె లి య - క ||
2. - సా - స సా స ని ప ద పా వ ద | వ ని స రి స ని ప ద |
 - వా - స వ హృ - ద - య ని - | వా - - సు - ని - |
- ప మ గ రి గ రి సా ||
 తె - ఱ - య - క ||

8. - సి సా గ కి సా సని పదము | రి మపని సని పద |
 - వా - స పన్నుర - య ని - - | వా - - - సు - ని - |

పదు గరిగి సా ||
తె - ఱ - య - క ||

సరి మపా పదు పని | సా
 మో - స లోకు - విన | వే

9. - స రి మ మా పద పదు గరి రి | - సరి స సా | స ని ఫో ని పరి స ||
 - గొ - ర వ హీ - - న - - | - రనికు ఉ | గొ - - చు - ట - ||

రి పథి ఫథి సా రి మ పా పదు | పని సని పద పదు | గరి మా పా ||
 యు సే - ర ము - ల కు సె ద - | మో - - సు - - - | గొ - - ని ||

- పదా పమా పని స స | సి సరి స రి | ని సరి స రి రి ||
 - గొ - ర - విం - మ శ్యా | గ - - - రా | జ - హృ - ర యూ ||

- సొ - స సా సని పద హా పదు | హా పద హా పదు | గరి గరి సా ||
 - గొ - రు ని లో - - - కా - - | భా - - రు ని - | ద ల చ - క |.

సరి మపా పదు పని | సా - - | - - - - ||
 మో - స లోకు - విన | వే - - | - - - - ||

అవకాశిక :

ఈ కీ రూపమునందు “నేను చేయు సుస్వరూపశలముననో, లేక పెద్దల యాకీర్యాద అనుగ్రహాంధుననో, ఎట్లు దొరికింపుచ్చుట్” అని తనకు దొరికిన శ్రీరామ సేవాఖ్యమును తలచు కొనుచు త్యాగరాజస్వామి అనందించుచున్నారు.

రాగ ఉథణం :

పనుత ప్రాచీనరాగము. ఇప్పటి 15వ మేళమగు మాయామాళవ గౌళశన్యము.

అరోహణ ; సగ మ ద ని స

అపరోహణ : స ని ర మ గ ర న

‘స మ గ మ’, ‘స ర గ మ’ అను బ్రహ్మోగములు కూడ ఇతరుల రచనలయందు కానపచు చున్నాచి. ప్రాచీన వాగీయారూపులు కొన్ని గీత కీ రూపానులీ రాగసంసారు ఒప్పించున్నారు. శారత దేశమునందు యిప్పటివలె వేషపడని యొక స గీస ర్దృశి ప్రచారమపునఃచుండి, యిప్పటికిని తన స్వరూపమును నియిప్పుకొని పూర్వునంత యస్కి నామమాన ఒక రాగమూ ఉత్తరశారణమున అక్కడక్కడ చరించుత్తైన విద్యాంశులు వినిపించుచు వినిలున్నాము. ఇదు ‘స ర గ మ ద ని స’. ‘స ని ర మ గ ర న’ అను అరోహణావరోహణములు గలిగి 15 వ మాళవగౌళ జన్మముగా నేయున్నది. శాళ్ళపాకవారి రచనలు కొన్ని వచంత రాగమునందున్నాచి.

వచంత – ఆది

ప. ఎట్లా దొరికింపో రామతన !

॥కె॥

అ. ప. చుట్టారగడియ దోవకు నాదు

చట్టాథిమానము లేకుండగ !

॥ఎట్లా॥

చ. పాదమహిమో పెద్దలాంకి

ర్యాదశలమ్ము సుస్వరపు

నాదపలమ్ము త్యాగరాజ

ఫేర హర శ్రీనాథ తన !

॥కె॥

- చ. -- గ మ ని ని ర మ | గా గ ర | గ మ ర వ |
 -- ఎ - ట్లూ - - - | ద్రో ర - | క - క - ||
- గ ర గ ర సా స ని | సా గా | గ ర గ ర ||
 వ్రో - - - రా - | మా - | త - న - || || త ||
2. సా గ మ ని ర స ని | ర ద మా | గ ర గ మ ||
 - ఎ - ట్లూ - - - | ద్రో - ర | క - క - ||
- ర ద మ గ ర న ని | న మ గ మ | ర మ గ మ ||
 వ్రో - - - రా - | - - మ - | త - న - || || త ||
8. ర మ గ మ ర మ మ ర | ని ర ర ని | స ని ర మ |
 - - ఎ - ట్లూ - - - | ద్రో - ర - | క - క - ||
- గ ర గ ర సా స మ | గ మ ర మ | ర ని స ని ||
 వ్రో - - - రా - | - - మ - | త - న - || || త ||
4. ర మ స ని ర ద మా | గ మ ర మ | గ మ ర మ ||
 - - ఎ - ట్లూ - - | ద్రో - ర - | క - క - ||
- గ ర గ ర సా - - | - - - - | - - - - ||
 వ్రో - - - - - | - - - - | - - - - ||
- అ. చ. -- మా - గ మా | చా సీ | సా సా ||
 -- మ - ట్లూ - | ర గ | ది య ||
- గ గ శీ సా | స ని చా | సీ సా ||
 -- ల్రో - - వ | క - - | నా దు ||
- సా ని చా - | ర మ చా | సీ సా ||
 -- చ - ట్లూ - | ద - మా | న ము ||
- ర ని చా మా | గ మ గ మ | గ ర గ ర || సా ||
 -- శై - - కుం | త - - - | గ - - - || ఎ ||

ద. -- దా - ద మా | గా మా | దా -- ||
 -- పా - ద ము | హి ము | మో - - ||

 -- ద మా గ మా | గా గ రి | గా - - ||
 - పె - ద్ర ఱ | యో - - | థి - - ||

 -- మ దా ద మా | గ రి గ రి | స ని పా ||
 -- ర్యా - ర - | బ - ఱ - | మో - - ||

 -- పా స మ గా | మా దా | దా మా ||
 -- ము - - - | స్వ ర | పు - - ||

 -- మా - గ మా | చా సీ | పా - - ||
 -- నా - ద - | ఫ ఱ | మో - - ||

 -- గ గ కి పా | స ని దా | సీ పా ||
 -- త్యా - - గ | రా - - | - ఈ ||

 -- పా ని దా - | ద మ దా | సీ పా ||
 -- భే - ర - | వా - ర | - ఉ ||

 -- ద ని దా మా | గ మ ర ము | గ రి గ రి || పా
 -- నా - - ర | త - న - | - - - - || - || తెల్లు ||

అవకాశం :

శ్రుతి క్రమమనందు “భీమపరాక్రమడవగు సీను రావణుని వదమదచి వశాప్తావ ముతో నాశదు ని గుణములను గానముచేసి కీర్తింపగా, ఖానిని ఆమ్రగ్రహించిన వాడాను, ఖనవమునందంతయు శిరి చూరినపు కమలవనపుర స్తోలమును మించిన పుణ్యథూమి శేదని యించు నిన్ను ద్వాగ్నించి తపము చేసి సియిముగ్రహమును పొందిన వారెంరి గలరు గదా! అట్టివారిని గురించి కొంచెము నాకు దెల్పావే, కటాషించి ఈ సర్వోత్తమా! పుష్పపురనివాసా!” అని అయ్యవారు వరమిష్టని కీర్తిమహార్షు.

ఇందు రావణగానవిలో అనుటచే ఒక ఇతిహాసము స్వర్చించుచున్నది. వరమ మా వేళ్వ్యరుదగు రావణుడు తన ఖుణలలద్వామును మహేశ్వరునికే ఎలుక చేయవలెనను గర్వముతో నొకనాదు కైలాసమునకు చరినాదు. అప్పుడు నంది “టరి! రావణా! స్వామివారు అమృతవారితో యేకాంకమున నున్నారు ఇప్పుడు దర్శనము దొరకదు వేచియుండు” మనగా రావణుడు కోపముతో “నాడి, మీ స్వామికి నా ఖుణలలద్వామును యిప్పుడే తెలియజేసిదను చూదు” మనుచు కైలాసవర్యాకమునుదిగి, తన లలమంంతయు తెలియజస్తుల్పర్వతపుర్మి ధాగము నుండి చాపిని యొత్తి కర్మల్పగా వరమిత వర్యంకమునందు విలాసముగా నాసేను రాలై ముచ్చట లాయమన్న అమృతవారికి హాటాత్మరిషామమగు వర్యాకముకొంత ఆశ్వర్యమును కలిగించినది. ఆమె “ఏమిస్వామి! మీకొఱకై మహాత్మతులు ఎవరైన తపము చేయుచున్న రేపో, హారికి శిరిగి యొల్పి తయంకరమైన వరముల నిచ్చేరితో సుమా!” యనగా స్వామి సర్వమయుడగుటచే విషయమును తృటితో గ్రహించి ఆమెను లేవచుండ తనయంకమునే యుంచుకాని పాదాంగుపు ముతో వర్యతోపరిశామగును అదిమినాడట. రావణుని యిరువది హాస్తములను వర్యాకమునకును ఖూమికిని మధ్యనొక్కబడి, అశదు చేపులు వెనుకకు తీసికొనలేక చాదతో రోధించి తన తప్పము తెలిసికొని మహాత్మిని కీర్తించుకునై యువక్రమించినాడట. రావణుని గానము గిరి గుహంతరములనుండి ప్రతిద్యునించుచు.మనోవారమగా వినవచ్చుటతో ఓంకారస్వరూపుడగు ఆ వరమితపురు కరిగి వాని ప్రోత్సాహాత్మరించి ఉదార్పి, మందరించి, ఆమ్రగ్రహించి పంపెనట. ఇంత చక్కటి యితిహాసమును అయ్యవారు యూ క్రమమనందు చిన్న చిన్న మాటలలో మనోవారమగా సూచించినారు.

వనంత – చాపు

ప. పుష్పపుర నివాస భీమణరణధిర
ఖుణల రశకంత గానవిలోల !

“పుష్ప”

అ. ప. ఆప్సవరమైవమా, ఇంగిత సంకేతమా
దుష్టుల ధ్వంసము చేయు దురితమగ రారా !

“పుష్ప”

వ. తుమ మెల్ల తిరిగి చూచి కమలవన ప్రేలముతో
ద్వాగ్నించి తపము చేసిన దస్య లెదరోయని
యొవరికి తెలిసెనో యదివిని శ్రీ శ్యాగరాజుకు
తెలుపనే సరోవ్రమ కట్టాడుమ తో !

॥పుస్తకా

వ. -- స | సా స ని రా || మ ర మ మ | మ గ రి సా ||
-- పు | ప్పు వ - న || పు - ర ని | వా - - స ||

-- స ని | సా మ గ మా ||

-- రి - | ష - - ణ ||

గ మ ద మ | గ మ ద ని || సా స ని | స రి స ని ద ని స రి ||
ర - ణ - | రి - ర - || - పు - | ప్పు - - వ - న - ||

స ని ద ని స ని | ద మ మ గ రి ||

పు - ర - ని - | వా - ష - - ||

సా మ గ | రి స ని స మ గ మా || ద మ గ మ ద మ | ని ని రా రి రి స స ||
- రి - | ష - - - ణ - - || ర - ణ - - - | రి - - ర - - - ||

8. ర మ ద ని స | సా రి న ద మ || స ని ద మ ర | మ గ రి సా ||

-- - - పు | ప్పు - - వ న || పు - ర ని - | వా - - స ||

-- రి స | మ గ రి స మ గ మా || ద మ ని ద స ని | రి రి స ని ద మ ద ని ||
- రి - | ష - - - ణ - - || ర - ణ - - - | రి - - - ర - - - ||

సా స ని | స రి స ని రా || మ గ మా ద మ గా | మ గ మా రా ||

- కు ః | ఱ - - - ఱ || ద - ఈ - - - | క్రం - - క ||

दा रनि | सा रि सनि दद मु || मु दद मु गरि गरि | सा मु ग मु ||
- गा - | - - - - न वि || रि - - - - - | उ - - - - - ||

रमरनिस्त | सा सनि दा || मु रम मु | मु गरि सा || सा - - - - - ||
- - - - तु | मृव - न || तु - र नि | वा - - न || - - - - - - - ||

अ. श. - - मुग | मु दद मु || दा नि | सा - - ||
- - अ - | त्रै व - र || दै व | मु - - ||

2. सनि दद मुग | मु दद मु || दनि सा सनि | सनि गरि सा ||
- - - - अ - | त्रै व - र || दै - - व - | मु - - - - - ||

- - सरि | सा सा - नि || दनि सा रि सनि द | दद मुग मु दा
- - अ० - | गी त - - || न० - के - - - - | त - - - मु

- - स मु | गी मु गरि सा || सनि सरि सनि | दद मु दनि ||
- - दु - | त्रै - - - ल || र्य० - न - - - | मु - से - - - ||

सा सनि | दनि सनि दद मु || ग मु दद मुग | ग रि सा मु ग मु ||
यदु रि | त - - - मु - || ग - - - - - | रा - - रा - - - ||

ग मु दनि स्त | सा सनि दा || मु रम मु | मु गरि सा ||
- - - - तु | मृव - न || तु - र नि | वा - - न ||

त. मु मु मु | मु मु || ग मु दद मु | मु गरि सा || सनि दा | ती न न ||
भु व न | मे ल्लि || ग - रि गी | चा - - वि || क - मु | उ व न ||

स मु ग मु | दद मु गरि || सा धनि | सा सनि रि || स मु ग | ग रि न न ||
त - - उ - | मु - - - || रि राय - | निं वि - - || क व मु | के - सि न ||

సుగు | దనిసనిదా || గురవనిసని | దమగరిసా ||
ధ - - స్వి | రెం - - ర || రో - - - - | య - - ని ||

సామగ | మాదదమా || దనిసాసని | సనిగెంసస ||
- ఎవ | రికి - - || కె - ఱ స - | జో - - యది ||

- - సరి | సాసా - ని || దనిసారిసనిద | దమగుదా ||
- - విని | ప్రీతాణ్ణ - - || గ - రా - - - - | జ - - - తు ||

- - సమ | గుగరిసా || సనిసరిసని | దమదని ||
- - తెలు | చ - - - వే || స - - - - | రోణ్ణ - త - ||

సాసని | దనిసనిదమ || గురవదమగ | రిరిసామగమ ||
మక - | టూ - - తు - || ము - - - - | తో - - - - ||

గురవనిస | సాసనిదా || మదమమ | మగరిసా ||
- - - - పు | ప్పువ - న || పు - రని | వా - - న ||

అవకాశిక :

దీవ్యనామ సంకే ర్తనములయందఱి దగు యూకి ర్తనమున తన మధుర భక్తి రాపమును వెల్లడి చేయును. చిన్న చిన్న మాటలతో శ్రీరాఘవుని యందు తనకు గల ప్రేమాను రాగములను శ్యాగ దాఖస్థాపించే చెప్పుచున్నారు.

రాగ లక్షణం :

కొర ప్రార్థిరాగము. ఇవ్వటి 15 వ మేళమగు మాయామాటవగౌళ జన్మము. ఇందు ప్రార్థిమిల రచనలు పక్కట్టగా కావచమృషున్నావి. ఇదిను నయ్యవారిచే నుద్దింపబడిన అంప్రార్థిన రాగములలో కొకటి యసుకొనవచ్చును.

అరోహణ : స రి మ చ ని స

అవరోహణ : స ని ద వ మ గ రి స

గారి - అది

మ.	ఇయ ఇయ శ్రీరఘురామ సజ్జనవ్యారయార్ణవ సోమ !	॥ఐ॥
చ.	సమైతమున నామేను సీ-సామైని వేదుకొన్నాను !	॥ఐ॥
2.	గతిహినుడనై యంసివ-చ్ఛి సివేగావలసి !	॥ఐ॥
3.	అమృగలనే తోరితినా రా-జన్మనిన్ను దూరితినా !	॥ఐ॥
4.	నిన్నెనామరి కోర రామ - నన్నులయించుట మేర :	॥ఐ॥
5.	నను మఱవకు శుభకరమా ని-న్ను నుసరించ నాతరమా !	॥ఐ॥
6.	మాకిక నెవ్వురులేము బాద-సీక శ్యాయముగాదు !	॥ఐ॥
7.	ఆదరించు వగాకా ఊ-భేదములిక సెందాక !	॥ఐ॥
8.	విపరితముతెంచితికో ఏ-మవరాదము జేసితికో !	॥ఐ॥
9.	వాసిలైదము తంఫోనే- జేసిన పూజాఘ లమో !	॥ఐ॥

10. సీసరి వేల్వులు లేచు రామ-నాసరి దీనులులేదు ! || ఇం ||
11. డెబుపను ఎవ్వరు లేదా నా-కలపరములు వినరావా ! || ఇం ||
12. పారమాలకు వందనము నా-మీదనేల దందనము ! || ఇం ||
13. తాళకొలయారట్టుగామ-కొలమేలచెయి బట్టు ! || ఇం ||
14. నరవరు లీధరణోన సీ-కరుణలేదనగ వలెనా ! || ఇం ||
15. సేరమెంచుటకు పోక సరి-వారల నవ్వగిరిక ! || ఇం ||
16. మారమసిదేసుమీళై అథి-మానముసేలకొమీళై ! || ఇం ||
17. పాదములేగటి యంటి కఠి-చాధశరముగారంటి ! || ఇం ||
18. చక్కని సీ రూపమును గని-సొక్కిలి నావ్యదయమున ! || ఇం ||
19. కటు కటు పాపనామ మన-సిటుతిడునని గ్రిరామ ! || ఇం ||
20. ఆంచని నాపై ని సీ-కాశునిందదయరాని ! || ఇం ||
21. నా ఛాగ్యము సిదేరా పద్ము- నాభామరపరి వారా ! || ఇం ||
22. చాలు చాలు రఘు వీరా న-స్నేలుకోర మనసార ! || ఇం ||
28. రాజిక నవ మణి భూష శ్యాగ-రాజవినుత మృదురాష ! || ఇం ||
- ప. స ని స రి స ని ద ద | ప మ ప ద | ప మ గ ఱ ||
 ఇ య ఇ య ట్రి - ర ఘు | రా - - - | మా న న - ||
-
- స ని ఛా ని స న రి మ చ | ప ని స రి | రి స ని సా ||
 జి - న వ్యా ద యా - ర చ న | సో - - - | - - - మా || ||ఇం ||

అవకాశం :

శ్రీ కృతమునఁదు “ఎఱిల నా త్రయించి పొట్టపోసుకొనక నీ సుధామృతమున మనసు నిఃపుకొండినయ్యా ! నీ యంకే ర్తీనింవిన దాసులను రణించువాడవు నిశ్చండగా నా కేమి కొదువ ?” ఆచి శ్యాగ్రాజస్వామి శ్రీరామచంద్రునితో చెప్పుచున్నారు.

రాగ లక్షణం :

సిందురాముక్కియ ప్రాచీనరాగము. ఇప్పటి హాదుక ప్రకారము 1నిఁ మేళమగు మాయామాళవగౌళజన్మము.

ఆరోహణ : స గ మ వ ద ని స

అవరోహణ : స ని వ ద మ గ స

ఇందు ప్రాచీన వాగైయకారుల రచనలు కొనపచ్చుటలేదు. ఇదియే పేరుతో ఈ రాగమను ఓబియొక్కప మేళమునకు ఇవ్వముగా కొందరు గ్రంథరక్తలు చెప్పియున్నారు. అది సేదు నాదుకయిందు లేదు. అయ్యివారిరచనలు గఱ యారాగస్యరూపమే సేదు మశక విన వచ్చుచున్నది గసుక దీనిని అయ్యివారు సృష్టించుకొనిన రాగములలో నొకటి యసుకొన వచ్చును.

సిందురాముక్కియ – అది

ప. సుధామాధుర్య భాషణ సుధాక రానన !

ము॥

అ.ప. కథామృతముచే ఖచుకాలము ఆ

శిం దీరియున్నాను శ్రీవుము !

ము॥

న. దురాత్ములగు భూకిరాతకుల ఔ

ర రాదనుచు సుందరాకార నీ

పరాయణల చెంచిరా గోరు శ్యా

గ్రా ఇముక క వరాత్మక సుగుణ !

ము॥

1. స గా --- గ మ | - వ ర ద వ మ | గా న ని ||
సు ధా --- మా - | - రు - - ర్యి | శా మ ఱ ||
2. స గా స గ మా గ మ | - వ ర ద వ మ | గ మ చ మ గా న ని ||
సు ధా --- మా - | - రు - - ర్యి | శా - - - మ ఱ - ||
8. స గా స గ ము స మ మ గ మ | - వ ర ద వ మ | గ మ చ మ గా న ని ||
సు ధా - - - - మా - | - రు - - - ర్యి - | శా - - - మ ఱ - ||
- స గా మ వ ర ద వ మ మ గ చ మ | గా - న ని | వ ర ద వ మ గ మ గ స ||
సు ధా క రా - - - - న - | న - - - | - - - - - - - - ||
2. స గా మ వ ర ద వ మ మ గ చ మ | గ మ వ ర ద ని స ని | వ ర ద వ మ గ మ గ స ||
సు ధా క రా - - - - - | న - - - - - | - - - - - - - - ||
4. వ. వ చా ని స ని సా | స స ని సా | స ని వ ర ద వ మ ||
క రా మృత ము చే | ల ము - కా | ఽ - - - ము ||
2. వ చా ని స ని సా | స స ని సా | స ని సా గ మ ||
క రా మృత ము చే | ల ము - కా | ఽ - ము అ - ||
- మ గ మ గ సా సా స ని వ ర ద వ మ | గ మ వ ర ద ని సా ని |
క - ఽ - ది ఽ - - యు - - - | న్నా - - - ము - |
- వ ర ద వ మ గ మ స ||
త్రో - - - తు - ము - || ||సు ధా||
5. వ పా వ ర ద వ చ మ | మ మా గ | చ మ గ స ||
సు ధా త్యుంగ దు - | కి రా క | కుం శే - ||

గ గా మ గ గ గ న | స గ మ వ | - ద సీ ||

ర రా ద ను చు నుం - | ద రా - కా | - ర సీ ||

ప చా ని స ని స స | స గ్ మ | గ స స ని |

ప రా య లు ల చె లి | మి రా గో | - రు తాంగ్ - ||

స సా స ని ప ద ప మ గ మ ప ని | ప ద ని సా సి ప మ ;

గ రా ఇ - దే - - - వ - ఉ - | శ - రా - - త్య - |

ప ద ప మ గ మ గ న ||

ర - ను - గు - ఔ - ||

||ముద్రా||

అవతారిక :

శ్రీ కృతనువనందు చంద్రారేఖావనంసుడును, ఉమావల్లభును, నీలకంటునునైన పరమేష్యరుని భక్తితత్వాయిత్తె శ్యాగరాజస్యామి కీర్తిచుచున్నారు.

సింధురామ్ప్రియ - అది

ప. దేవాదిదేవ సచాచివ
దిననాథ సుధాకర దహన నయన ! ॥దేవాది॥

అ. ప. దేవేశ వితామహా ముగ్ధ్య శమా
ది గుణాభరణ జారీరమణ ! ॥దేవాది॥

చ. భవచంద్ర కళాభర నీలగళ
భానుకీటి సంకాళ శ్రీ నుత
తవ పాదథ క్రిం దేహి దినబంధి
దరహోసవదన శ్యాగరాజనుత ! ॥దేవాది॥

ప. - - - స ని స గా మ | పా - ద | ర పా మ ||
- - - దే - - వా రి | దే - వ | స చా ఴ ||

2. ప మ గ స స ని స గా మ | ప ర ని ప | ర పా మ ||
వా - - - దే - - వా రి | దే - - వ | స చా ఴ ||

3. ప మ గ మ గ స స ని స గా మ | గ మ ప ద ని స స ని | ప ద పా మ ||
వా - - - - దే - - వా రి | దే - - - - వ - | స - చా ఴ ||

ప మ గ మ గ స స ని స ని బ ధ వ | ని సా స | స గ గ మ ||
వా - - - - ది - న నా - - ధ | మ రా క | ర ర హ న ||

2. వదవముగనసన్నిచన్నిఖధధ | నిసాగము | వదనీసంసని ||
న - య - న - ది - నన - - ర | నుధాక - | ర - ద - హ - న ||

వదవముగనసన్నిచన్నాము | పా - - | సా - - ||
న - య - న - దే - - వా ది | దే - - | వా - - ||

3. చ. - - - వదనీసి | నిసా సని | సంగము ||
- - - దే - శే | పితామ - | హమృగ్య - ||

గగసనిసాసనిచదచర | నిసంగసని | వదపాచము ||
శమూ - ది - గుణ - - - థ - | ర - ఱ - గౌ - | - - లిర - ||

గముచముగన
మ - ఱ - - - || దేవాది||

4. - - - వపాము | చముదవచాచము | గముచముగన ||
- - - కతచంద్ర | క - ణ - - ర - | ర - నీ - - ఱ ||

గమూగముచదనీచదవము | గసాసన్ని | ఖధఖనిసగ ||
గ ణ థా - ము - క్రి - - టి - | సం - కా - | ఈ - ల్లి - - ఈ ||

మపాచదనీపి | నిసా సని | సంగము ||
ను కతవపాద | క క్రిందే - | హిది న - ||

గగసనిసాసనిచదచర | నిసంగససని | వదపాచము ||
ఱంభో - ర - రహో - - - న - | వ - ద నత్యా - | గ - రాజ - ||

గముచముగన
ను - థ - - - || దేవాది||

అవకాశిక :

కుండల్ కి క్రునమనందు నుప్పురములను సౌందర్యవంతములగు దేవతా మూర్తులుగా కావించి ఆరాధించవని తన మనసును తేలించి చెప్పుచు, నాటి, హృదయము, కంతము, నాశము మొదలగు స్తోమములయందు, అచి యుత్సృతి యగుచున్నవని శ్యాగురాజస్వామి చెప్పుకొను మన్నారు. స్వరములను సౌందర్యమూర్తులగు దేవతలుగా చెప్పుటయందు అయ్యవారు అంతాకికితమగు ఒక ప్రతికథ కనశరచున్నారు. అనాదినుండియు కర్మాటక సంగీతమనందు గమక శరి కాందులతో స్వరములను పరికించెడి సంప్రదాయము వచ్చుచున్నది. స్వరములను, అందు వచ్చేడి బంపులు, సాంపులు, బంగులు తెలిసి యూరాధించుట ఉచాసన. ఒక ర్ఘనిని మాత్రము స్వరముగా గుర్తించు సంప్రదాయము మన సంగీతమనందు లేదు. ఉదాహరణము అంతర గాంధారమును స్వోరష్టానముగా చెప్పిన రాగములలో కంకరారణము, కాంధోజి వంటి వాసియందు ఛక్కొక్క సందర్భమునందు ఆ స్వరములు ఛక్కొక్క విధముగా వచులుచుండుట విచ్ఛాంసులు తెలిసిన విషయమే! స్వరములయందరి టయ్యారములగు వోంపునొంపులను దర్శించిన ద్రష్టవుగమ ఇనే శ్యాగురాజస్వామి నుప్పురమందరులని చెప్పుకొన్నట్లు తోచున్నది తెలిస్తూ తెలియ కయో స్వరములయందరి గమకములను సరిగా వినిపించెడి విచ్ఛాంసుల విధ్యావదర్శనమే నేటిని అనాదరణ పొందుచున్నది. కృత్తిశావమతో ఆ స్వరములను సౌందర్యమూర్తుఁగు దేవతలకె కావించి పూజించగలవారే మహిమాపులగు వాగేయకామ లగుచున్నారు.

ఇన్నట ఒక చిత్రమగు విశేషమును చెప్పుకొనవలని యున్నది. సుప్తస్వర సుందరులను కీర్తించుకు ఈ కి క్రునము కై పక పద్మమగు రాగమునందుండుట గమనాప్తము. ఇది యొట్టు ఇరిగినదో అమావాయము. అయ్యవారి కి క్రునములలో స్వరముల క్రమమును చెప్పుడిరియగు నాదతనుమనిశం' అను చిత్రరంజని రాగకి క్రునయందు నిషాధాంతయైనను 'సరిగమ పరని' అనుచు సుప్తస్వరములను వేరొక్కని యున్నారు కాని యిందట్లు ఇయగలేదు. కారణము తెలుసు కొనుటకు వలను వడకున్నది.

రాగ లక్షణం :

ఆగవోష్ట్రోనిరాగము 15 వ మేళమగు మాయామాశవ గౌళజన్మము. అందు శ్యాగురాజస్వామి వారికి పూర్వులగు వాగేయకారుల రచనలు లక్ష్మములగుట లేదు గమక సినిచి పికి స్వప్తించినారని కావించవలనియున్నది.

ఆరోహణ : స గ మ వ ని స

అవరోహణ : స ని స మ గ రి స

'స ప్రశ్నరసందరుల భజింపవే మనసా' అని యా కి ర్తమున చెప్పియున్నాను దైవత స్వరమిందు కావరాదు. అధురాతన వాగేయకారుల రచనలు కొన్ని లిప్పుడు యారాగమన వినవ్వు చుస్తుని. 'ప ని సా', 'స గ మా', 'గ రిసా', మొకలు ప్రయోగములు రాగ స్వరూపమును తెలియజేయుచున్నాని.

అగన్నౌహిని - రూపకం

ప. కోథిల్లు స ప్రశ్నర ముదరుల భజింపవే మనసా !

136

అ. ప. నాథి వ్యాతక్కంత రసన నాపాదులయందు !

136

చ. ధర బుద్ధినూదులతో వర గాయత్రీవ్యారథమున
సుర భూషర మానసమున శుభ తాగ్నిగ రాజనియేద !

136

ప. గా | - ర స ని || సా | గా మ మ ||

చో | - రి - ల్లు || స | ప్రశ్న ర ||

2. గా | - చ మ గ రి స ని || సా | గా మ మ ||

చో | - రి - - - ల్లు - || స | ప్రశ్న ర ||

3. గ మ వ మ | గ మ చ మ గ రి స ని || సా | గా మ మ ||

చో - - | - - రి - - - ల్లు - || స | ప్రశ్న ర ||

4. గ మ వ ని | చ మ గ మ వ మ గ రి || సా | గా మ మ ||

చో - - | - - రి - - - ల్లు - || స | ప్రశ్న ర ||

5. గ మ వ ని | చ మ గ మ వ మ గ రి || న గ మా | గ మ పా మ వ ని ||

చో - - | - - రి - - - ల్లు - || స - - | ప్ర - - శ్న - - ర ||

8. సనిచము | గమచమగరిసని || సగమగ | మచమవనిచనిస ||
 శో - - - | - - థ - - - ల్లు || స - - త్తు | - - స్వ - - ర - - ||
9. సా | సనిపాచము || గమపా | మపసిచనినా ||
 1. సుం | ర - య - ఉ త్తు || తీం - - , ప - వేమనపా ||
2. నిసగరి | నీసనిపాచము || గమపా | మపసిచనిపా ||
 సు - - - | ర య - ఉ త్తు - || తీం - - | ప - వేమనపా || ||४७||
10. చ సనిపా | నిపా - | సనిరి | రిరిరిరి ||
 నా - - | థిహృ - | తక్కం - - | కరసన ||
2. చనిపా | నిపా - || నిసగ | సగగగ ||
 నా - - | థిహృ - || తక్కం - - | కరసన ||
- మగరి | సనిపాచము || గరిపా | - గమాచస్తి
 నా - - | పా - - దు ఉ || యం - - | - దు - - - || ||४८||
- చ. - చతు | - పా - పా || మపసి | పాచమగా ||
 - ధర | - బు - కాను || మా - - | దుల - ల్లు ||
1. - చమ | - గా - రిసఫీ || సగ | మపపా ||
 - చర | - గా - య - త్రీ || హృద | యమున ||
2. - చమ | - గా - రిసఫీ || సగ | మపపమగస ||
 - చర | - గా - య - త్రీ || హృద | యమున - - - ||
2. గమచప | - పా - పా || మపసి | పాపమగా ||
 - - ధర | - బు - కాను || మా - - | దుల - ల్లు ||

చమ | - గా - కిసని || సగ | మ వపా ||
వర | - గా - య - త్రీ || హృద | యమున ||

- వని | - పని సస || నని రి | రి రి రి రి ||
- సుర | - తూ - సుర || మా - - | వసమున ||

గం మగ | కి సని పా మా || గరిసా | గ మ పా మ చని ||
కు భ - | శాయ - - - గ || రా - - | జ - ని యె - ద || || ५६ ||

పత్రాలక :

ఈ రంగున శ్రీరామచంద్రుని 'శత్రీ రహిత శాస్త్రవిదిత దూరా' అనియు 'శృంకామ మదమోహంభీరు' అనియు సంటోధించుటవలన, ఆట్టిచి దూరముగా నుండగిగిన ఈ తీసి ప్రసాదించమని శాంగరాజస్వామి ప్రార్థించుచున్నారు.

ఐగనోగ్రహిసి - అది

ప. మామవ సతతం రఘునాథ ! ॥మా॥

అ. ప. శ్రీమదినాన్యయ పాగరచంప్ర
జీతమన కుథఫలద సుగుణసాందర్ ! ॥మా॥

చ. శత్రీరహిత శాస్త్రవిదితదూర
పంకజదశ నయన నృపతు మార
శత్రీతనయ వృందాలయ రఘువిర
శాంతనిర్మికార
యుక్తవన శనశావలభీర
ఉరగశయన ముని ఇన పరివార
శృంకామ మోహమద గంభీర
శాంగరాజ రిపుషులద సమీర ! ॥మా॥

1. - మా - గ రి స రి స సా | - గ మా ప మా | మ గ మా మ గ రి ||
 - మా - మ వ స త తం - - | - ర ఘు నా - | ర - - - - - ||
2. - మా - గ రి స రి స సా | - గ మా ప సి | వ సి వ మ గ మ గ రి ||
 - మా - మ వ స త తం - - | - ర ఘు నా - | ర - - - - - ||
3. - మా - గ రి స రి స సా | గ మ ప సి న గ రి స | ని రి స సి వ మ గ రి ||
 - మా - మ వ స త తం - - | ర - ఘు - నా - - - | - - - - - | - - - - - ||
4. - మా - గ రి స రి స సా | రి సా మ గ రి స సి | రి స సి వ ప మ గ రి ||
 - మా - మ వ స త తం - - | ర ఘు నా - - - - | ర - - - - - - - - - ||
 ||మా||
5. ప. - గ మా ప సి సి సి | - సా - సి సా | సి సా ని స ||
 - దు - మ ది నా న్యాయ | - సా - గ ర | చం - - - ద్ర ||
- 2 - గ మా ప సి సా సి | - గ మా గ రి | సి సా ని స ||
 - దు - మ ది నా న్యాయ | - సా - గ ర | చం - - - ద్ర ||
8. - గ మా ప సి సా సి | - సా - ని సం | గం మా ||
 - శ్రీ - మ ది నా న్యాయ | - సా - గ ర | చం ద్ర ||
- గ మా గ రి స సి వ మ ప సి | స సి వ మ | గ మ వ మ గ మ గ రి || స
 - శ్రీ త జ న కు - శ - ఫ ల | ద సు - గు ణ | సాం - - - ద్ర - - - - - ||
 ||మా||
- చ. - ప వ ప ప పా | ప మ మ మ | గా రి ||
 - భ క్రి ర హి త శా | శ్రువి త తి | మా ర ||
- సా - ఒ సా గ గ మ గ | మ సు పా మ గా | మ మ గ రి స ||
 - చం - క ష ద ష న య | న నృ ప కు మా | - ర - - - - ||

స న్ని స గ మ చ ని | - స న్ని చ మా | గా గా ||
 శ క్రి త న య హృ నా | - అ య ర ఘు | వీ ర ||

 మా ప మ గా ర సా | గ మ ప మ గ రి | సా - - ||
 శాం - త ని రియ్కా | ర - - - - | - - - ||

 మ గ మ చ ని ని స ని | సా స ని సా | ర స ని సా ||
 యు - క్ర వ చ న క న | కా చ - ల | ధ - - ర ||

 ప సీ స నీ చ మ గ మ | - ప సీ చ మా | మ గ గా మా ||
 - ఉ ర గ శ య న మ ని | - ఇ న చ ర | వా - - ర ||

 - గ మ చ ని సా | స గ ర ి స | గా మా ||
 - త ణ్ క్ర కా - మ మో | హా మ ర గం | వీ ర ||

 గ రి స ని చ ని స క | - స న్ని చ మా | గ మ చ మ గ మ గ రి || స
 శాం - గ రా - ఇ రి శు | - జ ల ర స | వీ - - - - - || ర || మా ||

అవగారిక :

ఈ క్రమమనందు ఇగక్కుల్చుటమనకై యవకరించిన శ్రీరామచంద్రుని మహిమాతిథిమమందు కిర్తించుచు “ప్రభో! వీరేవతలు, బుషులు, రక్తలు, మొకలగువారు నీదర్శనమునకై వేలియున్నారు. శ్రీరామరచ్ఛ్రానిద్రమేల్కుని ఇగములను పారింపుడెను రావయ్య!” అని ఆప్యాయతతో శ్యాగురాజస్వామి మేలుకొలుపు పొచుచున్నారు.

రాగ ఉఛళము :

బ్రాహ్మాణిన పునరాగములలో నొకటి. ఇది రక్తిరాగము. ఇప్పటి మేళకర్తంలో 1E వది యగు మాయామాశవగౌళ ఇన్నము.

అరోహణ : సరిగు వద స

అపరోహణ : సనిదవగురిస

ఇందు ప్రాచీనుల రచనలెన్ని యోగలను దీరిని మేళకబ్రాహ్మినియు అందురు. ఇది పునరాగ కుత్తరపంచకము నందుగల రాగములలో నొకటి. కొందరు ‘అవరోహణమునందు నిషాద ప్రయోగము లేపందుండునది తోచి నిషాదముండిన మేళకబ్రాహ్మియనియు’ చెప్పుదుయి. కానీ తోచి, హనుమతోది, శంకరాధరణం, భిరశంకరాధరణా, వంటి ఆనేక రాగములకు మొదట గల రెండుకరములను వదఱి తోది, శంకరాధరణము వలె చెప్పుకొనుట వాడుక యందున్నది. అల్సై తోచిరాగమునకును ఇరిగినదని ప్రార్థన చెప్పుదురు. నిషాదమును వదరివఽో నిరి రేవగుప్తి యగుచున్నది. మేళకబ్రాహ్మియందు షైతాలువారి వదములు, అన్నమయ్యవారిరచనలు, యింకను ఇతర ఎంగేయకాంగల రచనలు కలవు. అయ్యవారి రచనలయంగాలి రాగస్వరూపము ఇప్పుడు వాడుకయుడున్నది. ఘనరాగకుత్తరపంచకమునందు మేళకబోచి, సాశంగనాట, శిథిగౌళ, నారాయణగౌళ, కేరార అనునచి గలవు.

బ్రాహ్మి - ర్ముంపె

ప. మేలుకోవయ్య రామ మ మైలుకో రామ !

॥మే॥

అ. ప. మేతైన సికాచమేత నాశాగ్యమా !

॥మే॥

6. నారదాదులు నిన్నగోరి సిమకానుల న
వారిగా పాదుచూస్తున్నిష్టు తెల్ల
వారిగా వచ్చినది శ్రీరామ నషిత
శ్రీరములు రాగుగా నారగింపు వేగ !

॥మే॥

శభదియన యనిమిష రములు లూడిగము సేయ
ఆఱుబువగ నిండారు ప్రమాత శేషిరరును
మణి మయ్యాశరులుతో యణిమాదు రిదుచీష
మణులు కెబుపాయును తరజీవంత పర తిలక !

॥మే॥

రాజ రా తేజ్వర భరాజమంధ సా కేత
రాజ సద్గులఁ త్యాగరాజముత చరణ
రాజన్య విఖుర్ గణ రాజాదు తెల్ల నిను
పూతీచ గాని నారీ జగము పొరింప

॥మే॥

7. - గ | గ పా || పా | ద పా || - గ | చదచ || చగదవ | గవగ రి పా ||
- మే | లు కో || చ | య్యై ము || - మేత్తై | లు కో - || రా - - - | మ - - - - ||
|| మేలు ||

- చగ | పా ద - || పా | పా స || స్తని చా | ద పా ||
- మే - | లై న - || సీ | తా స || మే - - | త నా ||

చగ | పా ద చగ రి || నట
ధా - | గ్యై మూ - - || - -
|| మేలు ||

- గ | గ పా || పా | ద చద || చగ | చద చ ||
- రా | జ రా || జై శ్వరథ || రా - | జ ముం ||

చగ చద | గవగ రి పా ||
పా - - - | కే - - - త ||

వగ | దవగవగర్ || సనరి | స ధరిసరి ||
రా - | ఆ - స - - - || ర్మణ - | శాం - - - గ ||

స | సరగగ || పద | రచహా ||
రా | ఆ - నుత || చర | ఇ - - ||

- వగ | పాద || స స | రిరిస - స | రిగరిస ||
- హా - | జ న్య్య || విలు | ధగణ - రా | ఆ - - ర్ము ||

సనిద్మా | రనిదప ||
ఎ - - | ఔ - నిను ||

- పద | సానీ || సనిద్మా | రనిదప ||
- శ్రూ - | జిం ప || గ్రా - - | చి - నా - ||

వగ | పద ప || వ గదప || గవగరిసా || 8
రి - | జగము || పా - - - || రిం - - - ప || - || మేలు||

అవకాశిక :

ఈ. క్రిస్తుములను పంచరక్షములలో సొకటి ఇది సంప్రదాయస్థితముగా చరణములకు స్వరసాహిత్యములను పాఠుకొనెడి సద్గుణియందే సేటికిసి కనబరు చూన్నది. ఇందుగా చరణములు చక్కని లిఖితాలు సాహిత్యములు కలిగి అర్థభావమును తెలిసి పాఠదగినవిగాచున్నది. నాట, గౌళ, ఆరబీ, వరాటి, ప్రియ అను ఘనాంగ వ్యాఖ్యపంచకమునందు పంచరక్షములను యొక్క క్రిస్తుములు కనబరుచున్నది.

ఆగు కాను చేసిన దుడుకులకు విన్నవించుకొనుచు ఇట్టివాడనగు నచ్చే దొరకొడుకు క్రొచురా ? అనుచు “నీపు ప్రివిశా వ్యాఖ్యాను ముజమున సుండిచెడి వాడననియు, సకల భూతము లందును నిండియున్న వాడననియు, అవాభ్యాసము గోచరుడననియు, నేను తెలిసినానలేకపోచిని. నేను చిన్న తనమునుండియు నీధిజనానందమును తెలుసుకొనలేక కుతర్కములలో కాలముగడిపి ఓచిని. పరదరములనాణించి కడుపునింపుకొను యత్కమున వారి మనసు కరుగుసట్లు పశులు బిరిగిని. కడికములగు సొఘ్యములనాణించి తిరుగుచు సమయమువిలువ తెలియిక దినములు గడిపిని. మహామహాపుత్రున నీ భక్తులకు సమానుడనని విఫ్లవిగుచు తెలియని వారగు నటులు, విటులు, కుర్రులు, వరితలు నాకువులగుటకొఱడై స్వార్థిలుయిలును తెలియక సే విజ్ఞానివర్త నువ్వేడించి గొప్పవాడననుకొనుచు సంతసించిని, చూచుటకింపగు ప్రీతిను, భవనములను, విడ్డిలను, సేవకులను, భోగములను, భసములను నిజమని సమీక్ష చెడి నీపదభజనా సంచామృత మును గ్రోలుచు పరచిని. చపలితిత్తుడనై దుర్మాచాంధులగు ఇంపలను కోరి పెరిశాపములను చెనవైచుకొని దుఃఖములందు తగియి నొగిలించిని గాని చక్కని ముఖకమలంబును వ్యారథయు నందు నిఱుపుకొని ధ్యానించి తరింక దుర్మిషయ దురాశలకులైనై అవివేకినై ఓచిని. సిదర్సును మానవము దుర్భథమని యొచిమరుపుగ్ర కామలోభ మోహమాలకు దాసుడనయి తిరిగి నయ్యా ! భూసురుడనై ఇన్నించియు భువిని చేయాని పనులు చేయచుంటిని గారా ! సార ప్రోఫెసరుగు నాశరములను రోయలేక కొవ్వారుగా తిరిగిని. నాకాలము కొన్నాళ్ళు సతుల కొఱకు, మరికొన్నాళ్ళు సుఖులకొఱకు, మిగిలినది భసములను సంపాదించుకొనుటకు వ్యాప్తమై పోయినది. కడు చిచయాక్షమ్యదనై యటువంటి దుడుకు పనులను చేసిన నచ్చే దొర కొడుకు క్రొచురా !” అని అయ్యవారు ప్రియాను చంద్రునికి విన్నవించుకొనున్నారు.

ఇందరి చరణములయందు అయ్యవారు చెప్పిన కర్మకాండలన్నియు చేసెనివారు ఆ కాలముననూ పుండిచెడి వార్కియేమో ! పల్లవి, అనుపల్లవులకు సంగతులుండి మిత్రములవరె చరణములను పాఠుకొనెడి పర్వతి అయ్యవారికాలమునకు ముందునుండి యందిన ఒకప్రైయ పథ భోగున్నది దినిని అయ్యవారి కొన్ని రచనలయందును ఘనము గఫునించవచ్చును.

సంగములు మార్పి మార్పి వేయుచ పళ్లని అను పళ్లపులను పాడి వాగైయారుని రావ సపదమ తెలియి తెసె చరణములు ఎన్ని యున్నను వాటిని పదలి ముద్రావరణమును మాత్రము పాడికి యొకప్రతి ఎప్పటి నుండి వాడుకలోనికి వచ్చినకో నిర్వచించుటకు సాధ్యము చాకున్నది. అది సంగీతపు ఉదుపులను పెంచి పారమార్థిక చింతనులగు నాగైయారుల భాషమునకే వియుదముగా పరిణమించుచున్నది అట్లు చేచుటవలన అనర్ప రక్తమిలంటి వారి యిషచేముల సెఱ్చికో మనము తెలిగోనశేక, బోగ్గుట్టుకొనుచున్నామని అని తోచున్నది. అయ్యెవారి దివ్యమాను సంకీర్తనములు ఇంకను కొన్ని చరణముల సుఖ్య అధికముగాగాల రచనలు వినవచ్చుటమే కరువై పోతుచున్నది.

రాగ లక్షణము :

గౌళ ప్రాచీన రాగము, ఇప్పటి వాడుక యిందుగం 15వ మేళమగు మాయా మాశవ గౌళ జన్మము.

అరోహణ : స రి గ మ రి మ వ ని స

అపోహణ : స ని చ మ గ మ రి స

ప్రమాదమలైన ఫున రాగములలో నిరి యొకటి. ఇందు గిత కిర్తనాదులేశాక చిట్ట చానములను కూడ ప్రాచీనముల చెప్పినున్నారు గంపిర ప్రకృతి గల యి రాగము మార్పులు చేర్చులు లేక ఒక కిలిగా కొన్ని వందల సంవత్సరముల నుండి సంగీత ప్రమంచమున కోరించు చున్నది. ఈ రాగమునందు కాల్పాకవారి శృంగార రచనలు గలవు!

గౌళ-అడి

ప. దుదుకుల నన్నె దొర కొడుకు బ్రోచురా ఎంతో ?	:దు।
అ. ప. కడు మర్చిషయా కృష్ణుడై గడియ గడియకు నిండారు	:దు।
చ. శ్రీ వనికా హృత్యుము జ్ఞాతి అవాక్షాపచ గోచర	:దు।
2. సకల భూతములయందు సీవై యుండగా, మదిలేకటోయిన	:దు।
8. చిఱుక పాయమునాడే, భవామృత రసవిహిన కుతర్కుడైన	:దు।
4. పరిధవముల కొఱమ హారుల మది కరగ బంధి కరుపునిచ తిరిగటి !	:దు।
5. తన మదిని భువిని శోభిష్ట కేశనమె యనుచు నదా దినములు గడిచే ? తెలియని నట విట కుద్దులు వనితలు స్వే శమముట కుపడేశించి	:దు।
6. సంతస్తిల్లి స్వర లయిటు లెబుంగకసు కిలాత్ముడై మశక్తులకు సమూన మము !	:దు।
7. రృష్ణికి సారంఘసు లలనాసద నార్పక సేనామిత ధనారులను దేవాదిదేవ సెరనమిద్దిగా కను నిపదాజ్ఞారణనంబు మఱచిన !	:దు।
8. చక్కని ములకమలంబును నదా నామదిలో స్వరణ శేకసే దుర్గుదాంధజనులకోరి పరికాపముల చే దగిల నోరి	:దు।
. దుర్ముషయ దురాసాను కోయలేక, సతశమచరాధినము భపలచిత్తుద్దైచే న !	:దు।

4. రి మ రి మ వ మ వని వ ని స రి స ని వ ని | సా - - - - - |
 తొ - దు - కు - - - - తో - - - - - చు - | రా - - - - - |
 - ని వ మ గ మ రి స ||
 - ఎం - - తో - - - ||
5. రి మ రి మ వ మ వని వ ని స రి స ని స రి | స కీ రి స ని వ మ |
 తొ - దు - కు - - - - తో - - - - - చు - | రా - - - - - |
 వ మ గ మ రి రి స ని ||
 ఎం - - - తో - - - ||
6. రి మ రి మ వ మ వని వ ని స రి గ మ కీ | ని స కీ - రి స ని |
 తొ - దు - కు - - - - తో - - - - - చు | రా - - - - - |
 వ మ గ మ రి రి స ని ||
 ఎం - - - తో - - - ||
7. రి మ రి మ వ మ వని వ ని స రి గ మ కీ | ని స రి వ ని స మ వ |
 తొ - దు - కు - - - - | తో - - - - - చు | రా - - - - - |
వ మ గ మ రి రి స ని ||
 ఎం - - - తో - - - ||
- అ.ప. - - - రి రి రి - - రి రి స రి మా | - - స రి మా రి | సా - - - - - ||
 - - క దు దు - - ర్యి చ య్యా - - | - - స - - క్కు | డై - - - - - ||
2. - - రి రి రి - - రి రి స రి మ రి | మా స రి మా రి |
 - - క దు దు - - ర్యి చ య్యా - - - | - - స - - క్కు |
 న ని వ ని సా - - ||
డై - - - - - ||
8. - - రి రి రి - - రి రి స రి మ రి | మా రి గ మా రి |
 - - క దు దు - - ర్యి చ య్యా - - - | - - స - - క్కు |
 న ని వ ని సా - - ||
డై - - - - - ||

ఓ మ రి స రి రి స ని స స ని చ ని ని చ మ | ఓ మ చ ని స సా ని |
గ - ది - య - - - గ - ది - య - - - | ని - - - దా - - |

చ మ గ మ రి రి స ని ||

రు - - - - - ||

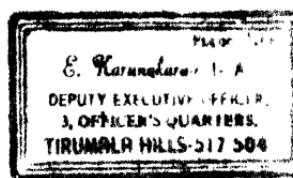
||ము||

చ. 1. ఓ - - - - - రి సా ని స రి | సా - - - - సా |

 - - - - - వ - ని | చ - - - - పొ |

- - స ని ఫా - - - ||

- - ము - ము దా - - ||

మూ - - - - మూ - - - - ఓ మ చ ని | పా - - ఫా ఫా |

జి - - - - అ - - - వా - - - | చౌక్కి - - స - - |

- - మ చ - - ని స ||

- + గో - - చ ర ||

||ము||

చ. 2 ఓ రి స - - రి స - రి మూ మ సరి మూ | ని సరి గ మూ సరి |

సక ల తూ - - క ము ల యం దు సీ - - వై | యం - - ద గా మరి |

గా - మ రి రి స ని ||

తే - క పో - యు న ||

||ము||

చ. 3 రి ప మ మ - - రి రి రి సా సరి ప మూ | రి స ని సరి సా స |

విరు త ప్రొ - - య ము ల నా దె శ జ నా | మృ త ర స వి హీ న |

ప మూ మ రి రి స ని ||

క త రుక్కటై - - న ||

||ము||

చ. 4 ప చ మ మ రి రి స న రి ప మ మ రి స రి చ , మ రి ప మ ని స రి మ |

ప ర ధ న ము ల కొ రకు సొరు ల మ రి క ర | గ ఱ ఱ క క య పు నిం |

- మ రి రి స సా ని ||

- ప ఱ ఱ క న భీ ||

||ము||

త. 5 ని పుచని రి మచ సీ మచ ని చని | సా రి మచ ని సా |
తమ మది ని కు వి ని సొ ఖ్యాతు తి చన | మేయ మచ చా |

స ని ప మ రి రి చ ని ||

ది న ములు గ ది పి న ||

||ము||

మ చన రి రి ఫ ని చరి |

కె లు వి నట ట ట కు - మ్రు లవ ని తలు |

చ ము ము రి చ స ని చ | మ పా ని చ ని స రీ ||

ము ము ము ము కు కు కు చ | దే శిం చి నం - త సి ||

- మ రి స ని సా రి మ రి రి స ని రి స |

- రి స్వర ల యం బు ట రె రుం గ క ను కి లా |

- ని ని ప స సి చ | మ రి ని చ - మ రి చ ||

- కు కై - క క కు | ఉ కు స మా - న మ ము ||

||ము||

త. 7 సా రి స సా సా రి స రి గ మా రి చ |

రు క్షి కి సా రం ఱ గు ల ల నా స ద |

మా రి స పా మా | రి రి చ మా రి రి చ ||

వా ర్మక సే నా | మి తర నా దు ల ను ||

పా చ స ని పా రి స ని పా స ని త ము |

దే నా - ది దే వ సె ర న మి క్రి ని గా |

- ని చ మ రి చ చన | చ పా ని చ మ రి చ ||

- క సి చ దా క్షి క | ఇ వం బు ర చి చ ||

||ము||

త. 8 పా చ మ రి చ రి మ పా మ రి చ రి రి |

చ క్క సి ము క మ ల ల బు న మ చదా |

మా స రి మా ధి న | రి గా మ రి చ రి ||

నా మ ది లో స్వర | ఇ దే క సే దు - ||

స పా న చ మరి చ - నీ వి చ పా చ స |
ర్మై దాం ధ జ ను ల రో - రి చరి కా చ ము |

ని పా చ మరి మ చ | ని పా - స ని పా ||
ఉ చే త గి ఉ నొ గి | ఉ దు - ర్మై చ ను ||

ఉ కి మ ఉ మ స ఉ మ కి స ని చ ని స |
దు రా శ ల ను రో - య లే క చ న త మ |

ఉ సా ని చ మరి చు | చ సీ చ చ మరి స ||
చ రా థ ఇమై - చ చ | ఉ చి త్తు దై - స - ||

||చు||

చ. ఉ సా రి స ని స ఉ రి స ని స రి మా మ |
మా న చ త ను దుర్లభ క మ ను చు నెం చి |

స రి మా ఉ మ ఉ స | రి స సా సా - - ||
చ ర మా నం - ర చెయం | - ర లే క - - ||

ప చ మా ఉ స రి మ చ ఉ మ ఉ చ చ | మ ఉ చ మ ఉ స ఉ |
మ ర మ త న ర కా - మ రో క మో చు ఉ | క చా - స దై మో - |

మ ఉ ఉ సా సా ||
చ రో ఉ గా క ||

చ ని చ చ ని చ మ చ మ ఉ చ చ ని | చ ని స ఉ - మ చ ని |
మె ర టి కు ల జ ద గ చ చు వి ని కూ - ద్రు ల | చ ను ల స - ల్పు చు ను |

చ చ ఉ ఉ సా సా ||
య యం - టి ని గా క ||

స సా స ఉ ఉ మ ఉ - మ స ఉ మ ఉ స | ని చ ని స ఉ సా స |
న రా ధ మ ఉ మ రో - య సా - ర హీ వ | మ క మ ఉ ను పా సిం |

ని చ పా మ ఉ స ||
- చ కా రు మా రు ||

||చు||

చ.10. -- మ ప ప మ మ గ మా రి -- సా | -- స్తు శరి శరి | మా రి మరిసా ||
 -- శ తు ల తై -- - కొ -- నాన్ | -- ల్లా -- శై + | - తై -- - ||
 ప మ ప మ రి మ రి శ ని శ ని ప ని ప రి మ | రి మ ప ని పా -- |
 సు - తు - ల - - - తై -- - కొ -- - | నాన్ - - - కు - - |
 పా -- ప మ మా ||
 - - - ధ - న ||
 - - రి రి రి -- రి -- స రి మా | స రి మా రి మ రి శ |
 - - శ తు ల -- - తై -- కి - కి | కి - - కి - - - |
 శ ని ప ని పా -- ||
 న - - - య్యి -- ||
 రి మ రి స స రి స ని ని శ ని ప ని ప ని ప మ | రి మ ప ని శ ని పా |
 క్కాన్ - - - గ - - - రా - - - జా - - - | తై - - - య్యి - ట్యు |
 మ గ మా రి రి శ ని ||
 పం - - టి - - - || ||ము||

అపకారిక :

శ్రుతి కీర్తనమునందు “అవనికాంతుడవగు టీ కరుణాస్వామి ! ఇంత తరాకా ? నిన్న నమ్మిన చాసులొ నమ్మికిల్చి మరహరా ! కామగ రేఖ లవటీ కస్తులు గల టీ రాము చంద్రా ! నీకడగంటిచూపు లోకసారి నామై ఏరుపరాదా! నీకే పచుగులు బాషాదీ మససుతో నిన్ను కోరి కోరి నేపించెడి కట్టులను యావిధసుగ చూరితివా ? డకసారి దయనేయరాదా ! నా యాత్రిని నిపేశెఱుపుకొందుచు నాసతో నీ పదనేము చేయుమంటని దయరాదా” ? అని అయ్యవారు శ్రీరామవంద్రుని ప్రార్థించుచున్నారు

రాగ ఉటుము :

టక్కుప్రాచీనరాగము. కానీ ఇందు ప్రాచీనం రచనలు కానవయ్యటరెదు. ఇది యుచ్చటి వాహక ప్రాచీనము 15 వ మేళమగు మాయమాళవగోళజన్మిము

ఆరోహణ : సగ మ వ ద ని స

అవరోహణ : స ని ద ప మ గ రి స

ఇదటి సంచారములు అయ్యవారి కీర్తనలలో గమనించేనే శేఖసుకీనశటణి యుండును. ఇది నిజమునకి పుచుమసహిత పోత ఎల కీసబుల కట్టుకి ‘మగరస’ అను ప్రయోగమును వచలినచో పసంత రాగమనియే క్రమ కలుగుచు ఉనిని అయ్యవారుద్దరించిన ప్రాచీనరాగములలో నిని యొకటి యమకొనవచ్చును.

టక్కు - అది

ప. రాకా శఛివరన ఇంత పరాకా ! ||సా||

అ. ప. నీకాగుణము కారా దపని కాంత కరుణాస్వాపత ! ||సా||

చ. నమ్మియున్న నిజరాసులకు – నమ్మిక లోసగి మఱతురా
తమ్మి కనుల నోకసారినను – దయ ఊడరాదా మరియుదా ! ||సా||

భ. పారి పారి నిన్ననదినము కోరి కోరినవారిని యా
చారిత్రీచితివా మాయా ధారి రారా ఏలకోరా ! ||సా||

ప. నిపే దెరిసికొందుచుచు భాషించుచును సేసే సిపద
సేవజేసి మహానుభావ శాస్త్రగ్రాణనిపై ! ||సా||

3. సా - ముగు చుగు | దా దా సని | సా - - ||
 రా - కా - - శ - థ - | వర - - | న - - ||

సా - సని దారు | వముగు ముగరి | సా - - ||
 ఇం - క - - చ - | రా - - - - - | కా - - ||

4. సగు మాచముగుదరు మాచముగు | దారనిసగు | రిసనిసా ||
 రా - - - - - కా - - శ - థ - | వ - - ద - | - - న ||

సా - సని దారు | వముగు ముగరి | సా - - ||
 ఇం - క - - చ - | రా - - - - - | కా - - ||

5. సగు మాచముగుదరు మాచముగు | దనిసగుమగరి | సా - - ||
 రా - - - - - కా - - శ - థ - | వ - - ద - - | న - - ||

నిసరినిసా సనిదని దారు | వముగు ముగరి | సా - - ||
 ఇం - - - - క - - - చ - | రా - - - కా - - | - - - ||

4. సగు మాచముగుదరు మాచముగు |
 రా - - - - - కా - - శ - థ - |

దనిసగుమగరి | సనిదుదనిసా ||
 వ - - - ద - - | న - - - - - ||

నిసగరిసనిదనిసరిసనిదదము |
 ఇం - - - - - క - - - - చ - - |

వముగుదనిసని | దమువముగరిగరి ||
 రా - - - - - కా - | - - - - - - - ||

సా మా వము గము చా దము చా | నీ సా | - - - - ||
 రా కా - - - - శ - శ - వ | ర న | - - - - ||

అ.ప. మా - మా వము గము దని | సా - ని సి | గము గం సని చా ||
 నీ - కా - - గు ఱము - | కా - రా - | - - ద - వ - ని ||

2. మా చా ని ద ము గ చము గ ము ద ము ద ని సా |
 నీ - - - - కా - - గు - ఱ - ము |

ని సి గు గం సని | ద ని ద ము ద ని సా ||
 కా - - - - రా - | - - ద - వ - ని ||

స ని సి సని ద ని సి సి సని ద ము | చము గ ము ద ని సని |
 కాం - - - - త - - - - క రు | కా - - స్వీ - - - - ||

ద ము చము గ ం గ ం ||
 - - త - - - - ||

సా మా వము గము చా దము చా | నీ సా | - - - - ||
 రా కా - - - - శ శ - వ | ర న | - - - - ||

చ. పా - చము గ మా మగు మా | ద ర ము ద ని | స ని ద ని ద ము ||
 నీ - వే - - - తె - ఱ | సి కొం - దు - | వ - ను - చు ను ||

గా - చము గ ము గ ం | స ని భ ని సా | స గ మా చా ద ము ||
 కా - విం - - చు చు - ను | చే - - - ను | నీ - - చ ర - ||

మా చా ని ద ము గ చము గ ము ద ము ద ని సా |
 నీ - - - వ - తె - - - సి - ఱ - - |

ని సి గు గం సని | ద ని ద ము ద ని సా ||
 మ - - - - హ - | - - - ను - - ||

సనిసెంసని దనిసెంసనిదము |
శా - - - వ - శాంగ్ - - - గ - శా - |

పమగమదనిసని | దమపమగరగర ||
ష - - - ని - వై - | - - - - - - - ||

చిట్టి స్వరము :

శా - గ మ ద ని స ని ద మ ప మ గ ర గ |

శా - మ గ మ ద ని | ద శ ని ద గ మ ద ని ||

స గ మ గ ర గ శా ని ద ని స ని ద ని ర

- మ మ ద ని ద మ ద | మ ా గ ప మ గ ర గ ||

శా మా ప మ గ మ దా ద మ దా | ని శా | - - - - ||
రా కా - - - - ష ష - వ | రి న | - - - - ||

(ఈ చిట్టి స్వరమును యిచ్చుటు కొండరు పాడుచున్నారు గనుక యిందు పొందు పరచడమైనది).

అవకాశిక :

త్రణ కి త్రివచ్చినందు సూర్యుగవానుని గాకను అత్యుత మనోపాషముగ చెప్పును . లోక బాంధవుడగు దినకరుడు ఉరయ్యాదైపై యవశరి, దటన. అని : భి ప్రా దులు, చామరము అను వేయిమన్నారు. దేశంలు పుష్పవర్షమును కి రియుచిమన్నారు. పరమ శాగవత్ త్రముఱు శ్రీరారి స్వరూపుడగు సూర్యునారాయణునికి అ ర్యాపాచ్యాద్యులను లుచ్చి న కియించుచున్నారు. సాకాల్ నారాయణరూపుడగు తరచినిగిని ప్రహోదుడు హాచేని తలహిసుచున్నాడు శముదురు సంతోషతరంగములతో నుహ్యాగుచున్నారు. నారదును గాసమాచేయి చున్నారు. సనకాది ముసులు వేదవాక్య అతో ప్రతికించుచున్నారు.' అని అయి వారు ప్రహోదరక్తవిజయ మను తమ యతుగానమనందు కావ్యమర్యాద ననుసరించి సూర్యోదయి వర్ణసపును చేయిచున్నారు.

రాగ లక్షణము :

పరబు ప్రాచీనరాగము. 15 వ మేళమగు మాయామాశవగోళ ఇంగ్లెన్సు.

అరోహణ : సగ మ ప ర ని స

అవరోహణ : స ని ద ప మ గ రి స

ఇచ్చి దేశి నురాగమైనసు కావచ్చును. గాని తగ దేశియతను పూర్తిగా కోర్తోయి ఖద్దక రాన్నటక రాగముగా యారి ఎప్పుడో స్తోరపడియించనది ఆ దు ఏ హోహాస్తులై న ఔత్తుజ్జల వారి పరమ, ఇంకను ప్రాచీరపాగేయకాయల పచుండి ఒకటి రెడు కసబుచస్తుచి. బహుళః మేళక తల ఆవిరాపుండు, వాందుకుండ యూరాగపు, ప్రచారపుండక, వచ్చి యుండును. 'సగ మ' అని అరోహణమనందు చూపియన్నాడు, 'స మ గ మ', 'మ ప ర ద' అను సంచారములు రాగస్వామమను చూపునవిగా కనబదుచున్నావి

పరబు - చాపు

- ప. వడ మైన సేత్రోశ్వమును గనుగొన-తరణి పెడతె చూడకి ! ||ప||
- చ. భరసు విధింద్రులు కర చా-మరముల నిరుగడలను మెలును నిరతమునను గగనమన-సురలచేశి విరుద్ధాన కారియు !
2. పరమథాగవత చయములు-శాగుగ హారినామును సేయ దురమున ప్రహోదుడు కని-కరమిన హారియని తలపోయి ! ||ప||
3. వారిధిరాణ నారద సనకాదులు-సారెచు న కియింపగ వారము శ్రీశ్యాగ్రామవరు డల్ల - వారలగని శ్రోవగ ! ||ప||

శ. -- శవ | మగ్గామా || రమ్ చా | రసానిసా ||
-- కర | మై - - న || నే - - | శ్రీ - - ||

సనిసంసి | వదమాపా || గమద | వదమవగా ||
శ్రు - వ - - | ము - - మ || కము - | గో - - - న ||

-- గమ | రవదనిసి || సనిదనిదవ | పా - గమా ||
-- కర | ఏ - - వె - || త - - - - - | త - - - ||

మగమదవద | మవమగమా || వమగరి - | పా - - ||
చూ - - - - - | - - ద - రై || - - - - - | - - - - - || ||పర||

శ. -- సని | దనిసంసిసనిచా || రమ్ పా | వదమగమా
-- వా - | ర - - - ధ - - || రా - - | జ - - - - -

-- గమ | రవచాపమపా || మగ్గాపమగమ | మగరిపా ||
-- నా - | ర - - ర - - || న - న - - - - | శ్రా - - ద్య ||

పాసమ | మగమాచా || నినిదమ | వమగమదవచా ||
బసా - | రె - - కు || ను - - - | శిం - - - - - - - ||

పా - | దవచాసనిదని || సా - | - - - - ||
- - | చ - - - - - || గ - | - - - - ||

-- వమ | మగమాచా || రమ్ పా | వవమగమా ||
-- వా - | ర - - ము || శ్రీ - - | శ్రాగ్ - - - గ ||

-- గమ | చానినిచా || రవచాని | సనిసంసా ||
-- రా - | ఏ చ - - || ర - ద్య - | ద - - - ల్ల ||

-- రని | సం నని చా || మగమదవద | మచమగమా ||
 -- వా- | ర - - - ఽ || గ - - - - | ఽ - - - - ||

 -- సని | చా-మపా || మగపమగమ | మగరపా
 -- ల్రో- | - - - వ || గ - - - - | - - - -

 -- నమ | మగమాదవచా || పా- | - - - - ||
 -- దర | మై- - - - || న - | - - - - ||

అపకారిక :

దీవ్యనామ సంకీర్తనముయందరిగు ఈ శిర్షమన “నిషధాసుల యనుభవనులను తలచి నీనామమును ద్వాగ్నింపుచు, ఇతరమిలగు వ్యాపారములచే కాలమును పోగొట్టుకొనక వన నిధు లిఖినను లక్ష్యముచేయక కరుణాశలభింగు నిసాన్న సేపించేకివారు ప్రశ్నాదాదులవలె ఫాగవ తో తములై తరింపురుగడా !” అని భావులకైన శాంగరాజస్వామి చెప్పుచున్నారు.

రాగ లక్షణము :

నాదనామక్రియ ప్రాణిన రక్తిరాగము. ఇప్పటి 15వ మేళమగు మాయామాశవగాంఛ జ్వయము.

ఆరోహణ : న్ని సరిగ మ చ ద వి

అవరోహణ : ద చ మ గ రి స న్ని

వెంకటమా సంప్రదాయమున సంపూర్ణ సంపూర్ణముగా నీరాగము చెప్పుండియున్నది. ఇనను మంద్రస్తాయి నిషాదమునుండి మర్యాదాయి నిషాదమువరకు మాత్రమా సంచారములు గల రాగస్వరూపమే శాంగరాజస్వామివార్కి పూర్వులై న ఔత్సాహారి పదములయందు కానము చున్నది. అదియే యిష్టయు వారకయందున్నది. ‘ప ని ర ప’ అనుష్టయు కించిత్కై క్షి నిషాదచ్చాయము పరికించుట వైటేపిల సంప్రదాయము, గమక దీనిని భాషాంగమనియుస్కాన వచ్చుచు ఇందు రామధాసులవారి రచనలు, యింకను తక్షయులు, భజనకీ తనలు కలవు.

నాదనామక్రియ – అది

1. కరుణాశలధే దాశరథే
కమనియానన సుగుణిధే ! .. . ఇక ||
2. నీమయమేగా నిలను, ఎమని సేదూరుదును ! .. . ఇక ||
3. నిషధాసుల యనుభవమెకటి. నిను తెలియని మతమెకటి ! .. . ఇక ||
4. వలచు నామము సేయుచే, తలచు ప్రాద్యసోగొట్టురుచే ! .. . ఇక ||
5. సుకృతములొప్పగింతుచే సీ, ప్రకృతిని తెలి వేగింతుచే ! .. . ఇక ||
6. మనసారగ పూతేంతుచే, మాటి, మాటికి యోతేంతుచే ! .. . ఇక ||
7. నిను గనులనుగన కోఁ దురె నవ, నిధులిఖిన స్విషులుకారే ! .. . ఇక ||
8. తమలో మెలగుచునుందుచే, కారకరూపుని గందుచే ! .. . ఇక ||
9. నీ వన్నిటయని బుక్కదుచే, నీవేతానని కుల్యుదుచే ! .. . ఇక ||
10. భాగవత ప్రశ్నారహితరామ, భావుకశాంగరాజనుత ! .. . ఇక ||

ప. సరిగ్గా మచదచమగ | మగ మచదచద | మచపా ||
కరుణాఃల - ఫే - | దా - - - శ - ర | ఫే - - ||

మ మ గ మ మ ద ప ప మ మ గ మ గ |
క మ - సీ - - యూ - - న - న - |

గ మ వ ద ప మ గ రి | గ మ వ మ గ రి స ని
ను - గు - ణ - ని - | ఢే - - - - -

|| ४८ ||

ನ. ಗಮದನಿನಿಡ್ | ಪರಮಗಮ | ಸ
ನಿ - ಮಯಮೇ - | ಗ್ರ - - ಯ - ಣ | ಸ - - ||

మగమదశాచమ | గమగరి | చమగరిశా ||
న - మని సేయా - | రుదును - | శా - - - మా ||

||८५||

అవకాశిక

త్రం క్రసమునందు నుండి వదనారవిందముతో అపసినుత పశేషుడై సమస్త దేవతా గణములయిను ఆరాధ్యాలై వమై యొప్పుచున్న దివ్యమంగళవిగ్రహశగు శ్రీరామచంద్రానికి శాంగ్రాజస్వామి మంగళసును తెలుప్పుకొనుచున్నారు.

పాదసాముత్తియు - అది

- ప. ఆయమంగళం నిత్య శుభమంగళం ! ||ఇయ||
- చ. మంగళ మహా సుశాసనాధునికి,
మంగళ మరచిందాశునికి
మంగళమధ్యిక చారిత్రునికి
మంగళ మాదిదేవునికి ! ||ఇయ||
2. నుండి వదనునికి. నుదేషునికి
శృందారక గణవంయ్యనికి
మందర దరునికి మన మాధురునికి
శుభఫలమునికి ! ||ఇయ||
3. అనకులమున వెలసిన రామునికి
అనక వచన పరిపాలనికి
మనసికింటి లాచాల్యనికి
కనకసింహాసన నిలయునికి ! ||ఇయ||
4. మందానిలథోఖయనునికి
మందాకిని వర అనకునికి
మందఱనక ఇశనంకాశునికి
మందారరూపునికి హరికి ! ||ఇయ||
5. ఇంద్రాద్యష్ట దిగీశువునికి
చంద్రాదిత్య సునయనునికి గ
శేంద్రుని సంరక్షించిన రామ
చంద్రునికి ఇగ్ద్రూపునికి ! ||ఇయ||
6. రాజుశేఖర ప్రియునికి వౌని
రాజు రాజు పూతిమునికి శాంగ్రాజ
రాజు వినుతునికి పరగణ
రాజుది త క్రవరదునికి ! ||ఇయ||

- ప - ప చ చ వ మ గ మ గ మా | - - - - | ర ని దా పా ||
 - ఇ య మం - - - - - గ శు | - - - - | ని - - త్యై ||
- మ మ మా - మ గ మ వ ర ద | పా - మ గ మ వ మ | గ స రి పా ||
 - రు శ మం - గ శం - - | - - - - - - | ని - - త్యై ||ఇయు||
- చ. - చ రి మ మా మ ద వ ర ద వ మ గ | మా పా | ర ని దా పా ||
 - మం - గ శ మ వ - ని - - సు - | తా నా | ధు - ని కి ||
- మ వా ద పా ఎ మ వా వ ప మా | మ గ మా వా ప మ | గ ఋ గా ||
 - మం - గ శ మ - ర చిం - - | దా - - తు ని - | కి - - ||
- కి - ఋ ఋ ఋ. ఋ | గ మ వ మ | గ స రి ||
 - మం - గ శ మ చుపుత | చా - కి - | త్రు ని కి ||
- స రి ప మా మ గ పా రి స | స ని పా రి గ రి | పా - - ||
 - మం - గ శ మా - - - ది | దే - - తు - ని | కి - - || ||ఇయు||

అవకాశం :

త్రై ! క్రమమనందు “సీపు నాకు కన్నకల్లివి, త్యండిచి యచి నమిగ్నయున్నాను. వేరుగం దొకున్నారు ? నివే ఆమ్యమిగా చూచినచో దిక్కువరున్నారు ? నికు నివారి యందరి మానము మెండని కొర్కెలి తక్కుల చరిత్రలు చెప్పుచున్నవే ! అట్టి అభిమాన పట్టముగం రాము చంద్రా ! నా యచరాదుమంచు మన్నించి నివాడని దొంచి కరుణించ” మని అయ్యచారు పట్టాలిరాముడగు వరమాత్ముని వేదుకొనుచున్నారు.

ఈ కి క్రమమనందు మాటలు అటునిట్లునై పట్లివి, యనుప్లువులకు ప్రాస చెల్లుటిందు. అను పట్ల వియుదంగి రెండవవాక్యము మొదటికి తెచ్చి మొదటివాళ్యమును పద గర్భమునకు జరిపి నచో అన్వయము, యతిప్రాసలు తుగముకాకుండ యచురుచున్నవి కనుక ఆట్లు సపరించిని. పట్ల వియుదు ‘అంధుడను’ అని అమ్మిప్రమలయందు కనబడుచున్నది. కానీ ‘అన్వయిదను’ అను పాశాంకరముగందు. అట్లే యిందు పొందుపరచిని. అంధుడను శారమునందు అంచ్చి గీపేముగ అన్వయము చెప్పుకొనవలని వచ్చుచున్నది. కనుక అది పరివారించిని. ఇట్లు కొరికిన రచనల యిందు సాహిత్యపరములైన యిట్టి స్థాలిక్యములు కొంచెమధికముగానే కనబడుచున్నవి.

రాగ లక్షణము :

కుంజరియను చేరుగం యూ రాగము ప్రాచీనముకాదు. అందు ఇతర వాగ్గేయారుల రచనలు ఖానవచ్చుట చేదు. నిఃముఖుల యూ చేరుగం రాగమే ప్రాచీనగ్రంథములయందు కనబడుటిందు ఇచ్చియు అయ్యుచారు స్థాపించిన రాగములలో నొకటి కాబచ్చును.

కుంజరి యువృటివాడుకప్రకారము ఈ వ మేళమగు మానశతి జన్మయు. అందు ఆం సంచారములు అయ్యచారి రచనను తెలుపుకొని పాదుకొని వచని యుండును.

ఆరోహణ : సరి మి పద వస

ఆవరోహణ : సని ర వ మ గ ర స

కుంజరి - అది

ఎ. అభిమానమెన్నారు గలురా

అమ్యమై (అంధుడనై) న వారుషైన !

అ. వ. అపరాదములను మన్మింపుమయ్య
ఆరిమాన పట్టార్థిరామ నాయం !

పదా

చ. కన్నతల్లియు కన్నతండ్రియు
అన్నిసివేయని నన్నుశేచా
నిను వాగథి నాకెవరు శేరె
నను ల్రోపు క్యాగరాజ విన త !

పదా

ప. - - - సరి మా ప | సా - స్తున్ | దా పా - మ ||
- - - అధి మా న | మె - న్ను - | రు గ - ల్ల ||

2. గా - గరిసరి మా ప | సా మప సా సని | దప మప ము ||
రా - - - అధి మా న | మె - - - న్ను - | రు - గ - - ల్ల ||

గా - గరిసరి మా ప | సరి గరి రి ససని | నిదరచచమ
రా - - - అధి మా న | మె - - - - న్ను - | రు - గ - - ల్ల

8 దప మగ ఈ సరమ ప దప మగ ఈ స |
రా - - - - అ - థ - మా - - - న - |

థ మప సని దప రి | సా సని దప మ ప ||
మె - - - - న్ను - | రు గ - - - ల్ల - ||

దప మగ రి సరి స సభి ధా ఫ | రి సా రి - సరి | మా రి మప సా మ ప ||
రా - - - - అమ్ము దై - - న | నా - - - రు - | - పై - - సి - ||

దప మగ రి సరి స సభి ధా ఫ | రి సా రి - మ ప |
రు - - - - అమ్ము దై - న | నా - - - రు - |

దప సని దప ని ద ||
- - పై - - - సి - ||

ద వము గరిన సరి మా వ | సా - సని | దా హ - మ ||
కు - - - - అ రి మా న | మె - న్న - | దు గ - ల్ల ||

గా - - - గ రి | సా | | |
రా - - - - - | -

త. చ. - - - ద వ సా స | రి సా రి - సి రి | గా గ రి రి రి ||
రా మ | వ - - - ట్ల్ల - | రా - - - మ

సా - సా - స రి సా సని చా వ | రి సా కీ - సని | దా పా పె మె ||
నా - యం - ద - చ రా - - ర | ము ల ను - మ - | - న్నిం ణ - ||

ద వము గరిన మవద వసరి గా రి | కమ గా వము | గా గ రి రి రి ||
మ - - య్య్య - - అ - థి - రా - - మ | వ - - ట్ల్ల - | థి రా - - మ ||

సా - సా - స రి సా సని చా వ | మ పా చా - చ స |
నా - యం - ద - చ రా - - ధ | ము ల ను - మ - |

ని ద వము ద వ వ ము || ద వ ము గ ర స
- - న్ని - - - ము || మ - - - య్య్య - (నిలుపు)

త. - - - వ వ పా వ | సని ద వ మా వ ద | చా వ ము గ ర |
- - - క న్ని త ర్ల్ల | యు - - - క - | న్ని తం - - | రె |

సా - సని ధ వరిన రి | సా - సా - సరి | మా పా ర ||
యు - అ - న్ని - సి - వే | య - ని - న - | మ్లై కే - ||

పా - సని ద వ సా స | రి సా రి - సరి | గా గ రి రి రి ||
చా - ని ను వి - హ గ | రి - - - నా - | ఔ - వ - రు ||

సా - సా - స రి సా సని చా వ | రి సా రి - సని | దా పా వ ము ||
తే - రా - న - ను ట్రో - - వ | శ్య్య - గ - రా - | ః వి ను - ||

ద వము గరి వ
త - - - - - (నిలుపు)

క్ర త జ్ఞ త

ఈ గ్రంథమును రూపొందించు నప్పుడు నాహిచాంతరములను పరిచూచు కొనుటకు సాహిత్యములను సరిచూచుటకు, మరియు నెన్నియో విధముం లోడ్చుడిన గ్రంథములు యొక్కింద నుదవారింపబడినవి. ఈ గ్రంథక క్రతలకు, ఇతరక్రాతోర్పాదిన విచాయంసులకు నాహ్యరయ శూర్యక ధన్యవాదములు.

1. సంగీత సాంప్రదాయప్రచురిని	సుఖ్యరామ దీక్షితులు
2. Rare Kirtanas of Thyagaraja	అంద్రగాన కళాపరిషత్తు
3. కృతిమణిమాలై (తమిళం)	అం. రంగమానుజ అయ్యంగార్
4. శ్యాగురాజపూర్విమివారి 26ములైత
అపూర్వ కీర్తనలు (తమిళం)	శ్రీశ్యాగుర్మహామహాత్మన సభ
తంణాపూరు
5. శ్యాగురాజకీ క్రతనపోరము	కె. రామచంద్రన్
6. సంగీతవిచ్యాం దర్శనము	ఉమ్మిడికౌట్ వేం టస్ట్యూమి
7. శ్యాగురాజ దివ్యనామ ఉత్సవ సంప్రదాయ
కీర్తనలు	అంగ్రెప్రదేశ్ సంగీతనాటక ఆకాడమి
8. సంగీత కృతిదర్శనము	పారుపూడి సుఖ్యరావు
9. ఆది శ్యాగురాజ వ్యాధయము	కె. వి శ్రీనివాస అయ్యంగార్
10. కళకీ క్రత స్వయంబంధి	ఎ. ఎస్. కృష్ణస్వామయ్య
11. గాన శాస్కరము	కె. వి. శ్రీనివాస అయ్యంగార్
12. సంగీతకళాపదర్శనిని	ఆదిపిరాల సత్యనారాయణమూర్తి
13. శ్యాగురాజకీ క్రతనలు	ఎస్. పార్థసారథి, చ్యారికా పార్థసారథి
14. గాయకపారిజారము	కమ్మారుసింగరాచారుయు సోదరులు
15. గాయకసిద్ధాంజనము	
16. గాంధర్వ కల్పవల్లి	
17. శ్యాగురాజకీ క్రతనలు (సమాప్తము)	కల్పారి వీరభద్రామ్మి
18. సాంకారిత్రము (తమిళం)	పి. సాంయమూర్తి
19. ప్రపాఠ కత్త విషయము (తమిళం)	ఎస్. రామనారావు.
20. శ్రీశ్యాగురాజ కీర్తనలు	బులుసు చట్టార్థిరామక్షమ్
21. అంద్ర వాగ్గేయకార చరిత్రము	కాలాంత్రమ్ రఘనికాంతరావు

మొదటి సంపుటములోనికి త్తనల ఆకారాది పట్టిక

సంఖ్య	కీ త్తన	రాగం	తాళం	పుట
1.	ఆటుకారాదని లల్క	మనోరంగి	ఆది	22
2.	ఆవరాదముల నోర్చు	రసాం	ఆది	17
3.	ఆరిమాన మెన్నదుగులూరా	కుంణరి	ఆది	418
4.	ఆరయ్య	ఆహారి	ఆది	265
5.	ఆవచ్చాంధపుడు, హారి	సాచేరి	ఆది	854
6.	ఆరగింపవే పొల్చారాగింపవే	తోడి	రూపశం	25
7.	ఇంక యోవనై కే	మంట	ఆది	198
8.	ఇంతకన్న తెల్పు తరమా	సాచేరి	చాపు	808
9.	ఇంత కామస్తుమై కే	సాచేరి	త్రిపుట	808
10.	ఇంతనుచ వర్షించ తరమా	గుండ్రత్రియ	ఆది	868
11.	ఇంత ఛాగ్గుమని	పున్నాగ వరాం	త్రిపుట	170
12.	ఇందుకా యూకచువు (ప్ర. క)	పున్నాగ వరాం	చాపు	168
13.	ఇది నీకు మేశగాదు	పున్నాగ వరాం	ఆది	165
14.	ఇన్నాల్ వలె	తోడి	చాపు	182
15.	ఇన్నాల్ నన్నె	మంట	త్రిపుట	191
16.	ఉశ్వ కాతున (నో)	మంట	చాపు	202
17.	ఎంత పాపి (ప్ర. క)	గౌళంతు	చాపు	865
18.	ఎందుకు దయికాధురా	తోడి	త్రిపుట	49
19.	ఎందురాగి నాడి	తోడి	త్రిపుట	54
20.	ఎందు చాయురాదయ	రూగ్యసి	మాపకం	208
21.	ఎటుల కాపాద్ముము	ఆహారి	త్రిపుట	258
22.	ఎట్లు కొరిఱివో రామ	వసంత	ఆది	875
23.	ఎట్లు కనుగొందునో (ప్ర. క)	మంట	చాపు	204
24.	ఎకరితోనే దెబ్బుధు	మానవతి	ఆది	19
25.	ఎఫరు భుజియగ	తోడి	రూపశం	87

26.	ఎవరు తెలియగ లొమ్మెండ్ (రి)	పున్నాగ వరాణ	ప్రిప్చుట	178
27.	ఏ నోము నోలితినో (నౌ)	పున్నాగ వరాణ	రూపకం	178
28.	ఏ చనికో ఇన్నింపితి	అసావేరి	ఆది	148
29.	ఏమందుసే వివిధము	ప్రిమణి	ఆది	8
30.	ఏమని హాట్లాడిటినో	తోడి	ఆది	41
31.	ఏమి శేసికెనేమి	తోడి	చాపు	46
32.	ఏ ఉముని నమిష్టి	పతుళా భరణం	ప్రిప్చుట	254
33.	కదశేరరాచా	తోడి	ఆది	59
34.	కద్దుమహారి	తోడి	ఆది	62
35.	కన్నతల్లిసీను	సావేరి	ఆది	810
36.	కరుణాదమూర్ఖ	తోడి	ఆది	88
37.	కరుళాజలధే	నాదనామక్రియ	ఆది	414
38.	కర్కుమే బలవంత	సావేరి	ప్రిప్చుట	825
39.	కలశ నార్థికాం	రత్నాంగి	ఆది	6
40.	కుప్పొమాకేమి దోష (నౌ)	పున్నాగవరాణ	ప్రిప్చుట	189
41.	కూసచేపరి గొప్పొ	గౌధిషం	ఆది	876
42.	కొలు వమరెగదా	తోడి	ఆది	67
43.	కోటినరులు	తోడి	ఆది	78
44.	గందము పుయ్యరుగా (నౌ)	పున్నాగవరాణ	ఆది	178
45.	గతిసినని నేగోంధి	తోడి	ఆది	185
46.	గానమూర్ఖే	గానమూర్ఖి	ఆది	11
47.	గారవింపరాచా	మంట	రూపకం	206
48.	గ్రహాబలమేమి	రేవగుష్ఠి	ఆది	206
49.	హల్లురే రామ (ప్ర. ఈ)	అపొరి	ప్రిప్చుట	261
50.	చాలు చాలు (నౌ)	సావేరి	రూపకం	822
51.	చేసినదెల్ల	తోడి	ఆది	76
52.	జనకజాస్మేత (రి)	సావేరి	రూపకం	814
53.	జయ జయింకారాం (థ)	సావేరి	చాపు	827
54.	జయ జయ ప్రిప్పు	గౌరి	ఆది	882
55.	జయమంగళం (థ)	మంట	చాపు	202

56.	అయిమంగళం (ఉ)	నాదనామక్రియ	ఆది	416
57.	శాసకినాయక	ధన్యాసి	ఆది	280
58.	శాసకిరమణ	శుద్ధసీమంతిని	ఆది	288
59.	తపిగ్రుతి పోవతమా	తోడి	రూపకం	81
60.	తపదాసోహం	శున్నాగవరాణ	ఆది	180
61.	తిరునా నాలోని దుగ్గ (ప్ర. క.)	సావేరి	రుంచె	828
62.	తులసీదళములచే	మాయమాశవగౌళ	రూపకం	276
63.	తులసి ఈగజ్జనని	సావేరి	రూపకం	882
64.	తెరతీయగరాదా	గౌళవంతు	ఆది	862
65.	తెరియలేరు రామ	థేనుక	ఆది	232
66.	దరి రాఘవేరక	సావేరి	ఆది	884
67.	దశరథ నందన (ది)	సావేరి	ఆది	887
68.	దాయకోవలెనా	తోడి	రుంచె	85
69.	దాశరథి సీ బుఱను	తోడి	ఆది	88
70.	దాశరథి	కోకిల ప్రియ	ఆది	251
71.	దీనఃనావన	భూపాల	చాపు	148
72.	దుడుకుగం	గౌళ	ఆది	889
73.	దేవి తులశమ్మ	మాయమాశవగౌళ	ఆది	280
74.	దేవాది దేవ	సింఘ రామక్రియ	ఆది	886
75.	దొరకు నాయని (ప్ర. క.)	తోడి	రూపకం	91
76.	ద్రాగ్నమే వరమైన	ధన్యాసి	ఆది	210
77.	నమ్మకనే హోసోదు (ది)	సావేరి	రూపకం	889
78.	నమోనమో రాఘవాయ (ది)	దేఖికతోడి	రూపకం	141
79.	నిను వినా సులభు	తోడి	రూపకం	98
80.	సీ చిత్తము నిర్మలము	ధన్యాసి	చాపు	214
81.	సీ దయ రావరె	తోడి	ఆది	97
82.	సీ దయ రాదా	వసంతలై రవి	రూపకం	270
83.	సీ వంటి దై ము	తోడి	ఆది	102
84.	సితు ల్రోవతెను	సావేరి	ఆది	819
85.	నే సుఱిష్టోతే	తోడి	లిపుట	128

86.	పరాకుసేన	జర్మన్ హెర్జి	ఆది	240
87.	పరాక్రమి మనుపరా	సావేరి	ఆది	848
88.	పరియూచకమా మాట	వనస్పతి	రూపకం	14
89.	పాహికల్యాడ (పి)	పున్మాగవరాధి	చాపు	182
90.	పుష్టపుర నివాస	పసంత	చాపు	878
91.	పూల పామ్పు (కు)	అహిరి	ఉ. లఘువు	284
92.	పెరుగు పాలు రుక్మించి (నో)	ఘుంటు	ఆది	184
93.	ప్రాచు పొయ్యెని	తోటి	త్రిపుటి	105
94.	ఫలము కులము (ది)	సావేరి	రూపకం	848
95.	ఫ్లూందావనలోల	తోడి	రూపకం	109
96.	మనసా మన సాముర్ద్ధి మేఘి	వద్దుని	రూపకం	241
97.	మానస సంచరణే (ది)	పున్మాగవరాధి	చాపు	184
98.	మాపాల వెలసిన	అసావేరి	ఆది	151
99.	మామవ సతతం	బగెస్టోహిని	ఆది	898
100.	మున్ను రావడ	తోడి	రుంపె	112
101.	మేరుసమాన	మాయా మాళవ		
		గౌళ	ఆది	284
102.	మేలుకోవయ్య (కు)	బోటి	రుంపె	898
103.	మోసటోపి వినావే	గౌళ పంతు	ఆది	872
104.	రమా రమడ	వనంత తై రవి	ఆది	278
105.	రక్షించవే శ్రీరఙు గిరినిలయ	మాయా మాళవ		
		గౌళ	త్రిపుటి	298
106.	రాక్షా శః వదన	టప్పు	ఆది	407
107.	రాషు వెచులె	తోడి	రూపకం	129
108.	రామ రామ రామ చంద్ర (ది)	ఘుంటు	రుంపె	198
109.	రామభాడ	సావేరి	ఆది	800
110.	రామకృష్ణ రామకృష్ణ	గౌళ పంతు	ఆది	870
111.	రామార్థిరామ	భన్యాసి	ఆది	218
112.	రామార్థిరామ (ప్ర. క)	సావేరి	రుంపె	846
113.	రార మాయింటిదాక (ప్ర. క)	అసావేరి	ఆది	154

114.	రూకలు పరివేట	తోడి	ఆది	126
115.	శేమానశ చింతయ (ప)	తోడి	రూపకం	115
116.	శైకనా నిన్ను చుట్టు	అసాచేరి	ఆది	157
117.	పరమైన సేత్తోత్సవము	పరజు	చాపు	411
118.	పరాందు కొమ్మని	ముర్జరి	ఆది	869
119.	వారికి సిటి (ప్ర. క)	తోడి	త్రిపుట	116
120.	విదుతకు ప్రొమెక్కర	మాయా మాళవ		
		గౌళ	ఆది	287
121.	వెడలెను కోదండపాడే	తోడి	రూపకం	80
122.	శోభిలు న ప్రస్తుర	అగనోష్టహాని	రూపకం	389
123.	శ్యామ సుందరాంగ	ధనాయ్సి	రూపకం	222
124.	శ్రీగణనాదు భజామృహం	కనికాంగి	ఆది	1
125.	శ్రీ ఉనక తనమే	కలకంతి	ఆది	247
126.	శ్రీరామ చంద్ర రామవ (ప)	సావేరి	ఆది	849
127.	శ్రీరామ రామా శ్రితులముగాను	సావేరి	చాపు	851
128.	శ్రీరామ రామ (పి)	సావేరి	ఆది	847
129.	శ్రీరామ చాస చాసాహం (పి)	రఘ్యాయి	చాపు	225
130.	సంగీత జ్ఞానము	రఘ్యాయి	ఆది	227
131.	సంసార్యలై కేనేమయ్య	సావేరి	ఆది	818
132.	సదా భక్తింపవే	తోడి	ఆది	148
133.	సమయము దెసి	అసాచేరి	త్రిపుట	180
134.	సమయము యొమర కే	కలద	ఆది	245
135.	సరి వారితోన చౌక	శిన్నపడ్డము	ఆది	285
136.	సారి వెచులన	అసాచేరి	ఆది	168
137.	సుధా మాధుర్య	సింధు రామక్రియ	ఆది	884
138.	హారియను హారి (పి)	తోడి	ఆది	121
139.	హారి హారి సి దివ్య (చౌ)	పున్నాగ వరాణి	చాపు	186

రాగముల పట్టిక

సంఖ్య రాగము	మేళక ర్త అరోహణ	అవరోహణ
1. కనకాంగి (మే)	1 సరిగ మ చదని స	సనిదచమగరిన
2. రక్షాంగి (మే)	2 సరిగ మ చదని స	సనిదచమగరిన
3. శ్రీమణి	2 సరిగ చదసి	సనిదచగరిస
4. గామమాత్రి (మే)	8 సరిగ మ చదని స	సనిదచమగరిన
5. వనస్పతి (మే)	4 సరిగ మ చదని స	సనిదచమగరిన
6. రషాం (వనాం)	4 సరి మ చదని స	సదచమరిన
7. మానవతి (మే)	5 సరిగ మ చదని స	సనిదచమగరిన
8. మనోరంజని	5 సరి మ చదని స	సనిదచమగరిన
9. కుంఱరి	5 సరి మ చదని స	సనిదచమగరిన
10. తోడి (మే)	8 సరిగ మ చదని స	సనిదచమగరిన
11. భూపాల	8 సరిగ చదసి	సదచగరిన
12. అసావేరి	8 సరి మ చదసి	సనిసచదమచరిగారిన
13. పున్నాగ చరాం	8 సగరిగ మ చదని	సిదచమగరినసిన
14. ఘుంటా	8 సి సరిగ మ చద	దచమగరినసి
15. ద్రవ్యాసి	8 సగ మ చదని స	సనిదచమగరిన
16. దైముక (మే)	9 సరిగ మ చదని స	సనిదచమగరిన
17. థిర్మచదమము	9 సరిగ రిచమ చని స	సదచమగరిన
18. ఛద్దిష్ఠమమి	9 సరిగ మ చదసి	సదచమగరిన
19. కోర్కెల్లయి (మే)	11 సరిగ మ చదసి స	సనిదచమగరిన
20. వర్ధని	11 సరిగ మ చదని సి	సనిదచమగస
21. కృద	18 సరిగ చదని స	సనిదచమగరిన
22. శ్రవణమి	18 సరి మ చదని స	సనిపచమరిన
23. ఆర్పువనాం	18 సగ మ చదని స	సదనిదచమగస
24. వక్షాశరణం (మే)	14 సరిగ మ చదని స	సనిదచమగరిన
25. ఆహారి	14 సరిసగ మ చదని స	సనిదనిదచమగరిన

26.	పుంత్రై రవి	14	సరిగు వదని స	సనిదమ చమగరిచ
27.	మాయామాణవగోష	15	సరిగు వదని స	సనిదచమగరిచ
28.	శేవగుప్తి	15	సరిగు వదస	సదచగరిస
29.	సావేరి	15	సరిమ వదస	సనిదవమగరిచ
30.	గుండ్రుయి	15	సరిమ వనిస	సనివదవమగరిచ
31.	ఘుర్జరి(గుజరి)	15	సరిగు వదని స	సదనివమగరిచ
32.	గౌతమంతు	15	సరిగరిమ వదవనిస	సనివదవమగరిచ
33.	వసంత	15	సగు వదని స	సనిదమగరిచ
34.	గౌరి	15	సరిమ వనిస	సనిదచమగరిచ
35.	సింధురాముఖ్రీయ	15	సగు వదనిస	సనివదమగస
36.	అగనోహిని	15	సగు వసనిస	సనివమగరిచ
37.	త్రాట	15	సరిగు వతస	సనిదవగరిచ
38.	గౌత	15	సరిగురిమ వనిస	సనివమగమరిచ
39.	టుక్క	15	సగు వదని స	సనిదచమగరిచ
40.	పరజ	15	సగు వదనిస	సనిదవమగరిచ
41.	నారనాముఖ్రీయ	15	సి సరిగు వదని	దవమగరిసని

గమనిక : 251 పుటులో 'కోకిలప్రియ' 11వ మేళక ర్టగా గుర్తించ ప్రార్థన.

NR44 'L67
35M8/

Phone: 7262
E. Karunakaran, B.A.
DEPUTY EXECUTIVE OFFICER,
3, OFFICERS' QUARTERS,
TIRUMALA HILLS-517 504

